

שאלות ותשובות

משיב נפש

מאסף תשובות שהושבו בכתב ובע"פ

ע"י "בית דין ירושלים"

חלק יא

יו"ל ערב י"ג באלול תשפ"ב

לע"נ מרן אמור"א רבי אברהם דוב ב"ר ברוך יצחק הלוי זללה"ה

שאלות ותשובות

משיב נפש

בארבעה חלקי שולחן ערוך

רכ"ה תשובות ומכתבי הלכה
לשאלות קיץ שנת התשפ"ב
מבית דין ירושלים

חלק יא

נכתבו בס"ד ע"י יהושע הלוי לויין
בלאמור"א רבי אברהם דוב זללה"ה
אב"ד

רשימת המאספים הקודמים:

- הרהורי תשובה** – תשובות כמנין קמא. חלק א – תשע"ד
- משיב הרוח** – תשובות עד כמנין שני. חלק ב – תשע"ה
- משיב חכמים** – קכ"ה תשובות בהלכה. חלק ג – תשע"ו
- והרבה להשיב** – רפ"ח תשובות כמנין רביע"א. חלק ד – תשע"ז
- משובה ניצחת** – ע"ש הכתוב בירמיה. ר"נ תשובות. חלק ה – תשע"ט
- והשיב לב** – ע"ש הכתוב במלאכי. ל"ב תשובות בהלכה. חלק ו – תשפ"א
- אם תשיב** – ע"ש הכתוב בישעיה. מ"א תשובות בהלכה. חלק ז – תשפ"א
- השיבו וחיו** – עשה"כ ביחזקאל, ל' תשובות כמנין וחי"ו. חלק ח – תשפ"א
- מלא משאלות** – ע"א תשובות בהלכה כמנין מל"א. חלק ט – תשפ"א
- שואלים זה לזה** – קס"ח תשובות בהלכה. חלק י – תשפ"ב

כתובות להערות על חיבור זה:

- רחוב תשב"ץ 4 מקור ברוך ירושלים
- רחוב הרי"ט אלגאזי 28 זכרון משה ירושלים
- רחוב בעל שם טוב 28 בני ברק
- beithdin@gmail.com
- 6261131@gmail.com

למלאת ג' שנים
להסתלקותו לגנזי מרום
של אדוני מו"ר אבי זכרוננו לברכה לחיי העולם הבא

לזכור, להזכיר, ולספר למי שלא הכיר ויכול ללמוד ממנו, איך ניצל את הזמן ללמוד תורה, בעיון, כל חלקי התורה. ולזה חינוך את בניו מינקות לעיין ולהעמיק בהבנה בדיוק לשון הפסוק או הגמ' ורש"י וכו' כפי גילם. וכמה שמחה פנימית היה לו לקראת חידוש טוב שמיישב ומגדיר סוגיא שלמה, או ידיעה נדירה שהראו לו מד"ת העשירים במקום אחר.

הערכה וכבוד וחשיבות היה ממנו רק ללומדי תורה בעומק ובהיקף, כנראה מתוך שהכיר גדולים בדור שעבר שחיו בגדלות אמיתית, וגם מתוך שיגע ועמל והשיג בתורה, ידע את החשיבות האמיתית של זה, ושזה כל האדם, ולא דיבר ע"ז מהשפה ולחוץ.

בעת הלימוד החשיב את ההבנה והעומק, ופחות את הידיעות השטחיות. הקיף מסכתות שלמות כסדרן בקצב הבנה של דיוק כל מילה ברש"י ותוס' וראשונים, ולא ראה שום תכלית בגריסת דף אחרי דף בהספק מלאכותי. רק למי שטרוד במלאכה ופרנסה ואינו מסוגל ללמוד.

לא שיתף עצמו למשא ומתן על שאלות תיאורטיות או חידות לחידוד זכרון, על היכי תימצי שיתכן ועל מעשים שלא היו. רעיונות והברקות אלו כביטול תורה חשבם, כי אין בהם עמל של הבנה בגמ' וראשונים ודברי הפוסקים.

כל השנים בחיים הפרטיים עשה הכל לעצמו בצנעה וזריזות וגם שירת את סובביו, ואף פעם לא הטריח ולא ביקש דבר מזולתו. לא השחית דיבורים לריק ולא בזבז את הזמן, וחינך אותנו מגיל ינקות לחיות יותר במחשבה ופחות בשטחיות, ולימד שרחבות בדעת תואמת עם צרות פה, וכן להיפך צרות בדעה תואמת עם הרחבת דיבורים.

האיר פניו לכל אדם, בכל גיל, בכל רמה. ראה בזולתו את המעלות והטוב והחמיא עליהם מכל הלב. בחייו הפרטיים לא נשמע ממנו ביקורת ולא תלונות או טרוניות. לא קוצר רוח ולא אכזבות או האשמות. לא כלפי אחרים ולא כלפי עצמו. שמח בחלקו. לא הוציא מפיו מילה שאינה אמת,

ולא היה לו סיבה לשנות מדיבורו כי חי בנועם וטוב ולא בחשבונות
וחישובים להשיג דבר שאינו שלו.

בתפקידו הציבוריים עמד איתן כצור על כל פרט של דין והלכה, בלי
חשבונות המטים את הדין לטוב או להרע לפי האדם שמולו. ובהיותו איש
הלכה היודע את הכל מידיעות התורה הרחבות, כאב ודאב בפגשו מורי
הוראה שמשנים את הדין מטעותם. ובהיותו איש אמת חרד ולחם נגד
רבנים מזוייפים מתוכם שהורו הלכה על פי אינטרסים, והרעו נחלת ישראל.

חי בצניעות, בקדושה ובטהרה. ביראת ה' ויראת חטא. במדרגות רמות
של מוסריות אישית, של דקדוק הדין, של אמונה תמימה בה'. והרגיש
והבחין בבעיות מוסריות עדינות הרבה לפני שפרצו חוצה, ועורר ע"ז. יום
אחד בא לידו ענין של יחוד ה' וטהרת האמונה, ונדרש ממנו להביע דעה
שלפי דעתו היה בה סרך דק של חנופה או אישור לכפירה וקיבל על עצמו
למסור נפש על כך שלא יטה כמלוא נימה, כפשוטו של המושג הבלתי מושג
"מסירות-נפש". כאחד מחסידי קמאי. ומתוך זה נסתלק לב"ע אחרי מחלה
קצרה וקשה.

ויתר דברי ימיו וגבורותיו, הלא הם כתובים על ספר "אבי אבי" שיר"ל
בכמה מהדורות.

תנצב"ה

במקום הקדמה

תוכן השו"ת, עריכתן והדפסתן הובהרו בהקדמות לחלקים הקודמים ואי"צ לכפול.

(עוד סוג אחד של שאלות תדירות שלא הוזכרו בהקדמות הנ"ל: שואלים שרצו להעמידני בכור המבחן לבדוק איך ומה יקבלו בתשובה. ואילו הייתי צורבא מרבנן היה עלי להשיב שאיני יודע כמבואר בתוס' ב"מ כג ב ד"ה במסכת, אבל כיון שעדיין לא זכיתי להגיע למדרגה זו השבתי כפי השגתי).

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, הכל תלוי במזל אפי' ס"ת שבהיכל, שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו, שנמצא ברשותי פנקס ובו צ"א שו"ת שרשמתי בחדשים טבת – אדר תשע"ח, שרובן ככולן לא הוכנסו בעבר לקונטרסי השו"ת, נשתכחו ונתעלמה הלכה, ובכמה תשובות יש הכרעות בשם אומרון מרן אמור"א זללה"ה. ושילבתי את המציאה הזאת, וכן כמה מכתבי הלכה ישנים יותר, בתוככי החלק הנוכחי שעיקרו משאלות שהגיעונו בחדשי קיץ תשפ"ב.

*

נשאלתי אם יש סדר לכתיבת התשובות.

והשבתי שבס"ד בכל יום הנני משתדל לרשום את תשובות אותו יום לפי הסדר. ויש פנקס לשאלות שמגיעות בשעות הכולל, ופנקס אחר לשאלות המגיעות בשעות הבית, והשאר רשום במייל לפי סדרן הכרונולוגי. ולעת ההדפסה הכל מצורף זאח"ז. לכן אין מוקדם ומאוחר.

*

נשאלתי אם אפשר להשיג את החוברות הראשונות שאזלו מכבר.

והשבתי שהיות שסגנון הכתיבה ומטרתה המוצהרת של כל החוברות היה צורה של טיוטה להציל מאבדון ושכחה ועל מנת להשלים עם הזמן, ואכן חלו המון השלמות ותיקוני טעויות ועריכה בכל החוברות עם השנים שחלפו ועיון חוזר, עדיין לא עומדו החוברות באופן שיאפשר הדפסתן.

בהתאם לאמור בראש החוברות הקודמות

הנני להביא עוד מכתבי גדולים

שיעמדו כעין הסכמה או במקום הסכמה

[כי לגבי הלכה למעשה כבר התבאר כמ"פ בהקדמות שאין כאן
דבר הראוי להסכמה, ואין לסמוך על המובא בשו"ת אלו אלא רק
כהפניות לעיון במקורות המוסכמות]

7
ק"ט
הסכם זהו י"ע א"ת"א ב"ס שסקן א"ת
א"ת ב"ס א"ת א"ת מ"י ק"ט

כ"י הגר"ק זצוקללה"ה: "בעה"י. מתנה לידידנו שליט"א על הספר השקדן שמביא להרבה יראת שמים חיים קניבסקי".

בנידון הגט המובא מדענווער שבארה"ב למסרו ע"י שליח לאשה, ונמצא אות אחת משם של עד כתובה מימין לשרטוט.

הנה בסי' קכה סעיף יד ברמ"א פוסל בכתובה חוץ לשרטוט אפילו באות אחת אם לא במקום עיגון ושעה"ד ובדיעבד, וכאן זה לכתחילה ואין ברור שהוי עיגון אם יתבקש לעשות גט נוסף. ועי"ש שרק הט"ז מכשיר באות אחת ופוסל רק בב' אותיות בדליכא עיגון, אבל הח"מ והב"ש והב"ח יש פוסלים ויש מי שמכשיר רק בדיעבד. וכן בסדר הגט שאחרי סי' קנד פשוט שפסול. וחתימות הוי כתורף ולא כתופס. ועי' בסי' קל סעיף א' ובב"ש סק"א שמחמירין בעידי חתימה מחמת תקנת רבן גמליאל בדיוק כפי שהיה הדין לפי ר"מ אף דפסקינן דע"מ כרתי.

וסברתי שמא כל התקנה דעידי חתימה שמהם מוכח על הנתינה זה רק שניתן באותו מקום, אבל בגט המובא הרי אין שום ראיה מהחתימות שנמסר בעדים. ואולי זה סברא להקל בנידו"ד מצד שע"מ כרתי והחתימות כמאן דליתא. ועוד דכל הטעם שחוץ לשרטוט פסול זה מחשש שיבוא להזדייף, או שהאות הזאת היא זיוף. וזיוף שייך רק בכתובה ולא בחתימות, כי רואים שזו חתימת יד עדים ולא תנאים או פרטים של הגט. ועוד ובעיקר משום שלגבי החתימות בנידו"ד לא שייך חשש זיוף דהם כבר מקויימות בב"ד שבו נכתבה ההרשאה.

וקשה להכשיר מסברא נגד הח"מ והב"ח והב"ש, ובנידוננו ליכא עיגונא אף שהגט הובא בהרבה שתדלנות ומאמץ והאשה עגונה כבר כמה שנים, ונקבע היום שתבוא מאשדוד לירושלים לקבל את הגט, ובו ביום בבוקר התעוררה השאלה הנ"ל. מ"מ היות והבעל אינו מומר או משומד, וזה רק ענין של עוד מאמץ וזמן א"א לומר שזה נקרא מקום עיגון. וע"כ נמנעתי מלהכשיר ע"פ סברא.

והגרמ"א מצא שהעבודת הגרשוני מכשיר גט כזה לכו"ע והו"ד בפת"ש בסימן קל סק"ד.

באותו ענין, האם צ"ב יום שלא תינשא להבחנה הוא מעת משלוח הגט מחו"ל או משעת נתינה (שהרי אם נתיחד עמה אחרי המשלוח בטלה שליחות וגם הוי גט ישן, ובוודאי הם מופרשים זמ"ז לא רק במציאות שהוא בחו"ל אלא גם מעיקר ההלכה).

דבר זה תלוי במחלוקת המחבר והרמ"א באהע"ז סימן יג סעיף א.

1458.

נשאלתי אם מותר להעביר חוטים מט"ק לט"ק אחרת או שאסור.
והשבתי ככתוב בשו"ע סימן טו סעיף א.

1459.

נשאלתי בין בעל גמ"ח אחד שטוען שהלווה לפלוני 300 שקלים לפני 9 שנים, רק שהפלוני עבר דירה מהעיר ולא פגשו. והנתבע טוען שלפני שעבר דירה היו לו הרבה חובות בעיר, ולא עבר לפני שסילק את כולם. ושאלו אם חייב לצי"ש.

והשבתי דנ"ל שאם הנתבע לא זוכר את הפרעון עצמו בדיוק, רק מכח חזקה שמחזיק על עצמו שבטוח בזה שלא נשאר חוב, אי"ז טענת ברי אלא טענת שמא. ומ"מ אי"ז ברי ושמא שחייב, כי גם התובע נשמע טוען בשמא, כי לא זוכר את ההלוואה, אלא זוכר שהיה לו פתק, וכעת אין לו פתק. וגם לא זוכר בדיוק מה היה כתוב בפתק, אולי יותר מ-300 שקלים, ומ"מ בטוח שלא פחות, עכ"ל. זה לא נשמע לי טוען ברי.

1460.

נשאלתי בין בעל גמ"ח שתובע חוב מכח צ'ק ערבון שנמצא בידו מהלווה פלוני, והלווה טוען פרעתי, והגמ"ח אומר שטרך בידי מאי בעי.

וביררתי אם יש לגמ"ח גם שטר, ואין לו שט"ח, רק את הצ'ק ערבון. ובדרך כלל לכל הלוואה יש גם שט"ח וגם צ'ק ערבון. והרי זה נראה ריעותא בתביעה. ומסתבר א"כ מה שטוען הנתבע שפרע לידי אשת הגמ"ח כשהגבאי לא היה בביתו והשיבה לו את השט"ח, ולא מצאה את הצ'ק ואח"כ שכח מזה. וא"י לתבוע רק מכח צ'ק ערבון לבד. (אבל גמחי"ם שאין להם שט"ח בנוסף לצ'ק, והצ'ק הוא הראיה היחידה, אין נאמנות ללווה נגד צ'ק שביד המלוה, וצודק המלוה בטענת שטרך בידי מאי בעי).

1461.

נשאלתי בין שכנים, ששוכר של אחת הדירות לטווח ארוך הרחיב מרפסת סוכה לאורך ולרוחב, בלי לשאול את בעה"ב, כי זו היתה שכירות ארוכת טווח ובע"ה גר בחו"ל. וכשהשוכר עזב את הדירה באו בטענות למשכיר שיוריד את ההרחבה, כי מפריע להם לאור ולאוויר. ובאם אינו יכול להוריד את ההוספה או טוען שאינה שלו ואינו חייב, הם מוכנים להורידה על

חשבונם. ובע"ה מתנגד שיורידו כי עי"ז ישאר הבית פרוץ (שהשוכר שבר קירות החיצונים הישנים של הדירה בעת ההרחבה).

ומדובר בהרחבה ע"ג אוויר החצר בלי עמודים לשטח המשותף.

והשבתי שאמנם לא בע"ה הרחיב, אבל בהל' הפקר ונכסי הגר מוכח שמה שנבנה בשטח של מישהו נעשה בבעלות בעל השטח. ולכן זה ודאי שלו. ומ"מ גם אם זה מזיק אי"ז חובת הבעלים שלא הוא בנה והזיק אלא נעשה ממילא (ע"י השוכר), ודומה לנזק מענפי עץ שגדלו, שאע"פ שהם בבעלות גמורה מ"מ על הניזק להרחיק א"ע, ולנידו"ד אם זה מזיק ויש להרוס, זה ע"ח השכנים.

ולמעשה יש לברר אם לא חלה חזקה נגד החלונות משתיקתם עד היום. ולא' השכנים אי"ז חוסם בתוך ד"א מעליו אלא מהצד. וילע"ע.

1462.

כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד ירושלים

שלום וברכה

ידוע המחלוקת בין האחרונים אם בעל חברה בע"מ יש בידו לטעון שכל הלוואות שניתנו שייכים לגוף מת זו, ודנו ביחס לדיני ריבית חמץ וכו'.

ולכאורה בכל בה"כ שהוקדש נראה שלכו"ע יודו שאכן הוא גוף בעלות ללא בעלות, כי גם אם נאמר כלשון הקצה"ח שהוא נכס השותפין ראשית הוא נאמר על הקרקע, וכן בכל אופן אין לזו בעלות בעצם, והא ראיה שאין לזה ירושה וכו'.

ומה שנ"מ כי כל אחד שתורם ספר לבה"כ בעצם מוציאו מרשותו לרשות הבהמ"ד ובכך נפקע ממנו בעלותו. ומעתה אינו ברור לי, לאיזה רשות הוא נכנס, האם נעשה כעין הפקר (כעין טענת החזו"א בכספי ארנונה שנהפכו להפקר מאחר שהבעלים הפקיעו מרשותם ולא נכנס לרשות מוגדר כבעלים מסוים שע"ז התיר ליטול מכספי המדינה), או מאידך שהוא שויר בבעלות מאחר שמשאיר לעצמו זכות לומר לאסור על הציבור להוציאו ממקום זה. ונפק"מ האם המשתמש בספר מאיזה כח השתמש עם הספרים עם מכח הבעלות והוי כעין שואל שיש לו את הפטור דממ"מ, או שהוא כעין סוג הפקר וחייב לשלם.

ומצוי יותר אצל הספרדים כפי מה שאמרו לי שכותבים על תרומותיהם "הושאל" כי כך יש להם זכות לכל אחד שמשתמש בו, הרי שאומרים נשאר שלהם, אך מאידך מטרותיהם כן להשאירו לנצח בתוך הבה"כ והאם יש להם הגדרה של שאלה. וכן אחד שהכניס ס"ת לבה"כ לכאורה ע"י מה שעשו את הכנסה בליווי כל באי בה"כ בזה גילוי להסכמה

לקבל את הספר תורה בתור השאלה, מאידך יש בזה גם השאלה בבעליו עמו, ולכל כל מה שיקרה בס"ת אין זה סיבה להתחייב לכל מה שיקרה.

ומעניין לעניין לא ברור שככל שהבעלים השאילו את הספר לשבוע אחד כמובן שהוא ע"פ זכות הבעלות, האם בכה"ג נפקע ממנו את הדין של בעליו עמו, וכן לחייב את הבהמ"ד ככל שיהיה איזה בעיה בס"ת נוכל לחייב. לסיכום האם יש זכות תביעה למשתמשי ספרים הבהמ"ד או שיש פטור דממ"מ.

וכן אם יש מקום לחייב באם יקרה איזה נזק לס"ת שהוא בהשאלה.

נודה אם תוכלו לפנות זמן מה להבהיר סוגיות אלו.

תשובה:

שלוכטור"ס.

במענה לשאלה המורכבת שצורפה בזה:

א, קים לי וכך קבלתי מרבתי ז"ל והם מרבתיים, שאין מושג חברה בע"מ אלא להגביל את החובות של העסקים של החברה לנכסי החברה, מדין התנאה והודעה והסכמה מראש שלא יחולו על הבעלים ונכסי הבעלים, אבל מהות הבעלות היא פרטית. אמנם החוק הלועזי מכיר ביקום חוצני ובעבמ"ם וקבע שיש יישויות ובעלויות שאינם של בני אדם, אבל בתורה הק' לא מצאנו דבר כזה. יש הפקר ויש הקדש. אבל אין ממון פרטי של אחד או של כמה שמחליטים לקבוע שזה "חברה בעמ". זה היה פרטי ונשאר פרטי ובמה יצא מרשותם.

והחילוק בין ההגדרות של התורה שיש להקדש ולהפקר לבין הגדרת חברה בע"מ, הוא פשוט מאוד. דהפקר והקדש וממון השבט ומכירי כהונה וכו', הינן ע"י שבעלים קמא הוציא את זה מרשותו לרשות אחרת של אחרים, רק שהמקבלים אינן מבוררים לחלוטין, ויש תערובת של כמה זכאים וכדומה. אבל חברה בע"מ זה נשאר תחת שלטון פרטי או משותף של הבעלים קמא ג"כ, רק "קרא שם" חברה ע"ז. כזאת לא שמענו בד"ת שמופקע ממנו ממה שהיה.

ב, לא ידוע לי שיש בזה דעות שונות באחרונים, ומסתמא גם אם יש דיינים בדורינו שפוסקים לפי החוק הלועזי, אא"ל קים לי כותייהו, כי קי"ל זה כאחת או כמה מהדעות בפוסקים המקובלים מקדמת דנא, ולא כדעה בפוסקי דורינו שכחם יפה בסברא ושכל אנושי בלבד.

ג, לכן לא יעזור חברה בע"מ לא לענין ריבית ולא לענין חמץ בפסח. לגבי ריבית יש קולא מסויימת בממון יתומים, וכמדו' שהרמ"א שמביאה כתב לא לעשותה, אבל יש אופנים שכן מקילים, ואכמ"ל.

לגבי חמץ של חברות, לגבי בעלי מניות, יש סברא אחרת להקל, שאין החמץ שייך לבעלי המניות, ועי' מה שהשבתי בזה בחלק י' תשובה מס' 1447.

ד, דין ביכנ"ס והקדש בימינו, אם נבנה מכספי בני העיר הוא ממון השותפין ויש בו גם ירושה, כמופיע להדיא בנתיבות (בקס"ב סק"ב ועוד בכ"מ). מ"מ הרשות של ביהכ"נ לגבי קנינים איננה רשות שותפין אלא רשות הקדש (כמ"ש הקצות בתחילת סי' ר בשם האגודה), כי הקדישו באופן זה שהקרקע נשארת להם והשימוש שלהם בה הוא רק לתפילה, וכל שאר הבעלות היא לגבוה דהיינו הקדש. ויש כזה דבר ממון גבוה ורשות ובעלות הקדש בתורה"ק, וברור שאי"ז קשור בשום שייכות להמצאה הלועזית של חברה בע"מ.

ה, מכניס ספר לביכנ"ס, לא מזכה לרשות של הבעלות של הקרקע, דהרי אין קנין חצר להקדש כמבוא' שם בקצות. אם הוא מקדיש לצרכי הרבים, זה הקדש בפנ"ע, בלי קשר למהות הבעלות של המבנה. ופשוט. וברור שגם מקדיש לרבים לביכנ"ס לא פקע ממנו עד סופו שייכות למקדיש, כמבואר בפוסקים (הו"ד במשנ"ב) שאם למשל נחלקו המתפללים מאיזה טעם, כגון מחלוקת ח"ו או שהתרבו ויש צורך לפתוח עוד ביכ"נ כי צר להם המקום, שכל ספר נמסר למקום שבעליו הולך לשם, כי תלינן דאדעתא דהכי הקדיש.

ו, כאמור לא נכון לקרוא להקדש גוף בעלות ללא בעלות. אלא הוא גוף עם בעלות ששמו "הקדש" וכנ"ל.

ז, בתי כנסיות בימינו אינם של שותפין, אלא או שהיה של תורם ספציפי (או כמה נדיבים, כגון שאספו לזה כסף והתרימו בעולם כולו כנהוג), ואינו / ואינם מהציבור שמתפללים תדיר בתוכו, אלא נתנם לגמרי להקדש, ואינו בכלל ממון שותפות הנ"ל, אלא כולו רק הקדש. או שזה הקצאה מהעיריה, ולפעמים המבנה הוא ע"י תורמים, ולפעמים גם המבנה ע"י העיריה, והגדרת בעלות ההקדש הוא ע"י עמותה, רק בתור "מקבלי רשות שימוש" לזמן מוגבל, מקסימום 99 שנה, עם הגבלות שונות שהעיריה יכולה לשנות. (ידוע שיש כאלו גבאים שסוחרים בהקצאות ומוכרים את העמותות עם המגרשים והמבנים, ומסתמא אין חלות למכר, ואכמ"ל).

יש להרחיב בכל אופן ואופן של ביכנ"ס מהו הגדרתו. וכמדומה שאינו שייך לנידון השאלה ואקצר בזה.

ח, אין שום קשר לדמות הקדש לכספי ארנונה לדעת החזו"א. כי הקדש זה יישות בעלותית מזמן התנ"ך וכמובא בהלכה. ורשויות עירוניות הם רשויות השותפין החולין, ורשויות מדיניות הם המצאה לועזית. והחזו"א הידוע לי דיבר על הרכוש של הדואר שבזמנו היה זרוע ממשלתית, שאין לזה בעלים כי אין בהלכה יישות שנקרא בעלות המדינה.

ט, מי שמקדיש ספר וייעד אותו לשימוש מסויים, זה צורת ההקדש שלו, וזה מה שחל. ואי"צ להגיע ל"שיר" כדי לאסור להוציאו למקום אחר.

י, לא הבנתי למה "סוג הפקר" הוי סיבה לסברא דמחייב לשלם בממ"מ. לכאור' אם זה הפקר כ"ש שאי"צ לשלם. ולא הבנתי איך ומדוע יש סברא שהקדש היה "סוג הפקר". מה כ"כ גרוע בהגדרת "הקדש" כפשוטו וכנ"ל?

יא, השאלת ספרים, בספרי תורה מקובל בפוסקים להשאיל דוקא מהסיבה הנ"ל שרוצה לריבוי שכר המצווה של השימוש. בספרים אחרים פחות. עכ"פ אם זה להדיא מושאל זה ממש ממון פרטי על כל המשתמע.

יב, לא הבנתי למה ואיך באיזו היכי תמצוי יש פטור "בעליו עמו" בס"ת מושאל לביכ"נ שנאנס? האם המקדיש/המשאיל שאול ומשועבד באותו זמן למלאכת הציבור/ההקדש?? אולי אם הוא אכן שאול ועובד אצלם שפיר יהיה פטור, וצריך לפרש על מה מדובר בדיוק. עוד יל"ע מי אמור להיות חייב [לפני הדיון על הפטור] כשס"ת כנ"ל נאנס? ההקדש? הרי לא הוקדש. כל אחד מהמתפללים? הרי אף אחד לא קיבל ע"ע חיובי שמירה של שאלה. הגבאים? וכי הם התחייבו להיות שואלים? מישהו התנה עמהם? יש להם גדר "כל הנאה שלו"?! ודאי שלא. לכן אפילו שהס"ת נחשב מושאל לגבי השארותו בבעלות גמורה של המכניס ס"ת, והיתר השימוש בו לציבור, מ"מ אינני מוצא מי יכול להיות מחוייב באונסין אם יאנס, שזה חיוב מוגבל למי שכל הנאה שלו. ולכן מתייתר כל השאלה על פטור "בבעלים". (ואם הותנה או מובן מתוך הענין להדיא שהגבאים חייבים לשמור שמירה מעולה, ופשעו או לא עמדו בתנאים, ודאי שהם חייבים בתור שומרים. אם אינם מקבלים שכר הרי הם שומרי חינם ואם התנו להתחייב גם על גו"א או אונס, הכל כפי שהותנה).

יג, עצם ההכנסת ס"ת בטקס לא מלמד על הקדש או שאלה, כנהוג שגם לס"ת מושאלים עושים טקס רב ציבורי. וכבר היו נידונים על ספרי תורה בשאלה זו, ולפעמים היה הוכחה לכאן או לכאן על הגדרת ההקדשה מאופן הטקס, וכל מקרה נדון לגופו. נדמה לי שיש ב' ד"ת ע"ז בחלק טו.

עד כאן חושבני שהבהרתי מה כ"כ מוקשה ומעורבב השאלה הארוכה, ופשטתי מה שכן הבנתי.

יהושע הלוי בלאמור"א הגראב"ד זללה"ה

חזר השואל וכתב:

והנה לכאורה יוצא גם נפק"מ למעשה במקרה שהומצא לפנינו כעת שיש שילוח הקן שאחד מתנאיו שהוא יהיה מקום הפקר לפי דברי רבנו יש צריך להפקיר היות שהקדש הוא רשות נפרדת מה שלא נאמר באם המקום מוגדר טפי עם גדרי הפקר.

וכן אם נאמרו גדרי יורד בשדה שלא ברשות, דהנה לכאורה הורדוס ששיפץ והרחיב ופיאר את בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו אטו נעשה שותף

בבית המקדש? ולכאורה לפ"ז כמו כן נאמר שאם ירד והרחיב כל בית מדרש שהוא שחוץ מלעשות לו מי שברך אין לו כלום.

אך אם נאמר שהוא מוגדר טפי כהפקר כל עוד שרבים לא מחו בו והסכימו עם מעשיו ודאי נוכל לומר שמאחר שנעשה בו על ידו הרחבה וכד' לא על מנת להעביר את הזכויות שרכש עי"ז לאחרים יהיה לו זכות דעה על ההרחבות שנעשה על ידו, וגם באופן שלא הוסיף שטח נוסף וחיברו לבהמ"ד, אלא שהוסיף בניות נוספות בתוך שטח בבהמ"ד צריך להיות כנ"ל.

וכן נפק"מ נוסף בכל בבה"כ יש את המודעה המפורסמת שכל מי שישאיר וכו' הרי יחשב כהפקר ושל מוספים לטובת בבה"כ, ובמונח שהדבר הזה מועיל כי הוא נובע גם מהסכמת בני אדם בכדי שלא יהפך בבהמ"ד להיות מקום מבוזזה.

אך לכאורה בזה יש לדון טובא, איך נקנית זכויות להגבאי לעשות הטוב ברצונו, בשלמא בספרים כבר הבאנו לעיל שנכתבים על הספרים על תנאי וכו', אך בחפצים וודאי מסתבר לומר שכל הרוצה יבוא ויטול, כי גם חצר המקנה אין כאן א. משום שהוא רשות שאינה משתמרת, וכן מהסיבה שכבר נכנס לרשות טרם נעשה הקנין ונקטו שבכה"ג אין מועיל קנין חצר, וכן נעשה עפ"ז הלכה למעשה.

אמנם כדעת רבנו שהיא עניין של רשות הקדש הסתפקני אם יש לו את אותו הגדרות כשאר דיני קנינים.

אשמח אם ימצא רבנו פנאי להשיב גם על מה שנשאלו בערבי החג בכדי שנמצא אור במושבתינו בסוגיות אלו.

והשבתי:

אין דין של הפקר בשילוח הקן, רק שלא יהיה קנוי בקנין חצר דהוי מזומן.

והנה לא מיבעי' לשיטת האגודה שהביא הקצוה"ח בסימן ר' שאין קנין חצר להקדש בית כנסת, שבאמת הקן והציפורים עדיין של הפקר הן.

אלא אפילו נימא שביכנ"ס קונה להקדש בקנין חצר, מ"מ זה לא מזומן לאף אחד, ושפיר שייך לקיים בזה מצוות שילוח הקן.

ג. הבונה הוספה לביכנ"ס וכן הורדוס בביהמ"ק, זה עשויה ליטע. וכל הבונה בשטח של חברו, אם לא א"ל טול עציך ואבניך [ובעשויה ליטע א"י לומר לו טול] זכה בעל השטח ממילא בבניה, אולי אפילו בלי חלות "קנין חצר", אלא מעצם המציאות שקרקעו השביח ה"ז נעשה חלק אחד עם הקרקע ושייך לאותה בעלות.

ועי' בסי' ערה סעיף כא הבונה בנכסי הגר [כלומר בהפקר] ולא עשה דלתות, והשני עשה דלתות ונעל, דקנה השני גם את הבנין שבנה הראשון ולא רק את הקרקע [והרמ"א הביא ע"ז ב' דעות ואכמ"ל], והפשט בדעה הזאת היא שהבניה בקרקע ה"ז נהפך לחלק מהקרקע, ואי"צ חלות הפקר או הקנאה, והוי ממילא. ואין עתי להאריך כעת.

מי שבנה הרחבה לביכנ"ס, האם יש לו שייכות ממון להרחבה הנ"ל? לכאור' גם הבונה להדיוט אין לו שייכות בעלותית להרחבתו, ומקסימום יש לו תביעת ממון שהשני נהנה מהשקעתו.

ולענין משקיע בביכנ"ס, בפשטות הוא תורם את זה ולא תובע.

שלא אפילו אם יתנה מראש שיתבע ממון אין לו זכות תביעה, וצ"ע כעת. אבל הבניה עצמה מסורה להקדש לגמרי, וכפי הגדרת כ"ת: אין לו יותר מזכות לקבל "מי שברך".

אולם כן יתכן שהוא יהיה הגבאי של זה, ככל תורם משלו במקום שאי"ז מתנגש עם הניהול של ההקדש, שיש לו זכות של גבאות בפרט הזה. וזה אינו זכות ממונית בעצם, ולא בעלות כמובן.

ה. איני רואה שייכות להגדרת הקדש כרשות או כהפקר, לגבי הנידון באות ה' הנ"ל.

ו. החפצים שנשכחים ומושארים בביכנ"ס שהיה תנאי מראש שהכל נעשה הפקר, לכאור' אינם נקנים להקדש אוטומטית בעת ההשארה והשיכחה דאין קנין חצר להקדש, ותנאי אינו דבר המחיל קנין, ומשו"ה כשזה הפקר כל הקודם זכה, ורק יד הגבאי שמתכוין לזכות בידו בהגבהה את החפצים להקדש, זה מה שמכניס את החפצים לטובת ביהכנ"ס ועי"ז יכול ביהכ"נ למוכרו לטובת ההקדש.

אין זה סתירה למהות הביכ"נ שהוא רשות הקדש. מ"מ קנין חצר אין בו.

וכתב השואל:

מה שעולה מתוך דברי רבנו שליט"א, וציינתי את מה שלא זכיתי לרדת לעומק העניין, א. בה"כ מוגדרת כהקדש למרות שאין לה בעלות בשונה מבהמ"ק שהוא ביה גזא דרחמנא, והיינו גוף הקדש ללא בעלות.

כל מקדיש בית כנסת ובית מדרש בזכותו להתנות כרצונו בעת הקדשתו והוא לא גרוע מבדק הבית, ויש באמת לדון האם הוא שיור בבעלות, שלו היה שיור בבעלות הרי שיורשיו היו יכולים לשנות את ההקדשה, והרי אין כן פני הדברים, וצ"ע.

ומשו"כ היה מסתבר טפי לומר שהוא נכלל בגדרי הפקר מאחר שהוא נהפך הכלל, ויצא מכלל בעלותו מאחר שנשללו ממנו זכויותיו הבלעדיות בתרומתו.

ומבואר שיש סוג הפקעת נכס ממנו ועדיין ישאר כח התנאים, רק אם נאמר שהתנאים הם סוג של התפסה בחפץ שאינו מתחלק לשניים טרם מסירתו וכך הם נמסרים לציבור, וצ"ע. וכמדומה שיותר נכון להגדירו לפי הנ"ל שהוא מתנה לציבור ולא הוי מדיני הפקר.

ב. הרחבת בה"כ אינו נחשב לשותף כי אם תורם להקדש ע"י השבחתו, גם באופן שהוא מתנה ע"כ מראש, ומקנה לו זכויות גבאות ותו לא.

והיינו שרשות ההקדש אינו משתף עמו כלום, ולמרות שאין בו בעלים וכן אין מי שיהא בכוחו למנוע ממנו את בנייתו, (ודומה קצת לנכסי הפקר) והוא עדיף ממניות שנהפך שותף לעסק משא"כ הקדש.

ג. ספרים שנתרמים לב"כ הוי הקדש לציבור, ומעבירים אותו למקום ציבורי והיינו בבה"כ, ולפ"ז אין שום סיבה להמנע מלהעבירו ממקום למקום, "וכל מה שחל שם הקדש עליה הוא רק כשהוא מיועד לציבור ואינו יכול ליטול אותו לעצמו", [וזהו מהדין בה"כ שהתחלק לשנים, אך לכאורה מבואר שם שהתורם הוא אחד מהתפללים, ומבואר שבלא"ה אינו יכול להביע דעתו, ולפי הנ"ל לכאורה אין סברא לחלק].

רק יש לעיין אם הציבור אינם יכולים לטעון שזכו בו זכות שימוש ומ"ש ממצר שהחזיקו בו רבים שהוא גם טענה ללא טענה דחזקת הבתים. ובזה יוכלו למנוע מהבעלים להעבירו למקום אחר, וצ"ע.

ולפי הגדרת רבנו אחד שהזיק ספרים בבה"כ חייב לשלם להתורם שהזיק את הקדשו, כי הרי עדיין ברשותו, וזו למרות שחסר בו כח בעלותו כי אינו יכול להשתמש כרצונו, וצ"ע.

ולפ"ז אינו מובן החרם הקדמונים מלהוציא הספרים מכותלי בהמ"ד, וכן שאר הנוסחאות שהבאנו במכתבים הקודמים, ומאיזה סיבה יעלה שיוכל להוציאו משם.

ה. ציבור שנהנים מס"ת ע"י קריאתו אין זה נחשב להנאה.

ויש לעיין מאחר שפוסל אותם ע"ז מעדות מבואר שהוא מוגדר לכל הנאה שלו.

והשבתי לשואל:

חביבין ד"ת שכל זמן שאתה ממשמש בהן וגו' עד כדי תלי תלים של הלכות בכל קוצו של י'.

אבל לא חידשתי כלום, רק סיכמתי דברים פשוטים ממש. ואינני מבין מה הפלא ומה הצ"ע. ואשיב על ראשון ראשון:

א. ביכ"נ הוא הקדש לפי רוב הפוסקים, ממילא הוא רשות. ביהמ"ק ובדה"ב היה בי גזא דרחמנא, ובכנ"ס הוא מקדש מעט על כל המשתמע. אעפ"כ להקדש אין יד, ואין יכולת לקנות ברשותו כי אין לו יד לקנין. זה נכון גם לביהמ"ק וקדשים כולל בדה"ב.

יש עוד חסרונות לקדשים, שאין להם דיני נזקין. ואלו סוגיות בב"ק. והדברים ערוכים. זה שהקדש אינו בר קנין אינו מגרע ממציאותו כרשות. הקדש יש לו "יד חיצונית" לקנות לו, והוא הגזבר. כלומר שאין ההקדש ממועט מלקנות אלא מלפעול את החלות, כי אין לו יד בעצמו, וכנ"ל. לכן לא הבנתי איך הקדש לביכ"נ נכלל ב"הפקר", ומדוע להגיע לזה. המקדיש יכול להסתלק לגמרי ממה שהקדיש, ויכול להקדיש באופן שהוא הגזבר של זה, אם זה לא סותר לכוח הגזבר הראשי של ההקדש. זה בקצרה נקרא "טובת הנאה", וע"ז נידון הסוגי' אם הוא ממון או אינו ממון, ונפק"מ המפורשת של הנידון הזה הוא אם בניו יורשים. ונפסק ברמ"א שטוה"נ אינו ממון, ואף שלו עצמו יש גזברות כלומר טוה"נ לומר מה ואיך יעשה בו בהקדש, לבניו כבר אין את הכח הזה. כי טוה"נ אינו ממון וממילא אינם יורשים כלום.

ב. נכון מה שכתבתם בתוצאה, אבל ליתר דיוק: הקדש הוא רשות גמורה, וע"י שהקדישו הבונה, ממילא נעשה התוספת להקדש גמור ושייך לרשות הקדש. וכמו כל מקדיש שיש לו טוה"נ וכנ"ל, שאני קורא לו בשפתי "גזברות על הענין הזה". אם לפי דעת הגזבר הממונה הוותיק של ההקדש, הוספת בניה תזיק לאינטרסים של ההקדש, או שקיומו של גזבר על פרט זה מזיק לניהול הכללי, ודאי שאין זכות לתורם נגד זה. וכל הטוה"נ הוא רק במידה שאין זה סתירה וכמשכ"ל. עדיין לא הבנתי מה עניין השוואה להפקר בכאן, ומה אין מובן לולא ההשוואה הזאת.

מניות שנהפך שותף - כי אלו התנאים שבין בני אדם. מסתמא אילו יצויר שגבאי הקדש ינפיק מניות של בית כנסת, בעלי המניות לא יהיו נחשבים לבעלים, כי אין בכוחם להיות בעלים על הקדש שהוא רשות גבוה.

ג. להמבואר שהקדש ביהכ"נ הוא רשות. רק אין לו יד לקנות בחצרו. אלא אם כן בר דעת שיש לו יד מקנה לו בהקנאה בלתי קנין חצר מצד ההקדש. ממילא עולה פשוט שהמקדיש ספר לביהכ"נ חל על הספר רשות הקדש של ביהכ"נ הזה. כי זה הגיע מכוח מקדיש ולא מכוח קנין חצר שהקדש משולל ממנו. ולכן אין זכות העברה למק"א. ומה שכל אחד יכול לזכות בספרים הנשכחים שכתבנו בפעם הקודמת - התם הוא לפני שהגבאי הקנה את ההפקר להקדש, וממילא חל רק התנאי שזה הפקר, ולהקדש זה עדיין לא נקנה, כי אין לו יד לקנות הפקר בקנין חצר. ומה שביכ"נ שנחלק מעבירים

הספרים לפי המקום אליו הולך המקדיש, דמסתמא אדעתא דהכי הקדיש, וממילא לענין זה נשאר לו הכוח של טוה"נ שיש למקדיש.

מה שהערתם בשורה המודגשת שם נ"ל טעות.

ד. היות ולמקדיש יש רק טוה"נ שאינה ממון, מזיק ספרים חייב לביהכ"נ ולא למקדיש, שהרי הזיק את הספרים עצמם, והם שייכים להקדש ולא לבעל הטוה"נ. ובעל הטוה"נ אין לו זכות ממון לתבוע היזק הטוה"נ שלו מהמזיק, מהאי טעמא שטוה"נ אינה ממון. נכון שזה הוזק, אבל אי"ז בר תביעה. חרם הקדמונים וכו' לאלומי מילתא של ההקדש, כי בלי חרמות, דשו רבים בעקביהם בשאלות קלות של גזל או גניבה או מעילה בהקדש. ודוק.

ה. נדמה לי שהנו"כ בשו"ע בהלכות עדות דנים בזה להדיא, האם "נגיעה שאינה של ממון" פוסלת. ושם ביארו תשובה לשאלתכם.

ביקרא דאורייתא.

ושוב כתב השואל:

ראשית אודה על טרחתכם להשיב, אך מאידך עדיין לא נחה דעתי וכדלהלן: דבשלמא גזא דרחמנא הרי הוא בעלות בעצם כפי שנאמר "בית אשר תבנה לי" והגזברין הוא אך ורק לנהל את בית זה לפי התנאים שנאמרו לו, ולכן יש בו מעילה ואין בו רעהו כפי שציין רבנו, כי קדושתו קדושה בעצם וקדושתו לחד מ"ד קדושת עולם, וכמו שנאמר ביעקב אבינו מה נורא המקום הזה וזה עוד בטרם שהקריבו שם קרבנות. משא"כ בה"כ אין קדושה בעצם כי השתמשות המקודש והמרום זהו הגורם קדושתו, ולפי הגדרת הרמב"ן הוא מוגדר כתשמיש קדושה, ואפילו לפי דעת היראים שנקט שמורא וקדושה הוא דאורייתא, הוא רק באופן שהוא עדיין מיועד לתורה ולתפילה, אך אין קדושה בעצם, ולכן אין בו מעילה וחייבים על נזקיו. ולכן הבנתי כי בגזא דרחמנא הוי בעלות בעצם רק הוא מתנהל לעינינו ע"י גזברין בשונה בהמ"ק מעט אין הוא מיועד למאן דהו וכל קדושתו כאמור לעיל להרבה ראשונים הוא רק דרבנן, ולכן כשמקדישו נמצא שבעצם המקום כעת ללא בעלים וא"כ הוי דומה לסוג של הפקר שהוא סילוק בעלות בעצם ואין כאן באמת מישהו שיכול לומר שקנה אלא נהפך לנחלת הכלל. אודה אם יוכל כבוד תורתו להבהיר דבר זה.

והשבתי לו:

אכן הנקודה הנוערת של חוסר הבהירות בגדר הקדש ביכ"נ מבוארת היטב בדברי כ"ת. ברור גם לדעת כ"ת שההבנה הטמונה היא שזה לא ממש גדר

הפקר, אלא "כעין" הפקר. אי לכן למה ינטה וימאן לקבל הבנה שזה לא ממש "הקדש" דממון גבוה, אלא "כעין הקדש"? יש מקום בראש לקבל גם זאת. ועדיין צריכים לדעת מה זה כן בדיוק וצ"ע.

יש משמעות בנתיבות ועוד, דביכנ"ס הוא גדר בעלות הציבור, כעין ממון שותפין. אין פנאי להרחיב כעת, עכ"פ גם בכיוון הזה פשוט שאי"ז ממש רכוש הציבור כשותפין אלא "כעין ממון השותפין".

לחדוד הדברים. האם בכעין ממון השותפין נאמר בו חיובי ממון, כגון אחד שהזיק האם יוכל הגזבר לתובעו, וא"כ מכח מה?, וכן גם מצד המזיק האם יהא חיוב דוהשיב?

בנוגע לשאלה האחרונה דלעיל, בפשטות נידונו בביה"ד וכן מקדמת דנא בפוסקים ובשות"ם גם תביעות של ציבור על מוציאי ספרים ועל מזיקים. ולא נטען שאין זכות עמידה בדין לציבור מחמת שאי"ז קנוי להם. ומאידך לכאורה צריך תלמוד מה גדר הקנין של הקדש מוסד או ביכנ"ס בממונו שהוזק או נגזל, וכבר צויין ע"י אמור"א לצפנת פענח בזה, בנימוקי תיק שלכם בנידון הס"ת הנדפס בחט"ו.

וע"כ אני משאיר את הענין הזה לצ"ע לכשיהיה זמן לעיין היטב לעומקו של כל הענין. בל"נ.

1463.

נשאלתי: הובא באור זרוע בהלכות תפילה ס' קי"ג שהקב"ה חייב להכהנים ליטול בנוסח שלנו משכורת עבור העבודה בבהמ"ק, וזהו חלף עבודתכם (שלא כידוע מהרמב"ם שישבו וילמדו ללא טרדות). ועוסק שם האור זרוע בחיוב המגבית עבור הבעל קורא וכו' שהוא איסור גמור מלמונעו. רצוני לדעת האם אכן יוצא מהאור זרוע חידוש גדול עד למאוד שכל ממלא תפקיד בבהמ"ד מחויב ליטול משכורת דומיא דכהנים.

והשבתי: החילוק בין כהנים ובעל קורא לבי"ד ורב מבורר, דעל תורה נאמר מה אני בחינם.

אפי' מלמד מותר לקבל רק שכר שימור התלמידים, והש"ץ על הניגון ולא על התפילה [נתיבות].

שאר הכלי קודש שבביכ"נ אינם "עובדים" משהו שנחשב. כנלע"ד.

בנוגע להא"ז, הוא שולל להפסיק לתת שכר למי שרגילים לתת. וזה קיים גם היום מטעמו. הוא לא כותב להתחיל לשלם למי שלא התנו מראש לשלם, ורגילים בדורינו לא לשלם. וכבר כתבתי שיש חילוק בין דבריו לענייני ביה"כ בימינו, רוב ככל התפקידים בבתי כנסיות שלנו יכולים להתמלא ע"י כל אחד מהמתפללים מגיל בר מצוה ומעלה, ואם לא יהיה

ש"ץ זה יהיה ש"ץ השני וכו'. והוא כותב לפי ימיהם שאם לא יהיה ממונה בשכר יתבטל התפילה וכו'. אמנם באמת בבי"כ של בעלי בתים שאינם בני תורה גם היום במציאות בירושלים רגילים לשלם, וטעמו של האו"ז קיים שהרי אם לא יהיה שם רב או ש"ץ קבוע ישתבש כל סדר ביהכ"נ מחוסר ידע של המתפללים, וכמובן גם הדין שלהם קיים, באמת הם משלמים טוב לבעל קורא ולש"ץ, וגובים ע"ז דמי חבר או נדרים ונדבות ואסור להפסיק המנהג.

1464.

נשאלתי: בשו"ע ס' קנ"ג סי"א שאסור להשכיר בהמ"ד, ובלבוש הוסיף שעד כמה השכירות תהיה ברמה של קדושה כהבמ"ד. כי אין פדיון הקדושה חל ע"י הכסף של השכירות כמו שמבואר בשעה"צ שהשכירות לדבר חול יאסר גם באופן שירכש מהכספים דבר קדוש.

ונמצא שבעצם אין שכירות תחליף לעצם המקום, אלא פרנסה בכדי, ובבהמ"ד לתחזק את המקום, והיינו שנמצא שאין מושג הונאה לשכירות גם ללא הטעם שהוא קרקע.

ומה שקשה להגדיר בעניין זה במה שכתב שם הכף החיים שם שכל השכירות הותר רק בבה"כ של כפרים אך של כרכים נצרך שיושכר לאותו רמה של קדושה והיינו מרבים לרבים שהיה גם לולא השכירות.

ומה שלא ברור: א. בהמ"ד שהיא מוגדרת של כרכים יש בידי הגבאים להשכיר הבה"כ ולמנוע מכל מיני אנשים נוספים להשתמש בבה"כ לולי שהיה נשכר. ומה עוד שלפעמים העניין נמנע עקב דרישת השוכר כגון למסור חבורה וכד'. ב. אם לולא השכירות המקום מגיעים שם ללמוד לפעמים יש יותר אנשים מאשר לולא שהיה נשכר אך הם לא קבועים ואילו בנשכר אמנם הוא פחות אנשים אך הם קבועים למקום האם בכה"ג נחשב למורידו בקדושתו בכדי למנוע אנשים אחרים להגיע.

כוונתי בהונאה, שהרי דין הונאה נאמר ביחס לערך החפץ, אך מאחר שכאן התחדש שא"א ממכר ליומא, ובפועל אסור להשכירו, והותר להשכירו או למסור לדבר קדוש כיוצא בו, הרי שאין נמדד לפי ערך המקום כי אם לפי רמת הקדושה וזה הדבר היחיד שמתיר, וא"כ מה שייך לומר שיש כאן ערך שווה כסף.

וממילא לא שייך לומר לכאורה שדמי השכירות תלוי לפי ערך השוק בכדי לומר שיש כאן שתות פחות או יותר גם לולא הדין שאין הונאה בקרקעות. הרי בדיני הונאה מבואר שיש לכל דבר מחיר קצוב הידוע בשוק, וכיוצא בו גם נאמר לגבי שכירות חפצים שאסור ליטול מעבר המחיר הקצוב בשוק אלא בדירות התחדש שאין הונאה לקרקעות.

והנה אם נבוא לדון לגבי שכירות בהמ"ד אם גם הוא נמדד לפי ערכי השוק לולא הדין שאין הונאה בקרקע, הרי שבבהמ"ד נמדד אם מעבירו לאותו רמה דקדושה.

הגם שמצד אחד היה אפשר לומר שאם מעבירו לגוף אחר שהוא באותו קדושה הוא תנאי לשכירות, והיינו שלאחר שהוא מתקיים הקדושה או אז הוא נכנס בשלבי השכירות באותם תנאים שנאמרו בו, עם דיני הונאה. אך היה לי נקודה למחשבה שמאחר שהמושג של שכירות נקבע לפי ערכי החפץ במטלטלין, וכן הוא בשאר קרקעות, אך שונה בבהמ"ד שהערך שלו נמדד גם בקדושתו, והשכירות הוא אמצעי להסכים לבעליו להעבירו לאותו גוף המבקש, וא"כ אפשרי לומר שגם לולא שהיה מתחדש הפקעת הונאה בקרקעות, גם לא היה דיני מעילה בבהמ"ד מאחר שיש לו ערכים אחרים, דהרי קדושה לא נמדד בכסף.

אשמח מאוד אם לא יהיה טירחא עבורכם להבהיר סוגיות אלו ועל הקודמים ומתוכם שנוגע למעשה.

והשבתי: מהיכי תיתי שאם לומדים כ' אנשים יש יותר קדושה בבימ"ד מאם לומדים רק י'?? ולא התחבר לי שני הנושאים. הונאה במחיר, היינו אם יש מחיר בשוק אין להעלות שתות ממנו, ובקרקעות פלגא. קדושת בי"כ היינו שאסור להשכירו לפחות קדושה, אלא לשימוש בי"כ או בימ"ד [מעלין בקודש]. עד כאן הבנתי. ב' דינים שונים. איפה זה מתחבר או סותר? יש שינוי ערך שוק לפי קדושה מסויימת? או דוקא שלא לפי קדושה?

עד כמה שהבנתי דברי כב', אין כאן שאלה בהלכה, אלא שאלה בהגדרת "ערך שוק" האנושי. ולזאת מודעי שערך כל דבר וחפץ נקבע השער שלו בשוק האנושי לפי מידת ההיצע מול הביקוש. לכן שנות שובע זולות מול שנות רעב, לכן תרומה המותרת רק לכהנים נמכרת ב"דמי תרומה בזול", וחולין ביוקר. ולכן אתרוגים מהודרים בעריו"ט ביוקר, ואתרוגים אחרי סוכות בכמעט ולא כלום. ושכירות בתים משתנה המחיר לפי הביקוש ג"כ, לפי איזור, נגישות לתחבורה, חזית, וכו'. ולפי תקופות, שאר ימות השנה לחוד, שכירות ליו"ט באיזורי ביקוש לחוד, שכירות קייטנים בחודשי הקייט לחוד, וכו'. ושכירות ביכ"נ לפי מידת ביקוש הזקוקים לשכור בי"כ, וכל הצמצום במבקשים [בגלל הקדושה] כבר כלול בזה התמחיר. ואונאה בשתות לחפצים, ובפלגא שבקרקע, היא מעבר למחיר שער השוק, שכבר כולל כל הנתונים הנ"ל.

ויש אונאה לחפצים ואין אונאה לקרקעות, היינו מעבר לתמחיר השוק, דהיינו מעבר לכל החישובים הכלולים.

והשיבני: נמצא לסיכום ממה שעולה מדבריכם: שבאתרוג ערך מצוותו מסיר את עצמו מדיני הונאה בפועל, מאחר שאין סוף למחירו דכל אחד יעריכו באופן אחר. לעומת זאת בהמ"ד קדושתו אינו מהוי תוספת לערך

הממוני כי אם הוא תנאי לשכירות, וזאת אומרת שכלל שלא תתקיים התנאי העברת לשימוש קדוש ממה שהיה מקודם לא יותר השכירות, אבל לאח"כ שוב הוא נכלל במשפטי הונאה לפי המקובל בשוק. וכן נמצא לפי מה שצייתם שגם להעביר ישיבה מאלפים איש לישיבה של מאה איש גם זה אינו נחשב להורדה מקדושתו כל עוד שלא יהיה מרבים ליחיד ממש, והגדרת יחיד לכאורה יהיה עד מניין אנשים. וכן היות דדמי השכירות אינו פדיון לעצם קדושת המקום, ממילא נמצא שאין שום קדושה על המעות ויוכל להשתמש בכל הנראה לו, גם באופן שאינו בכלל דבר קדוש, וגם מבזה כעין פתיחת סתימות וכו'.

והסכמתי.

1465.

נשאלתי: ביכ"נ השייך לשכונה שעיקר יסודו היה לתפילות, ואנשי השכונה רגילים להכנס שם מדי פעם גם לפנה"צ ללמוד. והגבאי החליט להשכיר לשעות לפנה"צ לקבוצת לומדים מן החוץ, והכסף מחזיק את החזקת הביכ"נ, והקבוצה רוצים לנעול כי מפריע להם לומדים אקראיים שנכנסים, ואילו אנשי השכונה תובעים חזקתם. האם בסמכות הגבאי להשכיר באופן כזה שמונע שימוש מתושבי השכונה שהם בעלי הביכ"נ.

והתשובה: אם הביכ"נ זקוק לכסף השכירות להחזקתו, והלימוד של אותם נכנסים ויוצאים מהשכנים אינו מחזיק את הביכ"נ כמובן, ותושבי השכונה לא מוזילים מכספם כדי החזקת כל ההוצ' ודאי שמתפקיד הגבאי לסדר את סדרי הביכ"נ באופן הנאות והמועיל ביותר, גם אם זה על חשבון נוחיות והרגלים של תושבי השכונה. ומאחר ומטרת הביכ"נ וקדושתו הם לימוד, ויש קבוצת לומדים שרוצים להיות שם באותה מטרה קדושה, ועי"ז יוחזק הביכ"נ והוצאותיו בשאר שעות היממה, השיקול של הגבאי נכון מאוד.

1466.

נשאלתי: גבאי בית הכנסת הרב... הוא הביא את הגנרטור לשכונה בכלל ולבה"כ בפרט. וכתב לי על גבי כתב את השתלשלות הדברים, ובתוכם כתב שבעצם הבאת הגנרטור לשכונה היה בכדי להאיר את בבה"כ ובכדי לתחזקו שיתף גם את השכנים ועי"ז לא יהיה צורך ליטול מכספי בבה"כ. ואכן כפי מה שמופיע בפנקסי ההוצאות שלו במשך מעל שלושים שנה לא מופיע ההוצאות עבור הגנרטור. והנה בדרך לא דרך לקחו אותו חלק מבניו לידיהם, ובקשו שנשלם עבור ההשתמשות הגנרטור, ואביהם אינו מתערב בעניין זה מטעמים המובנים. ולמרות שבתקופה שהתנהלו הכספים דרך

העמותה נרשמו הכסף על שמו והעבירו אותו דרכו היה אך ורק שהיה על פי בקשת בניו.

רק לדוגמא היו תקופה ארוכה ששולם על ידי זה שהחזיק את הכספים בתקופה מסוימת קרוב לאלף ₪ לחודש, וכשהורידו מחמת הסכמים מסוימים בין בניו לזה שהחזיק את הכספים לערך 150 ₪ לחודש, הפרש כשמונים % ולא התעניין מעולם מדוע נעשה כך.

וגם לאחרונה שבניו דרשו ממני כספים נוספים עבור ההשתמשות הגנרטור שאלתי את הגבאי הרי הוא שלך איך הם דורשים, השיב אין בידי לעשות כלום.

והנה השאלה שלפנינו הגם שהוא אינו נוגע כעת למעשה ובכל אופן היות שדנתי אותו בהלכה לפני חברי אשמח עם רבינו יוכל לחוות דעתו בעניין זה. לאחר אריכות ימים ושנים מהגבאי, האם יהיה ביד בניו שאז יהפכו לבעלים אמיתיים על הגנרטור לכאורה לא יוכלו לדרוש תשלום עבור הגנרטור מדין ירושה, וזאת מאחר שאת חלק דהבהמ"ד הוי כעין נתינה. ובחלק זה אין ירושה. והסתפקתי שמאחר שמבחינתו נתינת זכות שימוש הבהמ"ד הגנרטור הוי במתנה גמורה לכאורה א"כ גם לאחר ימים שונים, לא יהיה שייך בזה דיני ירושה מאחר שאת החלק של שימוש הבהמ"ד נחשב לכאורה למתנה.

ולמדתי הדברים משמעות דברי המחנה אפרים בהלכות זכיה ס' ל"ט, ולמרות שאין קשר בעצם בין הדברים, אך יסוד הדברים עלה לי משם.

אשמח אם יוכל רבנו לומר את דעתו בדין זה.

והשבתי: התשלום החודשי על שימוש, הוא תשלום לא על מה שניתן בעבר, אלא על דבר שמתחדש חודש בחודשו, כלומר דלק ובלאי כלומר אחזקה. לכן גם אם נתן בעל הגנרטור שימוש בחינם 30 שנים להקדש, זה לא מחייב אותו וכ"ש את בניו אחריו, לתת המשך חינם. החילוק הוא בין מתנה שחלה כבר, למתנה עתידית שלא חלה, בערך התשלום על שימוש שטרם הושמש, ותחול רק בכל חודש כשיגיע זמן תשלום. דלכאו' אא"ל ע"ז שזה כבר ניתן ע"י הגבאי, דלכן א"א שבניו יחזרו בהם מזה.

וחזר ושאל: האם אין זה מוגדר כמתנה על השימוש לב"ה מאז שרכש את הגנרטור כמו שהוא ציין שמטרתו ששתף את השכנים הוא בכדי לתחזק ולחסוך את הוצאה זו מבה"כ. ומדוע נגדיר אותו שנחשב שכל שבת הוי מתנה לאותו שבוע בלבד.

והשבתי: כשם שאין אדם מקנה דשלב"ל וכו'. אילו הביכ"נ היה המוכר של הגנרטור לגבאי, היה יכול לחול שיוור גם על שימוש עתידי. היות ולא היה כן, א"א שיחול מתנה או הקדש על דשלב"ל ועל שימוש עתידי.

שוב קיבלתי מסמך מכ"י הגבאי הנז"ל שמפרט את השתלשלות רכישת הגנרטור לשב"ק לביהכ"נ הנ"ל, (ומזכיר שם שזה היה רעיון שעלה לו כשהיה בביה"ח וראה שיש לביה"ח גנרטור פרטי נגד הפסקות חשמל, ועלה בדעתו לפתור שאלת התאורה לביהכ"נ ע"י רכישת גנרטור פרטי, ומציין שזה היה הגנרטור הראשון שהופעל לצרכי חשמל כשר לשב"ק!), וכן את זכויותיו שהקדיש לביהכ"נ. וע"ז שבתי והשבתי לשואל על השאלה הנ"ל, בזה"ל:

את המסמכים הנפלאים של הגבאי פרידמן למדתי ועד כמה שהבנתי כתוב בענין הגנרטור שהזכות של ביהכ"נ להשתמש בחינם היה חילוף לשימוש בשטח שנמצא תחת הביכ"נ [שכיום מושכר למשרד].

ואלולא זה אין דבר מפורש שהגנרטור נתרם לביהכ"נ.

ובפרט שמפורט מפי כתבו כי ההתעסקות והטירחה הראשוניים שהיו למען חשמל כשר לביהכ"נ בעיקר, היו על הגנרטור הקטן הראשון, ואילו הוא גופו היה קיים כיום היתה שאלה האם בעוברו למק"א עדיין יש לביהכ"נ בעלות בו, בגלל עצם הטורח והעמל שהוקדשו בו, או שזה היה מוגבל לשימוש בשטח. אבל היות וכיום מדובר על גנרטור אחר שמעולם לא הושקעה בו הטירחה הגופנית העצמית הנ"ל, זה כבר שאלה אחרת לגמרי, ואי"ז חליפין שתופס דמיו והוא ותמורתו קודש לגדרי הייעוד של הראשון.

לאור הנ"ל, נדמה לי שאין הכרע מתוך המסמך הזה. וע"כ יש לדון לולא המסמך הזה, וכמדו' שכבר הושב בעבר.

1467.

נשאלתי מציירת שאחרי פטירת הגראיל"ש זצ"ל ציירה תמונת פניו שנמכרה באלפי עותקים, ואז בעל מוסד הזמין ציור מקצועי של הגר"ח"ק לתתו מתנה לתורם, ושילם במיוחד שיהיה תמונה יחידה בלי עותקים נוספים, ושילם ע"ז 25 אלף, ואחרי פטירת הגר"ח"ק הגיעו עשרות ומאות בקשות לרכוש תמונות של הגר"ח והיא מעוניינת לעשות ציור בהדפסה כפי שנעשה להגראיל"ש, והשאלה היא מה לא כלול במכירה בבלעדיות הנ"ל. יש את הרקע היחודי שנעשה שעושה הרבה רושם, ויש את תווי הפנים והתנוחה שהם העיקר, האם מספיק לשנות צבע הרקע במחשב, או לעשות כמה שינויים במחשב בפנים. והיא חוששת מנגיעות עצמיות ואולי זה בכלל אסור לעשות זאת.

והשבתי שאם יתכן לעשות לפחות ארבע שינויים בולטים, שיהיה ניכר שזה אמנם דומה אבל לא זה בכלל, יהיה מותר. כגון גם שינוי צבע של כל הרקע, וגם שינוי נוסף, למשל אם המקורי היה ברקע שקיעה או עץ שיהיה ברקע ארון ספרים או אם היה ארון ספרים בגודל מסויים שיהיה ארון אחר

בפרופורציה אחרת. וגם שינויים בדמות שאם המקור היה עם פרופיל לכיוון ימין תהפכנו שיהיה פרופיל לכיוון שמאל, וכן עוד שינוי ניכר בשיער או בכיפה, שכל אחד יבחין שזה לא זה.

ולאחר זמן הראוני השינויים שנעשו, ולא מצאתי בולטים אלא שנים, ועדיין אי"ז מספיק. והורתי להוסיף עוד: המקור הוא עם ספר ליד שולחן, ואפשר לשנותו לספר ע"ג כמה ספרים או ע"ג סטנדר. וכן המקור הוא עם ספר ששוליו בעובי הדפים מטושטשים ואפשר לעשות שולי הספר בעובי הדפים חד וברור. וכן לשנות המיקום והזווית של חתימת היוצר ע"ג הציור בפינה, לפינה אחרת או לאחד הצלעות שלא בזווית הזאת.

1468.

נשאלתי בזה"ל: רציתי לשאול שאלה ברשותכם,

להלן העובדות: אנחנו גרים בקומה 5. יש צינור מים שמגיע לדירה שלנו מהשעון מים בקומת הקרקע. היתה נזילה נסתרת בצינור הזה בין הקומה 3 לקומה 4. המים טפטפו מהתיקרה של הדירה בקומה 3. מיד כשהודיעו לנו שיש נזילה מהצינור שלנו המים נסגרו. למחרת קראנו לאדם שתיקן את הנזילה. השאלה האם אנחנו צריכים לתקן את הנזק שנגרם לתיקרה של קומה 3?

ובקשתי לקבל את הסכמת הניזק על ניסוח השאלה בכתב.

והנה מצד מזיק בגרמא [שהמים אינם גירי דיליה] שחייב לצי"ש, הרי זה רק כשהיה יודע שמזיק או נתכוין. ומצד חיוב נזקי ממונו שהמים שאחרי השעון הם שלו והזיקו, לכאו' שמרם שמירה מעולה, וגם הנזק היה עד שהודיעוהו, ואח"ז ניתק את הזרם. ולהלכה נפרצה בלילה ויצאה והזיקה פטור. ולכאו' הוא פטור מכלום.

1469.

נשאלתי מגבאי קמחא דפסחא: יש בעל תשובה אחד שהגיע למצב שהוא נצרך לכסף למצות, והוא אומר שאין מספיק בסכום הניתן למשפחה שמשוער לפי מחירי מצות מכונה, היות וקיבל על עצמו לפני כמה שנים את מנהג חב"ד ואוכל רק מצות יד היקרות יותר. ואין די בקופה לתת לו כל הצטרפות כל משפחתו לכל השבוע של פסח ממצות יד, ואם יתנו זה יהיה ע"ח משפחות אחרות.

והשבתי דודאי שזה בגדר צדקה, ומותר לתת לו כדי צורך כל הרגלם. אבל אם זה על חשבון משפחות אחרות, אין ברירה, ואפשר ללמדו לחלק בין מה שקיבל על עצמו מנהג טוב זה, לבין מאכלם של בני משפחה אחרים. כי

קבלה שלו היא כנדר על עצמו ולא מחייבת כנדר על אשתו ובניו. דאמנם מצינו שיש חיוב כנדר לבנים להמשיך מנהג האב, ויש דין אל תיטוש, וגם מצינו שציבור קבלו קבלות עליהם ועל זרעם אחריהם, אבל אדם פרטי שהתחיל מנהג לפני כמה שנים זה לא בכלל הגדרים הללו.

.1470

נשאלתי בין אברך ואמו, שאצל האמא נמצא בערב פסח צ'ק ישן מלפני ח' חודשים של הבן ע"ס כמה מאות שקלים. ואינם זוכרים תמורת מה או בגין מה נמסר הצ'ק ומדוע לא נפרע במועדו. האם אומרת שכל צ'ק היא מפקידה מיד ולא מעכבת, אלא אם כן התבקשה לכך. והבן אומר שצ'ק הניתן בעד משהו בדרך כלל לא מבקש לעכבו, אבל היו לו הרבה העברות כספים וצ'קים במשך השנה שלא היו נגד תמורה אלא רק כדי להראות פעילות בחשבון וכדומה, והוא היה קובע מתי יפרע כל צ'ק ומקבל את פדיונו לעצמו.

והשבתי שאין לפרוע את הצ'ק עד שיזכרו מה היה.

.1471

מעשה באברך שהסיעו חברו ברכב, ולפני שירד א"ל שמישהו השאיר לו קופסא של כובע ואינו צריך אותו, ושיקח אותה במתנה, ולקחה והשתמש בה, וכשהגיע ערב פסח נמלך שזה מיותר ורוצה לזרוק, ולבו נוקפו היות ולא יודע שהראשון השאיר את הקופסא לבעל הרכב במתנה, ושמה צריך לחפש את בעל הקופסא הראשון.

וביררתי ובעל הרכב הוא אברך יר"ש, א"כ אי"צ לחוש שנתנם במתנה בגניבה ח"ו.

.1472

מעשה בבחורי ישיבה שארגנו שבת, וקבלו המצרכים מהישיבה, והעוף היה כבר מופשר ומתובל, אבל לא מבושל, וכשקרבה שב"ק התברר שיש כמה מגשי עופות מיותרים, והבחור האחראי נתנם לאברך לבשלם לעצמו, ואמר שאם לא יקבלם האברך הם יזרקו לפח אשפה ולא יוחזרו לישיבה. כעת האברך שקיבל והשתמש שואל אם עליו לשלם לישיבה.

והשבתי שאי"צ. וגם אם החלטת הבחור שלא להחזיר לישיבה לא היתה בסמכותו, מ"מ הבחור הוא החייב את העודף, ולא האברך שהצילם מהאשפה.

1473.

נשאלתי על הסודר שמקנה מוכר החמץ לרב הרי אינו הסודר של הגוי.
והשבתי שאי"ז הקנאה לגוי, אלא רק קנין לאלומי המינוי השליחות של הרב.

1474.

בנידון ראובן שנכנס עם רכבו ברכב של שמעון ונגרם נזק גדול, ומסר ראובן פרטיו לשמעון, אבל מבקש לא להפעיל את הביטוח שיש לראובן לשיפוי ניזוקים, היות והביטוח שודאי ישלם עלול לתבוע את התשלום מראובן עצמו, ושמעון הסכים אבל ביקש תשלום מראובן, ושמעון הסכים. ועתה מציע ראובן רק תשלום חלקי או מוזל לפי ראות עיניו ולא מוכן לשלם את כל הנזק והתיקון. וראובן מודה שהיה הנזק באשמתו.

אילו נגרם הנזק מנהיגה לא נכונה של ראובן ה"ז אדם המזיק שחייב בין מזיד ובין שוגג במלוא הנזק, ומה שראוי לתיקון בימינו שמוסרים למוסד לתקן ולא מוכרים השבור וקונים חדש, הרי נפסק כבר בפוסקים שכך משוער הנזק. וחייב בדמי כל התיקון בלי התפשרות. ולכן אם לא משלם יכול שמעון לתבוע את הביטוח, ומה שהביטוח יגבה מראובן זה דינו ולא נחשב גורם לו היזק או הפסד.

אולם אילו זו אשמה של ראובן רק מחמת גרמא ולא נפעל ממעשי ראובן בשעת ההיזק, מצד עיקר הדין פטור ראובן בדיני אדם וחייב בדנ"ש, ויש מחלוקת בפוסקים אם מהני תפיסה לחיוב בדנ"ש, וגביה מביטוח שיגבה אח"ז מראובן הוי תפיסה. ואמנם בדרך כלל אין מתירים לתפוס נגד גרמא וחייב בדנ"ש, מ"מ לגבי ביטוחי רכב ותאונות, לשם זה עשה הנהג את הביטוח כי הרשויות מחייבות ועל דעת זה יורד אל הכביש. ויותר קל לתפוס מביטוח לענין תאונה, מתפיסה מביתו סתם. ודו"ק.

1475.

יב בניסן תשפב

ילידת הודו בירור יהדות ויחוס

נתוני השואלת:

המבקשת דתיה ואפשר חרדית, חניכת בית יעקב של שובו ומוסדות חינוך טובים, עלתה לארץ מהודו בגיל 3. אימה דתיה בת לאם יהודיה ולאב מוסלמי לדבריה. אבי הבת דתי. ההורים התגרשו כשהיתה בת 9 ומאז ניתק

קשר עם הבת, גם לפני כן נעדר רוב התקופות מהבית, היה עני ולא פרנס אותם.

האב ממוצא הודי היה ישראלי, וחזר להודו להתחתן עם האמא ועלו לארץ, שוב חזרו להודו אחרי כמה שנים וחזרו בחזרה עם הבת. כעת טוען האב בפני מי ששואל אותו על הבת [גם בעבר טען זאת והאמא טענה כי הוא משקר] כי היא מאומצת ואינם הוריה, וכי היה קושי להעלותה לארץ ושילם עליה או על תעודות האימוץ \$50,000 והוא טוען שאם הבת רוצה קשר עמו שתשלם לו את חובה בסך הנ"ל. לדבריו האם האמיתית היא אחות אשתו וממנה קבלו את הילדה לאימוץ.

אין למבקשת אחים ואחיות כלל.

המבקשת בקשה פטור מגיוס לצבא בתור דתיה, והצבא קבע שהיות שאינה רשומה בכלל כיהודיה אינה זכאית לפטור בתור דתיה.

יצוין שהמבקשת בקשר עם בחור דתי לשם נישואין.

הנקודות לעיון ולדיון:

א' יהודים וקבוצות שהגיעו מהודו ויחוסם.

ב' אם יש לחוש ליהדות המבקשת, וממילא לפסלות היחוס, מצד יהדות אם אמה.

ג' אם יש לחוש ליהדות המבקשת מצד סוקלין ושורפין על החזקות.

ד' אם יחוסה איכא לברורי ע"י חקירת המוצא בבי"ח בו נולדה בהודו.

תשובות:

א' בטרם כל עלינו לדעת שגם אם המבקשת בת בלי ספק של הורים יהודים אלו מהודו, עדיין יהדותה וכשרותה אינם ברורים לחלוטין.

בין העולים מהודו וטוענים ליהדותם, יש את אלו שמסורת אבותיהם טוענת שהם מימי בית ראשון, מזמן שלמה המלך. ויש את אלו שבכ-300 שנים האחרונות הגיעו לשם בעיקר ממדינות עיראק וסוריה מסיבות של קשרי מסחר. ובלמעלה מ-2000 שנים שבינתיים היה נתק מוחלט בין הודו לשאר מדינות העולם, וליהודים שהיו שם מזמן בית ראשון לא היה תושבע"פ כתובה, ולא עם מי להנשא מלבד גויי המקום. הקבוצות היותר מפורסמות הם בני ישראל והקוצ'נים, הלבנים והשחורים.

ניתן לברר מאיזו עדה או קבוצה כל אחד מהם ע"י שמות משפחה מובהקים. אמנם בדור האחרון מצוי ששינוי שמותיהם, ויש לברר שמות של דורות קודמים.

אחרי קום המדינה שהרבנות אישרה את היהדות של אותן קבוצות [או חלקן] והעלו אותם לארץ ישראל, התפרסמו דעות הפוסקים ביחס ליהדות

ולכשרות הנ"ל. בעיקר בנוגע לב' בעיות: בעיית ההתבוללות שמסתמא צאצאי היהודים הם כמעט בטוח גויים אחרי כ-2000 שנות נישואי תערובת ללא בתי דינים לגיור. ובעיית הממזרות שמסתמא בלי רבנים ותושבע"פ הפירוד לא היה בגט כדמו", וכן לא נמנעו מלישא אחיות ואשת אח שלבמ"צ.

לבעיית הנכריות מועיל גיור, אולם לבעיית הממזרות אין מועיל גיור.

דעת מרנן הגרא"מ שך והקה"י זיע"א היתה שאין להשתדל בנישואיהם כלל וכלל, ולא להקל לגיירם ולתלות שהם מסתמא גויים גמורים. ואילו דעת הגרע"י היתה לתלות שהם מסתמא גויים ולהתעלם מבעיית חשש הממזרות ע"י גיור לחומרא וגם בדיקת ד' אימהות שלא היה בהם פירוד במשפחה. דעת הגרמ"פ לגבי משפחות ספציפיות שסמך על הברור שנעשה להם, להקל ע"ס גיורם לחומרא של העולים, ועי"ז צאצאיהם כבר ג' דורות יהודים גמורים. והסכימו עמו הגרשש"ק והגרשינ"ק והגרש"א.

ב' לנידון שלפנינו, אי יש לחוש שהיא יהודיה מצד אם אימה, נצטרך לברר שאין פסול יוחסין במשפחה גם מצד האם וגם מצד אבי ואם האב, כי בפסולים הלך אחר הפסול.

והיות והאב נאמן לומר זה בני זזה אינו בני מדין יכיר, ואי"צ אמירה בבית דין, כפי הגמ' שהנאמנות שלו היא גם בעוברו בבית המכס, ולאם אין את הנאמנות הזאת, כעת שיש ויכוח בין האם והאב אם היא בתם או מאומצת, לא יעזור מה שהאב טוען ממי היא מאומצת לברר יהדות האם והסתבתא הביולוגיות לדבריו, כי אין לו נאמנות ממי היא מאומצת. והדר דינה שאין ידוע יחוסה, ואם כן היא כאסופית מן השוק הרי מליוני תינוקות גויים בהודו ומה"ת להסתפק בכלל ביהדות. ומשו"ה אין סיבה לחוש לפסול קהל שאינו נטהר בגיור, ואם תתגיר גיור גמור תהיה כשרה לקהל לכו"ע.

ג' אילו היתה משפחה נורמלית כלפי שכיניהם והיו מחזיקים אותה לבת של אב ואם אלו, היינו צריכים להכריע דינה ע"פ ברור על ההורים, מדין סוקלין ושורפין וכו'.

ועדיין דין יכיר שהאב המוחזק יכול להפקיע עצמו מאבהותו ולומר זה אינו בני, גובר על דין חזקה. והדין כמשנת"ל.

ובנידו"ד שלפי המתואר האב לא היה בבית שנים רבות, והבית היה מפורק והרוס, והגיעו עמה מהודו אחרי שנים שלא היו להם ילדים. מסתמא בכל זה יש לערער כל חזקה שהיא.

ד' בעיקר הספקות א"א ללכת אחר רוב להקל אי אפשר לברורי, ובנידון המבקשת אפשר לחטט ע"י חוקרים לברר איזו תעודת לידה יש ברשויות המדינה שע"ס זה קבעו שאינה יהודיה, ואולי זה באמת אחות האם

המוצהרת הנ"ל, שרשומה למוסלמית בגלל אביה המוסלמי, ואז לבדוק את יהדות הסבתא וכו'.

ונלע"ד שכל זה אינו בכלל "איכא לברורי" מד' פנים:

הא' גם אם נדע בבירור אם הסבתא יהודיה או שלא לא תהיה זו הכרעה מוחלטת על המבקשת כי איננו יכולים לסמוך על מסמכים מלפני כ-18 שנה מהודו, שלדברי המעורב בענין [האבא] עלו לו \$50,000, ומהיכ"ת שיש לרשויות בהודו דאז דין ערכאות דלא מרעי נפשיהו, ומה יקנסו ויענשו הזייפנים שעשו אם עשו זיוף במסמכים של לפני 18 שנה.

ועי' במ"ש אמור"א זללה"ה בחלק טו עמ' תקמט ע"פ הגריש"א שהביא מהר"מ בפכ"ז ממלוה ולוה ה"א, ועי' בסמ"ע סי' סח סק"ו, ובאגרו"מ ח"ג סי' ח, ותשובות והנהגות ח"ו סי' רמב. והדיין הגרש"ג שם בעמ' תקנה הביא מהאבני נזר יו"ד סי' רלה.

ויש לחקור היטב על הרשויות בהודו אם שייך בהם חזקה דלא מרעי נפשיהו לכתוב שקר. ומה מנהגם בהולדה שנמסרת לאימוץ מי נרשם כאב ואם, [כי לפי אמנת האג אין להשאיר רמז על מאומץ שאינו בן ביולוגי!!] וגם אם יתברר שהרשויות בהודו מקפידות על אמת ברישומי הרופאים והב"ח אין לסמוך על העתקים, או על הצהרה כיום מה היה או נרשם אז, רק על מקור מאותה שנה. וכמובן.

הב' גם אם זהות אם וסבתא ביולוגיות יהיו ברורים לנו, עדיין לא נוכל להכריע אם הן יהודיות או מתבוללות לאור כל המבוכה שיש לכל העדות והכתות בהודו, גם הקוראים לעצמן יהודים וכמשנת"ל.

הג' גם אם נולדה לאם עצמה, או לאחותה, תינוקת באותו פרק, ויהדותה תהיה מבוררת. אין שום קישור מוחלט ומכריח שהמבקשת היא היא אותה התינוקת שנולדה אז. דבשלמא כשאין ריעותא אין סיבה לחשש שהוחלפה. אבל כשבאים לחבר אסופית לשם של מי שנולד בוודאות באותו פרק, מה שולל את שאר רבבות או מליוני התינוקות שאף הן נולדו בהודו באותו פרק מעירוב החשש הזה.

הד' בנידו"ד אי הבירור אינו קולא, והבירור לא עשוי להחמיר. וע"ז לא מצאנו לומר דכל היכא דאיכא לברורי וכו'.

מסקנא:

יש לקבל פרוטוקול מדברי האב, וע"ס זה להורות לבת להתגייר. ובלא גיור אסורה להנשא ממה נפשך, כי אם היא מזרע יהודי כטענתה לא יצאה מחששות הפסול.

ואיני מכריע למעשה אא"כ יסכימו ע"ז גדולי הדיינים שליט"א.

יהושע הלוי לויין.

1476.

נשאלתי בין ראובן המשגיח לשמעון בעל הבית, ושמעון שכר את ראובן לנקות ולהכשיר ביתו הפרטי וחצרו לפסח, והעיר שבה בית שמעון מרוחק מעירו של ראובן 600 ק"מ, ולפי דרישת ראובן שילם לו שמעון מראש את כל השכר בסך 100,000 רובל שהם כ-1,100\$. ואחרי הנסיעה כשהגיע ראובן לאותה עיר, המתין כשעתיים לרכב שהיה אמור שמעון לשלוח לו, היות והבית בשטח אדמה מחוץ לעיר ואין לו כתובת מוגדרת. ואחרי ההמתנה הודיע שמעון לראובן שהבית כבר נוקה והוכשר ואינו צריך לעבודתו. והשאלה היא האם אחרי ששילם מראש צריך ראובן להחזיר מהשכר לשמעון.

והשבתי לפי סימן של"ג סוף סעיף א', ולפי הט"ז שם דפועל בטל היינו חצי, והיות וניקוי בית לפסח הוא דבר שאפשר לבררו מראש לפני הליכה, ולא כמו גשמים, חייב שמעון על שעות הטיסות וההמתנה שכר שלם, ועל השעות של העבודה שלא היה צריך לעבוד ישלם כפ"ב והשאר יחזיר. ואם בזמן שהרויח לא לעבוד הצליח להשתכר בעבודה אחרת, יקזז גם זה מבע"ה ויחזיר.

ואין מעליותא לתשלום מראש, אלא במקום שיש ספקות והתפוס נעשה מוחזק. אבל בנידון זה ההלכה פשוטה ומבוארת בשו"ע ואין ספקות.

1477.

נשאלתי מבעל תשובה מחו"ל שאשתו ובניו הבוגרים בביתו וטרם חזרו בתשובה ולא משתפים פעולה עם "שגעונו", איך ינצל מאיסור בל יראה ובל ימצא, שהרי הם יקנו מכספו ויכניסו לביתו חמץ טרי בכל יום בפסח.

והשבתי לגבי רכישת החמץ, שישיים מעטפה עם כסף מזומן מראש בשיעור שיספיק לכל החג, ויקנה את הכסף ע"י זיכוי לאשה ולבנים באופן שאין לו שום זכות בזה, ושיקנו רק מהמעטפה הזאת, ומילא החמץ לא יהיה שלו בפסח. ולגבי הבית, שהיות ומותר רק חמצו של נכרי עם מחיצה, ועובר על כל חמץ של ישראל שבביתו אפילו אינו שלו, הפתרון הוא שימכור כל ביתו לגוי בערב פסח, ולא רק השכרת ארון שהחמץ שם, ויעשה באופן של קנין המועיל, ויתנה עם הגוי שנותן לו רשות לגור שם בפסח אע"פ שהבית של הגוי, ובבית הגוי אי"צ מחיצה ולא עובר על חמצו של ישראל אחר.

1478.

הרב הצדיק וכו' בעל הגמ"ח מוצא בין שטרותיו צ'ק של הרב הצדיק וכו' על סכום מסוים, והתקשר אליו לתבוע הפרעון. הנתבע טען שמעולם לא

לווה, והצ'ק מזוהה אצלו שנתנו "בטובה" לאדם שלישי, וכנראה הוא לווה ע"ס זה. בעל הגמ"ח לא זוכר מה היה עם ההלוואה הזאת גופה, ואכן זוכר שהשלישי לווה ממנו הלוואות, ומוכן להאמין שהנתבע אומר אמת ולא היה לווה בעצמו, ואם קיבל את הצ'ק שלו ושמרו בין שטרותיו העומדים ליפרע אות הוא שחישב את הנתבע ללווה. ואם נכון שזה פעולת השלישי מ"מ צ"ל שהשלישי היה שליח הלווה, והלווה הוא הנתבע. וכמו"כ טוען שעצם הגשת צ'ק חתום של הנתבע מחייב את הנתבע מאחר והשלישי בחו"ל ואין לו לפרוע. שני הצדדים הגישו את השאלה לפני.

היות ונטיתי לפטור את הנתבע מכמה סיבות, ביקש בעל הגמ"ח פירוט מתי ואיך יוכל לסמוך על צ'קים, כי רבים הצ'קים בין שטרותיו. להלן תחילת התשובה, והיתר אפשר לראות ע"פ המבואר בחלק י' תשובה מס' 1414.

א[שכיח שנעשה עסק בין ראובן לשמעון, וראובן מביא צ'קים של לוי לצורך העסק, ומגיע מצב ששמעון רוצה להיפרע מהצ'קים הללו. מתי לוי חייב לפרוע ורשאי שמעון להפקיד את הצ'קים שלו, ומתי לא.

ב[כאשר לוי בעצמו הביא צ'ק חתום של עצמו לשמעון עבור העסק שבין ראובן לשמעון, לפני העסק, ועל סמך זה התבצע העסק, אין חולק בדבר שלוי נעשה ערב בחתימתו על הצ'ק, ואין לו טענת פטור שלא הרויח מזה ואין לו סיבת חיוב, או טענות אחרות, ולוי חייב וע"כ רשאי שמעון לפרוע את הצ'ק.

ג[כאשר לא לוי הביא את הצ'ק אלא ראובן, וראובן לא הביא תמורה ללוי בעד הצ'ק, אלא קבלו בחינם בשביל להציגו. אם התקשר שמעון ללוי לפני ביצוע העסק וקיבל את הסכמתו להתחייב בצ'ק זה על כל הפסד או נזק או מה שיצא מהעסק שבין ראובן ושמעון, לוי נעשה ערב בכך, וחייב כנ"ל. (וי"א שנחשב "ערב שלוף דוך" שחיובו יותר מערב רגיל).

ד[אבל אם לא היתה התחייבות מפורשת על הצ'ק מראש, אלא רק בנוסח מעורפל כמו שהיה רק בירור אם "יש כיסוי בבנק", או שקבלת ההסכמה להתחייב מצד לוי היתה על צ'ק חתום אחר שלו, או ששיחת ההסכמה היתה אחרי שהתבצעה העיסקה, בכל אלו אין לוי נחשב ערב לפי הלכות ערבות, והצ'ק לא מוסיף עליו חיוב. וכדלהלן.

ה[אם הצ'ק של לוי נמסר לראובן עבור סחורה שקיבל לוי ממנו והתחייב לו תמורה, רשאי ראובן להעביר את הצ'ק לכל אדם שלישי, ולכן במקרה כזה אם ראובן מסר לשמעון צ'ק של לוי, שיש בו חיוב ממון, אין צריך שמעון לשמוע מלוי מראש הסכמה להתחייב. כי לוי כבר חייב. וזהו צ'ק שנחשב מזומן לפי דעת חלק מהפוסקים, ונחשב לממרני לפי חלק מהפוסקים. ובמקרה כזה יכול שמעון המקבל לפרוע את הצ'ק ולהפקידו בבנק בלי מ"מ עם לוי.

ו] יש דעה שצ'ק כנ"ל (שניתן עבור תמורה שקיבל בעל הצ'ק) מותר לגבות בהוצל"פ בלי לפנות לבירור בב"ד, ואנן מקובלנו מקדמת דנא שלפני מסירה להוצל"פ יש לפנות לב"ד היות ובעל הצ'ק יכול לטעון שלא קיבל תמורה ואינו חייב, והצ'ק לא נחשב לכסף מזומן.

ז] שמעון שקיבל צ'ק של לוי מראובן, ופנה ללוי וקיבל ממנו אישור שהצ'ק תקף ומחייב, אם משום ערבות ואם משום שהיה בתמורה ויש בו חיוב ממון, ואחר כך מקבל שמעון מראובן או מאחרים עוד צ'קים חתומים של לוי, אי אפשר לסמוך על הבירור שנעשה על הצ'ק הראשון לגבי חיוב לוי בצ'קים הבאים, כי כל אחד מהם יכול להיות סיבה ואופן שונה. וע"כ יש לברר בכל פעם מראש מחדש מהו הצ'ק הזה, ולפי מעמדו לקבוע אם יש בו שיעבוד מזומן או שהוא קבלת ערבות, או שאינו אלא צ'ק "בטובה" ואי אפשר לתבוע אח"כ את לוי ע"ס הצ'ק הזה.

ח] ויש ב' סיבות נפרדות ושונות להשוות צ'קים של ימינו לדין ממרני.

דין אחד נאמר בממרני והוא "תקנת השוק", כלומר יש תקנה בב"ק דף קטו עמוד א (ונפסק בחו"מ סימן שנ"ו סעיף ב) שהקונה גניבה מגנב אי"צ להחזיר לנגנב את החפץ הגנוב אלא אם כן ישלם לו מה שהוציא ע"ז ושילם לגנב. והכי נמי נתקן בממרני, שאפילו נכון אמת הדבר כטענת החותם שכבר פרע את חיובו שהתחייב בממרני, ומוסר הממרני הלאה ולא קרעו ולא השיבו לחותם אינו אלא גנב, מ"מ היות ומחזיק הממרני שילם על זה (שרק כך הגיע לידיו כמובן), חייב החותם לשלמו למחזיק מדין "תקנת השוק" שעשו בנגזל.

(ולענ"ד אחר העיון בפוסקים כי טעות מוחלטת לפרש את המושג "תקנת השוק" – שיהיה הפסד לבעלי חנויות או לסוחרים מקבלי צ'קים, ושכביכול לכן עשו תקנה חדשה שממרני וצ'ק מחייבים את החותמים כדי שלא יהיה נזק למקבלי צ'קים).

ודין שני נאמר בממרני והוא "מנהג המדינה" כלומר החוק שבמדינה וגם מנהג הסוחרים, כלומר היות והחוק והסוחרים מתייחסים לזה כמזומן וככסף ממש, ולענייננו אם ההוצל"פ גובה את זה ללא עוררין ומענות מצד החותם שטוען ליפטר, זה תקף גם מצד ההלכה.

ההשוואה של צ'קים לממרני הם לצ'קים שבעת כתיבתם ומסירתם הראשונית היה בהם שיעבוד ממון, כמו ממרני שהוא מושג של מסחר ע"י כתב, והשתעבדות שמעבירים הלאה, ולא סתם חתימה ריקנית. דהיינו רק כשהחותם קיבל איזו תמורה והשתעבד בחתימתו על הפרעון ע"י הצ'ק, על צ'ק כזה דנו הפוסקים שהוא מחייב את החותם גם כשעבר מיד ליד ואין זכות טענת "פרעת". ולא לצ'קים "בטובה" שאין שיעבוד ממון בהם. דאין הפטור שלהם מצד טענת "פרעת" אלא שמעיקרא זה לא היה בר שיעבוד.

נשאלתי בין שוכר דירה למשכיר שבעת גמר השכירות ראה המשכיר סדק בשיש המטבח ותובעו להחליף שיש בכמה אלפי שקלים. הנתבע טוען שזה שריטה שממש בקושי נראה, ואמנם המשכיר מראה שיש גם שריטה גם מהצד השני, אבל מה זה שריטה בשביל להחליף שיש. והנתבע טוען שבעתיד השריטה תתרחב ויהיה חייב להחליף, והנתבע עונה שאינו חייב על שם העתיד.

והנה בחוזה השכירות כתוב שהשוכר יחזיר המושכר במצב שקיבלו, וכן כתוב שבדק ומצא שאין מום בדירה. ואילו זה היה סדוק בתחילה היה באמת פטור, אבל היו צריכים לציין כל המומין שקיימים בתחילה כדי שלא יצטרך השוכר להשלימו אח"כ. ולמעשה מדלא כתבו צ"ל שהיה שיש שלם, והגם שזה כמעט לא נראה, מ"מ זה לא שריטה אלא שבר, ושיש שבור אינו המצב שקיבלו, וע"ז נתחייב. ואולי אף בלי התנאה מפורשת היה חייב כיון ששבירת שיש אינה מתפתחת מעצמה ומשימוש רגיל, אלא משימוש חריג כגון ממשקל כבד מאוד או מנפילה מגובה של חפץ ע"ז, או מפיצוץ מדבר רותח, ושוכר חייב בגו"א וכל מה שהוא כעין גו"א חוץ מאונס.

נשאלתי מועד בית אשר בקומה העליונה נתוספו יח"ד וכבר כמה שנים לא שלמו דמי ועד, האם הם חייבים, ואם נכון לומר שישלמו חצי.

והשבתי שאם חובת המשכיר לשלם אפ"ל שיחידה היא חצי, או בגלל שקלול נפשות או שקלול שטח. אבל אם משלמים לפני משפחות והשוכרים משלמים חייבים מלא.

נשאלתי ממשפחה אפוטרופסית של נכים שההורים בחו"ל, ומשלמים להם חודשי סך מסויים, ועוד סכום מסויים מביטול לתרופות. האם מגיע להם לחודשי החגים תוס', כי כמה שנים לא תבעו ולא חישבו זאת, ומשפחה אחרת מקבלים על יו"ט ראשון תוס' של \$500, וכן ע"ח ימי חוה"מ עוד סכום שילכו עמהם לבית מלון להרגיש חג וכדו'. וזה חוץ מההוצאות. ובאמת אין להשוות הטורח בשיגרה לטורח בימי חג.

והשבתי שיבררו בעוד משפחות מה נהוג. ומסתבר שמגיע תוס'. ואכן גם מה שנותנים הביטול שזה פחות מההוצ' הרבה, מ"מ לחודשי חגים יש תוס' ז"א שגם הם מבינים...

1482.

נשאלתי בין ראובן המלוה לשמעון הלוח על סכום גדול כ-100,000\$, שלא היה לשמעון לפרוע. וראובן מחל לו חצי. ואחרי כעבור כשנתיים הרוויח שמעון ויש לו כל הסכום להחזיר, ושואל האם חייב.

והשבתי דמחילה אינה צריכה קנין, וחלה כבר ופטור. אא"כ יש טעם שהיתה מחילה בטעות, כגון אילו היה ידוע שיהיה כל הכסף בעוד שנתיים אף אדם בעולם לא היה מוחל, רק לא היה צד כזה, והסתיר שיש לו כיוון כזה וכדו'. ואף שפטור, מ"מ אם יאמר לו "אף על פי כן" מסתמא יכול ויש בזה מצוה כמו במשמט אני דשמיטה.

1483.

נשאלתי מאדם שהלך עם עגלת קניות ברחוב בימי ערב פסח וסביבה היו תלויות שקיות כבדות, ואחת מהן השתפשפה בדרך הילוכו במכונית, ובדק והיה נדמה לו שבאותו מקום ניכר שפשוף בצורת שריטה בודדת. שאחרי שלא זכר בדיוק היכן זה היה כבר לא מצאה בבירור. ורשם לעצמו את מס' המכונית. וכעת אחרי החג התפנה לשאול אם חייב לשלם ועליו לאתר את בעל המכונית.

וביררתי אם היתה מכונית חדשה או משומשת וחבוטה, ולפי התשובות נראה שהיתה בעלת קמטים קלים ושריטות ברורות בכמה וכמה מקומות. והשבתי דשריטה קלה במכונית עם עוד כמה וכמה שריטות אינה נזק. שהרי נזק אמדינן כמה היתה ראויה לימכר ובכמה ירד ערכה לימכר. ואף לפי ההלכה שבדבר שעשוי לתיקון שיעור הנזק הוא הצורך בתיקון, מ"מ אין עשוי להכניס מכונית לתיקון שריטה אא"כ היה חדשה וחדשה ששריטה אחת פוגמתה ומורידתה משוויה. ודוק.

1484.

נשאלתי אודות דייר מוגן בבית אבות שמלבד הסכום החודשי מפקידים אצלם סכום גדול, ובהסכם מראש כתוב שהחזר ההפקדה יהיה אחרי פטירתו למוטב שיציג שטר צוואה שהוא מקבל את זה, וגובה החזר למוטב הוא משתנה לפי רבות הזמן עד לפטירה. כלומר שככל ונפטר אחרי זמן רב יותר יקבל המוטב פחות/יותר.....

והשאלה היא האם יש איסור ריבית למוטב, או דנימא שבכך שהמוטב מקבל את הפרעון לפי המפתח הנ"ל נכשל למפרע הדייר המוגן המפקיד בהלוואה בריבית, ויהיה אסור לקבל את הפרעון. או שאם היה איסור מאי דהוה הוה,

וכעת לא מתוסף איסור בעת הפרעון אחרי שכבר נפטר, ומותר לקבל את זה.

והשואל שמע מת"ח אחד שמדמה את הנידון הנ"ל לדין עבד כנעני, דע"י שמקבל הפלוני שאמר עליו "תן לפלוני" הוי כאילו נפרע האומר ומקבל בעצמו. וכמו שלעצמו של הדייר היה אסור לקבל ריבית, כך אסור לקיים אמירתו ונחשב שהוא קיבל.

ובפשטות כיון שהקבלה היא אחרי שהמפקיד נפטר, במתים חפשי מן המצוות ובעיקר מת אינו בר שליחות ולא שייך שיתייחס אל המת קבלה שקיבל משהו בעקבות אמירתו בחיים. ומכיון שאחרי המיתה זה לא מתייחס אליו, גם עצם האמירה מחיים אינה איסור, שהרי אמר שיתן לפלוני "אחר מיתה". ודוק.

שוב מצאתי מקור לאסור זה מפורש להדיא בדברי הר"ן בתשובה סימן כט וביאר את הדברים באריכות השערי יושר בשער ה פרק ד. והגדר הוא דכל מה שיבוא בתשלום ותוצאה של קציצת ריבית הוא איסור על כל ישראל, ולא רק על המלווה, ולא רק בחיי המלווה.

ולנידון השאלה דנן בקשתי לראות את כל מסמכי החברה של הדיור המוגן, היות ובדף שהובא אלינו נקרא התשלום המופקד שם מראש בלשון "פקדון", ולא בלשון הלוואה. ומה שהופך את הפקדון לדין הלוואה הוא היכולת והרשות של הנפקד להשתמש בכסף כל התקופה, או קבלת האחריות אונסין על הכסף המופקד. ואם אין את שני הפרטים הללו מותר לקבל רווחים ע"ז (מידי דהוי פלגא פקדון שבעיסקא). ולכן יש לברר את האחריות והזכויות שימוש של המקבלים בכסף זה הנקרא "פקדון".

1485.

נשאלתי בעריו"ט אחה"צ מבעל תשובה בחו"ל בקהילה שאין בה רב ובעל קורא ביו"ט וביו"ט שני, ויש רק ס"ת אחד שצריך לגלול כל יום לקריאה ולמפטיר. והאדם שמכין את הקריאות צריך לדעת לבדו היכן למצוא בספר התורה את התחלה וסיום של כל קריאה בשני הימים, ומיקום ההפסקות. והיות וקשה לו מאוד ההכנה, מבקש היתר להדביק מדבקות סימון חלשות ביריעות הספר תורה לסמן תחילת וסוף הקריאות וההפסקות, ותיכף אחרי יו"ט שני יוריד אותן בחזרה.

והשבתי להיתרא דמדבקות סימון הן חלשות ולא נחשב כמוסיף כתיבה בגליונות, והסכים להיתרא הגרמ"א.

(ויש מקום להוסיף טעם, שהרי מצוה מן המובחר להניח גליונות למעלה ולמטה ומהצדדים בשיעור ג' וד' אצבעות וכו', והטעם מובא בגמרא כדי שלא יאחז בכתב, כלומר שבגליונות כן אוחזים לפעמים, והרי מחמת

הקדושה אסור שום אחיזת יד בס"ת ואפילו לא בגליונות. וכנראה שאפשר לאחוז ע"י דברים אחרים בגליונות, וכגון מדבקות אלו).

1486.

נשאלתי בעריו"ט מאברך שמקפיד בפסח על מצות מסויימות שנאפו בהקפדות רבות, האם יכול לרכוש לפני פסח בחנות מצות פשוטות בלי שום הכשר מהודר רק של הרבנות, על מנת לאכלן בשבת שלמחרת שביעי של פסח.

והשבתי לאיסורא דאינו דומה הידור בפסח בכל מיני מאכלים שיש בהם חשש רחוק של חוסר כשרות באיזה מהמרכיבים, או של חוסר נקיון שיגרום שמא יתערב מחומרים של מוצר חמץ וכו', שכל אלו הם הידורים ואינם מעיקר הדין, ושייך לומר שמהדרים בחששות רחוקים בפסח ולא בשבת של אחרי פסח. וכן אשכנזים יכולים להקל בקטניות, והמקפידים על שרויה לאכול שרויה בשבת שאחר פסח וכדו'. אבל מצות שהם תערובת הקמח והמים בעצמם, אם אינם כשרות אי"ז רק חשש תערובת אלא החמץ בעין ממש, ובביח"ר שאין בו שום כשרות מלבד הפשוט של הרבנות אין הפסקות כל י"ח דקות, וחסר עוד הרבה הקפדות שהינן בעצם השמירה מחימוץ, ולכן אסור להחזיקן בבית בפסח אפילו בשביל לאכול למחרת הפסח.

וכמו שיש לאסור להחזיק בבית עוגיות בכשרות הרבנות שעשויות מקמח חיטה ממש רק בלי מים אלא יין וביצים ומי פירות וחומרי התפחה, דהרי יש חשש שאדרבה בתערובת כזאת מחמיץ יותר מהר, והחשש אינו תערובת וכדו' אלא שזה עצמו חמץ בעין.

1487.

נשאלתי בחול המועד מאדם שהתארח בבית בע"ב והיו עוד אורחים ושתה משקה של יין מעורב במים בסעודת חוה"מ, וישבו עם עוד אנשים וכולם שתו את השתיה הזאת, ואח"כ הביאו לפניהם בעה"ב יין משובח מיוחד לשתות רביעית לכבוד יו"ט שנאמר בו אין שמחה אלא בבשר ויין, האם יברך על היין השני הטוב והמטיב.

והנה יש מקום לומר שסעודת חוה"מ היא כקבעו על יין, שזה אחד התנאים לברכת הטוב והמטיב. ואף שלא אמרו בפירוש שמתיישבים לשתות יין, אבל מאחר ורגילים לשתות לכבוד שמחת יו"ט, זה ממש סיבת ההתאספות והישיבה יחד. וכן מאחר ולא שותה לבד אלא שותים עמו שאר בני המשפחה, נחשב כשנים ששותים, שזה תנאי נוסף בברכת הטוב והמטיב.

אולם המשקה הראשון שהיה יין מעורב בהרבה מים אף שהיה לו טעם יין, מ"מ אינו נחשב יין מספיק בשביל שהשני יחשב למשובח ממנו שיחוייב בברכת הטוב והמטיב. וכ"ש אם השתיה הראשונה היתה "מיץ ענבים".

.1488

נשאלתי אודות אשה שכף ידה נסתבכה בבלנדר ונחתכה בכף היד במידה שאיבדה הרבה דם ונזקקה לעשרות תפרים, ולאישפוז בבית חולים. האם חייבת בברכת הגומל כשהשתחררה. והאם צריכה מנין אנשים לברכה, והאם צריכה לברך בתוך ג' ימים לשיחרור, ואם לא יזמן לה מנין בתוך ימים אחדים אם עדיף לחכות או עדיף להקדים ולוותר על המנין.

והשבתי שמנין הוא מעיקר הברכה, והקדמת הברכה היא הלכה אבל לא מעיקר הברכה וכל שלא הקדימה נשאת חייבת בברכה גם אח"ז. ואם קשה לה לברך במנין יכול בעלה לברך בשבילה במנין.

.1489

נשאלתי בחול המועד אם מותר לקנות בגדים.

והשבתי דלצורך המועד מותר, כגון לילד קטן שאין לו בגדים בכלל (שבגדי הקיץ שלו קטנים עליו, ופתאום א"א להשתמש בבגדי חורף).

.1490

נשאלתי ממארח שאורחיו רוצים להכניס לביתו באמצע החג מוצרים עם חשש חמץ ע"מ לאכלו במוצאי פסח, האם יש לו איסור או חשש בזה, שהרי לא הוא יאכל מזה ואינו שלו.

והשבתי דעובר בב"י וב"י גם על תערובת. וכל ההיתר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים, היינו של גוי. אבל של ישראל בביתו אסור. וזה אפילו שאינו מקבל אחריות.

.1491

נשאלתי האם שייך לומר ששנים נעשים שותפים (כ"א 50%) במוסד שניהלו יחד, ע"י עצם הניהול המשותף לאורך זמן, מבלי שחתמו על הסכמות שיהיו בשותפות.

והשבתי שבממון אין נעשים שותפים בדיבור (כלשון הרמב"ם שהעתיקו השו"ע) ולא בשתיקה, אלא רק ע"י קנין, וגם הטלת שניהם לכיס השותפות

הוי קנין ולא רק סודר וכיו"ב. ולפי הנתיחה"מ גם בלי קנין הטלה לכיס נעשים שותפים ע"י שפעלו במשותף ע"פ ההסכמה והוציאו לזה כסף. דהפעולות הם קנינים על הכסף, וא"א לומר זאת בפעילות משותפת במוסד שאין להם הוצאה על נכסים אלא מתרימים או מנהלים בלבד. ולעומת זאת בזכיה מהפקר כגון מציאה שהרימו יחד, אי"צ קנין זה עם זה, וממילא הוי של שניהם (כלשון הגמ' בריש שנים אוחזים). ומוסד יתכן שיהיה בשותפות ע"י אופן של מציאה, דכגון שנים שהרימו יחד, כלומר שיסדו יחד, (ע"פ הקה"י בב"ק), ויתכן באופן שמוסד שכבר היה מט ליפול והשני הצילו עם הראשון שיסדו שלולי פעולותיו של השני היה נסגר ומתבטל, אם לא עשה כטובה לראשון המייסד או כפועל שלו. ובזה הכל לפי ראות עיני הדיין.

.1492

נשאלתי ממורה שאספה כספי תלמידות הכיתה [ילדות קטנות] לצורך ספרי לימוד, וכל אחת הביאה 100 ש' בשקית, ובאמצע לקחה משתי ילדות יחד ובשקיותיהן היה בס"ה 250 ש', ולא שמה לב למי היה העודף, וגם ההורים לא יודעים שהיה יותר מ100 בשקית ואינם תובעים. ולדעתה היא חייבת לשלם לכל אחד מהורי שתי הילדות 50 כדי לצי"ש. ורק אחד אמר שדינה שיהיה מונח עד שיבוא אליהו כיון שאין תובע וזה פקדון ולא גזל.

והשבתי שלענ"ד דינו של הסכום המיותר שיהיה מונח ולא מהטעם הנ"ל אלא כדין שומר אבידה שאין תובעים, היות וכסף שנמסר לילדה קטנה הוא כאבידה כמ"ש בפרק הספינה לגבי צלוחית ואיסר. ולכן כדאי לדבר עם שני ההורים שיסכימו מרצונם למחול ולחלוקה של הכסף בין שניהם, כי זה בעיה המקשה מאוד לשמור עד שיבוא אליהו.

.1493

נשאלתי ממוצא מחשב יקר מאוד של אפל באשפה עירונית בתל אביב, ובמחשבים אלו יש אבטחה חזקה שא"א להתחבר אליו מבחוץ, ואם מנסים להתחבר אליו הוא נחסם בנעילה וצורך בסיסמא, וא"א לשחזר סיסמא, ואם היא נשכחת אובד המחשב וכל התכולה שלו. ולפי מצבו החדש של המחשב הבין המוצא שזו כנראה היתה בעיית הבעלים, והיות והמוצא מבין בטיפול בבעיות מחשבים, נטל את המחשב והצליח לפותחו והוא תקין. וכעת לפי המידע שנמצא בפנים הוא יודע מי היה הבעלים שזרקו. האם חייב בהשבתו לבעלים.

והשבתי שהמחשב שנזרק לאשפה העשויה ליפנות הוי אבידה מדעת דהיינו הפקר גמור כמ"ש הגמרא באלו מציאות (דף כה ב) ובשו"ע (סימן רס סעיף יא ברמ"א, ושם בש"ך סוס"ק לג, וכן ברמ"א סי' רסא סעיף ד ושם בסמ"ע

סק"ח ובש"ך סק"ג). אמנם שיטת הרמב"ם והמחבר דל"ה הפקר והט"ז כתב דאינו יכול להכריע, והקצוה"ח הכריע דל"ה הפקר מיד אלא נקנה למוצא לאחר יאוש. ונראה דכ"ז לגבי אבידה מדעת כשהשליך לרחוב מדעתו או נתן לקטן שאינו יודע לשמור, שההפקר לא מוכח ממעשיו, אבל כשהניח בלילה באשפה שבבוקר יגיע משאית הפינוי של העיריה, לכו"ע הוי הפקר גמור. ולמעשה נקטינן כהרמ"א.

וכל זה לגבי גוף המחשב, אבל המידע הפרטי שהיה מוצפן בו, הרי אבד מהבעלים עוד לפני שהניח את גוף המחשב באשפה, ומי שהצליח לגלותו הוא מוצא רגיל ויש בזה משום השבת אבידה. אלא אם כן ברור שאין שם דבר ערך או שהכל היה כבר מגובה אצל הבעלים. וברור שאסור להסתכל במסמכים ותמונות או מידע של הזוקר דהוי חדר"ג, ולכן אם נוטל את המחשב חייב לאתחלו באופן שימחוק את כל מה שהיה.

.1494

נשאלתי מאדם אחד אם מותר לגנוב מהמדינה, ולשנות מסמכים כדי להיפטר מארנונה לעיריה, ואם קופ"ח נותנת הטבה לאשתו היולדת ואינו צריך אותה הטבה אם מותר לו לעשות קומבינה עם הספק שירשום בקבלה שרכש את אותו מוצר אבל יקנה ממנו ע"ח הקופה מוצר אחר. ועוד כמה שאלות שחשב שהן קשורות זל"ז.

והשבתי שאין קשר בין השאלות, ולכל שאלה תשובה אחרת. ואכמ"ל.

(בקיצור, רכוש המדינה לפי החזו"א אין יישות ורשות כזאת וממילא הינו הפקר, ונפק"מ שמותר ליטול חפץ שאין לו בעלים אלא רשום כרכוש המדינה. לקבל תקציב שאין מגיע לפי הכללים, לפי דעת.. מותר כאשר צריך להיות חלוקה הוגנת לפי כללים, והם מעוותים את הכללים ומונעים תקציבים המגיעים כדין וכחוק, לכן אי"ז גזילה אלא הצלה של מה שמגיע לו בזמן ומקום אחרים. עיריות וארנונה זה ממון השותפין, שאם משלם פחות משיעור חיובו לפי המוסכם זה נופל על אחרים, וגם כשיש רווח ומיותר בקופה, למעשה נוטל מהציבור יותר משיעור חלקו. קופות חולים וחברות ביטוח וכדומה הם חברות פרטיות ואין שום מי שמתיר לגזולם. ועל הכל גם מי שמתיר באופנים הנ"ל זה רק נטילה אבל לא לשקר בנתונים לצורך זה, כי אין שום דבר שמתיר מדבר שקר תרחק).

.1495

נשאלתי מאברך שרכש דירה באחד הישובים ה"מתחרדים" וגר לע"ע בשכירות בישוב חרדי, האם יש בעיה להשכיר למחלל שבת ואיך לברר אם השוכר שומר שבת.

והשבתי שבא"י אסור להשכיר לעכו"ם ומחלל בפרהסיא הוא כעכו"ם, אמנם גוי שלא עובד ממש ואין חשש הכנסת ע"ז, קיל ממנו, ויש רק בעיה של לא תחנם שאין בישראל מחלל שבת. כן יש עוד קולא ביהודי מעכו"ם אם הוא תינוק שנשבה. אבל ודאי שאם אפשר להשכיר לשומר שבת מקיים ע"ז מצות ישוב א"י והרחבת גבול ישובה בשמירת מצוות. ולמעשה משתדלים לברר, ויש ליזהר לא באופן מפלה ופוגע שהוא גם בעיה פלילית בדיניהם.

1496.

נשאלתי מדיין שליט"א מה מנהג בתי הדין למעשה כאשר מגיע דין תורה על הפרת חוזה ברכישת דירה מצד קונה, ורשום שם ש10% מהמחיר ישולם על הפרת חוזה כקנס ללא הוכחת נזק, ולא נכתב שנעשה דלא כאסמכתא, והנה לפי חלק מהפוסקים בסימן ר"ז מוחזק בכסף אינו בכלל אסמכתא, האם מגבים לקבלן את דמי הקדימה ששולמו כבר ומוחזקים בידו בגלל הקנס, והיות והוא מוחזק יש לו גם קים לי.

והשבתי כמ"ש אמור"א בפסקי דין חלק א' בב' נידונים דומים בעמ' עז ובעמ' צא, ויעוי' במה שהוספתי בעוד תיק בכרך יג עמ' תעח (ושם כ' "מנהג בתי הדין").

1497.

נשאלתי מאברך שמוכר תלושי קניה והרווחים לטובת מוסד מסויים, והקונים אצלו את התלושים מוכנסים להגרלה על חפצים. ועתה בהתקרב מועד ההגרלה רוצה השואל להרחיב מעגל רוכשי התלושים ע"י מתן זכויות בונוס למי שרוכש כמה תלושים יחד שישתתף בהגרלה כמה פעמים, והשאלה היא מצד ריבית. דהנה הרוכש תלוש קניה בהוזלה של כמה אחוזים הוא מלווה את הכסף ומה שמקבל בחנות בעת הקניה בשווי מחיר מלא הרי פרעון עם ריבית, ומלבד זאת ההגרלות הינן הטבה נוספת ששווה כסף שמקבל המלווה, רק אינה מיד לווה למלווה.

והשבתי שרכישת תלוש אינה הלוואה כי התלוש עצמו הוא דבר ששווה כסף ונסחר, ומקבל את זה ביד תיכף לתשלומו, א"כ הרוכש תלוש הוא קונה ולא מלווה. וע"כ גם הבונוס אינו על הלוואה אלא על מכירה. וראיה שכך הוא הגדר שלהם, שאין החנות מוכרת את התלושים אלא נציג המוסד, והמוסד שילם ע"ז כבר.

אלא יש בעיה אחרת שאם יכפיל את סיכויי הזכיה בהגרלה למצטרפים חדשים שירכשו כמות של תלושים, יגרע ע"ז סיכוי זכייתם של הרוכשים הותיקים שרכשו בתנאים הקודמים, כי כל סיכוי בהגרלה שמתוסף

לאחרונים מוריד את הסיכוי שהיה קודם לזכות. ואחרי שמכרו להם סיכוי מסויים אין היתר לעשקם ולהוריד מסיכויים. והאפשרות היחידה להוסיף בונוס של השתתפות נוספת בהגרלה לחדשים זה רק ע"י הגדלה מקבילה של זכויות לרוכשים הקודמים בהתאמה לסיכוי שהיה לולא הוספת הבונוס.

1498.

נשאלתי מאברך שיש לו קצר חשמלי בביתו והזמין חשמלאי וחיפש כמה שעות את מקור התקלה, וכמעט שהצליח עד שנהי' מאוחר בלילה, ורוצה להמשיך מחר. ובעה"ב נדמה לו שאינו מומחה ורוצה להזמין למחר חשמלאי אחר. האם חייב להזמין את הראשון דוקא.

והשבתי שחשמלאי הוא קבלן, ולא פועל. וקבלן שיכול לומר הא קאימנא ויכול לעשות את העבודה בע"ה משועבד לו, כמבואר בסימן שלג סעיף...

1499.

נשאלתי מרב אחד שבאו אליו זוג לינשא והאשה ה' חודשים אחרי לידת בנה מבעל ראשון שנתגרשה ממנו לפני ט' חודשים. ולאחרונה חיה עם המשודך ונתעברה לו. האם ניתן להשיאם או שאסורה מגזירת חז"ל של כ"ד חודש שימלאו לתינוק מהבעל הראשון. והשעה היתה דחוקה והרב לא היה במקום ספרים ולא במקום רבנים גדולים הראויים לישאל שאלה חמורה זו.

וציינתי לרב הנ"ל שכבר נפסקה שאלה זו בשב"י ח"ג סימן קטז המובא בפת"ש סי' יג סקכ"א, וכן נשאל אותה השאלה הנ"ב במהדו"ק אה"ע סי' כד, ומצוטט בפת"ש שם ס"ק יט. והן אמנם שקיימא לן לא כמקילין בגזירת חז"ל בגלל תחליפי חלב או כי האשה יכולה להפסיק מעצמה וכו', אבל נידון דידן לא בה או בתחליפין תלוי אלא במציאות פיזית שהיא מנועה מלהניק, ודומה יותר למ"ש המחבר (ע"פ הגמרא) צימוק דדין (אלא דבגוונא דשם צריכה להפסיק ג"ח קודם ועוד תנאים). ואולי יש כאן סניף נוסף להתיר לפי הרמ"א (שם סעיף יא) דבמופקרת יש להקל כדי שבעלה ישמרה, ואם הגיע למצב של עיבור עם המשודך מסתמא זה לא מפעם אחת, ובכמה פעמים גם באותו אדם מישראל נחשבת כבר מופקרת. (אולם מצד זה לבד, הפוסקים מחמירים, והבית מאיר שהובא בפת"ש שם הסכים להקל רק אם הולד יגיע לט"ו חודשים, ובנ"ד הולד לא יגיע לגיל זה אם ינשאו מיד).

1500.

נשאלתי אודות שידוך שהוצע לאבי בת ודחה לגמרי מכל וכל כי לא היה מוכן לשמוע הצעה משיבה פלונית, ולאחמ"כ הציעה שדכנית אחרת את אותו הבחור ונסגר למז"ט אם צריכים לשלם למציע הראשון ג"כ.

והשבתי שאם אפשר להוכיח שלא נכנס שם הבחור כלל באזני אביה אי"צ לשלם, ובלאו הכי כן צריכים לשלם לו חצי ממתחיל, היינו ס"ה שישית של צד אחד, כי בהתחלה היו ב' שותפים, כמבואר בפוסקים שתולים שחזרה על אותו שם גורם שיתרכך הלב ותתקבל ההצעה.

1501.

נשאלתי אודות מענק ללידה שמעניקה קופ"ח כזכאות למשאבת חלב, והמקבלת מעוניינת באותה חנות בהנחה באותו סכום ברכישת עגלת תינוק, האם מותר להחליף. וביררו אצל יועץ קשרי קהילה של הקופה ואמר שזה מותר, והשאלה היא אם יכולים לכתחילה לסמוך על אותו היועץ.

והשבתי דבכהאי גוונא מותר להחליף את המענק. אבל אם נותנים מענק לתכשיר רפואי אסור להחליפו כי כוונתם אינה ההוזלה והמענק אלא לחסוך לעצמם עלויות אחריות שעלולות להיות במקרי סיבוכים רפואיים, והתכשיר הוא מונע סטטיסטי את אותם הסיבוכים.

1502.

נשאלתי אם המגיע לעיה"ק ירושלם העתיקה או לכותל המערבי בחול המועד קורע בבגדו.
והשבתי דלא.

1503.

נשאלתי בהמשך להנ"ל, אם יבוא אחרי חוה"מ פעם שניה בתוך ל' ימים לביקור שהיה בחוה"מ אם קורע אז.

והשבתי שלא, ורק אם עוברים ל' ימים שלא ראה מקום החורבן מאז שהיה בו בפעם הקודמת חייב לקרוע, ככל דיני ברכת הראיה.

1504.

נשאלתי מניזק שתיקן המכונת במוסך הרגיל שלו, כי יש להם היכרות ואחריות, ולא סומך על אחרים. והמזיק טוען שהיה יכול להשיג תיקון במקום אחר בפחות.

והשבתי שאין המזיק חייב בתשלום יותר ממחיר התיקון הממוצע, ויש לשאול כמה מוסכים או שמאי מוסכם.

1505.

נשאלתי ממי שקנה דירה בקומה אחרונה בגלל שרוצה לבנות עליה על הגג. האם יש לו דין בר מצרא לגג נגד שכנים אחרים אם לא ירשוהו או יטענו שהם רוצים לבנות לעצמם.

והשבתי שהוא קודם לשכנים אם הם ימכרו את הגג לאחרים, אבל אם רוצים להשאיר חלקם בשותפות אין לו זכות יתרה להכריחם למכור לו או להרשות לו לבנות. וגם הקדימה שלו כשירצו למכור חלקם לבניה לאחרים היא רק באופן שרוצה לבנות על הגג להרחיב את דירתו ולחבר הגג לדירה, אבל אם רוצה לבנות כדי לעשות יחידה נפרדת וכדו' אינו נחשב בר מצרא.

1506.

נשאלתי אם מותר לקנות דירה שמוכר כונס נכסים.

והשבתי דתלוי בפרטים מי מינה את הכונס ומדוע. אם זה באופן של ירושה או גירושין, פשוט אין אימון בין הצדדים אבל האינטרס של כל הצדדים הוא שימכר בכמה שיותר ואין בעיה לקנות מכונס כזה. אבל כונס שהתמנה ע"י בימש"פ לגביית חובות כהוצל"פ או שותפים שחלקם דורשים פירוק שותפות ושותף אחד מתנגד, בכה"ג האינטרס של ביהמ"ש הוא לעצמו ולא איכפת לו שהמיעוט יפסיד וינזק, ובכה"ג אסור לקנות ממנו.

1507.

נשאלתי אודות אילן סרק שגדל פרא בחצר משותפת והשתרגו ענפיו ע"ג סוכת אחד השכנים אשר במרפסת ביתו, והזמין בעל הסוכה גנן מקצועי לכרות העץ, האם השכנים צריכים להשתתף עם בעל הסוכה בשכר הכריתה.

והשבתי דכל השכנים הם בעלי העץ ולשון השו"ע לגבי אילן הנוטה לרה"ר ומפריע שם שבעל העץ קוצצו, ואילן הנוטה לרשות השכן ומפריע שם הניזק קוצצו. ולפי"ז בפשטות בעל הסוכה משלם לבדו שא"ז גירי דיליה

של בעל האילן ולא היזק בידים ואין על המזיק להרחיק א"ע רק רשות לניזק ועצ"ע.

1508.

נשאלתי איך אפשר לפטר מתווך בבלעדיות שקיבל חתימה שמי שלא ירכוש את הדירה יהיה חייב לשלם לו דמי תיווך אף שלא עבר באמצעותו, ומאז המתווך לא עושה כלום כי בטוח בכספו ומתווכים אחרים לא רוצים לעבוד בנכס זה כדי שלא יקבלו פחות שכר אחרי שיש בלעדיות לראשון.

והשבתי שהיות והחוק המציא את המושג מתווך בבלעדיות צריך לעיין בחוק דאדעתא דהכי התחייבו זל"ז. והחוק מחייב את המתווך לעשות תוך 30 יום 2 או 3 פעולות מסויימות, והן: פרסום שלט על הנכס, פרסום בעיתון יומי, פרסום מודעת רחוב, וכדו' יעו"ש. ואם יעבר פרק הזמן הזה ולא יעשה כל הנצרך יהיה מפוטר ממילא ואם עשה זאת ה"ז חתימה מחייבת לפי החוק.

1509.

נשאלתי מאשה שנפלה לה משקפת בכנרת וצללה חברתה שיודעת לצלול והעלתה אחרי מישוש כל האיזור, משקפת אחרת, ומה שנפל לה אינו נמצא. האם מותר לה להשתמש במשקפת הנמצאת או שצריכה להכריז עליה כדין השבת אבידה.

והשבתי שזה הצלה מזוטו של ים וגם היה יאוש והרי אלו שלו.

1510.

נשאלתי בין מוכר וקונה דירה, שהקונה כבר גר בדירה ומחוסר תשלום אחרון שהיה אמור להיות בתאריך נקוב שכבר עבר, והיה ידוע מראש גם למוכר שהקונה אמור ללוות את הכסף מבנק במשכנתא, וא"א לקבל משכנתא כי אין לדירה טופס 4 ובחזזה התחייב המוכר לסדר לדירה טופס 4. וכעת רוצה המוכר להוציא את הקונה ולבטל החזזה בגין אי תשלום, והגם שמודה המוכר שהוא מצידו לא קיים את ההתחייבות שבחזזה לסדר טופס 4, הוא מוכן שהקונה יבטל את המכר בגין כך ואפילו לשלם דמי ביטול הנקובים על מי שההפרה בגללו. והקונה טוען שאינו מוכן לביטול חזזה, ושווה למוכר לא לקיים התחייבותו לטופס 4 כדי לגרום ביטול, באשר מחירי הדירות עלו ביותר מסכום הקנס הנקוב, וירוויח יותר אם ימכור את הדירה לאחר. אבל לקונה לא תימצא דירה לגור בה בכסף שיקבל מהמוכר אפי' עם המשכנתא.

1511.

נשאלתי אודות מוריש שנדר צדקה לעני מסוים ונפטר לב"ע, אם יש סיבה שהיורשים יקיימו נדרו מדין לצי"ש. ויודע השואל שבפוסקים כתוב שפטורים יורשים לקיים נדרי צדקה של המוריש, אבל השאלה היא מדין לצי"ש ולפנים משוה"ד לטובת נשמת המוריש. (וכנראה השואל הוא העני המסויים שרוצה לשכנעם לתת לו).

ועי' בקצוה"ח סי' ריב. ואולי בעני מסויים חל כבר יותר קנין בדיבור, ועי' בלבוש מרדכי.

1512.

נשאלתי כמה צריך לשלם לשכן שבנה תוספת מחוץ לדירתו לפני שנים רבות וכעת בא השואל שמעליו לבנות ע"ג התוספת, ומחירי הקבלנים התייקרו מאז, האם חייב לשלם לפי מחיר שהיה עולה לבנות היום או כאז. והשבתי שהוי כחוב הלואה מאז ולא יותר.

1513.

נשאלתי אם עושים כפרות בעריו"כ רק מכספי מעשרות. והשבתי דאדרבה.

1514.

נשאלתי אם חייבים לשלם לגננת שנשכרה ע"י ישיבה לתקופת ימים נוראים עבור כל האברכים שיש להם פעוטות ומגיעים עם משפחותיהם לתפילות בישיבה, ואברך אחד אשתו שומרת בעצמה את ילדיו, והגננת טוענת שחייבים לשלם לה חלקם גם אם לא על השמירה בפועל.

ואולי יש לדמות דין זה לסי' נה באו"ח לגבי תשלום לחזן בעיר קטנה, שחייב גם מי שאינו בעיר כלל בימים נוראים היות והוא מבני הקהילה ונשכר בשבילו ג"כ.

1515.

נשאלתי אם מותר לאכול בשר במוצאי צום.

והשבתי דבמשנ"ב בסימן תקנח סק"ה מיקל בזה, והכף החיים כתב שהמחמיר תע"ב.

1516.

שוב נשאלתי במק"א אם מותר לאכול בשרי בליל צום.

והשבתי שעל פי דין מותר שאין הצומות בגדר אבלות, ואיסור בשרי בת"ב הוא לא מדין הצום אלא מדין האבלות. ומ"מ מקובלים כתבו לא לאכול בשר בליל צום.

1517.

נשאלתי על אדם הנשוי לגויה בזיוו"ש ונפטר והיא מסרה גופו לשריפה כמשפטם, וילדיו החוזרים בתשובה לא הצליחו למנוע זאת. האם יושבים שבעה מיד שנפטר או אחרי כמה ימים אחרי שריפת הגוף וקבורת האפר, וכן אם היא"צ הוא יום הפטירה או יום השריפה וקבורת האפר.

והשבתי דאפר לאו כלום הוא ופנים חדשות באו, ואין ע"ז חיוב קבורה כלל והוי כמי שלא נקבר, והכל אחרי יום הפטירה בלבד.

1518.

נשאלתי אודות תאונה שהנהג הפוגע לא מוכן שהנפגע יפנה לביטוח שלו ויגבה מהם התשלום, אם לשמוע לו או שיכול לתבוע על ידם בלי הסכמתו. ולכאור' כספו של הנפגע מונח שם וזה גם כספו של הפוגע ששילם מדי חודש למטרה זו, וזה תפיסה ממה שמגיע לו כדין. (אלא אם כן מציע לשלם במזומן ומסיבה שיהיה לו נזק עקיף אם הביטוח ייתבע).

1519.

נשאלתי אם יש זכות בר מצרא כאשר צריך שינוי תב"ע לאשר חיבור בין מה שיש לו היום לאחדו עם הנכס שיקנה.

והשבתי שבאם מעשי לאחדם ע"י התשדלות או באופן אחר, יש טענת ב"מ.

1520.

נשאלתי מרוסיה מאדם שהיה צריך להוציא משם כספים לאירופה וחיפש אדם אמין שיכול לקבל ברוסיה מזומן ולזכות חשבוננו באירופה, וחברו המליץ לו על אדם אמיד ועשיר שתורם הרבה למוסדות הקהילות ברוסיה ומתפרנס מהעברות כאלו, והמתווך הממליץ אצר בפירוש שאיננו לוקח אחריות על המומלץ רק שיברר עליו בעצמו. וגם המתווך הוא מעשירי המקום ותורם כספים לרבנים ולמוסדות יהודיים שם. והתנה המתווך

שיקבל כמה אחוזים מכל העברת כספים אחרי פרעונה באירופה, כשכר על התיווך, אבל לא נשא ונתן בידו כלל. ורגילות המעבירים להתחיל עם סכומים קטנים ואחרי שמכירים מגדילים את הסכומים, אבל המעביר בנידון דכאן היה דחוק מאוד באירופה ומיד העביר סכום עצום של כמה מליונים, ובין ההעברה מהכא להתם נעלמו רגלי האמיד העשיר המעביר. ותובע המפקיד את המתווך על המלצתו, והמתווך עונה שאמר מתחילה לא לסמוך עליו, וב' ששינה מהמנהג להעביר בתחילה סכומים קטנים, וע"ז ודאי לא המליץ לו. וג' שמוכח מההיעלמות שאי"ז תרגיל עוקץ לגנוב, כי המעביר הנעלם מושקע ברוסיה בסכומים הרבה יותר גדולים מכמה מליונים אלו, ובבריחתו איבד כל פרנסתו וכספיו, וכנראה היה עליו איזה איום בנפש או שנתפס סוחר בנשק וסמים וכדו', או שכמעט נתפס וברח מהם מחמת נפשות או ירד למחתרת וגלה למדינה אחרת. ע"כ זה אונס ולא שהטעה על האמינות.

1521.

נשאלתי מיצרן של מודלים של תכשיטים יחודיים לצורפים, וצורף אחד הזמין צורה מסויימת יחודית של תכשיט זהב עבור בית מסחר המשווק תכשיטי זהב לציבור לקוחות. הצורף מבקש מהיצרן לייצר את המודל עם טעות קטנה בחישובים של עשירות מ"מ, על מנת שרק לו עצמו יהיה את הצופן איך ליצוק ולהרכיב את התכשיטים מהמודל הזה, ובית המסחר המשווק יהיה חייב להמשיך תמיד להזמין דרכו, ואם ינסה להחליף צורף ויעבוד עם המודל הזה יצאו לו תכשיטים פגומים שלא יוכל להרכיבם. ושאלת היצרן היא אם מותר לו ליצור שגיאה כזאת שעלולה לגרום נזק גדול בעתיד לבית המסחר המשווק מחוסר ידיעה.

וביררתי שהצורף המזמין אינו בא בשליחות של ביהמ"ס המשווק, אלא הוא המזמין בעצמו וזה עבורו. וא"כ אין בעיה לעשות כבקשתו. ומה שיהיה אח"כ ביניהם לא קשור אליו.

1522.

נשאלתי ממי שרגיל לבנות סוכתו בחצר המשותפת במקום מסויים ועתה שכן מהבנין מעוניין לבנות הוספה לדירתו מעל אותו מקום בחצר האם יש זו זכותו למנוע את בניית השכן.

והשבתי שאין חזקה לכשורא דמטללתא אם לא השאירה הרבה אחרי החג באופן שמראה שרוצה להחזיק במקום זה לתשמישין. ורצה השואל להשאירה אחרי החג הבעל"ט ל' יום אחרי החג, והשבתי שזכות השכנים למחות נגד השארתו. וכדאי להגיע להסכמות.

1523.

נשאלתי ממי שמעוניין לבנות על הגג המשותף, וקיבל זכות מכמה שכנים שותפים, האם ההקנאה שלהם נותנת לו זכות לפי הגג המקורי או שגם לפי ההוספות שבנו שכנים מקרוב שגג התוספות שווה לקומת הגג.

והשבתי שגגות ההוספות נעשות לשטח משותף. ואם הקנין עם השכנים היה אחרי הבניה של ההוספות והגג, אפשר לחשב לפי הכל, ואם הקנין היה לפני יציקת הגג, קנה רק לפי מה שהיה קיים באותו זמן. וכדאי להגיע להסכמות.

1524.

נשאלתי בענין זוג צעיר שקיבל מההורים ב' דירות קטנות מושכרות ומניבות תשואה בעיר רחוקה, ומדמי השכירות שוכר למגוריו דירה אחת באיזור יקר יותר, האם חייב בדמי מעשרות כל חודש על שכירות אחת מהדירות, דאמנם זה לעומת זה מוציא ואין לו רווח, אבל היה יכול להצטמצם לדירה קטנה או זולה בשיעור של שכירות אחת.

והשבתי מסברא ששתיהן מגוריו ולא ניתנו לו לרווח כהשקעה אלא לכסות מגוריו במקום שגר בפועל. ורק אם יגור באחת ממש והשניה תהיה רווחים יתחייב.

1525.

נשאלתי ממי שהתחיל לברך ברכת המזון אחר כוס יין של הבדלה במקום ברכת מעין ג', אם צריך לחזור ולברך מעין ג'.

והשבתי דלא. ואפילו נזכר אחר ברכה ראשונה בלבד פסק המשנ"ב שאי"צ לחזור ולברך מעין ג' ולא לברך עוד ב' ברכות דהעיקר ברכה קמייתא.

1526.

נשאלתי מקבלן שבעה"ב לא שילם לו את התשלומים המוסכמים בתוך כדי הבניה, אם יכול להפסיקה ולא ייחשב לו לחזרתו לענין דין ידו על התחתונה וכן לענין שיהיה אסור לבעל הבית לקחת קבלן אחר.

והשבתי דכן כבר פסקו בב"ד דיכול לעכב ההמשך ויחשב לחזרת בעל הבית כי לא שילם, ויכוף עי"ז את בע"ה לשלם וימשיך תיכף, וימנע מבע"ה לקחת קבלן אחר. ועוד, שיכול למנוע את ההמשך ע"י קבלן אחר לא רק בגלל שבע"ה שיעבד לו את המשך העבודה, אלא גם מחמת חוב בעבר, כי אם

בע"ה יקח קבלן אחר להמשך לא יהיה כסף לשלם לראשון מה שכבר עשה. ואם יכול לעקל כסף שמגיע לו, כ"ש שיכול לעקל את המשך העבודה.

1527.

נשאלתי מהבוחן בת"ת שמקבל משכורת מהת"ת לפי מבחנים ולא לפי שעות. ומבחן כולל בדרך כלל כג' רבעי שעה את המבחן בכיתה וגם ג' או ד' שעות של הכנת החומר לפני כן. והתועלת של המבחן לדעתו היא ההקשבה של הילדים לפניו וגם החזרות, והילדים לומדים ברצינות ביודעם שיש בוחן, אבל אין תכלית בעצם המבחן. והנה השבוע הופסק הבחינה אחרי כרבע שעה להתפלל על מרן שחלה (הגרא"ל ש זצ"ל), האם הבוחן חייב להשלים את הבחינה. והמלמד לא דורש זאת כי למדו היטב ורוצה להמשיך את הלימוד הלאה. אבל אולי לא המלמד קובע כי המשכורת מגיעה מההנהלה.

והשבתי דהנהלה חייבים משכורתו גם בלי שישלים עוד בחינה, דהוי הליכת פועלים ותחילת מלאכה ואח"ז אונס. ובפרט שקיים את הכנת הבחינה כמה שעות בשלמות.

1528.

נשאלתי מגבאי צדקה בחו"ל שיש שם הרבה מתקרבים ליהדות, ואשה אחת מהמתקרבות חלה בנה במחלה קשה והיא פרודה מבעל ומצבה הכספי דחוק, וריחמו עליה כל הקהילה ועשו מגבית לרפואתו העולה להון עתק, וחלק מהכסף כבר הביאו לה, והיתר עדיין ביד הגבאי. והתורמים נתנו ממעשרות הכספים שלהם והם שאלו את הגבאי האם הילד יהודי וסבר שכן, כי האמא הטעתה את כולם (ולא שחשבו שהגבאי בדק), ועתה התברר שהיא נכרית. ושואל אם צריך להחזיר לכולם את הכסף כי היה ע"ד שהוא יהודי, וגם איך יחשב ההחזרה כי מה שקבלה ודאי לא תשיב לו. וגם לפרסם עליה בכל הקהילה שהיא גויה יגרום בלגאן כלפיה וממנה אליהם שסופו מי ישורנו.

והשבתי שהוא לא פשע ע"כ אי"צ לשלם מכיסו מה שכבר נתן לה, ויכול להחזיר רק לפי מה שעדיין בידו ויסביר שכבר אי"צ את הכסף ושיתנו מעשרותיהם לצדקה אחרת, ולא יפרסם שהיא גויה. ומה שניתן לה כבר והיה ממעשר, לפי האגרו"מ מותר לתת גם לעניי גויים ממעשר ומביא לזה ראייה.

1529.

נשאלתי ע"ד רשם לישיבה של בעלי תשובה שיש לו משכורת חדשית קבועה, ונסגרה הישיבה ותובע כסף על זמן "הודעה מוקדמת" שלפני פיטורין. דהיינו משכורת חודש נוסף.

ובשו"ע מצאנו תשלום על זמן הודעה מוקדמת רק בשכירות בתים ולא בפועלים, רק החוק מחייב ומנהג המדינה מחייב בהלכה בעניני פועלים. ע"כ יש לברר את החוק. וביררתי שבתוך שנה ראשונה מגיע 6 חודשים ראשונים יום כנגד כל חודש שעבד, ול6 חודשים אחרונים מגיע יומיים וחצי נגד כל חודש שעבד. ותו לא.

1530.

נשאלתי מבעל שאשתו התקלקלה ונתנה עיניה באחר ועשתה נגדו צו הרחקה, ותבעתו בבימש"פ ושם פסקו שחייב לגרשה בג"פ בבי"ד תוך שבועיים. והוא רוצה למזער נזקים מהרכוש המשותף ומדמי מזונות ילדים ומשמורתם, הן בגשמיות והן ברוחניות. והשבתי.

1531.

נשאלתי מראובן דייר עליון שהוסיף מרפסת פתוחה, ושמעון שכנו הדייר התחתון הוסיף מתחתיו חדר סגור, וראובן התחייב לאטום רצפת המרפסת ולשלם נזקים ואכן אטם כמיטב יכולתו, ובגשמים שאח"כ חדרו מים לתחתון מהמרפסת והזיקו רהיטים וספרים, האם חייב ראובן לשלם את כל הנזק והאם הגשם נחשב לגירי דיליה.

והשבתי שצריך לראות על מה התחייב. ולולא התחייב, אם זה מים שלו ה"ז ממון המזיק, ואם זה מי הפקר שלא זכה בהם ודאי שלאטום הוא חייב עדיין, אף שזה סתירה בנתיה"מ, מ"מ בימינו הרצפה שהיא תקרת תחתון הם משותפים בבעלות וחובת כל שותף לדאוג שיהיה בנוי כמו שצריך. אבל מה שכבר נגרם נזק זה גרמא, ולא גירא דיליה אלא גירא של הקב"ה.

1532.

נשאלתי ע"ד כשרות בעלת תשובה מתל אביב, והשואל אומר שביררו שם אמה וסבתה ושאלתו היא אודות הסבתא כבת 90 והגיעה ארצה מפולין, והרי יש חשש שהיא גויה.

וביררתי שעלתה ארצה לפני השואה וע"כ אין חשש כלל. והחששות
היחידים הם מה עשו האמא והסבתא בארץ ודו"ק.

1533.

נשאלתי על מי שהחנה רכבו קרוב מדי למכונית השכן, והשאיר ברכב ילד
קטן, והילד מטבעו פותח דלת הרכב בלי זהירות ועי"ז ניזוק רכב השכן.
האם נחשב "אש" שהרכב שלו מזיק ע"י כח אחר מעורב של הילד, וטבעי
שיהיה כך כי ילד רגיל לפתוח בלי זהירות.

ומסברא זה לא דומה, דאי"ז מצוי שילדים דופקים רכבים סמוכים
כשפותחים דלת.

1534.

נשאלתי על שובר הנחה בחדר ילדים שזכה תורם למוסד ע"י הגרלה, וכשבא
לחנות התכשיטים עם השובר שקיבלה בהגרלה אמר בעל החנות שלא
מכבד את השובר אחרי שעברו ג' חודשים כי כבר פרעו חובם לצדקה ע"י
נתינה למישהו אחר. האם אפשר לכופ את החנות לכבד את השובר או
שבעל החנות צודק.

והשבתי שהדו"ד של השואל צריך להיות מול המוסד שנתן לו, כי רכש ממנו
הגרלה בלי תנאים, והגריל ע"ד כן. והם חייבים לו בלי הגבלת זמן כי הסכם
ההגרלה הוא חוזה ביניהם. אבל החנות היא תורמת של המוסד ואולי יש
עסק או דו"ד ביניהם, אבל לא בין הזוכה לחנות שאין שום הסכם וחוזה
ביניהם.

ודין החנות כמו ערב להתחייבות המוסד לזוכה, ואם הערבות היתה מוגבלת
א"א לתבוע מהערב. אבל המוסד יכול לטעון כלפי החנות שלולא הערבות
לא היה מתחייב להגרלה.

1535.

נשאלתי אם יש ביטול ברוב בתקרובת לע"ז או שאוסר בכל שהוא.
והשבתי כמפורש ביור"ד סימן קמ.

1536.

נשאלתי בדבר זכות מי שגר בבנין משותף בקומת קרקע וחצר צמודה לו
בחוזה ונטע בה עץ, וכשגדל לגובה מתנגד לזה השכן העליון, האם אין

לתחתון רשות עד רום רקיעא, ואכן עליו להשתמש רק עד גובה קומת קרקע בלבד.

והנה אם ההצמדה היא חזקת תשמישין בלבד זה דין בפנ"ע, ואם זה קנוי לו קנין הגוף זה דין אחר. ויש לבדוק איך נעשה הקנין ונפ"מ אם יפול הבנין ויחלקו השטח האם יקבל את החצר הזאת או שהיא משותפת בעצם וקנוי לו רק קנין פירות לשימושים. ובדרך כלל אי"ז קנין גוף ולכן אינו יכול להשתמש עד רום רקיעא. ואם היה לו קנין גוף ממש או כגון שבעל החצר הוא בעל המגרש ושייר לעצמו, בכה"ג יש לו בחצר עומקא ורומא. ויכול לבנות בנין נוסף בשטח החצר.

ועל מי מוטל הוצאות קציצת הענפים שמפריעים לעליון, ה"ז תלוי אם על הניזק להרחיק א"ע או על המזיק להרחיק א"ע. ונדו"ד לא הוי היזק בידים ולא גירי דילי, ולשון השו"ע משמע שזו זכות הניזק לחתוך ואין בעל האילן מעכבו.

.1537

נשאלתי מרב מחבר ספרים שגרפיקאי עימד לו את ספריו, ובספר הקודם תיווך לו גם דפוס וכריכיה זולים מאוד כי יש לו קשרים וחברים וכו', ולכן בא אליו גם הפעם שיעמד לו את הספר, ואמר לו זאת. ולמעשה אחרי שעימד לו את הספר החזירו לו ומסר לו שם של אדם אחר שיתווך לו דפוס וכריכיה. וטוען השואל שאדעתא דהכי לו היה מוסר לו את העבודה מאחר והעימוד שלו יקר יותר מהשוק, רק חישוב שישתלם לו בס"ה בגלל שההוצאה תחזור לו בחסכון שיעזור לו מבעלי המלאכה האחרים. ורוצה להשיב לו את הספר המעומד ולא לקבלו ממנו ולא לשלם לו ע"ז.

והשבתי שאחרי שאומן מסיים המלאכה ומחזירה לבעלים חל כבר חיוב התשלום, והחזרה אינה מבטלת את חיוב התשלום שכבר חל. והטענה שחייב לתווך לו בקשריו דפוס וכריכיה בלי לגבות ע"ז דמי תיווך, אי"ז בכלל אותה מלאכה שסיים, ולא חייב לו אם פעם אחת עשה, לעשות שוב, וזו מלאכה שמשלמים עליה בכל מקום. ומפורש בש"ך בס"י שלג שהעושה בחינם יכול לחזור בו ולומר לא אעשה אלא בשכר. ולא על כגון זה מביא הנתיה"מ בס"י קפב שמוכר שלא הביא כל המקח שסוכם זו סיבה לביטול כל המקח גם מה שכן הביא. ואף ההודעה מראש לא מחייבת את הגפיקאי דאמירה אינה כלום, אפילו היה אומר בעצמו שיעשה ובפרט שרק שכנגדו אמר והוא לא אמר.

1538.

שאל הנ"ל מה לעשות להבא שאמירה תחייב ולא יוכל לחזור בו. ושאל
יחזור בו לא יצטרך לשלם לו כלל.

והשבתי שיכתבו ויחתמו הסכם מפורש מראש ויתנה את התשלום של
העבודה הראשונה בקיום השניה, דלא כאסמכתא.

1539.

נשאלתי מבחור ישיבה שיחי' שמגישים להם ארוחת צהרים בורקס בשרי
דהיינו בצק עלים ממולא בשר טחון, והממונה על כשרות המטבח כתב
דלכתחילה לצאת מספק ברכה יש ליטול ידיים על לחם ולאכלו בתוך
הסעודה ואח"ז ברכהמ"ז.

והשבתי דמחלוקת הט"ז והמג"א המובא במשנ"ב אם פת הממולא בשר
נחשב פת הבאה בכיסנין, וצריך ג' או ד' ביצים לקביעות סעודה, או שאינו
נחשב פת ההבאה בכיסנין כי קובעים עליו סעודה במילוי בשר גם בפחות
משיעור זה, ואין הדין אלא בבצק שבלי המילוי היה דינו לנט"י והמוציא רק
שהמילוי מגרעו. ובזה הדין שמילוי דבש וכדו' ודאי מגרעו מדין פת
דהמוציא ומברכין עליו במ"מ, ומילוי בשר מחלוקת כי קובעים סעודה על
לחם ובשר. אבל נידו"ד שמדובר בבצק עלים גם בלי המילוי ברכתו במ"מ
לכו"ע, ובשר לא מעלה דינו מבמ"מ להמוציא. ולכן יכול לכתחילה לכל
הדעות לברך ע"ז במ"מ ולא ליטול ידיים. ורק אם יאכל מזה שיעור קביעות
דהיינו ג' או ד' ביצים יש להחמיר ליטול ולברך המוציא וברהמ"ז.

1540.

נשאלתי אם מותר לרמות את קופת העיר בנתונים כדי שיתנו לו מכספי
הצדקה, כי לפי הכללים שלהם בנתוניו האמיתיים לא נותנים לו.

והשבתי דאסור.

ושוב שאל הנ"ל מ"ט אסור, האם זה כסף שלהם או של התורמים או של
העניים.

והשבתי דמכל מקום ממה נפשך זה לא כסף שלו, ואם בא לידי שאל ביושר
זה גזל גם בלי לדעת מי בדיוק הנגזל. ובפרט שהתרומות ע"ד הרבנים
וכשגזל ה"ז מהתורמים שנותנים על דעת רבנים מסויימים וכלליהם, וגם
גוזל שאר העניים שבגללו יקבלו פחות.

1541.

שאל שוב הנ"ל שאם רוצה להחזיר גזילה שבידו עקב מקרה כנ"ל למי צריך להחזיר.

והשבתי לקופת העיר, ממ"נ את"ל שזו הקופה הנגזלת וגם אותם עניים, ואת"ל שזה יועיל מדין אינו יוגע ממי גזל יעשה בהם צרכי רבים.

1542.

נשאלתי מי שדן עם חברו בבי"ד ואחרי פסה"ד התברר לו שהצד השני שינה טענות והוסיף מסמכים מחוץ לדיון במעמד צד אחד ועי"ז שונתה התמונה והפסק ולא הביאו לו לתגובה, והתלונן באותו בי"ד והודו לו במכתב תשובה שזה היה בטעות, ושוב המשיכו לקבל מסמכים מהצד השני בלי להראות לו ושוב פסקו לפי"ז המשך, ויש לו ראיות לזה. האם יכול לתובעם או להפסיק / לבטל פסקם, או לתבוע את התובע דשם לבי"ד אחר. והשבתי.

1543.

נשאלתי בבנין משותף שהרחיבו לצדדים הרבה ככל שיכלו, וכעת מחלקים את החצר המשותפת לבניה, האם חישוב השטחים יהיה לפי הדירות המקוריות או לפי הדירות במצבן העכשווי אחרי ההרחבות. והשבתי דודאי לא לפי הגודל העכשווי דהחצר קנויה לכולם בטאבו לפי הדירות המקוריות.

רק השאלה האם כולם מקבלים לפי אחוזיהם במקור בלי לקזז ממי שקיבל יותר מחלקו בהרחבות לצדדים. ונחלקו בתי הדין אם יש "איזון" בדין תורה.

1544.

נשאלתי אם לפי חו"מ מותר לועד מתפללים לפטר גבאי אחרי שהתמסר למצוה 13 שנה.

והשבתי דזו שאלה באו"ח (בהל' ביכ"נ ובהל' עירובין) וביור"ד (בהל' ת"ת) ורק בקצרה מופיע בחו"מ סי' קמט סעיף לא. ואם התמנה ע"י הועד הועד בעה"ב, ויש על מה ללכת לד"ת. וכ"ש אם הועד קם אחרי שהגבאי כבר כיהן בגבאות שיש לו זכות טענה.

נשאלתי מאב לילד במעון של העיריה, שבתחילת שנה הבטיחה לו מנהלת המעון שכאשר יביא את תלושי המשכורת של אשתו תסדר לו הנחה בתשלומים, ובתחילת השנה היתה אשתו בחופשת לידה ולא היו לה תלושים, וכעת יש לה תלושים להביא, אבל המנהלת הוחלפה ע"י העיריה, ואינו יודע האם מחובת המנהלת החדשה לסדר לו למפרע דברים או שזה היה מוטל רק על הקודמת. ואם תעשה לו את זה על חשבון משכורתה זה גזל.

והשבתי, א, דיכול לבקש ובקשה אינה גזל והרי יכולה לסרב, ואם לא מסרבת מותר לו לקבל שירות. וב, שלכל נציג יש סמכות שהחלטתו וקביעתו בתחומו המוגדר יחייבו את החברה שבשמה התחייב והבטיח, מדין שליח שהתחייב על דעת משלחו, ולכן גם מזכירה אחרת כפופה לזה, והסכמת הראשונה חייבה כבר את העיריה.

בספל של מתכת ששוליו העליונים נעשו חלודים ונוצר שם סדק שאינו בכונס משקה (ע"פ בדיקתו, שהתמלא עד גדותיו ולא יצאו מים טיף להדי טיף, וכעת התרחב הסדק מעט והשאלה היא אם לחוש שנפסל כבר מעיקרא.

ובדקתי הספל, והנה הוא בצורת "כד" ששוליו העליונים לא מסתיימים בבית הקיבול שלו אלא נכפפים מעט החוצה ליופי. וי"ל שאמנם גם שם אפשר שיתמלא המים בגודש, אבל ניכר שאין פיסת השוליים הזאת מגוף הכלי אלא נוספה ליופי. והנה פסול כלי שיש בו נקב לנטילה, הוא מפני שנחשב שהכלי שלם רק עד גובה הנקב, ומעל הנקב כבר אינו כלי כשר, והיות ומה שמעל הנקב הוא פסול, אם נוטלים ממנו לידיים אין הנטילה מכלי הכשר אלא ממים הנשפכים מהכלי הפסול. אבל בנידו"ד בצורת כלי כזה, בכפיפת הספל והשפלתו לעבר הידיים לנטילה המים נשפכים ישר מגופו ולא עוברים דרך קצה השוליים הנכפפים החוצה, ושם הוא כלי כשר, וע"כ אפילו היה הסדק בשיעור נקב הפוסל, מיקומו לא פוסל את הכלי. ונלע"ד להכשיר את הספל.

נשאלתי מגבאי ביכ"נ, ששכן מבנין הסמוך מוציא הרחבה לביתו עד גבול החצר וביהכ"נ בלי להשאיר מרחק לתוך חצרו, והתרו בו שירחיק ולא נעתר, ולא עוד אלא שהתקין להרחבה גגון הנפתח לתוך חצר ביהכ"נ. ואז פנו לפיקוח העירוני שיעצרוהו, והבונה הלך לבי"ד וקיבל מהם צו שעל הביכ"נ

לבטל את הפניה לפיקוח כיון שזה ערכאות. וברור שע"ז יגנוב את שטח ביהכ"נ לגג, האם עליהם לשמוע לצו בי"ד זה. והאם פיקוח עירוני נחשב ערכאות.

והשבתי דאם פונה אחרי שהנ"ל סיים הוא תלוי בדעות הפוסקים אם כאבנ"ז ע"פ המהרי"ק בשורש קצב או קצה (שהו"ד ברמ"א סי' קנז), ולכתחילה אוסרים ובדיעבד אין דינו לענין קנס כמי שהלך לערכאות. אבל אה"נ צריך לעשות דין בבי"ד. אבל אם פונה לפיקוח שיעצרו אותו לפני שגמר להתקין את הגג עם המסילות היוצאות לתוך רשות ביהכ"נ, אין זמן ללכת לבי"ד דדינו כגנב שאפשר לפנות למשטרה. והחילוק ידוע.

.1548

נשאלתי ממוצא תכשיט זהב יקר כמה זמן צריך להמתין שיבוא המאבד לחפשו, עד שיהיה מותר למוצא להשתמש בו (ולא פירט אם שימוש באופן של שם דמיהן וישלם למאבד אח"כ אם ימצאנו פעם, או שימוש מדין יאוש והרי אלו שלו).

והשבתי דיהיה מונח עד שיבא אליהו. כי ודאי הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ונעשה המוצא שומר למאבד, ושוב לא יחול יאוש של המאבד ככל פקדון שא"א להתיאש ממנו כי יד שומר כיד בעלים. והיה הדבר חידוש לשואל שהוא ת"ח. ועוד חידוש היה לו שאין אומרים שם דמיהם ומניחם אלא רק במציאה שאין בעליה מקפיד שדוקא גוף זה יהיה שלו לשימושו כיון שהכל דומה ואין יחודיות ויוקרה באבידה הספציפית, וכן הטעם במוצא אוכל או תפילין. ועוד חידוש היה לו שתכשיט נחשב לדבר שיש בו סימן, כי חשב שכל התכשיטים דומים.

.1549

נשאלתי היכן יותר כדאי להשקיע בנדל"ן אם בבית שמש או בפתח תקוה, ופירט השואל את צדדי הרווחים והסיכונים.
ולא השבתי.

.1550

נשאלתי מבונה על גג ביתו שבבנין משותף, וחרג מגבול דירתו קצת על הגג המשותף שמחוץ לגודל ביתו, ושכנו שזה גג ביתו תובעו תשלום על שימושו בגג שלו. ואותו שכן התובע כבר בנה הרחבה לדירתו בכיוון האויר שעל החצר ושם חרג הוא מהגודל שהסכימו לו השכנים, וטוען לו הבונה עתה,

גם אתה חרגת, ועונה לו "אבל גג יקר יותר, ומגיע לי הפרש תשלום אחרי קיזוז החריגה". והשאלה בשרשה היא האם משלמים תשלומי איזון.

והשבתי דתלוי במחלוקת הראשונים בעיקר ביאור דין כועמ"ס ובסתירת הרמ"א אם כופין על מידת סדום בדבר שלא יכול להיות להנאת ושימוש הבעלים, אלא רק למעלינן כנכסי דבר מריון. עי' בסימן קעד ובסימן שסג. ויעוי' בנו"ב חו"מ תנינא סי' כד ובבית אפרים חחו"מ סי' מט. ועי' בנתי' סי' קנד סק"ו.

1551.

נשאלתי מסוחר בחו"ל שמכר לנכרי סחורה וקיבל תשלום ועדיין לא סיפק את הסחורה כי עדיין לא רכשה במדינה שמייצרים אותה שם. וכעת עלה מחירה פי כמה, ויש לו הצעה מרוכש ישראלי שמוכן לשלם עליה לפי יוקרא דהשתא ומבקשו לבטל העיסקה עם הנכרי, ושואל אם יכול ע"פ הלכה מצד הקנין ומצד חילול ה'.

והשבתי דהתשובה תלויה בב' נידונים, הא' אם הסחורה כבר נקנתה לגוי שכל קניינו בכסף, אבל אינו ברשותו או אינו בעולם כמבוא' בסימן ריא וריב. אלא דעל דשלב"ל יש את החת"ס שמועיל סיטומתא, והעברת תשלום הגוי היא סיטומתא (וסיטומתא בימינו הוא החוק וע"כ יש לברר הגדרת הקנין בחוק מה פועל כסף כשהמוצר טרם קיים). הנידון השני דגם בדבר שאינו ברשותו, אם המוכר מחזר לקנותו הוי קנין לקונה הראשון כמ"ש הרמ"א סי' רט סעיף ה' ע"פ תרוה"ד, ובפשטות לא חל קנין ממש אלא מדין כי היכי דליקו בהימנותיה, וכמו מחוסר אמנה, וא"כ מצד זה יהיה מותר לבטל כיון שיש שער חדש. כמבוא' בסימן רד סעיף יא ברמ"א.

ואילו לפי החוק לא חל קנין אין חילול ה' אם יחזור בו, כי גם גוי מגוי חוזרים בהם, ויהודי לא צריך להיות יותר מהחוק.

1552.

נשאלתי איך לכתוב שם איטא בכתובה, כאשר בת"ז כתבו איטה בה', אבל אינה חותמת בשם זה כלל. והשיבני אמ"ו (שליט"א) [זצ"ל] שאמנם בעברית מאייתים איטה, אבל זה לא שם עברי במקור ולפי האמת צ"ל איטא וכן יש לכתוב לכתחילה גם בכתובה.

נשאלתי משכנים שהסכימו להרחבת הדירות בבנין, ואחד מהם הרחיב הרבה ורוצה כעת לפצל לכמה דירות באופן שיהיה הבנין המוני תחת שהיה שקט עד היום, וזה ריבוי דיורין שעד"ז לא נתנו רשות כי אם לתועלת הדיירים עצמם שישפרו את הצפיפות שלהם. ובאו להתייעץ על מה כדאי שיחתמו באופן שימנע את ההמוניות בהמשך. ויתחייבו לא לעשות יח"ד להשכרה ומי שיעבור ע"ז יהיה מותר לפנות נגדו להריסה, לעירה או לבי"ד, ושואלים אם חתימות שמתירים זל"ז לפנות לעיריה מותר.

והשבתי דאסור להרבות בדיורין גם בלי חתימה, ואסור לגזול גם בלי חתימה, וחתימה לא לגזול לא מונעת מגזלן לגזול אם התורה לא מונעת ממנו. ואדרבה עיקר המניעה הוא מהתורה, וכל לשון התחייבות על שלילה תלוי במחלוקת פוסקים אם חל בכלל. וגם חתימה להתיר איסור ערכאות בתנאים מסויימים לא תלוי בחתימתם אלא בהלכה כי זה בעיה כלפי שמיא והתנאה ע"ז היא מתנה על מה שכתוב בתורה. ולעצם הענין אין נפק"מ איזה נוסח יועיל, כי אותו אדם לא מוכרח לחתום על כלום ויסרב לחתום ולהתחייב כלום. וכך הוזה.

נשאלתי ממשכיר דירה על מי חובת תשלום תיקוני צנרת שבגג ושתחת הריצוף, כאשר התפוצצו צינורות פנימיים למעלה ומטפטף בבית, וברצפה ומרטיב את בית השכן התחתון.

והשבתי שהיות וזה חלק מגוף הבית, ולא חלק שנחשב רק לשימוש חיצוני – כמו ברז שמחליפים הרבה מחמת בלאי – ע"כ ודאי שזה חובת המשכיר לתקן ולא חובת השוכר.

ושוב שאלני שלפני זמן מועט היתה שאלה של שבירה בצינור בשירותים, ושאל את הרב וכו', והרב הנ"ל ענה לו שזו חובת השוכר לתקן, היות והשוכר ראה שזה בית ישן ותשתיות ישנות ונכנס על דעת כן.

והשבתי שכנראה הצינור שבשירותים היה גלוי ונראה לעין שהוא נשחק מהבלאי, אבל צינור פנימי של כיובל שנים זה ודאי חובת המשכיר להעמידו תקין לשוכר, ובית בלי זה אפילו ראהו השוכר קודם ושכרו פגום לא אומרים שנתרצה לבית בלי צינור, או לעשות צינור בעצמו, אלא חייב המשכיר להעמיד לו צינור תקין, ואם לא מעמיד לו מותר לשוכר לצאת בלי לשלם כלום, כמבואר בסימן שיד סעיף א ועי"ש ברמ"א.

1555.

נשאלתי מקונה מחשב חדש והמוכר שם בו תוכנת אופיס בלי רשיון אורגינל אלא חינמית, האם מותר להשתמש בזה.

והשבתי שאי"צ למוחקו אע"פ שאסור לכתחילה להעתיקו, לא לחנות ולא לאדם פרטי, מ"מ לשימוש ביתי ולא למסחר להרוויח אין איסור להשתמש אחרי שמישהו אחר העתיק, וודאי שאסור להעתיק מזה עותק נוסף.

1556.

ושוב שאל הנ"ל שמוציא לפעמים ממחשבו מראי מקומות מודפסים לכולל, האם זה נחשב שימוש ביתי ויהיה מותר להשתמש לזה בתוכנה הנ"ל.

והשבתי דהיות ולא עושה את זה לרווח ואפילו לא מכסה ההוצאה, זה נחשב שימוש אישי ולא לאחרים וכלול בהיתר הנ"ל.

1557.

נשאלתי מבחור בעל תשובה בן 20 שאמו לפני שנישאה לאביו ברבנות היתה נשואה כדמו"י ליהודי אחר והתגרשה ברבנות, וכעת שאל אותה אם העדים היו שומרי מצוות וענתה שכמעט בטוחה שלא, ע"כ הוא חושש שהיה גט פסול והוא בעצמו ממזר.

והשבתי שאי"צ לחוש לא לכתחילה ולא בדיעבד כי זה מסמכות הרבנות ובחזקת כשרות, ואין לה מושג מי כשר ומי פסול לעדות, ואף אם היתה יודעת וטוענת בתוקף אין לה דין נאמנות נגד ב' עדים ובי"ד ואין לחוש למה שאומרת. (והיום הזה הייתי אומר לגבי חלק מהגיטין שהכשרות שלהם היא רק בחזקת בדיעבד, מחמת ריעותות שונות ולא מחמת אמירת האשה, אבל על לפני יותר מכ' שנים לא היה את הנהלים הפגומים שקיימים היום).

1558.

נשאלתי ממוכר דירה, והקונה חתם על חוזה שבו סעיף שראה הבית וקונה אותו כמו שהוא בלי טענות מום, וטרם היה תשלחום אחרון ומסירת חזקה, וכעת הודיעה מחלקת הנדסה של העיריה שהמבנה כולו רעוע ומסוכן וחייבים לחזקו מהיסוד בעלות של עשרות אלפי שקלים לכל בעל דירה. האם חייב לגלות זאת לקונה.

והשבתי שההסכמה של הקונה חלה עם הקנין בעת מסירת החזקה, ועד אז האחריות על מומים שמתגלים היא על המוכר, והקונה יכול כעת להתחרט מכל המקח. אבל יכול לסמוך על הודעת העיריה שנתלתה במודעות בולטות

בכל האיזור, והקונה מתושבי האיזור, ואם לא פונה מצידו לבטל את המקח מסתמא עדיין משתלם לו.

1559.

נשאלתי מחו"ל האם נכון שסעודה שעושים לאבלים בביתם אחרי הלוייה היא מנהג גוים וראוי להמנע מזה.

והשבתי את סדר סעודת הבראה ע"פ מנהג ישראל המובא במשנה ובספרי המנהגים, ואולי שם בחו"ל היה מנהג באופן אחר שעליו נאמרה השמועה הנ"ל, וע"כ יש לעשות לפי ההלכה.

1560.

נשאלתי מבית שמש שבבנין המשותף יש ב' טורי דירות והגג המשותף ברובו הוא רעפים מלבד חדר הממ"ד שהוא יצוק מבטון. וכעת צריכים לעשות זיפות על היצוק, ושואל בעל הדירה על מי חובת התשלום להשתתף בזיפות, כי מרשים לו לבנות ע"ז כפרטי ולכן אולי הוא חייב לבד, ואולי זה שייך לכל אלו שתחתיו, ואולי גם השכנים מהטור השני חייבים לשלם.

והשבתי דבעלות הגג היצוק לענין חיוב זיפות הוא כמו החלק שבנוי מרעפים, שהגג העליון מגן על כל הדירות שתחתיו ממי הגשמים, וכל אלו שתחתיו צריכים לשלם, ומדינא דגמ' רק הטור הזה חייב, אבל בימינו שיש חוק בצים משותפים והגג בשותפות כולם בבעלות קניינית, וכל השותפים חייבים לתחזקו באופן שלא יזיק לאחרים, החזקת הגג כמו עלות הזיפות על כולם חלק כחלק אפילו שהנזק הישיר מהרטיבות הוא רק לדייר עליון שבצד אחד בלבד. ויש בנינים שנהגו שרק אותו טור משלם, וזה ע"ד שבהמשך יהיה צורך בצד השני ורק הם ישלמו, וכך בס"ה התשלום הכולל נופל על כולם שוה בשוה. ואם ידבר עם כולם ויסכימו לזה, יכול לגבות רק מהצד שלו, ובעתיד הצד השני לא יגבו מהם. אבל בלי לדבר על הסכמה מראש כעת, יגיע מצב שיהיה צורך אצלם בזיפות ויחייבו את אלו ג"כ כי הם שותפים בגג ההוא.

1561.

נשאלתי מבעל תשובה ששם המשפחה שלו נדיר, ומתברר להם כעת ב"עבודת שורשים" ששם זה התחיל בעיירה פלונית לפני מאות שנים כשחלה הגזרה שכל אדם חייב לבחור שם משפחה, ורק משפחה מסויימת בחרה בשם זה, וכל הנושאים שם זה כיום הם צאצאיהם. ונמצא בספרי קודש עתיקים שנושאי שם זה חתמו בתואר "הכהן", אם כן הוא ומשפחתו

כהנים אף שלא ידעו מזה. וכעת נולד לו בן בכור ושואל אם לפדותו כפי שהיה מוחזק עד עתה שהוא ישראל, או לא לפדותו ככהן גמור, או לפדות בלי ברכה מדין ספק.

והשיבני אמו"ר (שליט"א) [זצ"ל] ככתוב בפסקי דין כרך יד עמ' שצח אות ו ע"פ השו"ע וביאורי האחרונים שהמע"ה ופטור מפדיון, ומקרה זה נחשב ספק ממשי לפטור.

1562.

נשאלתי מקונה רהיטים שהמוכר אמר לו שבנוסף למחירם ישלם עוד 600 למוביל על הובלה והרכבה, ולמעשה דרש המוביל 700 בגלל הקומה הגבוהה, וחזר ושאל את המוכר ואמר לו שהמוביל צודק והוא טעה, לכן הוא יחזיר לו 100 על חשבוננו. האם לכתחילה מותר לקונה לקחת מהמוכר את הפיצוי, או שהמוכר פטור ופיצה בטעות ויחזיר את הפיצוי למוכר.

והשבתי שדינו כאמר בעל הבית לשליח שכור לי בג' והלך שליח ושכר בד'. בע"ה הוא הקונה, אמר לשליח, למוכר, שכור לי פועל, מוביל, ב600, והלך השליח ושכר מוביל ב700, ואמר לפועל שכרך על בעל הבית. שנותן בעל הבית כמנהג המדינה. והמנהג הוא 700 כפי שאומר כעת המוכר שטעה שאמר 600. (של"ב סעיף א).

ואע"פ שלא מוזכר בסוגי' ובמחבר תרעומת של בע"ה על השליח, אלא רק אופן של תרעומת פועלים על השליח באופן שהם הוטעו במה שאמר בע"ה וקבלו פחות, מ"מ מסתבר דה"ה בכה"ג שאם היה אומר לו שלא משיג פועלים בג' אלא בד' היה מוותר על העבודה, או טורח יותר למצוא פועל זול, בכה"ג יש תרעומת בע"ה על השליח. ואע"פ שאי"ז חיוב ממון, מ"מ אם בשביל להוציא מעליו את התרעומת מפצה בכסף, אי"ז טעות ומותר לקחת לכתחילה.

ועוד, שכיום יש תרבות נפוצה שמוכרים מפצים קונים כדי שתהיה לקונים הרגשה טובה, וזה יוצר שם טוב על המוכרים, ומשתלם להם לשלם ע"ז כמו ההוצאות שמוציאם בימינו על פרסומות (וד"ז לא נזכר בהלכה כי לא היה בזמן חז"ל והפוסקים), ולכן מותר לקבל ממנו כי לא משלם מחמת שחושב שחייב אלא כי רוצה לשלם אפילו שפטור.

1563.

נשאלתי אודות רכב שהנהג נכנס ב"אין כניסה" ורצה לחזור על עקבותיו לדרך הראשית בחזרה כחוק, ולידו ישב חבר "טרמפיסט" ושיכנע אותו שימשיך נגד כיוון התנועה ויחסוך פקק ויגיע יותר מהר לביתו, ואם הוא

[הנהג] חושש משוטר שיהיה בדיוק כעת שם ויתן לו קנס, הוא [החבר] ישלם את זה. וכך המשיכו כמה רחובות ב"אין כניסה" ובסוף ממש עמד שוטר וכתב לו דו"ח, האם החבר חייב.

והשבתי דזה אסמכתא, וללא קנין, ודברים בעלמא. ואילו היה אומר לו זאת לפני שנכנס לראשונה ל"אין כניסה" ונכנס רק מחמתו, עשה מעשה על פיו והוא כפועל, או שהחבר נחשב ערב, שעל ההיא הנאה שסמך עליו גמר ועשה מעשה וגמר ומחייב נפשיה בלי קנין. בכה"ג יש לדון שכיון שהחייב לא היה ברור ואי"ז כהוצאה ממשית של דרך שחייב בהוציא הוצאות על פיו, וזה נחשב עדיין אסמכתא כיוון דתלוי בדאי. אבל בנידו"ד אין בית ספק כלל שהחבר פטור.

.1564

נשאלתי ממוצא מעטפה שיש בה סימן ובתוכה שטרות כסף, והכריז תקופה מסוימת באיזור שבו נמצאה, והמאבד לא הגיע לדורשה, האם יכול לרשום את הסכום על פנקסו ואת הסימנים, ולהשתמש בכסף מידי דהוי מוצא תפילין דשם דמיהם ומניחן לאלתר כי מצוי לקנותן ולא מקפיד על שלו דוקא (סמ"ע שם).

והנה הגמ' בב"מ דף כז ב אמר רב הונא דרך בבעלי חיים שמטפל בהם התיירו לו להשתמש בדמיהם כשמכרן ולא במוצא מעות שלא טרח בהם, ודין זה נפסק בשו"ע שמוצא מעות שלא טורח במכירתן אסור לו להשתמש ולרשום החוב על פנקסו. (וצ"ל שאין כוונת רב הונא על הטורח בטיפול בבעלי חיים, דא"כ בתפילין נמי אין טירחא ובכ"ז מותר למכרן ולהשתמש. אלא טורח המכירה הוא מתיר השימוש, ויש טורח מכירה בתפילין כמו בבע"ח, אבל בכסף מזומן השימוש הוא בו בעצמו בלי טורח וע"ז אין את ההיתר. וצ"ע).

.1565

נשאלתי משוכר דירה בבנין משותף שיש בו מעלית ומשלם בכל חודש עלות החזקה וביטוח, ובתוכה פתק הוראות שכתוב בו לא להעלות בה משאות שלא תתקלקל, והעלה בה מכונית כביסה ולא נתקעה ולא התקלקלה, אבל רגל המכונה נתפס ועיקם פס מתכת שבשולי הכניסה, ותלשו כדי שאחרים לא יתקלו ויפלו בו. ואם יזמין את חברת ההחזקה או הביטוח הם ישימו חדש בלי עלות כי זה כלול באחריותם ואולי הוא חייב להזמין בעל מלאכה באופן פרטי כי הוא מזיק, וזה יעלה לו הרבה כסף.

וסברתי שלא השתמש שימוש סביר וחייב כמזיק, אבל אולי תשלומיו ע"י הביטוח ג"כ נחשבים לתשלום. ומסברא הצעתי שיזמין הביטוח ואח"כ

כשכבר יהיה מתוקן יתקשר להציע להם תשלום כי השתמש שימוש לא זהיר ועיקם ותלש וכו', ומסתמא יוותרו לו כי לדידם זה דבר מזערי.

1566.

נשאלתי ממעצב תכשיטים אם אסור לו להרוויח יותר משיעור 16.5% כהגמ' שלא ירויח שתות, והשבתי שהגמ' מדברת על סחורה שקונה ומוכר, וכל יד שעוברת עולה המחיר ממחיר הבסיסי של המוצר, ומעל שתות זה אונאה במחיר. אבל מי שלוקח שכר על מלאכה יחודית, אין לו ערך בסיס, ויכול להעלות כמה שחושב, כי חכמתו הוא מוכר, ואת ה"שם" שלו. וכמו שרופא יכול להשתכר ואין לו אונאה, ותמיד זה יותר משתות.

1567.

נשאלתי מאדם שגר בראשל"צ בבנין של 50 דירות המחולק ל3 כניסות, ולכל כניסה יש ועד בית נפרד ותשלומי חשמל משותף נפרדים, והוא גר בכניסה א' ויש לו חניה צמודה "בטאבו" בכניסה ב' (כי בכניסה א' יש רק 6 מקומות חניה ויותר בעלי רכב), ולפני תקופה מסויימת התקינו שער חשמלי לחניה שבכניסה ב', א"כ למעשה הוא משתמש בחשמל המשותף של דיירי כניסה ב' בכל פעם שנכנס ויוצא, ולא משלם ע"ז כלום, כי תשלומי חשמל משותף שלו הם לקופת כניסה א'. ושאל את ועד הבית של כניסה ב' ואמרו לו שאי"ז יותר משקלים בודדים בחודש ופטרוהו. וכעת שם לב שהרבה מכרו שם דירות ונכנסו דיירים חדשים תחתיהם, והם לא מחלו ולא פטרו אותו, ומסופק אם חלה מחילה של הראשונים אל החיוב המתחדש כעת כלפי הקונים מהם, וחושש לדבר עמהם מחדש כי יש ביניהם הרבה בעלי רכבים שאין להם חניות בבנין, ואמנם שלו צמודה בטאבו, אבל יהיה דו"ד וצרות עין. וכעת כשרואים אותו לא מכירים בו שאינו שייך לכניסה שלהם.

ולכא' איך שייך למחול מראש על שימוש שלא נעשה ולא חל חיוב כספי, אא"כ יאמרו שנותנים לו את החשמל העתידי במתנה. וא"א לתת מתנה על זמן שאחרי שמכרו הדירה והבית כבר לא יהיה שלו אלא של הקונה או של היורשים. וגם ל"ש ע"ז הכלל מה מכר ראשון לשני, כי החשמל של שער החניה לא קשור לזכויות ולחובות של הדירה שמכר לקונה. א"כ הוא צודק שכעת משתמש ע"ח חשמל של כאלו שלא הקנו לו.

וייעצתי לו לברר מי מחזיק את קופת הועד ולשלם לו באין אומר ודברים סכום מסויים שיהיה לערך שנה שלמה של שימוש בשער, ולא חייב לפרט על מה התשלום, אלא שרוצה לתת תרומה לחשמל המשותף.

נשאלתי על חצר בנין משותף שבין העמודים בעורף יש שטח גדול ריק וחלק מהשכנים רוצים לבנות בו ולעשות חלוקה לכולם, וחלק אחר מתנגדים או שלא נשאלו מרק הם חוששים שיסרב, האם הולכים לפי רוב או צריך הסכמת כולם. והאם לא לומר כלום לשכן אחד.

והשבתי שאם נמצאים כולם בארץ חייבים לדבר עם כולם ואם זו חצר שלא יועדה מראש לשימושים אחרים אפשר לתבוע את החלוקה והבניה בב"ד, והמתנגדים יכולים לטעון נגד החלוקה אם אין כדי שיעור חלוקה לכולם, או אם יש להם נזק כלשהו, וכדומה. ויכולים לטעון שרוצים חלוקה בגורל, ויכולים לתבוע לכוף בגוד או אגוד וכדומה. ואי אפשר לעשות על פי רוב בלי הסכמת כולם. אלא אם כן כלפי מי שלא נמצא בכלל כאן. ואז אפשר לחלק שלא מדעתו, ולהשאיר לו חלק שווה כערכו על פי שומת שלשה בקיאים ולא בחלוקה ללא ב"ד של שמאים, וישומו לפי הקירבה לכניסה ולמעבר או לנקודות מים וביוב ולאוויר וכו'.

נשאלתי מבנין כנ"ל אם כמה מהדיירים כבר בנו בלי רשות בחצר, האם לבונים יש זכות הבעת דעה כעת לגבי חלוקה ובניה של השאר או שכבר הסתלקו משותפות בנשאר ע"י שבנו חלקן מכבר.

והשבתי דבחצר משותפת שאינה צמודה לאף אחד היא נשארת משותפת גם אחרי בניה של המיעוט ויש לחשב בחלוקה הכל כולל מה שכבר נלקח ונבנה בעבר אלא שמסתמא מצד הישר והטוב לתת להם בחלקם שיגיע להם בחלוקה את מה שכבר בנו, ואם בנו יותר מחלקם היחסי אפשר להוריד מהם שטח, ואם בנו קטן מחלקם היחסי מגיע להם עוד שטח

נשאלתי ממי שרוצה לקנות מבנה נייד מפלסטיק של מחסן ולהניח בחצרו המשותפת האם חייב לעשות חלוקה לפני שמניח את המחסן בחצר ולהניח רק על חלקו. או יכול להניח בחצר כפי שהיא משותפת ואם למישהו יהיה טענה על המיקום יעבירונו למקום אחר.

והשבתי שיכול להניחו בכל מקום שיחפוץ כי כעת הוא שותף בכל מטר בחצר. וככל חזת"ש שיכול להניח שימושיו אם לא תהיה מחאה, ואם יהיה מחאה יזיז. וגם בחלוקה אפשר לחלק לזמנים ולא רק לשטחים.

1571.

נשאלתי מאדם שהזמין אצל מסגר גגון לסוכתו ובקש ממנו 2000 שקל על הפלסטיק בלי המסגרת כולל העבודה. ואחרי מו"מ הוריד לו לסך 1,800 שקל וכעת שמע מבעל מלאכה אחר שפלסטיק לבד בגודל כזה עולה בערך 500 שקל בלבד והעבודה בערך 200 שקל ורק גגון בגודל כזה עם מסגרת המתכת שווה המחיר שביקשו המסגר. האם יכול לבטל את ההזמנה או שכבר מחוייב כי למסגר היו הוצאות שכבר קנה חומרים, או שיש חשש מי שפרע אם יחזור בו.

והשבתי שזו אונאה ויכול לבטל. ואם יטען לו שקנה חומרים שיקנה אותם ממנו במחיר עלות דהיינו 500. וכך לא יהיה למסגר שום הפסד ושום טענה. ומי שפרע יש בהוציא כסף על מטלטלים ולא כשיש אונאה מהצד השני.

1572.

נשאלתי מראש כולל שרוצה להלוות כסף של הכולל לאדם שיש לו הרבה קשרים עם נדיבים ועסקנים להשיג תוספת תקציבים וכדו' וברור שאחרי שילווח לו יגמול עמו חסד גם כן ויגיעו עוד תרומות לכולל, וזו בעצם המטרה אף שלא מדברים ע"ז בפירוש מראש. האם יש היתר להלוות כך או שיש איסור ריבית

והנה כסף של הכולל אינו של ראש הכולל ודינו כממון יתומים שכ' הרמ"א צד להקל בשם הרשב"א ולמעשה כתב להחמיר ולא להלוותו בריבית, וקבלת טוה"נ כזו לא שייך להתיר ע"י צד עיסקא, כמו שריבית דברים ל"ש לקבל בעיסקא, ולומר שזה לא חוזר לאותו מלוה אלא למוסד ג"כ דחוק מאוד ורק בדיעבד. ונראה להחמיר למעשה לכתחילה.

1573.

נשאלתי אם מותר לבקש פיצוי על מוצר פגום או שירות פגום אף שא"א לדרוש מצד ההלכה, או שאם לא מגיע בדין אסור לפנות ולבקש מבעל החנות פיצוי.

והשבתי שלדרוש בתוקף או לאיים חו"ש אסור, אבל לבקשו שיכול להתרצות מעצמו ולבחור אם לתת או שלא, אם חושב שיעשה לו שם טוב ויגדיל לקוחותיו וחבריו לפעם אחרת, אולי משתלם לו ולכן מותר.

נשאלתי מרוכש אופניים חשמליות שלפי ההוראות הכתובות אסור לנסוע בהן בגשם כדי שלא יהיה קצר ויהרס המנגנון החשמלי, אבל בעת שקנה אמר לו העובד בחנות של המוכר (והמוכר לא היה בחנות לתת את ההוראות, והסמך את העובד לעשות זאת במקומו) שקצת נסיעה לא מזיק בגשם, ולמעשה נסע הרבה בגשם ואחרי שבוע פסקו האופניים מלעבוד בגלל קצר שעקב הגשם. וטוען לו המוכר שהזיק לעצמו כי היה צריך למלא אחרי ההוראות, והקונה טוען שההוראות כמאן דליתא כי העובד אמר לו שמותר כן קצת.

והשבתי שיש פעמים שנציג מחייב את בעל הבית, כשמינהו להיות נושא ונותן במקומו והכל סומכים עליו במקום בעל הבית, אליו משלמים ובעל הבית סומך עליו לגבי זה. אבל בחנות שבעה"ב נמצא תמיד ורק לרגע יצא, עובד שלו לא מוסמך מטעמו לחייב אותו. ולתבוע את הנזק מהפועל עצמו שעשה על פיו והוטעה...

ומהשואל עצמו משמע ששינה גם ממה דא"ל העובד, ולא רק מההוראות הכתובות, וזה אף אחד לא אמר לו ואין לו טענה לחייב מישהו בפשיעתו.

נשאלתי מאדם שנסע באוטובוס ולא היה לו כסף לנסיעה שעלותה 5.9 ₪ וחברו שילם עבורו ע"י כרטיס רב קו שלו, וכידוע יש שם תוס' של בערך 15% על ערך הכסף בכל טעינה וא"כ כשיוורד נסיעה אחת יורד בערך 5 שקל בלבד ע"פ הסך הכולל שעלה לבעל הכרטיס לפי הטענתו, ושואל אם החיוב הוא לפי הנאתו דהיינו 5.9 או לפי מה שנחסר בעל הכרטיס.

והנה בשעת השאלה [בשנת תשע"ח] היה אפשר לשלם לאוטובוס במזומן ולא רק ברב קו, ולכן יש מקום לומר שהנסיעה עולה באמת 5.9 ₪ ומי שמטעין מראש מקבל מתנה, ומה הענין של הנוסע עם המתנה שקיבל בעל הכרטיס מהחברה. אבל אחרי כשנתיים ביטלו את האפשרות לשלם בכל אופן אחר וניתן לשלם רק ברב קו טעון, כלומר שאין באמת בכלל מחיר של 5.9 לנסיעה, אלא רק 5.9 פחות 15%. והתשובה דלהלן היא לפי המציאות שהיתה אז.

והשבתי שיש להתנות מראש בין בעל הכרטיס והנוסע שמשלם לו מחיר של נסיעה שלמה והרווח שהרוויח בתחילה לא כלול במה שמלווה לו כעת. ואם יחוש הנוסע לריבית וישלם רק 5 שקל ה"ז גומל למטיבו נרעה תחת טובה כי עם 5 שקל לא יוכל לנסוע נסיעה, והפסידו נסיעה, ורק עם 5.9 יוכל לנסוע כפי שהיה לו כבר היכולת. ובזבז עליו נסיעה שלמה והטענה

א"א להטעין בפחות מ-30 נה. ובאופן של השאלה שלא התנה מראש צריך לומר שרק 5 הם החזר הלואה והיתר מתנה גמורה.

1576.

נשאלתי מהגאון ר' אהרן רובינשטיין שליט"א אם יש היתר לקבל מרכוש של אדם שאינו בדעתו וקרוביו נותנים משלו, למשל מכונת כביסה של אשה שדעתה לא מיושבת עליה מחמת זקנתה וילדיה נותנים במתנה.

והשבתי שאם הילדים אפטרופסים עליה כדין אפ"ל שנתנתם היא לתועלתה של הזקנה ויש להם סמכות לתת. אבל בלאו הכי שואל שלא מדעת גזלן, וכ"ש מתנה שהיא גזילה שלא מדעת. ולא תלוי במחלוקת הש"ך והקצות בדין יאוש שלא מדעת האם מותר ליהנות מקרובו בלי ידיעתו שכאשר ידע ישמח למפרע דהתם ידע בסוף ויחול למפרע, וכאן לא תדע לעולם.

1577.

נשאלתי מאדם שקנה תרופה בבית מרקחת ואין לו ביטוח לגבי הנחה על תרופה זו ולאשתו יש ביטוח כולל לזה, ואמר לרוקח שלעצמו אין ולאשתו יש ביטוח לזה ונתן לו הנחה מקסימלית, ושאל אם חייב לקופת חולים את ההפרש כי התרופה לו ולא לאשתו.

והשבתי כיון שאמר האמת ולא שינה והרוקח מוסמך וממונה מהקופה שבית המרקחת שלה, מסתמא הרוקח נתן לו לפי הכללים שהקופה מרשה לו לתת ואי"צ לחשוש.

1578.

נשאלתי ממי שצילמוהו במצלמה בתנועה שמביישת אותו אם תתפרסם תמונה כזאת, האם יכול לתפוס את התמונה ולאבדה מהעולם כיון שהוא המצולם ונחשב בעלים ע"ז, או שזה שייך למצלם.

והשבתי לפי הגרי"ח ז' בשלמת חיים שזה של המצלם ולא של המצולם. אבל ידוע שהסטייפלר סבר שזה שייך למצולם ואמר שמי שמצלמו בלי רשותו הוא גזלן. ועכ"פ לכו"ע אסור למצלם לגרום בושה למצולם ויכול לתובעו שלא יראה את התמונה או שיאבדנה מצד האיסור לבייש.

נשאלתי מאשה רוסיה שקשה לה למצוא שידוך ופגשה בחור מבני ישראל מהודו, ויהדותה נבדקה ע"י רב מוסמך לפי מה שביררתי, והורי הבחור עלו בעצמם מהודו ולא התגיירו כלל וגם הוא מסרב לגיור לחומרא. וביררו על אבותיו ואימותיו בהודו ג' דורות שלא היו שם גירושין, ושאלתה אם אפשר להקל לה מחמת עיגונא להנשא לבחור בלי גיור.

ושאלתי לאמור"א (שליט"א) [זצ"ל] ואמר שלא שייך כאן להקל מדין מי לא טבלה לנידותה ומי לא טבל לקריו, ושילכו לרב אחר (היינו שפשוט לו לאסור). ועל הצד של עיגונא אמר לי אמור"א (שליט"א) [זצ"ל] שלדעתו מיש יותר עיגונא אם כן תתחתן איתו כי רוסיה והודי לא מתאימים.

נשאלתי לגבי הצהרת אבהות למה לא חוששים שמצהיר בשקר כדי לישאנה.

והנה למה נפק"מ, אם לגבי יוחסין הרי יש לו יכיר גם אם לא ישאנה. ואם לגבי היתר מעוברת ומינקת חברו, הרי כל גזירת חז"ל היא שמא לא יפרנס את הולד וימות, ואם מצהיר שזה ממנו מחייבים אותו לפרנס.

נשאלתי מבעל דירה בירושלים שנמצא בחו"ל כל השנה, ושכן פלש לדירתו להשכירה, ותבעו לבי"ד וסירב, והלך בהיתר לבימש"פ וקיבל צו פינוי, וכעת לפני שדנים בבימ"ש על כספי השכירות רוצה השוכר לדון דוקא בבי"ד, האם נחשב אותו דיון ואחרי שהפסיד שם אין נזקקין לו, או שזה כדיון נפרד וכן נזקקין לו.

והשבתי דנחשב לדיון אחר שע"ז עדיין לו נידון והפסיד ויכול לחזור בתשובה ודינו ככל יהודי. אבל זכות התובע לדרוש ממנו הוצאות משפט ועו"ד ע"פ סימן יב ככל מי שהוצרך להוציא הוצאות כדי להביאו לבי"ד אחרי שסירב.

ולעצם השאלה של דמי השכירות כשהבית היה ריק והבע"ב היה בחו"ל ולא חיפש שוכר והשכיר לו, ושכן השכירו, האם חייב לבעה"ב דמי שכירות או שזנוזל"ח, עי' ברמ"א סי' שסג סעיף י דפטור דהוי לא קיימא לאגרא, אבל יעו"ש בסעיף ז' דאם יש שחרוריתא דאשיתא מגלגלין עליו את הכלא ע"פ דל"ק לאגרא וה"נ בנדו"ד.

1582.

נשאלתי ממנהל מוסד שמזכיר אחד פוטר ותובע פיצויים אחרי שקיבל כל חודש סכום בלבן וסכום בשחור והותנה עמו שהסכום בשחור כולל כל ההפרשות וגם דמי פיצויים היחסיים, ושיפרישם לחשבון חיסכון בעצמו ולא עשה זאת ותובעם בסך הכולל.

והשבתי דלפי החוק כך הוא שצודק העובד וא"א להתנות, ולפי דין תורה תנאי מועיל גם נגד חוק זה כי הוא בממון. ואם העובד מכחיש שהיה תנאי, אם יביא המוסד עובדים אחרים שכך נהוג עם כולם במוסד הזה, אולי יהני. או לחייב היסת.

1583.

נשאלתי אם מותר לשלם בלי לקבל קבלה, ושמא המקבל לא משלם מס. והשבתי שזה בעיה וענין רק של המקבל ואין אחריות על המשלם אם המקבל עומד בחוק או שלא. והמשלם פטור ממס לכו"ע.

1584.

נשאלתי אם מותר בארץ ישראל לקבל משכורת שחלקה מוצהרת וחלקה לא מוצהרת שעי"ז העובד לא מקיים חיוביו המלאים למס. והשבתי מצד דינא דמלכותא אין בא"י, ומצד שהציבור נעשק ונחסר את ההפרשות הללו, בלאו הכי הרשויות עושקות את הציבור גם כשמשלמים להם את כל המס. ואין זה אלא גונב מן הגנב או מציל מן הארי.

1585.

נשאלתי בעובדה שראובן שלח חבילת בגדי תינוקות לדודתו רחל שתתן לבנה ליוסף מה שיתאים לתינוקותיו מתוך החבילה, ואת הנותר תעביר לבתה. והיא הפכה את הסדר ומסרה כל החבילה לבתה ומה שלא רצתה העבירה ליוסף בשם ראובן. וכעת נודע לאחות בת רחל שהנותן שלח על תנאי הנ"ל ושואלת אם גזל בידה, או שצריך שתבקש מראובן שיקנה לה, או שמספיק שתבקש מיוסף שיקנה לה, או שאין זה ברשות יוסף להקנות כי הוא עוד לא קנה, ובמתנה לא קנה רק בהגיע לידו כבבב"ב פרק י"נ דף קכג א.

והנה בסימן רמז השולח חפצים ממדה"י ואמר ינתנו אלו לבני וכו' לא כתוב מה יהיה הדין אם שינו. ובסימן רמ"א סעיף ט מבואר דאם נתן על תנאי ולא התקיים התנאי בטלה המתנה ולא חלה, אולם בגוונא שנתן הברירה

בידי יוסף ואחותו לברור והוא הסתלק מזה לגמרי ולא יודע בעת הנתונה מי יבחר מה, ה"ז מתנה גמורה שזיכה להם שיחלקו לפי רצונם. ולא היה תנאי במתנה, כנלע"ד, אא"כ הוא אדם קפדן מאוד ומתכוין לא להקנות מיד כלל ושיהיה קנוי רק אחרי שיבררו בסדר שאמר להם. וע"כ השבתי לברור אם הוא קפדן מאוד כנ"ל.

1586.

נשאלתי אודות ד"ת שנקבע בין יורשים ואחד הצדדים לא הופיע האם מותר לכתחילה לקיים הדיון במעמד צד אחד. ע"פ תשובת רמ"א שהובאה בפת"ש סי' יז סק"א.

והשבתי דדין זה לא נאמר אלא לגבי תשובה לשואל יחיד וכבנות צלפחד, אבל כשבקשו מראש דיון בפני שלשה, זה גדר אחר. ומהיכי תיתי שמותר לדון במעמד אחד וזה יחייב את השני שלא הופיע.

1587.

נשאלתי מאשה היא ובעלה תרמו מכספי שניהם כמה מליונים לבניית בית כנסת ע"ש הוריהם, ובערך 7 שנים לפני התרומה נפטרו הוריה בחו"ל והבעל התעסק באותה מדינה בתביעות משפטיות לקבל את הירושה, ורק 5 שנים אחרי התרומה קבלה האשה סך 450 אלף דולר מנכס מסויים כתוצאה מהמשפטים הנ"ל, ושאלתה האם חייבת על סך זה מעשר כספים בנפרד כי אז לא חשבה על הנכס ההוא, או שפטורה היות ובעלה כן חשב על זה בעת התרומה.

והשבתי בס"ד דמהלכות מעשר כספים כתוב בפת"ש בשם הנו"ב דא"א לתת להבא אלא אם כן חשב מתחילה שזה ע"ש העתיד (והוסיף ידידי הדיין הגרמ"א הייזלר תנאי נוסף שכתוב שם שיהיה בדרך הלוואה לצדקה). וזו שלא חשבה מראש אינה יכולה ליפטר ממעשר במה שתרמה לפנ"ז מליונים. אמנם הנה לבעלה יש זכות קניינית בכסף של ירושתה, כנכסי מלוג שהפירות שלו, וכשתרמה את המליונים לביכנ"ס היתה צריכה רשות בעלה, ונחשב שגם הוא בעלים ע"ז, ולכן אם הוא חשב אז בשעתו גם על הנכס הזה, הוי מחשבה המועילה גם לגביה. ובפרט שהבעל לא רק בעל זכויות של פירות אלא הוא הנו"נ בבית והכל נעשה על ידו בשליחותה, וכיון שהוא מוסמך לבצע הוא גם מוסמך לחשוב עבורה בעת הביצוע. ומאחר והבעל כן תיכנן זאת וחשב ע"ז בעת התרומה של בנין ביהכ"נ אי"צ לחוש ולתת עוד מעשרות מהסכום החדש שכבר היה קיים אז בעולם, כיון שהיה חלק מהירושה של אותם מורישים שנפטרו כבר אז, ורק היה עיכוב משפטי לקבלת הסכום בפועל.

נשאלתי מיורש שיש לו ב' אחיות שאחת לגמרי לא דתית ואחת דתית קצת האם צריך היתר ב"ד ללכת עמהם להוציא צו ירושה בבימ"ש כרצונן, או שצריך לשכנען ולהסתכסך איתן כדי ללכת לבית דין הרבני האיזורי להוציא צו ירושה.

והשבתי שלצערנו ביה"ד הרבני האיזורי דן ירושת בת ואשה וכו' שלא כדין תורה אלא כחוק לגמרי, ואינו יותר טוב מערכאות, ואין סיבה ללכת לביה"ד האיזורי ולא ישר לבימ"ש פ' ולכן אי"צ היתר כי לא בא לתבוע שם רק להוציא צו, והירושה ממילא מחולקת כחוק לכל היורשים שרשומים בת"ז.

נשאלתי מגמ"ח אחד שהוא רגיל כבר ע' שנים להלוות נגד צ'ק, וכל הלווים שלו יודעים שלא מחתים על שטר חוב, ולא על שטר ערבות, רק לוקח צ'ק וזה הכל. הראיה שהיתה הלוואה והגוביינא. וראובן פלוני בעצמו לווה ממנו הרבה פעמים ויודע את ההסדר הזה, וכעת לווה שמעון פלוני ומסר צ'ק של ראובן באמרו שראובן נתן לו למסור לגמ"ח, וראובן לא רוצה לשלם את ההלוואה הנקובה בצ'ק. והיות שכל הנותן צ'ק לגמ"ח זה בידעו שכך גובים, איך יכול ראובן ליפטר בטענה שלא התכווין לפרוע ולא להיות ערב אלא רק לתת צ'ק בטחון.

והשבתי בתרתי, א' מי אומר שראובן נתן לשמעון לתת לגמ"ח זה? רק שמעון אומר זאת, אבל אולי נתן לו ראובן הצ'ק בסתמא, וחשב שילך לגמ"ח אחר, ושם כן מקבלים צ'ק כבטחון ולא כגוביינא? האם בעל הגמ"ח דיבר עם ראובן לפני שקיבל את הצ'ק משמעון? וב' הראיה שראובן יודע מנהלי הגמ"ח מכך שבעצמו נטל הלוואות ויודע שאין שט"ח ולא ערבים רק גוביינא בצ'קים, זו אומדנא חלשה מאוד וא"א להוציא ממון עפ"ז, וכי ראובן היה מגיע עם צ'קים של אחרים? או רק צ'קים של עצמו? ומה הראיה ממנו לשמעון שהגיע עם צ'ק של אדם אחר?

העובדות: מר א' נטל הלוואות מהתובע תמורת צ'קים מחשבון בנק ע"ש "עזבון" שחתומים ע"י הנתבע. חלק מהצ'קים נפרעו והיתר (3 או 4) בסך כולל של 105,000 ₪ לא נפרעו, מר א' פשט רגל ונעלם.

הנתבע לא קיבל שום תמורה ממר א' לצ'קים, אלא מסרם לו "בטובה" כלומר חסד למר א' שלא היה לו חשבון בנק והיה אמור ללוות כספים בגמחי"ם וצריך להביא צ'קים ערבון בשעת ההלוואה, על מנת שישמשו לו

כבטחון. והיות והחשבון של הנתבע שנקרא "עזבון" לא היה פעיל כמעט בכלל ולא היה בו כסף, והנתבע סמך על מר א', הסכים לתת לו שימוש בחשבון הבלתי פעיל ובצ'קים שלו. והסיכום היה שהלווה מר א' מפקיד כסף בחשבון זה בכל פעם לפני תאריך פרעון של צ'ק שיתן לגמ"ח, או שעדיף מכך: יפדה את הצ'קים מהגמחי"ם בפרעון במזומן, כך שהצ'ק יהיה רק בטחון ותו לא.

טענות התובע: מר א' הציג את הצ'קים ע"ש "עזבון" של הנתבע ואמר שיש שם הרבה כסף, מיליונים, ושזה צ'קים טובים. לפני ההלוואה הראשונה התקשרתי לנתבע פעם אחת שמר א' מבקש כסף על סמך שאמור להביא לי צ'קים אלו, אני לא סומך עליו אני סומך רק עליך שתכסה את זה, והוא [כלומר הנתבע] הסכים.

לשאלה האם תובע את הנתבע בתור ערב השיב המלווה: מה פתאום ערב. לא ערבות. אני ראיתי צ'ק "עזבון" הבנתי שזה צ'ק סחיר, אולי נתן למר א' בתור מתנה או שהנתבע קנה אצלו משהו ושילם בזה.

טענות הנתבע: אינני זוכר אם זה היה נוסח השאלה בדיוק של התובע בטלפון ועל זה הסכמתי, אני זוכר שהכל היה אצלי על סמך האימון שעדיין היה לי בלווה מר א' שהוא פודה את הצ'קים מהגמחי"ם במזומן או מפקיד מראש כספים שלו בחשבון הבנק הבלתי פעיל. ואני סמכתי עליו. ואכן פעל כך תקופה מסויימת והפקיד בחשבון וראיתי שהכל מתנהל בסדר. לכן אישרתי בטלפון לתובע שזה בסדר ואפשר להשתמש בזה לתת על סמך זה הלוואה למר א'. כלומר שהלווה יכסה את זה, ואני סומך עליו שיכסה. לרגע לא חשבתי לשלם מכיסי לא למר א' ולא לתובע סכום כלשהו, לא באותו זמן ולא בעתיד.

היתה פה אי הבנה כאשר לתובע היה מובן שאלו צ'קים סחירים, אשר דינם להרבה פוסקים כמו מזומן, ולאחרים דינם כמו ממרני שא"א לטעון ע"ז פרעתי. ולי היה מובן וידוע שהם צ'קים "בטובה" לבטחון בלבד. ובאמת היות ולא ניתנו בשום תמורה

תשובה: אם היתה רק הלוואה אחת נגד כל הצ'קים במעמד אחד, אחרי הטלפון של התובע, היה מקום לחייב את הנתבע מדין ערב על פי הרמ"א בסימן קכט סעיף ב' "ואפילו לא נתערב בהדיא רק שאומר למלוה להלוות כי בטוח הוא..." [ויל"ע האם תובע שלא יודע הלכות ערבות, ואומר "מה פתאום ערבות" זה הודאת בעל דין ויש לפטור את הערב, או שעז"נ פתח פיך לאילם, ואנן חזינן שהיתה כאן ערבות].

ואם היו כמה הלוואות בזו אחר זו ע"ס הצ'קים הללו, לכל היותר ניתן לדון על ההלוואה הראשונה שהתבצעה אחרי הטלפון של התובע, ולא על הלוואות הבאות שלפניהן לא התקשר אלי שוב, וזה ע"פ הש"ך בחו"מ סימן קכט ס"ק ו' בשם רשד"ם סי' לח "באם שלוח פרע פעם אחת שוב גם הערב

פטור מהערבותיו ואינו משועבד להלוואה שניה שלוה ממנו" (ויודגש, שה"ראשונה" ככל והיתה, כבר נפרעה בצ'קים הקודמים שנפדו מכבר ע"י התובע, כשמר א' עדיין פרע והפקיד כספים כמדובר).

וטען אחד הדיינים שליט"א דצ'ק, גם פתוח בלי סכום וגם לא ניתן בתמורה הוא לפחות "ממרני" שמחייב את החותם בו בלי סיבה שניתן בעד חוב. שהרי ממרני שנחתם וניתן ונסחר בשוק מיד ליד אין זכות טענה לחותם שלא התכוין ולא ידע, ואפילו טוען שנגנב ממנו או שהוא פרוע, החותם חייב מדין תקנת השוק, וה"נ בדין הצ'ק החתום של הנתבע שהועבר מיד מר א' ליד התובע מחייב את הנתבע בלי אומר ובלי דברים.

וע"ז השבתי דרך לדעה אחת מתוך ד' דעות יש לצ'ק דין ממרני וכמפורט להלן, וע"כ יש לנתבע לפחות "קים לי" כשאר הדעות, ומה גם דחלוק ממרני שהיה חוקי בימיהם ולכן המנהג שלו חייב את השוק, מצ'קים בימינו שא"א להעביר מיד ליד בלתי עם תנאים מאוד קשים שלא נתקיימו בצ'קים בניד"ד.

דעה א' היא העולה מדברי הגרי"א הרצוג (בפסקים וכתבים חו"מ סי' לא), וחבר הבד"ץ הגר"מ זלאטניק (הו"ד במנח"י דלקמן ובשו"ת "ויען דוד" ח"ב סי' ריט), ואב"ד פ"ת הגרש"ש קרליץ (בעטרת שלמה חלק א סי' סה) והגרי"י פישר (באבן ישראל ח"ח סי' צא), צ'ק שאין לו כיסוי, אפילו אישי שניתן בתמורה ובהתחייבות, אינו כלום אפילו לא שטר חוב, והוא כפתק לבנק לפרוע אם יש שם כסף. וכן משמע דעת ה"פתחי חושן" (בחלק הלואה, פ"י סעיף יב, ובהע' כ וכא) "הקנה שטר חוב בהסבה היינו שהמלווה חותם בצד שני של השטר ובזה מעביר זכויותיו למחזיק בשטר... וכן יש לדון בשיקים... שיק בזמננו הוא למעשה הוראת תשלום, והיינו מי שיש לו כסף בחשבון עובר ושב בבנק, כותב אל הבנק ונותן לו הוראה לשלם לפלוני, הנקרא כיום המוטב, מתוך הכסף המופקד בחשבון סך כך וכך... וכשם שהעושה שליח יכול לבטל השליחות יכול גם בעל החשבון לבטל את ההוראה קודם שיבא בעל השיק לבנק... ואפילו נתן שיק תמורת חוב או הלואה, וכ"ש כשנתן שיק במתנה שלכאורה אינו אלא כדיבור בעלמא..." ועי"ש שהעברת צ'ק של אדם שלישי בלי הסבה, דהיינו שלא היה חוב לשני והשני מעביר חובו לשלישי, אינו כלום. וכן דעת הגר"ש רוזנטל ראב"ד ירושלים (בפד"ר חלק כב בפסק המתחיל בעמ' 265).

ודעה ב' היא העולה מדברי האגרות משה (חו"מ ח"ב סי' טו) וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הו"ד בס' מכירת חמץ כהלכתו הנז' פרק ח' הערה י"ט ופרק ט"ו הערה ז' וכן בעוד ספרים בנו"א העולה בקנה אחד). דצ'ק הוא תשלום ממש. האגרו"מ מדבר בנוגע לצ'ק שניתן כתשלום אישי על חוב, שחל ע"י צ'ק אפילו דחוי, והגרי"ש"א מדבר על רכישה בצ'ק דדינו ככסף מזומן ממש כאשר בעל הצ'ק קונה בו, שהפרעון בו נחשב פרעון, ומדין סיטומתא. (הנידון שלגביו הובאה הכרעתו בספר הנ"ל הוא אם הגוי קונה

חמץ בצ'ק אי חל מכירת חמץ. ולא דן אם שמסירת צ'ק של אדם שלישי מחייבת את החותם על הצ'ק). ועוד ידוע דהגרי"ש אלישיב פסק כן רק לגבי צ'ק "מזומן" ולא לגבי צ'ק דחוי. וכ"כ (בספר דרכי חושן, ח"א בנוסחאות חוזים שבסוף, בעמ' 30) "אבל אם ננטה מדבריהם וכו'".

ולגבי צ'ק של אדם שלישי כתב אמור"א זללה"ה בשמו (בספר פסקי דין חלק ח עמ' לז, וט עמ' פא) "דעת מרן הגריש"א (שליט"א) שכיום הצ'קים נחשבים כמו כסף העובר לסוחר, ומאחר שלפי החוק רשאי המקבל הראשון להעביר את הצ'ק לאדם אחר, וכך נהוג, נעשה הראשון מחוייב לאחרון כאילו מסר לו את הצ'ק, והאחרון קנה את הצ'ק גם בלי כתיבה ומסירה". עכ"ל. כלומר דס"ל דצ'ק הוא יותר משט"ח שצריך כומ"ס, והוא כמו ממרני לגבי החיוב הישיר של החותם למחזיק האחרון. אולם יצוין שבשתי הדוגמאות שבמקור שבו הובאה דעתו זו, מדובר ש"המקבל הראשון" היה כתשולם בעד חפץ או ערך נגדי שהחותם קיבל.

[אגב, הספר "הצ'ק בהלכה" שמקבץ את כל הדעות בגדר צ'קים לא דק, דהנה בדעת הגריש"א הוא מביא ג' מראי מקומות מ"קובץ תשובות", והמעין שם במקור שצוין יראה שאין שום שייכות בין המקור למה שהביא בשמו! המקור האחד הוא הסוגריים שנתוספו ע"י המו"ל בחלק א' עמ' ש"פ בתשובה שכולה כנראה מכ"י מהגרי"א הרצוג, ותוכנה הוא ההיפך, שלצ'ק אין בכלל גדר שטר חוב. ושני המקורות האחרים אינם מדברים בכלל מענין צ'ק או קרוב לזה].

ודעה ג' היא העולה מדברי אמור"ז הגרב"י לוין אב"ד ירושלים (בפסקי דין ב' עמ' כג) והגר"נ קרליץ (הו"ד בקובץ בית דוד חו"מ עמ' שסו, ובספר דרכי חושן, ח"א בנוסחאות חוזים שבסוף, בעמ' 30) והגר"מ שטרנבוך (בתשובות והנהגות חלק ג סי' תמז אות ב), דצ'ק אינו כסף מזומן אפילו נתנו בעל הצ'ק בעצמו למי שחייב והוא מזומן לפרעו היום ויש כסף בחשבון, אבל שט"ח יתכן שהוא כן. [וכ"ש צ'ק של אדם שלישי שלא ניתן כשט"ח לאמצעי, שאינו ככסף ומסתמא אפי' שט"ח אינו].

ודעה ד' היא העולה מדברי המנחת יצחק (חלק ה סי' קיט) דהוי ממרני וא"א לטעון פרוע, מדין תקנת השוק אם יש מסחר של שטרות כאלו מדינא דמלכותא. [וממרני הוא התחייבות מוחלטת בלא שנרשם מי הנפרע ובזה היה נהוג לסחור ולמכור ולהעביר מיד ליד כי יש בו ערך מה ששולם ע"ז בתחילה ליד החתום. וכך הדין לדעתו בצ'קים "סחירים" שניתנו תמורת חוב או סחורה או מתנה. אבל צ'ק "בטובה" שלא השתעבד בו החותם על סכום מסויים שהתחייב לראשון, אינו כלום לכו"ע. וכ"כ הגרמ"ש בתשובות והנהגות חג סי' תסב דצ'ק שלא ניתן תמורת חוב ונמסר ליד שלישי אין בו תקה"ש. ועוד, כיום שאסור להעביר צ'קים בלי הסבות מפורשות, והוצל"פ לא גובה את זה, וחנניות לא מכבדות צ'קים למעט של החותם עם

הזדהות ו"למוטב בלבד", לכאו' גם להמנח"י אין דין צ'ק כממרני אפילו נרשם בהתחייבות].

1591.

נשאלתי אם מי שאונס את חברו ויהיב מתנה הוי גזלן ופסול לעדות. וגופא דעובדא היא שראובן ניזוק ממי גשמים שחלחלו מהאדמה במחסנו שבנה במקום נמוך שבחצר והאשים בהוצאה ובנזק את שמעון שהוא אדם רפה דעה ונלחץ עד מאוד מההאשמה עד שהלך שמעון לרב ורב אמר לו שהוא פטור ואולי שכדאי כן קצת לשלם "להסיר הקפידא של ראובן", ומאז החמיר ראובן את הקפידא עד ששמעון שילם לו הרבה כסף.

והשבתי שדבר זה אינו בפשטות "תליוהו". אבל יש דרגות ורמות של סחיטה לאנשים חלושים שאצלם זה כן תליוהו. וכנראה הרב לא הבחין שהוא כזה, ולכן א"א להכריע בסיפור הזה. אבל אם היה אופן שאין בו ספק שזה תליוהו ויהיב, פשוט דה"ז גזלן ופסול לעדות.

1592.

נשאלתי ממלווה של זוג נשואי תערובת, שהדריך את האשה הנכרית והגיע עמה לבית הדין של הרבנות במשך שנה וחצי עד שקבלוה בגיור, [ולא שאלתי אם במשך פרק זמן זה היתה פרודה מבעלה היהודי כי ברור שלא], ואומר שבאמת הם עקבו אחרי כוונתה, ובחנוה עד שהתרשמו שכבר יכולה להתגייר, ועמה יחד גיירו את בנה התינוק בן כחצי שנה. והיא אומרת שאמרו לה בבית הדין שבגיל 13 יצטרך הבן לחתום על כמה מסמכים בבית הדין, [וביררתי ולא שמעה מהם שחשוב שילמד בחינוך דתי]. והוא שואל בשבילה מה המשמעות של המסמכים שיחתום בגיל 13 הרי התינוק עכשיו כבר יהודי, וכך אמרו במפורש בזמן ההטבלה והמילה שזה לשם גירות.

והסברתי לו שהגיור תלוי בספק ועומד עד לראות איך ינהג בגיל 13, כי אין בו דעת והוא כמו שלא בפניו, ונקרא "על דעת בית דין" ומדין זכין לאדם שלא בפניו. ובגיל 13 שיהיה לו דעת יתברר אם רוצה את היהדות או שלא, ואם לא יקבל חינוך דתי ויהיה מורגל במצוות ודאי שיעבור עבירות בחייו ולמה לו להיענש ע"ז, ואין זה אלא חובה בשבילו בזה ובבא, וודאי שזה מחאה גדולה ומבטל את הגיור שלו.

1593.

נשאלתי מבית דין של תלתא שדנו בין חברה יזמית של בניה לבין רוכשים, ואחרי פירוט התביעות נוכחו שאם יפשפשו בכל טענה וטענה על כל סכום

וסכום יארכו הדיונים וזה יגרום נזקים גדולים לשני הצדדים, הן ליזמים שיעצרו לע"ע את זרימת הכספים וממילא את הבניה, והן לרוכשים התקועים כבר בלאו הכי באיחור מסירת דירותיהם ומוציאים בנתיים לשכירות וכדו', ולכן הציעו לצדדים שלא ימשיכו בבירור אלא יציעו פסק של פשרה לתועלת כל הצדדים, והסכימו לזה, וחתכו הדין בפשרה. ואחר מתן ההחלטה ראה אחד מהצדדים שזה לא משתלם לפי מה שדמיין שיצליח בדיון, והודיע שהפשרה מבוטלת היות ו"פשרה צריכה קנין". וא"ל האב"ד שכבר יושב עשרות שנים בב"ד ועשרים שנים ישב בהרכב של גדולי המורים זצ"ל והיו עושים פשרות כה"ג בלי קנין נוסף וסמכו על שטר הבוררות.

וביררתי שהצדדים חתמו מלכתחילה על שטר בוררות שכתוב בו נוסח "בין לפשרה" וגם כתוב בו ש"הכל נעשה בקנין המועיל", א"כ כלול בזה קנין המועיל לפשרה, וטענת המערער אינה כלום.

אולם הגרמ"ה והגרמ"ג טענו לי שאין הקנין כולל אלא רק פשרות שבתוך הדין, אבל פשרה שמציעים הדיינים לצדדים כדי לא לברר את הדין אלא לתת להם סמכות לפסוק לפשרה בלי לדעת את כל הפרטים מחמת שיאריך זמן וכדו', מגו שהיו צריכים הסמכת הצדדים והסכמתם לזה, ובלי הסכמה היו חייבים לחקור ולא לפסוק, כלומר שזה דבר חדש שלא כלול בשטר הבוררות והקנין, הכי נמי אין קנין המועיל על פשרה זו, ומאחר ופשרה צריכה קנין יכול הבע"ד לסרב לקיימו.

1594.

בדרך כלל אין קובעים תאריך לגט בלי מקדמה של סכום מסויים ששולם מראש, והטעם להתנהלות הבי"ד בזה היא כדי לבדוק את רצינות הצדדים, כי אם אינם משלמים קל להם לקבוע מועד בלי רצון אמיתי או רצון של צד אחד וסירוב של השני, או שבהמשך ירשו לעצמם להתחרט בנקל ווסיבות חסרות ערך מהזמן שנקבע להם ולבקש תאריך אחר או בי"ד אחר וכדומה, ונגרם טירחא ובלבול לבי"ד ולעדים ולסופר. וכאשר מוציאים דמי פתיחת תיק מראש הכל יותר בכובד ראש וישוב הדעת כי יודעים שמפסידים את הכסף הזה אם יהיה שינוי, ומותנה מראש שמי שמבטל אחרי קביעת הזמן מחולט הסכום, ולפני קביעת תאריך שונה יצטרכו לבצע תשלום מקדמה נוספת. וכן ידוע לפונים מראש כי אם הביטול יהיה באותו יום שהוזמן, יש לשלם סכום מלא על הסופר והעדים שביטלו יומם.

והנה בנידו"ד בפעם הראשונה ביטל הבעל באותו יום בבוקר ושילם תשלום מלא, ואח"כ כשפנו לקבוע מועד שני הודיע הבעל לאשה ולבי"ד שתחזיר האשה תכשיטים "ובלי שתחזיר אין גט" והאשה התחייבה להביא את התכשיטים לבי"ד ביום המיועד, והבעל סבר וקיבל ושילם המקדמה, וביום

המיועד הגיעו והאשה לא הביאה את התכשיטים כפי דרישתו או מחשבתו ואינו מרוצה לתת הגט. בקשוהו לשלם שוב תשלום מלא לסופר ולעדים, והוא טוען שהיות והוא התנה מראש והודיע גם לבי"ד, והמניעה היא מצידה של האשה, לכן עליה לשלם את הביטול לסופר ולעדים.

ונראה שהדין עמו שא"א לחייבו תשלום זה, אבל גם ממנה א"א לדרוש אחרי שלא היא קבעה את התאריך, והיא פסיבית בגט, שחובת התשלום עליו כמבואר בגיטין דף כ שאם היא משלמת חז"ל הקנו לבעל את הגט, ומעיקר הדין הבעל צריך לשלם כי זה צריך להיות ספר שלו והוא עושה אותו, ובדיעבד היא תשלם משום עיגונא. ולמעשה אם לא התנו עמה על התשלום אלא עמו היא אינה צריכה לשלם לו זאת ורק אילו היו מתנים עמה על התשלום מראש הוי לך ואבא אחר כך שזו התחייבות כמבואר בחו"מ סימן יד סעיף ה ברמ"א, אבל היות ולא התנו עמה א"א להוציא ממנה.

1595.

נשאלתי האם כוס נירוסטה של ילדים טעונה טבילה,

והשבתי שאם זה תוצרת גוים, ודאי חייבת בטבילה מן התורה. והיות והיה מקום לחוש שהשאלה הגיעה ממי שהשתמש בעבר בלי לטבול הוספתי: על מה שהשתמשו בעבר בלי לטבול אין לחשוש שהיה שתיה אסורה, כי אין זו טבילה מחמת חשש תערובת איסור, אלא דין של חיוב על הכלי עצמו.

1596.

נשאלתי מראובן שקנה בית משמעון שנבנה על שטח שחלקו רשום ע"ש לוי הנסתר מחו"ל (וזה איש קש של שמעון מסיבות של העלמת מס) וחלקו חריגות על שטח ציבורי עירוני וע"כ אין עדיין רשיונות וטפסים לבית ושמעון הבטיח להכשיר ולסדרם וגם להעביר אח"כ את רישום הבעלות ע"ש ראובן ע"י יהודה עורך דינו של שמעון. בנתיים בהיעדר אישר עיריה (טופס 4) אין חיבורי חשמל ע"י חברת חשמל והחשמל בבית ראובן על חשבון שמעון, וכן מים, ואין ארנונה. תשלום רכישת הבית מראובן לשמעון לא היה בכסף אלא באופן שראובן "העביר" לשמעון את ביתו הרשום על שמו בבית שמש ושמעון מכרו ליששכר וקיבל מיששכר את תמורת בית ראובן שבבית שמש, ולפי ההסכמים המשולשים (שהיו בעל פה או בפתקאות שנרשמו ע"י יהודה ונשארו בידי יהודה) ראובן מחוייב ליששכר להעביר את הבית בבית שמש על שמו מיד לכששמעון יעביר את הבית הנקנה כאן ע"ש ראובן. כלומר אחרי הכשרת החריגות וחתומות לוי על העברת בעלות לראובן והכשר השטח הציבורי.

ויעברו מאז כמעט שלושים שנים, והעו"ד יהודה נפטר ולא סידר עדיין כלום ואבדו מסמכים וראיות למכירה משמעון לראובן, ויששכר מכר את הבית בבית שמש שקנה משמעון ורשום ע"ש ראובן, לזבולון. וזבולון מבקש מראובן להעביר את הבית בבית שמש על שמו, ושואל ראובן איזה ביטוח יכול לדרוש מזבולון ששמעון יסדר את הבית כאן ויתן לו ראייה שבאמת קנאו כדת וכדין. ואם אי אפשר להכריח את שמעון והרישום לא יסודר מגיע לראובן חלק מערך הבית בחזרה משמעון, ואולי מסירת הבית בבית שמש מראובן לשמעון היה מקח טעות מעיקרא ולמפרע ולא קנאו יששכר ולא חלה מכירתו לזבולון.

והשבתי שהמקח של ראובן בבית שגר בו לא חל בכסף אלא בחזקה דהוי לך חזק וקני. והמקח של שמעון בבית שמש חל מיד ע"י החזקה של ראובן בבית שגר בו היות וסיכמו שהוא התמורה. וא"א לטעון אונאה בקרקעות ולא אחרי זמן רב שכבר עבר כדי שיראה לתגר. אבל אם המחיר כלל כתיבת שטר ושמעון חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה חייב שמעון לשלם לראובן את ההפרש בחזרה. והתביעה של זבולון היא על יששכר ויששכר שלא שילם לראובן אלא לשמעון אם יהיה לחוץ מזבולון יצליח להלחץ את שמעון שיתן לראובן לפחות ראיות כהודאה בבי"ד וכדו'.

ויש אפשרות להגבות עדות בבי"ד מיששכר על המקח שיודע מה היה בין ראובן לשמעון, אפילו שאין כעת דיון בין ראובן לשמעון.

1597.

נשאלתי בדבר סכסוך אלים בין קבוצות וקבוצה ב' קטנה וממילא חלשה יותר מא', ולכמה אנשים מב' יש פחדים שיתקפום במכה של חלל שיש בה פיקו"נ ומחללים שבת עליה, האם יש היתר למפחדים לפנות מראש למשטרה או שזו מסירה. וכן אחרי שנחבלו מאנשי ב' ע"י חובלים מא', האם מותר לפנות למשטרה נגד החובלים, ואם ההיתר הוא רק לנחבלים או לכל מי שיודע ועד מקבוצה ב' שיכול להתלונן על א', ואם ההיתר הוא רק על החובלים ממש בא' או על כל הקבוצה של א'.

והנה לפני החבלה אין לבי"ד יכולת להגן ואם יש פחד מותר ללכת ולהתלונן, וכבר כתב ביה"ד בעבר כללי הפניה למשטרה בכל כהאי גוונא. אבל אחרי שכבר הוכו ומאי דהוה הוה, התביעה ע"ז יכולה להיות רק בבי"ד ורק אם יסרבו יקבלו היתר. ופורסם שרוב אחד התיר לאחר מעשה בלי תנאים, ורוב אחד התיר בתנאי שמבקש ההיתר יתחייב לא לנהוג בעצמו באלימות, ואין לזה סרך של מקור בהלכה, כי אם מותר אי"צ להגביל את המבקש, ואם אסור מה יהני שיתחייב לא לנהוג באלימות וצ"ע. והגרי"ו שליט"א אמר לי שאולי זה מדין סימן א' שבכל דור ניתן לתקן תקנות חדשות בדבר שהדור פרוץ וצ"ע.

נשאלתי ממלאת מקום בסמינר שבילל יום ג' הזמינוה טלפונית למחרת לשעה 8 בבוקר לעבודה עד הצהרים, וכשהגיעה נכחה שם כבר העובדת הקבועה, והתברר שהיתה אי הבנה וכי הקבועה אמרה בפירוש שהשבוע לא תיעדר ביום שלישי. ושאלתה היא האם מגיע לה שכר חינוך, ומציינת שלא היתה קמה מוקדם בבוקר ומבטלת סידורים בבית אם לא הקריאה הדחופה למילוי מקום, וכי הדרך היתה לה טירחה גדולה.

והשבתי לפי סימן שלג סעיף א בד"א בשלא הלכו, אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה וכו' ואם לא ביקר מבערב נותן להם שכרם כפועל בטל, ועי' ט"ז שם שהוא חצי שכר מלא. והסברתי ששכר עבודה מגלם גם את ההגעה והנוכחות והפניות משאר המלאכות, וגם את הטירחה הפיזית. ובמקרה והיה רק החלק הראשון ונחסך השני מגיע ע"ז חצי משכר עבודה, והשכר שעל הטורח לא מגיע כי לא היתה טירחה. (ושם בשו"ע מפורש הסבר אחר לדין פועל בטל, דשווה לפועל להיבטל עד חצי. והיינו הך).

נשאלתי מאברך שקיבל רשיון הרחבה לדירתו כחוק וטרם בנה, והמגרש השכן לחלונותיו הוא שטח ציבורי (שהיה פעם גינה) וביכנ"ס הצמוד למגרש מצד אחר בונה הרחבה לביכ"נ באישור והסכמת "העלמת עין" של העיריה, עד ל-4 מטר מחלונותיו המאושרים הנ"ל. ולדעת האברך זה סותר אורו ואוירו ונופו, האם מותר לו להתנגד.

והשבתי שההלכה לא מוחלפת ואין לו זכות ע"פ דין להתנגד אלא רק על מרחק ד' אמות מול חלונו ולצדדין. אולם היות וגם הבונה וגם השכנים מבקשים ומקבלים רשיון מהעיריה שהיא המוסכמת לחלק רשיונות, והם קבעו בחוק 6 מטר מבית לבית, ע"כ יש רשות להתנגד בעיריה לבל יעשו לו עוול וקיפוח זכויותיו לעומת שאר בני העיר. אבל אם העיריה בעצמה נותנת לביכ"נ בהעלמת עין אסור לפנות לרשות אחרת ולעצור בנייתם כי לפי הדין מעבר לד' אמות אין לו באמת זכות.

נשאלתי מעוזרת של אשה קשישה אלמנה שאדם לא מוכר דפק בדלתה והביא לקשישה ביד שטר של 200 שקל ושאלה אותו מי אתה ומה זה הכסף ולא ענה כלום רק הלך לדרכו, והיא הניחה את הכסף בצד בחשש שזה אדם לא הגון, ובקשה לשאול רב מה לעשות עם הכסף.

והשבתי שתשתמש בבריאות לחיים ולשלום, כי אם אדם מביא לה זה אומר שזה שלה כדין בלי חשש, ויתכן שהיה חייב לה או לבעלה המנוח ולא רוצה להתוודות ולפרט, אם זה תשלום נזק או השבת גזיל או פרעון חוב וכיו"ב. וצריך להניח שזה הגיע כדין ולא לחשוד.

1601.

נשאלתי מי הנתבע בתביעה של ספק שהוא טכנאי שהוזמן ע"י קבלן להביא סחורה ולהתקין בבית פלוני של אדם פלוני, וכך עשה והתקין, והקבלן אומר לו כעת שכרך על בע"ה, ובע"ה אומר שילמתי ע"ז לקבלן הראשי וזה כלול בתשלומים תגבה ממנו כי כבר שילמתי מראש ע"ז. ולמעשה זיל הכי קמדחי ליה וכו'. האם התביעה אמורה להיות כלפי מי שהדבר ברשותו כעת, או כלפי המזמין.

ועפת"ש קפה סק"ב. ופת"ש קצה סקט"ו. ואין הנידון שם כ"כ דומה דיש לחלק.

1602.

נשאלתי מבעל דירה בקומה ב' שקנאה עם הרחבת בניה על כל הגג (רעפים), ששכן בקומת קרקע מבקש להרחיב דירתו ימה וקדמה צפונה ונגבה ע"פ החצר המשותפת, האם להסכים או שיכול להזיק לו ח"ו, ולבקשתו באתי וראיתי המבוקש ושמעתי הסבר המבקש להרחיב.

והשבתי דאמנם כ"א מהשכנים שותף בחצר בבעלות גמורה, ויכול ע"פ דין למנוע מלהרחיב על הקרקע ששייכת גם לו, אף אם אין לו נימוק טוב, ואפילו להמנע מלהסכים לקבל ע"ז תשלום מלא, כי זה שלו. ובניה על הקרקע היא שינוי בבעלות ממש. מ"מ מקובל להיות וגם הגג רשום בטאבו כרכוש משותף, אם העליון קיבל רשות מכלל השכנים הבעלים לבנות שם לעצמו, ממילא הסתלק משותפותו בזכויות הבניה בשאר החלקים המשותפים לטובת שאר השותפין. ולכן אין לו לשואל שום זכות התנגדות, ולא זכות לתבוע או לקבל איזה פיצוי כספי או תשלום על הבניה בקרקע.

ואעפ"כ, אם למבקש מקומת קרקע יהיה צורך בחתימה ממש להרחבה המבוקשת ולא רק אי התנגדות בעל פה, יש מקום לא לחתום לו אם זה לא מוסכם על כל השותפים בחצר, כי הם בעלים כאמור, ואם יש להם זכות התנגדות אין זכות לשואל לסייע למי שבא להפקיע מהם זכות.

1603.

נשאלתי ממחותן אבי בחור חתן שמתקרב לחתונה בס"ד על מוטלת ההוצאה של "כסא כלה" ואם יש הבדל מנהגים בזה בין החוגים הליטאים לעדות החסידים.

ועוד שאל הנ"ל שסיכמו על הוצאות חצי וחצי לצלם בלי הסרטה כי צד החתן לא רצו הסרטה וגם אם הכלה אמרה שאינה רוצה, וכעת אבי הכלה רוצה להוסיף הסרטה ואומר כי אשתו התחרטה, האם חובת צד החתן לשלם חצי מהוצאה זו של הסרטה שאינם רוצים ולא יהיה להם שום תועלת מזה.

והשבתי באופן שתשרה השמחה בבית הצעיר בלי טרוניות וטינות.

1604.

מתווך שתיווך מכירת נכס ממוכר לקונה וכמעט שכבר חתמו חוזה, והתבקש המתווך ע"י הקונה הנ"ל לדבר גם עם מוכרים נוספים של חצי נכס צמוד למה שכבר תיווך, שיוכל הקונה להרוס ולבנות על כל השטח וירוויח יותר מהעיסקה, והמתווך מסיבות של עצמו לא רוצה, וכנראה כבר פנה פעם לבעל חצי המגרש השני ונענה לא יפה ומפחד שהקשר בין הקונה לשני יהרוס גם את העיסקה שכבר הצליחה וכמעט חתמו חוזה. שואל המתווך אם לפי הדין מותר לו לומר לקונה שניסה ודיבר והשני לא רוצה למכור כעת בכל מחיר, בלי שידבר ע"ז שוב.

והשבתי שאם מקבל כסף על הנסיון הזה, אסור לקבל כסף על מה שאומר שעבד ולא עבד באמת למען המבקש. אבל היות ועד שלא תתבצע עיסקה לא מקבל על הנסיונות שום דבר, יכול לומר שלא רוצה לדבר, או שלא הצליח לדבר, או שדיבר וזה לא רלוונטי על סמך מה ששמע בעבר. אבל לשקר להדיא שדיבר כעת והציע את הקונה הזה והמוכר סירב וכיו"ב אסור לו לומר, זה גם גניבת דעת וגם מדבר שקר תרחק.

1605.

שאל טוען רבני של יורשים שעמל להפקיע מהשתלטות אם זכה בהכל כדין מציל מן הארי. כי בעבר החתים את היורשים על שכר טירחא מינימלי, ואח"כ התבררו הרבה בעיות משפטיות ולאף אחד לא היה רצון להתעסק עם זה, והיו מיאשים מראש, ועבד מעבר לסבירות, וכעת רב דיין אחד אמר לו למה מסתפק במינימום הרי הוא זוכה מההפקר.

וביררתי שאין זה הפקר גמור, כי היה רשום בטאבו ע"ש מישהו, ואין אפשרות שיעבור על שמו של המציל, אלא רק ע"ש יורש או ע"ש מקבל

צוואה וכדומה, והטוען הזה רק הוכיח שהצוואות והרשומות הם זיופים וממילא חזר הרישום למוריש, וממילא מהמוריש ליורשים. איך יתכן שיהיה הטו"ר מציל מן הארי כדין הפקר? ומקסימום יכול לטעון שהשכר שסיכם היה בהתאם למצב המשפטי שהיה ידוע אז, ומה שהתחדש אח"כ וטיפול זה טיפול אחר בתעריף אחר שלא נקצץ מעולם וכעת תובע מחיר גבוה יותר בהתאם להתארכות העבודה וליאוש שהיה מול הזיופים החדשים.

1606.

התבקשתי להביא את התשובה החסרה לשאלה מס' 1295. והשבתי לפי דעת רבותינו הגרא"מ שך והקה"י זצוקלל"ה אסור לגמרי לסייע לזה.

לפי דעת הגרע"י מותר ע"י גיור לחומרא.

לפי דעת הגרמ"פ והגרשש"ק והגרשינ"ק, חלק מהמשפחות מבני ישראל יש להם חזקת כשרות ע"י שנבדקו היטב שאין חששות זיווג שני בכמה וכמה דורות אחורה, ואז סגי בגיור לחומרא.

1607.

נשאלתי וז"ל: לפני כחודש וחצי אחרי לידת בני נ"י רכשתי כסא כתר מהודר לכבודה של רעייתי, כסא נוח במיוחד עם ידידות, כדי להקל עליה את ההנקה. הכסא נחשב יקר במיוחד, כמאה שקלים חדשים.

בסעודה שלישית היום כובדתי להתיישב בכסא הזה, אלא שמעט זמן אחרי שהתיישבתי הכסא התבקע לשניים כשהוא שורט את כל גבי.

מובן שהמושכל ראשון שלי הוא לבוא מחר בבוקר לחנות ולזעוק מרה, המוכר שכפי שאני מכיר אותו הוא סוחר מייבין ובר דעת גדול, יפצה אותי ללא אומר ודברים, אולי הוא יצליח לדרוש פיצוי מהמפעל ואולי לא, אין לי מושג.

אלא שפתאום התעוררתי לחשוב האם זה נכון לפי ההלכה, ואמנם המוכר מעצמו יתן לי החזר אבל זה רק בשביל להשאיר אותי מרוצה ולא כי זה באמת מגיע לי.

והשבתי: בפשטות עז"נ נסתחפה שדהו. אא"כ תוכיח שהיה איזה סדק מלכתחילה והיה מקח טעות.

לא ידוע לי שיש אחריות על כסא "כתר".

כל זה לגבי "זעקה גדולה ומרה" שתאלץ את המוכר לתת פיצוי. אבל להביע לפניו תמיהה רבתא, שהוא ירצה מצד עצמו לתת בתור "שירות לקוחות", ולשמור על שמו הטוב ולשמור לקוח מרוצה וכו', לא גרע מכל המליונים שמשקיעים בפרסומות, כשם שמותר לעיתון לקבל מודעות ולקטנים לקבל קליות, כך מותר לקבל כסא חדש גם אם לא בטוח שיש חיוב.

וכתב השואל שוב: ע"ז בדיוק אני שואל, הרי אם היה לו ברור שאני יסתום את הפה, וימשיך לקנות אצלו כרגיל, יתכן שהוא לא היה נותן לי מאומה. האם אי"ז תליוהו ויהיב. (נכון אני לא מאיים עליו בפרסום ברשת, אבל בכל זאת אני שכן ולקוח שמגיע הרבה).

ושוב השבתי: אסור לסחוט פיצוי, זה ממש אונאת דברים, והוא פטור מצד הדין. אפשר לבוא בנימה של תמיהה או בקשת פיצוי, ויהיה נתון לשיקול דעתו. [תליוהו לא קשור לכאן, תליוהו אינה "אי נעימות" אלא אונס ממש בידים עד כדי איומים ברצח וכדומה].

1608.

בנין של 10 דירות רגילות. 22 מהן התפצלו משרדים שכורים (עם שירותים). אחד מהמשרדים כניסתו מתוך הדירה. והשני כניסתו חיצונית בלי מעבר בחצר ובמדרגות. בדירה נוספת התפצלה יח"ד קטנה וכניסה ישירה לחדר מדרגות ובה גרים שוכרים.

ועד בית דנן אינו כולל גינה ולא אחזקת מעלית או שאר עניני רכוש משותף, רק בערך 30 ₪ מכ"א לנקיון חדר מדרגות, וכ-10 ₪ לחשמל חדר מדרגות. מחמת התיישנות ובלאי ושברים וכדו', מדי כשליש שנה יש סתימה באינסטלציה של הביוב הראשי, ופתיחה בכל פעם כ-300 ₪.

מי חייב וכמה בדמי ועד בית, ובתיקונים באינסטלציה המשותפת.

והנה כלל הדבר לגבי חיוב לרכוש המשותף תיקוניו ואחזקתו, לכאן שוכרים פטורים וזה מוטל על המשכירים, אא"כ סיכמו ביניהם אחרת. שיעור החלוקה בהנ"ל בין בעלי הדירות, י"א שכל הדירות שוות, (וכך נהגו אצלנו), דכולם שותפים, ומהל' שותפין שהוצאות על כולם בשווה אף שאין חלקם בקרן שווה, עי' סימן קע"ה "הפחת ביניהם בשווה לפי מנינם ולא לפי המעות". וי"א לפי אחוזי השותפות דהיינו לפי גודל הדירה.

לגבי נקיון ותשלום שימוש בחשמל המדרגות, לכאן השוכרים חייבים, היות והם משתמשים ככל אחד. דחובת בני המבוי זל"ז שכל מי שמשתמש חייב להשתתף ולשלם ולתקן שווה בשווה. דהיינו אם יש י"ג דיירים במבוי, לא משנה מי בבעלות ומי בשכירות, מי בדירה שלמה ומי ביח"ד, החיוב שלהם הוא השימוש מהיכ"ת לפוטרם אם חיובם הוא השימוש.

והנה י"א [ויש מקומות שנהגו כך, והכל כפי המנהג] שמוסיפים דמי ועד בית ותיקונים לדירות מפוצלות לשיעור 150%. ומסתבר שזו הוספה כלפי המפצלים היות וקבלו הטבה משאר השכנים. ולהכי המנהג הזה מסתבר לגבי אחזקה של רכוש משותף, כתיקוני מעלית וגינה, שאינם חובת הדר אלא חובת בעל הנכס. שבזה אין תשלום נפרד על שוכר אלא רק על בע"ה, והיות ופיצל נתחייב יותר מבעל דירה יחידה כנ"ל.

ועוד סברא לי"א הנ"ל שדירה מפוצלת שווה ל-50%, מובן מאוד לפי המנהג דלעיל שי"א שתשלומי תיקוני הבנין והרכוש המשותף מתחלקים לפי גודל הדירות ולא לפי השותפים, לכך יש סברא שיכללו כלל שכל היח"ד שוות ל-50% בלבד, ויכללו כל הדירות המקוריות ל-100% לחוד. כדי לא למדוד על המטר בין זה לזה. אבל כ"ז הוא רק על סוג תשלומים של תחזוקת הרכוש המשותף, וכנ"ל.

תיקון אינסטלציה הראשית, אם זה סתימה בשימוש שוטף, ה"ז חובת המשתמשים שפתיחת הסתימה היא תועלתם, ולא משנה הבעלות. וכמפורש בסי' קסא ס"ו. ואם יוחלט להחליף את הביוב, ה"ז דין רק של המשכירים ולא של השוכרים. כי זה עצם גוף המושכר ולא השימוש בו, ומחובת המשכיר להעמידו לשוכר. ונדמה לי שסתימה החוזרת ע"ע כבר כמה שנים ע"י שימוש, פתיחתה היא תיקון השימוש הזמני ולא תיקון הגוף. ולכן זה מחובות השוכר ולא המשכיר. ויעוי' בס' שיד ס"א.

ולפי"ז בנקיון מדרגות וחשמל מדרגות (ועד הבית החדשי) חייבים היח"ד והמשרד שבתוך הבנין, כא' מכל הדיירים. אבל המשרד שבק"ק בחוץ פטור מזה. אבל בפתיחת הסתימה חייב גם המשרד כאחד מכולם כי יש לו שירותים שמתחבר לאותו קו ביוב. אבל אם יוחלט להחליף את עצם הביוב לחדש, חייבים רק בעלי הדירות, והיח"ד והמשרדים המושכרים פטורים. ורק אם נהגו כאן לחייב את המפצלים ב-150% יהיה כך השיעור של החלוקה בהחלפת הביוב.

ואא"ל "נהוג היום" לשנות מעיקר החיוב בלי שכל השותפים דנשתתפו מעיקרא מסכימים להחיל ע"ע את המנהג המחודש.

1609.

לכבוד

ביה"ד לבירור יהדות של הרב לוין

שמי.... מהעיר.... יש לי חבר בשם.... חוזר בתשובה שבערך פעם בשבוע אנחנו לומדים ביחד גמרא. אשתו ומשפחתו נשארו חילונים. בנו הכיר בצבא בחורה מרוסיה, יש ביניהם קשר מתחזק ויתכן שיתחתנו בעתיד. היא אומרת (נראה כמסל"ת - כפי הבנתי הרדודה בענין) שאמה ואם אמה היו

יהודיות. לבן לא איכפת יחוסה משום שטוען שהתגיירה בצבא גיור לחומרא. ....ואני מבינים שגיור הצבא לא שווה כלום משום שאין בדעתה לקיים מצוות. את ..... מטריד איך עליו להתיחס לענין?

לשם כך אנחנו מבינים שצריך לברר על יחוסה. האם תוכלו לעזור לנו בזה? ומה צריך לשם כך (כלומר מה עלינו לעשות)? אנו בינתיים רק יודעים שעלות פתיחת תיק זה 200 ש"ח וכמובן ברצונו לשלם.

.... גם יודע שהיה להם קשר לארגנטינה לתקופה שהרצל רצה להקים שם מדינה יהודית. -אולי זה מוסיף.

והשבתי: א. אין אפשרות לברר יהדות בלי שיתוף פעולה מלא של המועמד לבירור. אנו זקוקים למידע, לניירת דוקומנטרית, לפרטי קשר עם הדור המבוגר במשפחה, ועוד.

בהחלט ניתן להניע את המועמד/ת לפנות לחקירה ובירור, לאור זאת שהרבנות לא תרשום לנישואין בבוא היום בלי שליחה לבירור, ואז זה כבר יכול להיות זמן לחוץ, ופחות מתאים לבירור נינוח.

אולם אם היא כבר עשתה גיור בצבא, כנראה שבמקרה הספציפי הזה הרבנות לא תעורר בעיה.

ב. לפעמים ניתן לברר דברים עקיפים ברקע שיכולים לעזור, למקד את הטעון בירור, או לברר שאי"צ בירור. לדוגמא: "בחורה מרוסיה", האם היא ילידת רוסיה? או ממוצא רוסי ורק ההורים משם? שנת עליה. עיר נישואי ההורים. מהשאלה משתמע שכל הנ"ל לא רלוונטי כי ההורים ודאי מוחזקים לנכרים (שאם לא כך, לא היתה פונה לגיור בצבא), האמנם כך?

ג. יש עוד פתרון עתידי, אם יתרצו הזוג כמובן, בבוא היום שילכו להרשם לנישואין בעיר פתח תקוה, יש שם במחלקת נישואין רב טוב בתחום זה וגם בודק מסמכים מאוד זהיר ומומחה. אין עוד הרבה כאלו בכל הארץ.

1610.

נשאלתי: בילדותי עזרתי לחברי לפתוח חברה לימודים בערב ולא התנתי כלום שהוא בכדי לקבל פרס, וכמדומני שהוספתי שגם לא היה ברצוני ליטול עבור זה איזשהו מתנה. אך במשך הזמן היה ברצוני לקנות עבור מישהוא איזה סוג של מתנה ושאלתי את הגר"י גרוסמן זצוק"ל אם מותר ליטול ממון מהכסף שנאסף לשם חברת לימודים הנ"ל, והשיב לי שמותר.

ומאחר שהעלו את העניין לעניין אחר, הסתפקתי אם תשובתו היתה מאחר שהייתי קטן ולכן מה עשיתי שלא ע"מ לקבל פרס לא הוי כלום או שאכן באמת הלכה הוא כן שיש אומדנא שיתכן שארצה בסוף, (ויש כעין זה

שאלות בתיווך ושידוכין להגר"י גרוסמן שדן בכעין זה, אך בזמנו השיב לי באופן שאינו משתמע לתרי אנפי שמותר לי לקחת ממון).

והשבתי: כמעט כל מה שכתבתם אמת, רק שעל למפרע לא כתוב בש"ך לפי זכרוני. כי הוא מסביר את הרמ"א שמדבר על "חזרה" וחזרה היא מכאן ולהבא. אבל אין לי הזמן לפתוח את השו"ע בפנים כעת מגודל מצוות הימים הללו.

בכ"ר.

1611.

נשאלתי: לפני כעשרים שנה הרחיבו את הבה"כ על שטח העז"נ ואת העז"נ העלו בקומה העליונה, אך הגבאי התנה שנוכל לעשות קידושים ושמחות נוספות.

ושאלתי איזה היתר היה להגביל את העז"נ בקדושתו ע"י תנאים, כי למעשה נמצא שמתפללות במקום שיש פחות קדושה. ושאלתי אותו להגר"נ קופשיץ מבית שמש וכתב שאכן הוא נאסר כלומר שלא הועיל התנאי, והגר"ע אויערבאך כתב שהיות שקידושים הוא צורך רבים לאחר שהגבילו אינו ישאר כך, והיינו שמלכתחילה היינו אוסרים אותו, אך לאחר שנעשה מעשה, שוב אינו מחזרהו.

ורצוני לדעת את דעת רבנו בעניין זה בבחינת חו"מ האם מותר לעשות כן.

ב. אחד שהוא נמנה בין חברי כולל בוקר עבר להתפלל במניין נץ החמה, אך הודיע שרצונו עוד לחזור לשם וכי הוא רק לתקופה קצרה, וגם הגבאי המשיך מצידי במלגתו החודשי בכדי לדחוף אותו לחזור להתפלל שם, אך למרות רצון המתפלל לא חזר בפועל, והנה מבואר בסימן באר"ח קנ"ג ס"ק ס"ח שמותר לתת אבני הבה"כ למאן דהו כי בוודאי מקבל אותו בתמורה שנתן אי פעם לביה"כ, ומבואר במ"ב שכל עוד שהוא לא בוודאי שלא עשה ולא יעשה טובה הרי שמותר ליתן לאותו אדם, ולפ"ז מבואר שאין על המקבל המקבל המילגה להחזיר את הכסף היות שנהנו בעבר וכן עדיין יש סיכוי גם לאחר כמה שנים אולי יקבל הביה"כ טובה ממנו.

האם דעת רבנו מסכים לדין זה.

והשבתי: על ראשון ראשון: דבר זה צריך להשאל רק רב בית הכנסת, שעליו האחריות ואליה תשמעון. ושאר דברי פוסקי הדור אינם מחייבים ביכ"נ שיש לו מרא דאתרא. וכיון שאינני בתפקיד זה פטור אני מלהשיב. ק"ו כשכבר נשאלו פוסקי הדור שאסור לי לחוות דעה.

על שני שני: אי"צ להגיע לדין הנ"ל של קורות ביכנ"ס, כי הקורות גופן הקדש ואסור להוציאן במתנה בחינם אלא לטובת ההקדש או בעד כסף,

וע"ז כתב המשנ"ב דבמתנה תלינן שמי שהגזבר נותן לו מסתמא נייח נפשי' עשה או יעשה להקדש. אבל המלגות של הכולל ראשית אין גופן קדוש כקדושת קורות, ושנית זאת מודעי דכל חודש מה שניתן לכל אברך זה מתנה, ולא רק בחודש שנעדר. הגע עצמך, וכי ההקדש "מקבל" משהו מאברך בלימודו? [גם מה שע"ז יש מנין שחרית אי"ז תמורה להקדש, וז"פ]. אלא הכסף משמש לכולל ולכל צרכי המקום כראות עיני הגזבר, ומנהג הכוללים לפעמים להוסיף מטעמים של האחראי, ולזה ניתנו. ואי"צ להגיע לדין המשנ"ב הנ"ל.

וכתב שוב השואל: ראשית אין מרא דאתרא בביה"כ. זה שבנה את הקומה העליונה היה הגבאי, ואכן שאלתי אותו מזמן את השאלה הנ"ל, והשיב לי שאינו יודע, וזכור לו דאז למד את הסוגיות. ומה שהרבנים השיבו הוא מדיני או"ח ושאלתי היתה אם אכן יש לנשים זכות לדרוש את הדבר הזה מדיני זכויות המקום שהקנו להם בעת בנייתו.

ומה שרבנו השיב בשאלה ב. הוא מחודש אצלי מאחר שמטרת הביה"כ הוא גם לתפילות וא"כ יש לכאורה תועלת גם להקדש מתועלת המנינים, וכן רוב מקור הכספים נובע מכספי ההקדש ע"ז שמשכירים חלקי ביה"כ במשך היום.

והשבתי שוב: לגבי שאלה קמא, ודאי זה יאמר בכה וזה יאמר בכה, אבל ההלכה המחייבת היא של מרא דאתרא, ואם אין מד"א אין הכרע אמיתי מחייב. לגבי שאלה תניינא, נכון שזה פירות ההקדש, אבל היות ומעות אלו גופם לא הוקדשו לקדושת ביכ"נ, הם באו מחולין של השוכר, ונשארו חולין בעצמותן, רק הם שייכים לבעלות קופת ההקדש. אינם דומים לקורות ואבנים שנתקדשו גופן ומכירתן היא הוצאה לחולין. ולכן על כספי הכולל וכו' אי"צ להזדקק לחידוש מש"כ המ"ב על קורות, דגם בלא"ה הדין כן.

ושוב כתב השואל: משום מה היה ברור בדעתי שיש זכויות לנשות הבית הכנסת לדרוש מקום שיש בו קדושה יתירה, כפי מה שידוע שכלל המקום מקודש טפי התפילות מתקבלות באיכות יתירה וכותל מערבי יוכיח, ומה שייך ליטול זכות זו, כי מה שמועיל ז' טובי העיר מבואר שהוא במעמד אנשי העיר שנותנים את ההסכמה לז' טובי העיר ומדוע ישתנה הכא, כי גם הגר"ע היה נראה שהוא היתה מאחר שהוא כבר לאחר מעשה.

אך בכל אופן מדעת רבנו עולה שנהירין לו את ב' הצדדים בשוה.

ושוב השבתי להנ"ל: בענין הנידון האם לנשים יש זכות לדרוש עז"נ המיוחדת רק לתפילותיהן ויש במקום זה קדושה יתירה, טפי מאם יותנה שמותר לערוך שם גם שמחות כמו שלו' זכר וקידושים וכיוצ"ב. והאם הגבאים חייבים להיעתר לטענה זו כאשר מול מעלת זכות הנשים, יש במשקל טובת ביהמ"ד לרבות מתפללים או לומדים ע"י שיהיה ביכנ"ס

מרכזי, או שיוקל נטל החזקת הוצאות ביהמ"ד אם יהיו הכנסות מבעלי השמחות.

ראשית, ההנחה שלנשים יש זכות טענה צל"ע, וכי הן בעלות זכות בעלות בביהכנ"ס? מי מהטוענות כן תרמה את ביהכנ"ס? ואולי הכוונה שיש להן טענה רוחנית או מוסרית, ויותר בגדר בקשה ולא בגדר זכות טענה ממשית.

שנית, ההנחה שלעזר"נ שמתפללים בה רק נשים כלומר שאין בה מעולם בקביעות עשרה מישראל שאומרים בכל יום תמיד קדישים וקדושה וכל תפילות, גם בה יש קדושת ביכנ"ס גמור לענין מעלת המקום שהתפילות יתקבלו יותר, גם זה צל"ע מהיכי תיתי. ומסתמא הדבר מסור לידועי ח"ן ומביני סגולות רוחניות וסדר מעלתן זו מעל זו.

ומאיך טובת בית הכנסת, וכן בעלות המתפללים הקבועים, וסמכויות הציבור או התורמים וכן הגבאים והזט"ה, כל זה אינם רק עניני ח"ן אלא דברים הלכתיים פשוטים ומבוארים. ולכן ודאי שדעת הגבאים ומעשיהם יש לזה תוקף.

ולבחון זה מול זה עד למעשה ממש, כבר כתבתי לעיל שהדבר מסור למד"א או לפוסקי הדור, ואכמ"ל יותר.

1612.

נשאלתי: איש תחזוקה וכדו' שלא לקח משכורת מבה"כ ולא ח"מ דרש להנצחה מסוים בתוך הבה"כ תמורת הסכום, האם מחוייבים למלאות רצונו, מאחר שבתכלית היה חיסכון בקופה, או שמא שמאחר שבפועל לא קיבלו כלום אי אפשר לחייב.

והשבתי: הרי הנצחה לא באמת עולה לביה"כ את הסכום, למה לא להישמע לו? ולו לפחות מצד הכרת הטוב על המשתרשי?

לענ"ד צריך טעם חזק לסרב, ולא שצריך לחפש טעם הלכתי לחייב.

ושב השואל והקשה: גם כשהנצחה שוה כסף?, לדוגמא כמו שקורה בזמננו מגיע משהו ואומר את השווי של חלק הזה בבה"כ מוכן לשלם עבור הנצחה מסוימת.

אך כך או כך לדברי רבנו עולה באם יהיה חלק בבה"כ שאינו עתיד להמכר ומבקש מאן דהו הנצחה יש צורך למלאותו משום הכרת הטוב דמשתרשי ליה, ואין למנוע את זכות זה.

והשבתי שוב: הנצחה היא לא מכירה. ולית דין צריך בשש. אע"ג שהבי"כ "מתמחר" את ההנצחות לפי גודל, ולפי פריטים או שטח. זה לפי צרכיו, אבל זה לא עולה לו כלום (אולי 4 שקל לרקמה או חריתה של אות) ולכן

אין גבול לכמות ההנצחות שאפשר להנציח בביהכ"נ, ומכירה הרי מוגבלת. למכור אי אפשר לשנים, ומנורות אפשר להניח ב' שמות על כל אחת. ואפשר על קיר אחד לשים 50 מצבות "לזכרון עולם". וכל מיני המצאות, כי זה לא מחיר ולא מכירה.

שוב כתב השואל: נשמט ממני לציין שגם לפי דברי רבנו לכאורה יהיה נפק"מ בין אחד שתרם ע"מ הנצחה מאשר אחד שמקבל הנצחה לפי כללי הגבאים שקבעו לעצמם, בנידון דהרשב"א אם במשך השנים נוכל להחליף את ההנצחה ע"ש אחר בנשתקע שמו וכו'.

האם אכן יש בזה הסכמת רבנו.

והשבתי על זה: ברור שדין נשתקע וכו' נאמר במי שתרם בפועל חפץ [או כסף וממנו קנו חפץ] קדושה לביהכ"נ. כי יש לו זכויות באותו חפץ קדושה שהוא עצמו תרם. אבל רבות ההנצחות שאינם ע"ד תרומת חפצים רק אחרי שנרכשו "מוכרים זכויות" כמו שמוכרים עליות וכיבודים ומצוות. זה צורת איסוף צדקה לביהכ"נ ולא שיש לתורם או למונצח זכות בגוף הדבר שרשמו ע"ז את שמו.

מהאי טעמא, יש מוסדות שעל כל חזית לכיוון אחר, כותבים שם נדיב אחר. וכו' וכו'.

והמשיך ושאל: לפי האמור לעיל בכל כמה שנים שייך להחליף שמות להנצחות בהתרמה חדשה.

והשבתי: ומדוע להחליף? למי מפריע שישאר? [עד שידעה או ימחק או יפול שלט]. בשלמא מה שנתרם וחזר ונתרם, כגון רקמה על פרוכת ובלתה הפרוכת או שמישהו תרם חדש, יש אילוף להחליף והנידון מתי זה זכות הראשון ומתי נשתקע, אבל אם שמים על הקיר "לזכרון עולם" וכדומה, אם רוצים לשים חדש שמים לצידו עוד שלט ולא מורידים הישן, כך תמיד אפשר להוסיף. ולא הבנתי השאלה כי למה לצמצם ולהגביל שאפשר להשאירו לנצח בהרחבה.

אבל באמת אם נוצר צורך או הכרח, אין שום סיבה לא להמירו ולהחליפו מיד כשצריך.

והוסיף ע"ז השואל: מדובר במקרה שהקצו רק פינה מסוימת לצורך העניין, והתמלא, ומאחר שמעוניינים בהתרמה חדשה, והוא בגדר ישן מפני חדש תוציאו.

והשבתי ע"ז: כדברך, בכל אימת שיתמלא ויצטרכו להסיר, זה מסתמא מתמלא אחת להרבה שנים ולא בכל זמן קצוב. והעיקר מסתמא כראות עיני הגבאים.

וחזר השואל ושאל עוד: מה שנשאר לברר האם אכן הגבאי יצטרך להודיע מראש כי מכירת הנצחות הוא רק לתקופה שיקבעו ע"י במשך הזמן, או שגם זה אין להודיע וכעין פרנס היום וכדו'.

והשבתי שוב: אם התקופה מוגדרת מראש, ודאי נכון להודיע מראש. אבל אם זה לא מוגדר, כגון שלכתחילה סבור הגבאי לתת בלי הגבלה, רק שנוצרו שינויים שלטובת ביהכ"נ יש להסיר כמה מההנצחות, אם יש לגבאי סמכות וזה טובת ביהכ"נ, יכול להסיר לפי הענין גם בלי שאמר מראש.

.1613

בנושא הספר תורה בררתי אצל יורשי התורם וכולם פה אחת אמרו שאין להם שום מושג מה היה בענין זה. ומה שעולה מתוך זה שהם מצד עצמם אינם תובעים, וגם זה שקיבל בעבר היפוי כח הוא לכאורה התובע על דעת עצמו, והוא הודיע ליורשים שיש בידם ספר תורה, שוב, אחרי בירורי אצלם גם אחרי היפוי כח שנתנו לו בעבר אינם שלמים עם דבר זה. האם יש במקרה זו דין דיפוי כח, דלכאורה הוא אפילו יותר גרוע מסתם טענת שמא.

ואת"ל שכן, האם זה שמקבל את היפוי כח מידם, והמיופה כח אף עשה אותם לבעלי תובעים האם נהפך משום זה להיות הבעל דבר בעצמו, דהרי לולי שהיה מודיע להם הרי מעולם לא היו תובעים את החפץ.

ב. אחד שלוקח ספרים מתוך הגניזה שלכאורה שולם עליו בקופת הגניזה, האם יש חיוב על הבעל הגניזה להחזיר את הכסף, או לחילופין באם ירצה הוא הנוטל להניח עוד גניזה אם הוא יוכל להשתמש בהנאת אותם מעות, כי למעשה הבעל הגניזה טוען אני מצידי קבלתי לפנות את הגניזה ומה שלקח חבירו הוא נחשב כעוזר בעלמא, מאידך שבפועל לא עבד, וחלוק הוא מסתם פועלים שאחד חזר מהסכמתו אם הבע"ה או הפועלים.

ואת"ל שמשום מה אין צריך הבעל הגניזה להחזיר המעות ואי אפשר להוסיף על חשבון זה גניזה נוסף, אם לקח דבר מהגניזה ומחזיר את אותו גניזה האם נאמר בזה שמה שהונח קודם שולם וכעת הוא גניזה אחרת או בכה"ג נוכל לומר שכביכול חוזר בו ממה שהחליט לעזור לחבירו.

אשמח לשמוע דעת רבנו בהלכות אלו.

והשבתי: במענה לשאלה א': כל עוד היפו"כ החתום ביד המיופ"כ, כל הבירורים והדיבור של המיפ"כ נגדו הם דברים בעלמא. כל יפו"כ נעשה בקנין שמקנה למיפ"כ את הזכויות לתבוע וכו'. אם הם כנים שיחתמו על ביטול היפו"כ.

במענה לשאלה ב': הספרים הנמסרים לגניזה עצמם אינם לא של הבעלים ולא של חברת הגניזה, אלא הפקר כדין מניח באשפה העשויה

להפנות דאבדה מדעת. ויש סברא לומר דלכו"ע לגבי גניזה היא הפקר מיד לכל הרוצה לזכות בה, דודאי כבר היה יאוש והתכוין להפקיר ולא תלוי במח' הפוסקים שם רסא סעיף ד, עכ"פ לרמ"א דקי"ל כוותיה ודאי היא הפקר גמור. והתשלום של מוסר הספרים לא קשור לפעולת הגניזה של הספרים הנמסרים עצמם אלא השתתפות בהוצאות הקדש ציבורי זה, כנלע"ד. רק קבעו את סכומי ההשתתפות לפי גודל הספרים הנמסרים, וזה אף לא מכסה את ההוצאות. לכן לא מגיע החזר למוסר הספרים אם לקח את הספרים. וגם לוקח הספרים לא יכול לקחת עמם כסף או להניח ספר אחר "על חשבון" התרומה של מוסר הספרים. ודעתי נוטה כעת אולי מוסר הספרים עצמו יכול כן להחליף את הגניזה, לקחת ספריו ולהניח גניזה במקומה. ועצ"ע.

חזר השואל וכתב: לברור דברים, עולה מתשובתכם שהמיפה כח אין צריך לדעת שיש בכלל תביעה, וכל אחד שמגיע לחבירו ואומר לו שיש לי בשבילך דו"ד שיכול להפיק מזה רווח מסוים וחתם לו יפוי כח, מעתה נעשה הוא המיופה כח הבעל דברים ובידו לטעון ככל עולה על רוחו, וכן עולה מדבריכם שאין פסק זמן למיופה כח ואם לאחר כמה שנים של הפסקת דיונים ומתחדש שוב עם טענות חדשות הרי שהנתבע הוא המיופה כח דאז ואין בידי להזמין את הנתבע המיפה כח לדיון ולהוציא המיפה כח מהתמונה.

והשבתי: יתכן בזה הרבה חילוקים לדינא, וכתבתי את המקסימאלי ביותר מאחר ולא ראיתי את נוסח היפו"כ.

וחזר השואל והביא כמה שטרות ומכתבים שיש בהם יפוי כוח. א. מהם לבה"ד. ב. חוזה שנחתם בין המיופה כח להמיפה כח, והוא נראה שהוא נחתם בכדי שיהפך להיות הבעל דבר בעצמו, אך הוא רק לשנתיים. ועל פיהם אם נוכל לשמוע מה דעתכם בענין התביעה הבאה אם יש מן הצורך להזמין או שהוא נשאר מחוץ לתמונה.

והשבתי: ההסכם לב' שנים הוא הסכם השאלה, ולא היפו"כ. היפו"כ בלתי מוגבל בזמן, ונעשה בכל תוקף הקנינים וההרשאה המפורשים בשו"ע. אין שום דרך להפקיעו אלא ע"י שהמיפ"כ יחתום על מסמך שמבטל את היפו"כ, ולחילופין שיחתום על יפוי כוח שני לאדם שני ועי"ז יבוטל הראשון.

וחזר השואל ושאל: גם בדרך שאין דרך להפקיעו האם מחוייבים להזמין את המיופה כח או שיש ביד התובע לומר שרצונו לתבוע דווקא את הבעלי דברים בעצמם ולהציע בפניהם ראיות שלא בפני המיופה כח שהשמיט את הדברים בפני בה"ד בדיונים הקודמים, ובכה"ג האם יהיה ביד הנתבעים לומר שאנו מצידנו לא ידוע על כלום ואין בידינו שום טענה אלא המיופה כח טוען שיש בידי דברים, האם יהיה ביד בה"ד להזמין את המיופה כח ללא דרישת הבעלי הדברים עצמם.

והשבתי: כראות עיני הדיין שדן באותו תיק. זה תלוי בדיוק על מה רצונם להזמין את הבע"ד עצמו. אם יתברר שיש פרטים שהמיופ"כ באמת לא יודע ושזה נפק"מ, יזמינו, ואם לא לא.

כי אחרי כזה יפ"כ - המיופ"כ הוא בעל דבר בעצמו.

וחזר השואל באותו ענין: אם הבנתי את דבריכם כל מה שאתם נוקטים שיש צורך להזמין את המיופה כח כי הוא נהפך לבעל הדברים בעצמו. והנה שבוע שעבר דברתי עם הרב ..... ואמר שאין המיופה כח נהפך לבעל דבר כי אם כשמקנה לו את החפץ בעצמו, וזאת אומרת שלפי דבריכם יוצא שאכן אין שום טעם להזמין.

ובדרך אגב אכן יש דו"ד אם נהפך המיופה כח לבעל דין בעצמו?

והשבתי לשואל: הראית לר' ..... את שטר היפ"כ או שענה בלי לבדוק?

והשיב השואל: האמת שלא!

והשבתי לו: ואידך זיל גמור וד"ל.

וכתב שוב השואל: דברתי כעת שוב עם ר' ..... ואמר לי כדלהלן: שכל מה שנחתם ביפוי כח הוא רק בנוגע לטענות שיטעון בפועל בבה"ד בעת הדיון, אך זה לא יתכן שיהפך להיות בעל דבר ממש מאחר שסוף סוף לא הוי בעל הדבר דגוף החפץ. ולכן אין שום טעם שצד אחד שרוצה לתבוע את הצד השני להזמין את המיופה כח, וכאמור לעיל שאין הוא הבעל דבר, אלא הוא תובע את הנתבעים והם אלו שצריכים להזמין את המיופה כח.

ושאלתי אותו באופן דידן שנעשו הנתבעים בעלי דברים על ידי המיופה כח שהוא זה שגילה להם שיש להם זכויות בידיהם, אך מאחר שאין הם יודעים שום טענות מה שיק לומר בזה פיו כפי דהרי אין כאן פיו מאחר שאין יודע לטעון כלום, וע"ז שאעפ"כ נחשב כטוען וצ"ע.

ולהאמור לעיל נמצא שיש דרך לעקוף את המיופה כח שמזמינים את התובעים והם לא מזמינים את המיופה כח, או לבקש מבה"ד שישלחו שליח לצד התובעים. מה דעתכם בעניין זה.

והשבתי: ברור שכך יענה כפי שכבר נפסק בשו"ע על כגון הוא "עבד לאחזוקי דיבוריה". ולמעשה בב"ד שלו תעשו לפי הנחיותיו.

וחזר השואל ושאל: ש"מ מדעת רבנו שלאחר שנחתם יפוי כח שוב אין צורך להזמין את התובעים / נתבעים כי אם את המיופה כח בלבד והמיופה כח ברצונו מזמין את התובעים וברצונו אין מזמין.

והשבתי: אין לי דעה ביחס לניהול תיק במקו"א, רק למדתי את שטר היפ"כ לפי המבואר בשו"ע הלכות הרשאה, וכך לכאורה עולה. אמנם כיון שזה תיק שמתנהל במקו"א צריך לשאול את בעלי הבית דשם מה דעתם. ורגילות

היא שהרב הנז' אחר שאמר מילה בלי לראות בפנים שוב לא ישנה דעתו בעד שום שטר או סעיף.

ולאחר זמן שב השואל בשאלה נוספת באותו ענין: באם המיופה כח מנצל את יפוי כוחו ללכת לערכאות למרות שנאמר ביפוי כח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אך כל זה לכאורה שהוא עדיין נמצאים בכללי תורתנו הקדושה, אך באופן שיצא מכלל זה בוודאי לכאורה אין לו את הזכויות לדבר זה.

וכן לדעת רבנו באם מאיזה סיבה אין באפשרות המיופה כח להציג בבה"ד, האם בכה"ג נאמר שנפקע כח הנתבעים בדיון, כי מאחר שהם התובעים מצד עצמם מסרו כל כח טענותיהם למיופה כח, עד כדי שגם אם יש צריך להזמין לבה"ד יש מן הצורך לתבוע את המיופה כח, ונעשה כאילו שלו ע"י הקנין, נמצא שכח הנתבעים קרח מכאן ומכאן, רק אם דעת רבנו שהוא קנין להגבלות מסוימות ע"פ מיני אומדנות לפי הסברא כל מקום לפי ענינו.

אשמח אם יוכל רבנו לפנות מזמנו ולהבהיר הלכות אלו.

והשבתי: הרשאה עם הקנאה כדין למורשה, כפי שמשמע לשון השטר שהצגת לי, היינו שהמורשה בעל דין בעצמו וממש בעלים על הגוף שבתביעה. לכן לולא דברי הדיין הנזכר, שבתחילה אמר שזה כלום, ואח"ז אמר שזה מוגבל למה שיטעון, ויכול לפרש ולשנות ולהוסיף וכו' ככל הסמכות המפורשת בשט"ב שהוא מחתים עליו בדרך כלל. אילו נבוא מצד ההלכה הכתובה בשו"ע על מקרים כאלו, אי הופעה ואי טענה לא מרע כח הבעלים לטעון פעם אחרת או במקו"א, וכיון שהמורשה בעלים, גם הוא יכול לטעון במקו"א. וגם אם ילך לערכאות לא נפקע ההרשאה שלו, כי אינו סתם שליח שיאמר לו לתקוני שדרתיך, אלא הקנה לו את זכות התביעה.

והאופן לבטל ממנו את כוחו לכאו' הוא רק אם הבעלים המרשה את ההרשאה יכתוב ביטול הרשאה, או שיתן הרשאה עם כל ההקנאות למורשה אחר, ועי"ז ממילא יפקע כח הראשון.

בחתימת הברכה.

1614.

נשאלתי מאדם שיש לו עסקים בינלאומיים שמוכר ומייצר ע"י המחשב ואינו מכיר את הלקוחות שהם מגיעים אליו ע"י פרסומות ששולח מהמחשב ע"י רובוט, ומסתמא רובם גוים. והוא צריך לפעמים לשלוח פרסומות לכל העולם ומתזמן את השעות של קבלת המשלוח שלו לשעות העבודה בכל מדינה בעולם, וכך יוצא שמדינות שבהם יום שישי מקבלים את המיילים שלו בשעה שפה בארץ ישראל כבר שבת קודש, האם יש איסור בדבר שיתקבל בחו"ל בזמן שבא"י כבר שבת כשאינו עושה כלום.

והשבתי שהיות והוא יהודי וידוע שהוא יהודי, נראה כעסק הפועל בשבת, ויש לכתוב בכל המיילים שזה נסתיים ונשלח לפני שבת.

1615.

בנידון עובד כמתכנת קבוע בחברה לפי שכר חודשי, ויש לו פנאי שאינו עסוק בעבודתו הנ"ל ושואל אם מותר לו לעבוד ולהתפרנס בשעת הפנאי מעבודת תכנות חיצונית, ומה הדין אם העבודה הזאת תבוצע עבור חברת הייטק שהיא מתחרה לחברה המעסיקה הקבועה שלו, ואינו משתמש בידע של המעביד הקבוע לצורך החברה השניה, אבל המעביד הקבוע ודאי יקפיד אם ידע מזה ויפטרו.

השבתי שמותר להתפרנס מדבר אחר בשעות הפנאי, אלא אם כן מפורש בהסכם העבודה שלו שמקבל שכר תמורת אי עבודה נוספת בשום מקום. ובנוגע לחברה מתחרה, יש לברר באותה מדינה אם חברות המעסיקות מתכנתים מקפידות שלא יעבדו אצל מתחרה שלהם, ה"ז מנהג המדינה שמחייב את השכיר ע"פ הלכה, אע"פ שלא התנו ע"ז עמו בפירוש. אבל אם אין מנהג כזה ומעבידים מרשים לעזור ולעבוד אצל מתחרים, אין הגבלה מצד ההלכה, אפילו שמעביד זה קפדן ויפטר ע"ז, עד שלא היה באופן של תנאי מראש.

1616.

בנידון שבין השכנים אשר צד א' בעל הקומה העליונה קיבל בעבר חתימת צד ב' השכנים שלצידו בקומה והקנאתם על הגג ובנה אותו, וכעת צד ב' מרחיב סוכה גדולה לצד הבנין, ומבקש צד א' מצד ב' ליצוק בבטון רק 40 ס"מ מההרחבה, וישאר להם 3.5 מטר של רוחב לסוכה, וע"ז יוכל להרחיב מעט מעליהם את קומת הגג ולעשות מטבח קטן בפינה זו, וצד ב' עונה לו "קיבלת מספיק". ושאל צד א' אם יכול למנוע מצד ב' מלהצמיד את גג ההזזה של הסוכה לקיר החיצוני הפרטי של חדרו בגג, כדי שיסכימו לו לצקת את היציקה הנ"ל.

השבתי שכל גג עליון גם הנעשה ע"י הרחבה, וכן כל קיר חיצוני, גם הנעשה ע"י הרחבה, הוא נבנה על דעת כן שנעשה משותף לכולם. ועל מנת כן החתימה וההקנאה של השכנים, שהם נותנים את השימוש בחלקם ומקבלים את הצדדים החיצוניים הנ"ל. ולכן מותר להם להצמיד לזה גג סוכה בלי רשותו. אלא אם כן יש לו שימוש אחר בקיר הזה שמונע, דאז יש לדון שימוש של מי קודם וגובר. וכן אילו ההרחבה שלו בגג היתה פחות משיעור שהם מרחיבים עכשיו יכול היה לטעון שהרשות שלו להם היא

להרחבה "דומה" של השכנים ולא יותר, ומגיע לו עוד אם הם מרחיבים יותר. וד"ז ע"פ לשון החור וע"פ הזכור לאברהם.

.1617

בענין הרב פלוני שנחלה לעת זקנה והיה זכאי לקיצבת סיעוד מביטוח לאומי בסך מסויים לחודש, או להעסיק עובד לסעדו, ואז יקבל החולה פחות והעובד יקבל יותר, ובס"ה הקיצבה גדולה יותר. ונרשם אחד הבנים שבאים לסעדו בתור עובד בביטוח"ל ונכנס אליו הכסף בכל חודש, והיה מוציא את ההכנסה ומביא להוריו לקיומם ולהוצאות הגדולות, וסכום קטן מזה היו משאירים בידו בכל חודש. וכעת נפטר הרב פלוני, ושואל הבן לגבי מה שיכנס בחשבוננו בחודש הבא האם הוא שלו או של כל אחיו היורשים, ואם זה שלהם האם יכול לעכב אצלו את המעט שאביו היה נותן לו בכל חודש.

השבתי שהפוליסה היא של האב שכל חייו שילם ע"ז, ולכן כל מה שנכנס בחודש הזה אחר הפטירה הוא ראוי של היורשים. אבל המעט שנשאר אצלו י"ל שמגיע לו גם עתה, דלולא השתמשו הוריו בשם שלו בתור עובד לא היה מתרבה הקיצבה, ועל שימוש בשם משלמים, וזה נכון גם לגבי חודש זה. וסביר שסכום זה הוא מה שמגיע עבור השותפות בקיצבה ע"י השימוש בשמו כעובד.

.1618

בענין הוראת קבע שחתם הנפטר, והיות וזה סכום קטן הבנק ממשיך ומכבדה גם אחרי הפטירה, והמקבל יודע שאינו מגיע לו כי הנותן היה הנפטר וזה היה נתינה כמתנה או כצדקה בלבד ולא בתמורה, האם צריך להחזיר את המתנה או הצדקה לכל היורשים.

השבתי שהיות ונגבה מחשבון של האשה, שאף שאינה יורשת ע"פ הלכה, מ"מ הכסף שבחשבון הוא שלה כי יש לה משכורות ופנסיה, אי"צ להשיב ליורשים אלא לאלמנה, או שיודיענה שהתקבל אצלו צדקה שחתם בעלה, ואם תתרצה ישאיר אצלו.

.1619

בענין ראובן שרצה לבנות קומה נוספת ע"ג גג הרעפים המשותף שמעל דירתו [והרחבה לקומה הנוספת לאורך ולרוחב מעבר לקו הבנין] והחתים כל השכנים, ואחד מהם לא חתם כי דרש שיקנה ממנו את חלקו היחסי

בכסף לפי שומא, וסירב. וכעת השכן בונה בלי חתימה ובלי לשלם, אם עשה כדת וכהוגן, או שגזילה בידו.

השבתי שעבר על לא תחמוד ועל גזל, ועל השגת גבול רעהו, ועדיין בחזקת בעליה קיימא.

1620.

נשאלתי בין שני שכנים שלאחד בקומת קרקע יש חצר פרטית צמודה שיכול לזרוע בה חיטים וכו', והשני גר בקומת מינוס שמעבר לכותלו יש את העומקא והתחת של החצר הצמודה הנ"ל, ורוצה התחתון לפרוץ את כותלו ולהרחיב ביתו לקרקע הסתומה הנ"ל שהיא צלע הר, וחושב שהיא בבעלותו, או מצד מצרן שאפילו אם זה רכוש משותף כחלק מחצר הבנין מ"מ יכול לתבוע חלוקה ולקבל מצרנותו מצד הישר והטוב. ואילו העליון בעל החצר הפרטית טוען שגם עומקא ורומא יש לו, ואין רשות לתחתון לחפור החלל, ואדרבה אם יש למישהו זכות בבניה מעבר לכותל התחתון היא שייכת לעליון שהוא בעל החצר הצמודה.

והשבתי שיש לבדוק בכל החוזים של הרכישה מהקבלן, וברישום המטרים של הרכוש המשותף בטאבו, האם החצר הצמודה נמכרה מהקבלן לבעל קומת קרקע, כחצר פרטית לגמרי, או רק קנין פירות לשימושים. כלומר האם זה רשום גם כמשותף לכולם. ונפקא מינה אם יפול הבנין ויחלקו כל השכנים את הקרקע שעליה עומד הבנין והחצר ביניהם, האם גם שטח החצר הזה יעמוד לחלוקה לכולם לפי האחוזים של גודל הדירות שלהם, או שיחלקו כל השטח חוץ מההצמדות, וההצמדות במלואן ישארו בעלות גמורה של בעלי אותן הדירות.

ועוד נפקא מינה האם מותר לבעל החצר הפרטית רק להניח שם כסאות, מחסן, סוכה, פרגולה, ולזרוע חיטים וירקות, או שבבעלותו גם לבנות על החצר בנין רב קומות (אולי בעלי הדירות יתנגדו מטעם חלונות וכדו' והעיריה לא תתן רשיון, אבל לולא הגבלה זו מעיקר הדין, האם יש לו רק שימוש או קנין גוף דהיינו רומא). ואם יש קנין גוף יש לו גם עומקא ורומא, ואם אין לו אלא קנין שימושים, שלזה הופרד משימושי השכנים ונמכר לשימושו הפרטי, יש לו רק את החלל המקביל לקומתו, ולא עומקא ותחת ולא רומא, וזה שייך לכל השכנים, ולא לבעל החצר הפרטית ולא לתחתון המצרן. ויתכן שזכות שניהם שווה בזה, ויש לפשר.

1621.

בענין "זכויות יוצרים"

מכתב ראשון:

בעה"ת ערש"ק כ"ו אדר תשע"ז

לכבוד הרה"ג המפו' מלא ברכת ה' כש"ת רבי דוד בריזל שליט"א

אחר מבוא ברכת השלו'

הלום ראיתי בקובץ בית אהרן וישראל האחרון את חידושי כ"ת שהרחיב והאריך כיד ה' הטובה עליו ביסוד נידון חיובי תשלומי נהנה ויורד לגבי הנהנה מזכויות יוצרים שהושקעו לשם תשלום מדין קיימא לאגרא, וכל המסתעף.

ובאמת שלמקרא דבריו באריכות הבית מתמלא אורה זו תורה, סדר הדברים והסברו בישרות ההבנה, בשום שכל וכשרון רב, אשרי יולדתו. כל דבריו ברורים ומבוארים, תמוכים על יסודי הסוגיות ודברי הראשונים והפוסקים, דבר דבור על אופניו. לא השמיט דבר ולא השאיר שום פרט עמום. מן המסד עד הטפחות תורת אמת היתה בפיהו והדברים שמחים ומאירים כנתינתן. וראוי לפסוק הלכה על פיו.

אלא שלהעיר באתי, הערה אחת שאינה מורידה אף פיסקה ממה שכתב, אבל יש בה נפ"מ לעצם הצעתו למעשה כרעיון שיפתור את בעיית היוצרים ואת שאלת איסור ההעתקה והתשלום על נטילת ההנאה.

דבריו מוכרחים להלכה לכולי עלמא לחייב תשלום למשקיע ה"יורד" על מנת להנות ולקבל שכר על נטילת ההנאה שמי שמעתיק ממנו נוטל ממנו. וזה בין לסוברים שיש בעלות על זכויות יוצרים בהלכה, וממילא איסורי גזל וגניבה להעתיק, ובין לסוברים שאין בעלות כזו בהלכה, ואין דין קנין רוחני על יצירה שאין בה ממש להגביל העתקותיה או לחייב תשלומי תמלוגים כחוק למשתמש בקנין הרוחני, הניגון או התמונה או הפטנט וכו'.

אבל זהו רק למי שקיבל את ההנאה מהמשקיע, היורד.

ואילו מי שהעתיק ממי שהעתיק כבר מהבעלים היוצר (בין אם המעתיק הראשון שילם כדת וכדין כנ"ל, ובין אם הראשון גזלן) השני כבר לא קיבל מידי הבעלים עצמו, ולא התחייב לו על שמהנה אותו בכוונה. כי מידי אדם אמצעי נהנה (וכ"ש אם עבר כמה ידיים באמצע). ובזה נשארנו במחלוקת הפוסקים האם יש חיוב תשלום לראשון על עצם מה שהוא המציא וחידש שזה קניינו בכל שינוי רשות שיעבור, כי הניגון או הפטנט המחודש זה כחפצא שלו (אף שזה רוחני, והחפצא הגשמי שעליו הוא מצולם או צרוב שייך לאדם אחר), וזה רק לסוברים שיש מושג "זכויות יוצרים" בהלכה. או דלמא שאין חיוב תשלום לממציא הראשון, אלא רק ממה שיצא ממנו ישר אל הנהנה, אבל העתקה מהעתקה זה דבר חדש, והמהנה הוא האמצעי, ומה שמדובר באותו ניגון או פטנט בדיוק איננו נותן לראשון שום בעלות,

כאשר החפצא הגשמי כבר לא שלו אלא של אחר. להסוברים שאין "זכויות יוצרים" בהלכה.

והיות ורוב הבעיה של העתקות זה לא מהמקור, אלא ריבוי מעתיקים זה מזה. אין בדבריו הנכונים והישרים שום פתרון לאסור העתקה או לחייב תשלומים, לשיטת הפוסקים שאין "זכויות יוצרים". וקיימא והדרא קושיא לדוכתא.

ולעצם דבריו הנחמדים מזהב ומפז רב, כמדומה שהזמרים והממציאים שכותבים כל הזכויות שמורות וכו', אף שאינם למדנים, כוונתם ממש לכל מה שהאריך כ"ת, ואי"צ להרחיב ולהוסיף שום דבר יותר על הגילוי דעת שזה לממכר בלבד, לתשלום בלבד, ולא להעתיק. דתוכן האיסור והבקשה לשלם ולא לגזלם ולהעתיק בלתי תשלום, הוא אומר שהוציאו את זה בתור קיימא לאגרא בלבד. והמציאות היא שמי שמעתיק הוא נהנה, ממילא חל חיוב תשלום.

לדידי קים לי מפי רבותי זללה"ה ושיבלחט"א שיש בעלות על המצאה ויצירה רוחנית. אבל לאותם שסוברים שאין אינני יודע מה הפתרון (בדידי הוה עובדה שתמונה מסויימת שיצרתי עם כל האזהרות של שמירת הזכויות ואיסור העתקה וקיימא לאגרא וגרמא בנזיקין וכו', הופיעה תיכף בתבניתה כצורתה בספר אחד, ושאלתי לבעל הספר איך השתמש בגזילה, וענה לי שרב פלוני הידוע למתיר להעתיק יצירות, אמר לו שיבקש ממישהו להעתיק, ושיעתיק מההעתק. כך לכתחילה. ותוכן ההוראה היא כנ"ל).

ואסיים בברכת הדיוט

שיזכה לכוון תמיד לאמיתה של תורה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא הצב"י יהושע הלוי לוי.

מכתב שני:

בס"ד כ"ח באדר תשע"ז

כבוד הרב בריזל שליט"א

אחר מבוא ברכת השל'ו

ותשו"ח על דברותיו ששיגר לי, כביכורה בטרם קיץ בעודה בכפו יבלענה.

מ"מ תורה היא וללמוד אנו צריכים, ולכך אני מעתיק להלן מתוך תשובתו הרמתה את הפיסקה הרלוונטית לכאורה לשאלתי במכתבי הראשון, כדי לדון עליה כדרכה של תורה.

וארשה לעצמי כהקדמה בלבד, לפני לימוד הד"ת של כ"ת, לחזור שוב על טענתם של המתירים על פי דין להעתיק פטנטים ולצרוב תוכנות ולשכפל

דיסקים ולהוריד ניגונים וכו', כדי לעמת אותם עם חידושו של כ"ת. (שהרי לשיטת האוסרים זה אסור גם בלי חידושים ובלי רעיונות שטרם נתפרסמו ואיבדרו בעלמא, וכל הבעיה היא שהעולם נתלה על דעת המקילין, ועליהם צריכה לבוא התשובה).

הנה יש בכל דבר את הגוף הגשמי הנראה לעין ומתקבל בחושים הנקרא "חומר", ואת הפטנט היחודי שלו, הציור הרעיוני שהמציא יוצרו והטביע על החומר הנקרא "צורה". ובלשון הטכנית: יש חומרה ויש תוכנה. התוכנה צרובה על החומרה אבל איננה נראית לעין ולא מושגת בחוש כי היא רעיון רוחני. על זה נחלקו הדעות אם שייך בעלות על דבר מופשט. כלומר, זה ברור שעל המוחש, על התמונה הראשונה ועל הדיסק ועל המנוע וכו' יש בעלות, השאלה היא האם אפשר לכתחילה להעתיק את הרעיון בלי רשות בעל הרעיון הממציא, ובלבד שלא יגע בחומר שודאי שייך לבעליו הראשון ועליו יכול לעשות כל מיני הגבלות.

לשם המחשה: הפטנט של חברת מובילאי שמאותת לנהג שמתקרב למכונית נוסעת אחרת בנסיעה מלפנים או מהצדדים, ומתריע אם הנהג קרוב מדי לשולי הכביש, ואשר נמכר לחברת אינטל במחיר של 15.3 מיליארד, לפי הסוברים שזכויות יוצרים זה רק לפי חוק ולא לפי דין תורה אילו היה משהו מצליח להעתיק את הרכב הרצף של מליוני ההוראות הממוחשבות שיוצרים את הפטנט של מובילאי, מותר לחברת אינטל להשתמש בו ללא שום תשלום, אפילו שזה פטנט מועתק, והיוצר חי וקיים וצועק. ובלבד שלא יעתיקו בשימוש מהחומרה של מובילאי עצמה. כי יש בעלות רק על חפצים ולא על רעיונות והמצאות.

וז"ל כת"ר במה ששלח אלי בתוך הדברים, בקטע השייך לנידונו הנ"ל: ג. במה שהעירו במכתבם הרב אברהם קויפמן שליט"א והרב א גרינוולד שליט"א, שאם אחד קנה דיסק ואח"כ העבירו למישהו אחר והעתיקו או שהעלהו לאינטרנט ומשם אחרים העתיקוהו, אין השני חייב לשלם לו כיון שהוא קיבל הנאה מהקונה הראשון ולא מהמפיק, התשובה לשאלה זו לענ"ד פשוטה היא, שהרי זה ברור גם לשיטת הכותבים החשובים שליט"א שהמפיק שהשקיע הון רב עשה כן עבור כל הנהנים וכולם קיבלו מכוחו הנאה זו, וכמו שנתבאר באורך שגם בשדכן אינו הנאה ישירה ומ"מ מאחר שמקובל לשלם כדי לקבל הנאה זו באופן זה, נחשב שהוא המציא לו ההנאה], ואילו הראשון שמסר לו להעתיק לא היה משלם למפיק, היה השני חייב לשלם למפיק כיון שקיבל הנאה ממנו, אלא שהכותבים שליט"א באו בטענה שהראשון כבר שילם על כך וכבר זכה בו, וממילא השני שמעתיק מהראשון אינו חייב לשלם למפיק, אמנם כוונתי בהצעתי היתה שהמפיק דורש מכל 'משתמש' תשלום עבור ההנאה שלו בלבד, ואם אחד קונה גם כדי 'להשתמש' וגם כדי 'להעתיק' עבור חבירו, אזי כדי להעתיק עבור חבירו הוא חייב לשלם מחיר כפול, שהרי כל אחד נהנה 'לבדו' מההוצאות וההשקעות של המפיק, ויכול לדרוש מכל אחד תשלום כפי המקובל בשוק,

ובשוק מקובל שכל קונה וקונה משלם עבור הדיסק מחיר זה, ולכן נחשב שכל אחד קיבל הנאה בשווי המחיר של הדיסק, ונמצא שהראשון שילם רק עבור ההנאה של עצמו ולא עבור האחרים, והאחרים המעתיקים מהראשון נהנים מהמפיק בלא תשלום ולכן חייבים לשלם לו.

ולחדד הדברים, שהלא זה ברור שאם נערכת הצגה באולם ומחיר כרטיס כניסה הוא עשרים שקל, וצופה אחד שילם מחיר כרטיס כניסה, וסיכם עם צופים אחרים שרוצים לצפות בלא תשלום, שהוא יסריט את ההצגה והם ישבו באולם אחר ויראו את ההצגה בשידור ישיר, האם שייך לומר שכל אלו נהנים מהמחיר שהראשון שילם ומעביר את ההצגה עבורם, ופשוט שאם מארגן ההצגה אוסר זאת עליו ומבקש מהם תשלום, הרי הם חייבים לשלם שהרי הם נהנים מפעולותיו והשקעותיו [אלא שצריכים לשלם פחות שהרי הם רואים את ההצגה דרך הסרטה ולא באופן ישיר], והוא הדין בנד"ד גם המעתיקים שהעתיקו מהקונה הראשון נהנים, וחייבים לשלם כסף מלא על ההנאה, והתשלום שהראשון שילם הוא עבור השימוש שלו, ולא עבור השימוש של אחרים.

וגם לולי דברים אלו, הרי זהו דבר מוסכם שלפי השיטות שיש בעלות על יצירה רוחנית ואסור להעתיק, אין אומרים שהקונה הראשון כבר קנה את הבעלות של המייצר והוא יכול להעביר בעלות זו לאחרים שיעתיקו מהדיסק שלו, וטעם הדבר שהמייצר מכר רק את ה'זכות להשתמש' ולא את 'עצם הבעלות' על היצירה להעבירו לאחרים, והוא הדין בנד"ד לא מכר רק את זכות ההנאה עבור אחד ולא עבור כולם. [ואין לשאול שא"כ אם אחד קנה עבור בני ביתו יצטרך לשלם עבור כל אחד ואחד מבני הבית ששומע הדיסק, אכן זה אינו, שמאחר שכך הוא השימוש הרגיל של הדיסק, נקבע שכל אחד שקונה הרי זה מיועד שישתמש בו באופן רגיל שישמיע דיסק זה בביתו, שזהו בכלל הנאתו שלו שיוכל גם להשמיע עבור בני ביתו, שכך נהוג ומקובל שהקונה דיסק יכול להשמיעו לבני ביתו, אבל להעתיקו ולהכפיל את ההנאה הראשונה שיוכל גם הוא לשמוע בעצמו וגם אחרים יוכלו לשמוע באותה שעה במקומות שונים, אין זה בכלל הקנייה הראשונה, ועל כן השני חייב לשלם על הנאתו בנפרד].

ובעיקר הצעה זו, יש להביא דוגמא לדבר, שמצינו כיו"ב בנתיה"מ (סי' של"ג סקט"ו) ובחזו"א (ב"ק סי' כ"ג סקל"ה) שכתבו שהאומר לאומן עשה לי כלי ואשלם לך, אפשר להתפרש באופן של 'מכירת הכלי' שהאומן מכין את העבודה עבור עצמו ואח"כ המזמין 'קונה' ממנו הכלי, ויכול להתפרש באופן של 'שכירות פועל' שמיד בתחילת עבודתו הוא ה'פועל' שלו, וגם בנדון דידן, עד עתה היה הדרך שהמפיק עובד עבור עצמו וההשקעות משקיע עבור עצמו, ואח"כ הוא מוכר היצירה לאחרים, ולפי הצעה זו יתכוון המוכר שתחילת עבודתו והשקעתו יהיה עבור כל הנהנים שאח"כ ייהנו, וכל קונה משלם רק על ההנאה של עצמו שקיבל הנאה שיש לה שווי בשוק, וממילא כל מי שמעתיק ממנו ג"כ חייב לשלם על הנאה זו.

עד כאן לשון כ"ת ששלח אלי בתגובתו, ומכאן ואילך להלן הערותי על הסדר:

א' שדכן ומתווך שמסרו מידע לרוכש פוטנציאלי או לאבי בת, ולא יצא מהצעתם כלום, והלך אבי המדוברת ההיא או אותו שתכנן לרכוש והציעו את ההצעה לחבר שלהם בחינם, פשוט וברור שאפילו שההנאה היא תוצאה של השמעת הרעיון והטירחה של המתווך והשדכן, שאין זה שלא קיבל ההצעה ממנו חייב לשלם לו פרוטה. וכמדומה אין מי שסובר אחרת. גם לדעת האוסרים על שיכפול והעתקה של קלטות ותוכנות וכו', כי אין הבחור המדובר או הדירה המוצעת "פוטנטיים והמצאות" של שדכן או מתווך, רק שלהם היה רעיון של בת פלוני לפלוני ובית פלוני לפלוני, וזה לא יצא לפועל.

הוי אומר שתשלום מדין נהנה או מדין יורד (היינו הך לרוב השיטות, רק אלו ב' צדדי מטבע), זה רק למשקיע היורד בעצמו על ההנאה הישירה שקיבל הנהנה ממעשה היורד.

ב' גם כשהראשון לא משלם ליוצר, אין המעתיק מהראשון חייב לשלם ליוצר (למ"ד שאין זכויות יוצרים בהלכה). כי לא קיבל ממנו ממשות. וכמשנת"ל שלדעת המתירים אין כזה דבר בעלות ללא העברת דבר בעל ממשות.

בזה הנני אינני סובר כמש"כ כ"ת בשם "הכותבים שליט"א" שרק בגלל שהראשון שילם מותר לשני להעתיק ללא תשלום (למ"ד שאין זכויות יוצרים כאמור).

זה נראה לי פשוט לדעתם של המ"ד שאין זכויות יוצרים, וכמש"כ לעיל בהקדמת הדברים.

ג' מי שקנה לשתי מטרות, להשתמש ולהעתיק לחברו, האם יצטרך לשלם כפול? לכאורה למ"ד שאין בעלות על תוכנה אלא רק על החומרה אין על מה לשלם פעמיים. אבל אם כך התנו מראש ודאי שזה מחייב לכו"ע דסו"ס זה היה תנאי בעת רכישת החומרה, ולחומרה יש בעלות גמורה, וכל תנאי שבממון קיים.

השאלה היא האם בלי תנאי מפורש יכול המוכר לדרוש תשלום כפול? וכן אילו העתיק בלי רשות ובלי תשלום, האם השלישי הנהנה מהדבר המופשט הרוחני, שלא דרך החומרה של הממציא, יש על מה להחיל עליו חיוב תשלום?

למ"ד שאין בעלות על קנין רוחני – השלישי ודאי פטור מכלום כי אין על מה לחייבו. וק"ו הרביעי והחמישי וכו'.

ד' צופים שרואים הצגה בבית דרך מכשיר אמצעי של מישוהו ששילם (אפילו דרך גזלן שנכנס בלי לשלם), למ"ד שאין בעלות על זכויות יוצרים, זה מותר

לכתחילה בלי לשלם. ובדידי הוה עובדא כנ"ל במכתבי הקודם שאחד מהרבנים המתירים (מגדולי דייני דורינו) התיר זאת לכתחילה עיי"ש.

ולרבות עוד עובדות דומות: הח"מ כתב והוציא ספר על אחד מגדולי זצ"ל מלא עובדות אישיות שבדידיה הוה עובדא וכו'. בספר כתוב כמובן כל הזכויות שמורות לרבות הכל, על פי דין תורה ולהבדיל ע"פ החוק. והנה הלך אחד שבשם רב יכונה והוא מוציא בכל שנה הגדות של פסח עם סיפורים ודרשות מכמה מגדולי, והעתיק את רוב סיפורי הח"מ ככתבן וכלשונן, רק בסדר שונה, דהיינו שייך סיפור אחד ל"עבדים היינו" וסיפור אחר ל"הא לחמא" וכו' וכו'. והכל מועתק כמו במקור. בס"ה בהגדש"פ שלו בערך 30% מועתק מילה במילה ואות באות מסיפורים אוטנטיים אישיים של הח"מ שנדפסו עם "כל הזכויות שמורות".

ההגש"פ הזו נדפסה ונמכרה בערך 10,000 עותקים, לא פחות. מחיר עותק בודד לצרכן 50 ₪ לא פחות, ריווח המעתיק שהוא גם המפיץ והמשווק של עצמו, בניכוי ההוצאות, בס"ה כ-70% ממה שהתקבל מהקונים, דהיינו: 350,000 ₪, 30% מזה דהיינו 105,000 ₪ מגיע לכאן להח"מ. כך לפי החוק וכך לפי מ"ד שאסור לגנוב זכויות יוצרים ויש להח"מ בעלות על הרעיון וקנין רוחני על החומר שהמציא וערך וכתב.

אותו מעתיק נתלה ברב פלוני המתיר, ובלי שקנה אפילו ספר בודד, רק לקחו בשאלה להעתיק והחזירו. ומשניסה הח"מ לתובעו לבירור על חיובי תשלום אצל רב מוסכם או בי"ד, מיד ביקש ללכת אחר הנתבע לאותו רב פלוני המתיר או לבית דינו ושאר הדיינים האוחזים באותו קו שורת דין. ונתבטלה התביעה מאליה.

ה' מש"כ גם לולי הדברים וכו' דבר מוסכם שלפי השיטות שיש בעלות וכו' וכו'.

אי להא לא נצרכה לכל חידושו דכ"ת, הבעיה שהיתה [ועודנה] היא להשיטות שקים להו שבעולם ההלכתי התורני אין מציאות של בעלות על דבר מופשט שאינו מוחשי ששייך למודדו ולמששו ולהגדירו בגדרי עולם המעשה וכו"ל, דאם אין בעלות אין הקנאה ואין התנאה ואין איסורי גזל ולא חיובי ממון וכו'.

ואם לכ"ת יש מה להשיבני דבר אשמח מאוד

ביקרא דאורייתא

יהושע הלוי לוי.

נשאלתי ממוכר מכונית שרצה עבודה מחיר מסויים הרבה זמן ולא היו קונים ואח"כ הגיע אחד שרצה יותר בזול והרבה עליו הפצרות למכור לו יותר בזול עד שהסכים לו שיקבל ממנו דמי קדימה למכור לו במחיר שרצה הקונה, ואח"כ מצא המוכר קונה שמוכן לשלם יותר, האם מותר לו להשיב את דמי הקדימה כיון שלא שילם את כל הכסף, וכי היה מאולץ במחיר, או שהוא כבר במי שפרע.

והשבתי דגדר מי שפרע בכסף במטלטלין הוא מה שבקרקע קונה הכסף, ומאחר דחלק מהכסף כבר קונה קנין גמור בקרקע, רק שחייב להשלים המחיר, ה"ה שבמטלטלין יש כבר קנין לענין מי שפרע. ומה שקורא לזה "דמי קדימה" ולא דמי קנין, כי באמת להלכה אין כסף קונה מטלטלין רק משיכה והגבהה.

חוו"ד צוואה חלבה

הצוואה הראשונה משנת 2010 לבן בין הבנים. ואח"כ ישנה צוואה אחרת לאדם זר.

בצוואה הראשונה לא מופיעה בפירוש האפשרות שיוכל לחזור בו ממנה, כגון לתת לאחר. ויש לתת את הדעת מתי חלה ההקנאה שבה. כי אם חלה מיד לא יוכל להקנות את אותם נכסים לאחר, ואילו אם לא חלה מיד יתכן והשניה נחשבת חזרה מהראשונה, והראשונה בטלה. ראה בהמשך שמצד לשונותיה צוואה ראשונה זו אינה ניתנת לחזרה.

לפני פירוט הקנינים המפורשים, וזמני חלות הקנין המפורשים, יש בצוואה הראשונה מס' בעיות שיתכן ופוסלים אותה. ואלו הם:

1, התאריך העברי משובש (שנת תשס"ע), אבל האזרחי כתוב טוב. [לולא היתה צוואה שניה, לא היינו פוסלים את הראשונה בגלל תאריך משובש, אבל כעת כדי לקבוע שחלה הראשונה, שומה עלינו להוכיח מתוך התאריך שזו קדמה, ואי אפשר להוכיח מתאריך משובש. ואולי תאריך אזרחי יכול להוכיח. וצ"ע].

2, יש שני עדים שלא חתומים על שטר הצוואה בשולי הדף, אמנם הם כן חתומים על דף נילוה בו הם מעידים שהצוואה "שבשוליה אנו חתומים" נערכה בפניהם כדין והיה בדעת צלולה וכו'. למעשה מאחר ואין חתימות בשולי הדף הראשון, ושלא כפי עדותם המפורשת, הצוואה שבדף הראשון לא יצאה מכלל חשד להעתק משובש (זיוף). ובכל מקרה זה לא "שטר

בעדים" כהגדרתו ההלכתית. אגב, גם בתחילת הדף הראשון כותב המצווה שצוואה זו היא "בעדים בהתאם להוראות חוק הירושה וכו".

3, בסעיפים הראשונים ובעיקר בסעיפים 3 ו 4 כתוב שזו צוואה לגבי העזבון לאחר הפטירה. כלומר לא בקנין. (מבחינה הלכתית אין בכך חסרון כלל עקב היות המוטב בן שראוי לרשת ע"פ דין תורה. אמנם מאותה סיבה יכול המצווה בעתיד לתת את הנכס לכל אדם אחר בקנין שיחול לפני הפטירה, וזה יחול וימנע את חלות הצוואה של אחרי הפטירה לגבי מה שלא ישאר ברשות המצווה באותה שעה).

4, בסעיף 6 על ג' חלקיו מוסיף המצווה קנינים על אותה ירושה, וגם משנה את מועד חלות העברת הבעלות. (שיתכן ובכך מוסיף כוח למוטב, ומונע את הצוואה השניה, וכדלקמן), אך לכאורה המצווה בלשונו שם מסייג ומגביל את הוספות הקנינים "כדי להכשיר את צוואתי לפי דיני ישראל, אם יהיה צורך בכך". וכמבואר למעשה אין צורך בהכשרת הצוואה בהוספת קנינים, כי היא כשרה בלאו הכי, אם כן יתכן וג' החלקים הבאים בסעיף 6 בטלים!

5, באות א' קובע המצווה "כל הוראותי וציוויי וכו' נעשים בזאת בתור נתינת מתנות מהיום לאחר מותי". הביטוי מהיום, הוא מתנה גמורה מחיים שאי אפשר לחזור ממנה, ראה בסימן ר"נ סעיף ט'. אבל אם היה כתוב רק "לאחר מותי" וכמו תחילת הצוואה, הוראתה: שיוכל לחזור מה בנתיים כמו שנפסק שם בסעיף יג ושם בסעיף יד. אבל הנוסח המשולב "מהיום לאחר מותי" מורה שלא יוכל לחזור בו, וחל לבן מיד (וצוואה שניה לא חלה), ראה בסימן רנז סעיף ו. (ואדרבה רק הצוואה השניה מפורש בה שיוכל לחזור בו ממנה, ונוסח שמבואר שם בסעיף ז).

6, באות ב' קובע המצווה "הנני מוותר ומקנה מהיום וכשעה אחת לפני מותי וכו' לפי הקנין המועיל ביותר לכל דבר". מועד מהיום וכשעה לפני מותי, הוא אחר לגמרי ממועד שבאות א' מהיום לאחר מותי. ההבדל ביניהם למעשה הוא: אם כותב למי שאינו ראוי ליורשו בהלכה, אם כתב "לאחר מיתה" זה לא יכול לחול כלל, אבל אם כותב "שעה קודם" זה עדיין בזמן שיכול לחול. אשר לענייננו כאשר המוטב הוא בן, המילים "שעה קודם" מיותרות.

7, באות ג' קובע המצווה "הנני מודה בזאת הודאה מוחלטת וכו' בקנין גמור ושלם וכו' כל דבר לפי קנינו". יש לתת את הדעת כי אות ג' כשלעצמה פורכת ומערערת את הצוואה שבסעיפים 3 ו 4, כי אם מוסיף קנין לאחר הפטירה, ואי אפשר להקנות בשלב כזה, שמא לא גמר בדעתו להקנות בציווי בלבד אלא רק עם קנין, ואין קנין לאחר מיתה. אולם היות וקדמו לאות ג' הוראות נוספות, יתכן שיש לראותה כמקשה אחת ולהכשיר.

ובפרט מה שכתוב באות ב' שזה חל בקנין המועיל ביותר, ובאות ג' באופן המועיל ביותר, שהכוונה היא ליפוי כוח המועיל גם ללשון צוואה שלאחר מיתה, כמבואר ברמ"א בסימן ר"נ סעיף יז בשם מהר"מ פאדווא.

אילו היה מוסיף לצוואה שלאחר הפטירה לשון קנין בלבד, יתכן שהיה בזה רק להורות שמתכווין לתת לבן הזה הכל ולא יחשב רק לאפוטרופוס, ראה בסימן רמו סעיף ד' וסעיף ז'. ויש לעיין עתה כשמוסיף גם מילים שמשנות את משמעות מועד חלות הצוואה והקנין, האם ניתן לומר שהקנין בא רק לחזק לשון הציווי. וצ"ע בכל זה.

ולכאוף בספקות אלו תלויה חלוצתה של הצוואה השניה שהיא עשויה מתאריך מאוחר יותר אבל אין בה סתירות והקנין שלה ברור. אבל אם הראשון חל מחיים ובלי אפשרות חזרה, אין השני חל כלל כי זה כבר לא של הנותן. ובכל ספק כהאי גוונא הדין הוא "אין ספק מוציא מידי ודאי" שהוא הבן שדינו כדורש הוא ודאי גם בלי הצוואה. ועצ"ע.

.1624

נשאלתי מאדם שהיה לו דיון בב"ד מה המקור שספרא דדינא פסול להעיד בנושא שבין שני בעלי דין. וגופא דעובדא היה שבאותו נידון רצה להעמיד לעדות את הספד"ד שבאותו ב"ד שיעיד הידוע לו, והצד השני רצה לחוקרו עד שיודע שאינו יודע ולא ראה בדיוק ולהוציאו מתורת עד. וביה"ד אמר שאינו יכול לקבל לעדות את הספד"ד ועי"ז מנעו ממנו את אי הנעימות. (ולמעשה ביה"ד שמע את הספד"ד מחוץ למעמד הצדדים, כרגיל שביה"ד מתעניינים ומבררים מחוץ לדיון מה שנראה להם). וע"כ שואל אם יש מקור שספד"ד פסול לעדות, כמו עד שהוא קרוב לדיין או קרוב לבע"ד וכדו'.

והשבתי שהספד"ד כשר אבל הבי"ד פסול. כי אין מקור לפסול ספד"ד לעדות, אבל עדות שלא בפני בעלי דין פסולה פסול גמור. ואין ב"ד רשאים לברר שום פרט מעדות או לסמוך ע"ז אם לא במעמד הצדדים או בהרשאה מפורשת מהצדדים שיהיה בלי מעמדם. ובי"ד מבררים לפעמים רק את המנהג באותו מקצוע וכדומה, ולא עובדות שקשורות לסכסוך הספציפי. ועז"נ את אשר התרת אסרתי ואת אשר אסרת התרתי, ומתוך חומרו בא לידי קולו, ועברו על ההלכה בתרתי.

.1625

נשאלתי אם פניה למפקח על המקרקעין נחשבת פניה לערכאות או לא.

והשבתי שאם יש בכוחו לקנוס או לדון על פי שיקול דעתו בדבר שאין הבעלות מפורשת, ה"ז אסור, ואם רק מכריע בדברים שמוכחים שחור ע"ג לבן. אין איסור ערכאות.

1626.

נשאלתי אם מותר לפנות למעצה לצרכנות נגד נגריה של בעלים חילוניים שהוזמן אצלה מטבח ונדחה ההתקנה חצי שנה בלי סיבות, מיום ליום ומחודש לחודש, וע"ז נגרמו למזמין נזקים רבים שלא היה יכול להכנס לביתו החדש.

והשבתי שאם הם רק מפרסמים שההוא לא ישר ומזהירים את הרבים, במקרה קיצוני כזה מותר להזהיר מפניו. אבל אם יש בידם לקנוס או לשפוט בין הצדדים, אי"ז דין תורה וה"ז באיסור הליכה לערכאות כיון שיפסקו ע"פ חוקים חילוניים. ויש לגשת לבי"ד להזמין לד"ת ולכשיסרב יתנו היתר כמ"ש בשו"ע.

1627.

נשאלתי מאדם שעלה לאוטובוס ולא היה כסף טעון ברבקו וא"ל הנהג לשלם בפעם הבאה, ואיך ישלם הרי בפעם הבאה חייב תשלום בפנ"ע.

והשבתי דאם חוזר בתוך 90 דק' זה נחשב ששילם גם על הנסיעה הראשונה ואי"צ להוסיף [ומ"מ אין לו לחשב 90 דק' חינום מאחרי התשלום, ואם צריך לנסוע שוב אחרי 90 דק' מהנסיעה הראשונה, ישלם שוב]. ואם לא צריך לנסוע בכלל, שיעלה לאוטובוס [של אותה חברה ואותו "חזזה" דהיינו סוג נסיעה] וישלם כנוסע וירד מיד. ואם צריך לנסוע בלאו הכי, שיבקש מהנהג לתקף "פעמיים" ויסע באחד.

1628.

נשאלתי ממי שהיה דם בביצה פתוחה לפני טיגון, ונטל את הדם בלי זהירות ולא ניסה להפרידו מהביצה וזה "פוצץ" את החלמון, וטיגנו כך יחד עם ביצה נוספת שלא היה בה דם. האם מותר לאכול את הביצים המטוגנות, או שאין נחשב שיש רוב אלא אחד באחד, והאם המחבת כשר או טרף.

והשבתי לפי הט"ז והש"ך בהל' דם בביצים. ולהבא שיזהר בהוצאת הדם בלי לפוצץ את החלמון, והביצה תהיה כשרה מעיקרא ולא מדין ביטול, ואם א"א להפריד והדם בתוך החלמון ה"ז טרף ודאי.

נשאלתי מגגנת בת"ת שרשומה בחינוך חרדי של מה"ח ובת"ת יש לימוד עד ת"ב והשכ"ל מקבלת עד ת"ב, ובנוסף מה"ח נותן על תקופת החופש הגדול של הקיץ משכורת של גגנת בקיטנה, ובלבד שירשמו שם זכאיות דהיינו שעברו מבחנים על נושאי בטיחות וכדומה בציון 60 לפחות, ולפני זה יש ללמוד דרך מחשב כ-4 שעות שיעורים בנושאים אלו ואח"כ המבחן אמריקאי בתשובות שמקשיים בטלפון. ויש לה רשימת התשובות הנכונה, האם חייבת להקשיב או שיכולה להקיש בלי להקשיב לשיעורים (ואין לה מחשב).

והשבתי דגניבת דעת אין כאן, אונאת דברים אין כאן, דאין בוחן ספציפי שמרומה או מנוצל כי זה רק ממוחשב. וגניבת כסף המדינה אין כאן (הרי לא על זה מקבלת המשכורת העתידית אלא כשתעבוד בפועל). ואם תצטרך לענות אם הקשיבה לשיעורים במחשב, אסור לשקר בפה משום מדבר שקר תרחק.

ועוד נשאלתי מהנ"ל שמשכורתה מהת"ת היא על ה' ימים בשבוע, ויום נוסף יש גגנת מ"מ, והמ"מ לא רשומה בכלל במה"ח, ולכן המשכורת של הקיטנה אמורה להכנס לחשבונה של השואלת במלואה דהיינו על ו' ימים בשבוע. האם צריכה להעביר את מה שכנגד הימים שתעבוד המשלימה, למשלימה. ויצויין שוב שהמשכורת הרגילה על העבודה הרגילה שהיא מטעם הת"ת נכנסת בשלמות למ"מ, בחודש הקיץ כמו בשאר ימות השנה. ולגבי מה"ח המ"מ בכלל לא רשומה שם ולא עוברת המבחנים המקדימים וכו', האם עצם עבודת המשלימה בימי הקיץ שנקרא בחוק קיטנה מזכה אותה בחלק יחסי של השכר אשר מוכנס לגגנת.

ולפי הבנתי כל התוס' של מה"ח היא זכיה מהפקר ולא שכר עבודה, כי שכר העבודה משולם בלא"ה מהת"ת. וכיון שהגגנת זוכה מהפקר, מה השייכות של זה למ"מ.

עוד נשאלתי מהנ"ל שצריכה לצאת לחופשת לידה כשבועיים אחרי תחילת תקופת הקיטנה, האם צריכה להודיע למה"ח מראש, כי אם ידעו מזה אולי יחפשו גגנת אחרת לקיטנה.

והשבתי שאי"ל לשום מעביד לגבי חופשות לידה מראש, ואם זה קורה, זה מוציא אותה לחופשה באופן אוטומטי בלי קשר לתיכנון מראש.

נשאלתי בדבר גג רעפים של ג' שכנים בבנין אחד, ושנים מהם רוצים לבנות קומה על הגג, דהיינו לצקת עמודים מהרצפה, בהמשך לעמודי היסודות (שבקומות העליונות אין עמודים כלל אלא רק קירות וחגורות) וע"ז ליצוק תקרה מבטון שתהיה רצפה לקומה החדשה. וכיון שהעמודים חייבים להיות בתוך עובי הקירות המשותפים, כדי לעמוד בדיוק על העמודים מלמטה, צריכים לשבור את הקיר באותו מקום. והבונים רוצים לשבור גם את הקיר המשותף שבינם לבין זה שלא בונה את הגג, והוא מתנגד, היות ויש לו משפחה ברוכה עם ילדים קטנים רבים, ואיך יגור בתוך הרס וחורבן, וגם אח"כ יצטרכו שיפוך שלם לטייח ולצבוע את העמודים שבביתו, וכל החשמל והצנרת שעוברים בקטעים אלו יש לעשות מחדש באופן אחר, וכו'. האם השנים יכולים לחייב את האחד מצד הדין או לפנים משורת הדין, והאם התנגדותו היא על פי דין וגם מוסרית, שמונע מהם את התכנית לבניה על הגג.

ולענ"ד ע"ז נאמר שאין כופין עמ"ס לכתחילה, דהיינו שזכותו המוסרית להתנגד שיעשו עבודות מזיקות קירות ביתו. ואפילו למ"ד שכן כופין לכתחילה (לפי הרמב"ם וצד אחד ברמ"א) זה רק בלי נזק, (ועי' ב' הדעות במחבר וברמ"א בריש סימן קעד לגבי תביעת חלוקה אם יכול המתנגד לדרוש גורל ושם הוי כופין על לכתחילה בלי נזק), והרי בשחרוריתא שאשיתא סגי כדי שלא יהיה דין זנזול"ח אפילו בדיעבד, וכ"ש בנדו"ד. וצריכים השנים למצוא פתרון הנדסי לבנות בלי לשבור קירותיו של השלישי. וכיון שזכותו להתנגד, כ"ש וכ"ש שיכול להתנות הסכמתו בתנאי שישכרו לו דירה מרווחת ונוחה לכל תקופה זו.

נשאלתי אם פניה למפקח על המקרקעין נחשב להליכה לערכאות, ותורף המעשה היה שבעל דירה אחת בבית משותף פתח בה חנות לממכר מוצרי בשר ועוף ודגים קפואים, וגם פרץ לחדר המדרגות חלונות. ומאחר ובבית משותף אסור לפתוח חנות בהלכה ולהבדיל בדיניהם וגם בחוזה הרכישה התנה הקבלן ע"ז שאין רשות לפתוח שם חנויות ולא פתחים נוספים, ע"כ פנה השואל למפקח שיש לו סמכות לאכוף את ההלכה והחוק.

והשבתי דהכלל הוא שכל עוד אין למי שדן סמכות לענוש ממון או לקנוס בדבר שאין הבעלות עליו מוכרעת ממסמכים, או שיכול להכריע בדבר שטחים רק לפי הוכחות ברורות ומסמכים חד משמעיים, ולא לפי ראות עיניו או תקדימים משפטיים, ה"ז מותר, ואם יכול להסיק מסקנות לפי דעתו או אומדנא או תקדימים משפטיים או לקנוס נחשב להליכה

לערכאות. וכן שמעתי מאמור"א זללה"ה. ויש לברר לגבי מפקח על המקרקעין אם שייך לאופן הא' או הב'.

1634.

נשאלתי אם איום ללכת לתבוע בבימש"פ הוא איסור כמו הליכה לערכאות. ותורף המעשה היה שהשואל ביקש מעורך דין שיכתוב מכתב התראה חריף שכתוב וערוך כצורת כתב תביעה בבימש"פ, ושלחו לבעל דינו, כדי שירתע ולא יבצע את אותו הנזק שלדעתו עומד לעשות. אבל לא פנה בפועל ולא חשב לפנות בפועל, רק עשה מראה פנים של פונה לבימש"פ.

והשבתי שעצם הפניה לעו"ד היא כלום, וגם במכתב לא כתוב שזה צעד שהולך לתבוע בבימש"פ, ויתכן להגיש אותו מכתב בבי"ד, רק הנימה הרשמית והנוסח המשפטי הוא זה שמלחיץ ומאיים ועי"ז נרמז השני שהוא הולך לבימש"פ. ואפילו כתב בפירוש במכתב שזו פניה לערכאות ל"ה איסור, ומה שכתוב ברמ"א בסימן שפח סעיף ח' ב' דעות אם אמרינן עביד דגזים ולא עביד או שלא אמרינן, גם הדעה שלא אמרינן ונפסל לעדות באיום עוד לפני שמסר, זה רק בתנאי שכתוב שם שאיים בפרהסיא שזו העזה מיוחדת, ועי' שם בביאור הגר"א ס"ק מט' ונ'. וכן בלי פרהסיא מי שאיים אחרי שהוחזק בכך. ובסימן לד' סעיף כ' כתב המחבר כדברי הרמ"א בסי' שפח בלי התנאים של פרהסיא או הוחזק, אבל בתנאי שהיה שונאו כבר מקודם. ועי"ש בסמ"ע. וכתב שם הנתיה"מ ששונא היינו כהוחזק, ועליו לא אמרינן עביד דגזים ולא עביד ונפסל לעדות מיד כשאיים. אבל בנידו"ד שלא הוחזק בכך ולא שונאו ולא איים בפרהסיא כלום, אין איסור בעצם משלוח תכתב תביעה מעו"ד אפילו היה כתוב בו גם איום שיפנה לערכאות.

1635.

נשאלתי מאבי בת שמציעים להם שידוך בחור ישיבה שאביו עלה כבחור מרוסיה וחזר בתשובה וכיום הוא אברך כולל, והאמא גם היא בעלת תשובה והיא נכדה למשפחה מעורבת ילידי הארץ, רק סבתא שלה הגיעה מאיראן בתור אשה לא נשואה וחילוניה. האם אפשר לברר כשרות המוצע לנישואין.

והשבתי דלגבי האבא יש לברר האם אולי עלה לארץ לפני תש"נ, ואז זו שאלה קלה מאוד. ואם עלה אח"ז יש לברר באיזו שנה התחתן עם אשתו ובאיזו רבנות עיר נרשמו לנישואין, ובשנים מסויימות ברבנויות מסוימות הדברים התבררו כדבעי ומסיר את השאלה לגמרי. (ואחר הבירורים הנ"ל יחזור ונראה אם יש צורך בעוד בדיקות).

ולגבי האמא, יש לברר האם הסבתא מאיראן היתה חילוניה גמורה או מסורתית. (ואחרי הבירור נדע מה עוד יש לחקור).

נשאלתי אודות בעל תשובה מתקרב שלומד עם אברך חברותא ממסגרת ארגון קירוב, והיה מעביד אחד חייב סכום גדול לבע"ת והתחמק ממנו הרבה, ולא ענה לו לטלפון עד ששינה קו, ועוד הרבה דחיות, עד שא"ל לא איכפת לי ולא צריך את הכסף שלך, והלך מיד להתייעץ עם האברך מה לעשות כיצד לגבות חוב זה. ויעץ לו האברך להתחייב להפריש חומש לצדקה כגון לארגון הקירוב ועי"ז יקבל את החוב. וכך הווה, הבע"ת התחייב חומש להפריש לארגון הקירוב והמעביד הגיע מעצמו והשאיר את כל החוב אצל האחיות של הבע"ת שגרה בעירו. ואז הביא הבע"ת את כל החומש לאברך הנ"ל שלומד איתו (שמצבו מאוד דחוק) ואמר שמעדיף לתת לאברך הזה דוקא ולא לארגון באופן כללי. וכעת שואל האברך אי כבר חלה מחילה במה שאמר לא צריך את הכסף שלך, וא"כ צריך להשיב למעביד. וגם אם מותר לקבל הכסף מצד זה, הא הנדר היה לתרום לארגון.

והשבתי דאמנם מחילה [בפה עכ"פ, ובלב תלוי במח' אחרונים, ולמעשה תלוי מי מוחזק כעת] אינה צריכה קנין כמבוא' בסימן יב סעיף ח ובסימן רמא, ועי' בב"מ דף נא א אחולי אחיל גביה והשתא מיהא קא הדר ביה, ובתשובת הרא"ש כלל ו סי' ה. אבל אמירה כזאת היא כמו "לך מעמדי" שנאמר בכעס, שאומר הרמ"א בסוף סימן שלג שאינו מחילה. ומצד שהתחייב לארגון, הרי הארגון אינו צדקה בפנ"ע אלא מחמת מה שמחזיק האברכים, ולכן לתת לאברכים ישירות על הקירוב שלהם זה מקיים את הנדר באופן העדיף יותר.

נשאלתי ממתווך שהביא לאשה מרמת גן שיש לה נכס על שטח 520 מ"ר, הצעה טובה של יזם שהוא קבלן, שיתן לה 8 מליון ועוד דירה בבנין העתידי (וכנראה אפשר לבנות שם בין 9-13 דירות, תלוי במה שיאשרו), וסובר המתווך שזו ההצעה הכי טובה, כי הרבה חיפש וטרח ובזבז זמן, ואין לו ספק שאין סיכוי שתקבל הצעה יותר טובה מזאת, וחושש שבסוף תמכור למישהו אחר ויפסיד שכר טרחו. האם מותר לו לומר לה שאין סיכוי בעולם שתקבל הצעה יותר טובה בעתיד, וכי התייעץ עי"ז עם מומחים וכולם פה אחד אומרים שזה דבר שלא יחזור, ואם מפסידה לקוח זה, יהיו רק הצעות פחותות מזה.

והשבתי שמשקר לא ירוויח, ומה שמרויח ביושר ישאר שלו, ומה שירוויח ע"י שקר יברח ממנו. ואין היתר לשקר וגם לא תועלת. ואם רוצה בכל זאת לספר כך, צריך ללכת באמת להתייעץ עם מומחים שיגידו לו כן, ויוכל לספר זאת באמת.

ושוב שאל אם מותר לו להתקשר אליה בתור יזם אחר ולהציע לה בעצמה הצעה פחות משתלמת, כגון של 6 או 7 מליון בלבד, שע"ז תתרצה לסגור על ההצעה שלו שתבין שהיא טובה באמת.

והנה מ"ש הפת"ש בסימן רז סק"ט בשם החו"י שאם המעות עדיין ביד הקונה הוי אומדנא דמוכח דמהני להוריד את המחיר, ודלא כהט"ז שכתב בסימן שלב סעיף ד שכך מנהג הסוחרים וא"א לבטל את הקציצה, כל זה לא שייך לענייננו, שלא הולך להוציא ממנה יותר, אלא להיפך, להציע לה פחות. וע"ז תרוויהו לא פליגי שאינו אונאה ולא אומדנא לבטל.

אבל צריך לשאול מומחה במחירים שמה שמציע הוא באמת מחיר טוב.

1638.

נשאלתי מבחור שהימר על מטבעות וירטואלים (קריפטו) מכסף של עצמו ומכסף של אחיו הקטן, והפסיד את הכל, והתחייב לאחיו הקטן להחזיר לו. ומתחילה התחייב לאחיו גם רווח קצוב, וע"ז אמר לו רב אחד שזה ריבית, וחייב להחזיר רק בדיוק מה שלקח. וחלק היה לו להחזיר והביא לאחיו, ונשאר חייב לו כשליש מהסכום, והלך השואל (האח הגדול) ועבד אצל האבא הרבה עד שהגיע שכרו לשיעור כל מה שחייב לאחיו, וקרא לאח הקטן ואמר לו שאת כל הסכום הנותר תקבל מאבא בשכרי שחייב לי ואני פטור. ואמר לו הקטן בסדר. וכעת האבא דוחה מלפרוע ובנתיים מקזז מלתת לקטן את כל הכסף, וכל יום מוריד לו מעט, על אוכל שמביא לו, ועל משחקים וכדו'. והקטן לא מוכן להורדות וחוזר לאח הגדול ותובע את כל הכסף מיד ובבת אחת. ושלא ישלחו לאבא כי הוא מקזז לו. והגדול טוען כבר הסכמת, ומצידי אין לי חוב אליך יותר, כי עבדתי שיעור שמגיע לך, ואיני אחראי מעבר לזה.

ונראה שתלוי בב' הדעות במחבר בסימן קכו סעיף ט', והרמ"א מכריע כסברא אחרונה (שיטת הטור והרא"ש) שיכול לחזור בו אם לא פטר את לוי בפירוש, ושתיקה מתי שלוי אומר ואני פטור, ל"ה בפירוש. ועי' ש"ך (סקי"ז) וט"ז בסימן צא על סעיף ג'. ועי' בסי' שלט סעיף י', אמנם שם מבאר הסמ"ע בסקכ"א דהוא הדין דוקא כשהחנוני עדיין לא היה חייב לו, אבל אם בע"ה שילם לחנוני מראש והמחה הפועלים אצל החנוני אין הפועל יכול לחזור בו.

1639.

נשאלתי מאברך שיש לו בן בגיל נישואין ומציעים לו בת ממשפחה שההורים או אחד מהם הגיעו מחו"ל והתחתנו בארץ, ואיך אפשר לדעת אם אין בהם בעיות כשרות לקהל. והשבתי שיברר היכן נישאו ההורים,

והתברר שנרשמו לנישואין בבד"ץ העה"ח. וביררתי שבד"ץ העה"ח לא רושם לנישואין מי שלא נראה כבן ישיבה והכלה כבת בית יעקב, ולמי שעלה לארץ בעצמו, או שאחד מהוריו עלה לארץ, הם דורשים ב' מכתבים מב' רבנים המוכרים והמוסמכים על ידם בלבד, שיעידו מידיעה אישית על המשפחה במקום מוצאה שהיו מוכרים ומוחזקים ביהדות ובכשרות. ואם יש צד נדנוד בהיכרות או בעדות אינם רושמים. ולכן אפשר לסמוך ע"ז.

1640.

נשאלתי ממי שרכש כמות גדולה של תלושים לקניה בצרכניה, בהנחה של 5%, כלומר ששילם 95% מהערך הנקוב, וקונה בפועל במחיר מלא, ומוכר את התלושים הללו במחיר מלא לאנשים אחרים הקונים בלאו הכי בצרכניה, האם מותר לו גם למכור בתוך החנות, או ששם אסור לו.

והנה אם היה מוכר בתוך החנות הנחות או מבצעים של חנות אחרת, ומפסיד את החנות מרכישה של אדם זה, ה"ז מהפך בחררה וגם קנין מצד מרוצת הדג והוי איסור השגת גבול. אבל כיון שהקונה הזה קונה כאן ובלאו הכי בא לקנות, והכרטיסים הללו שמכרו בהנחה יבואו לכלל הנחה של 5% אצל יהיה מי שלא יהיה, אין להם שום נזק ושום הפסד אם זה אדם פלוני או פלוני, בס"ה נכנס אליהם אותו סכום.

אמנם אם היו מתנים מראש שזה מיועד רק לאדם מסויים, ולקונה אסור לממשו ע"י מכירה לאחר, או כל הגבלה שהיא, היה תנאם קיים, כי על דעת כן מכרו את התלוש ובתנאי זה קנה הקונה. אבל היות ומכרו לו בלי הגבלות ותנאים, אין סיבה להגביל בעצמנו ואין הפסד שבגללו יהיה לאסור מכירה לאנשים שבתוך החנות.

1641.

יש לי שאלה, מה הסיפור של הקרן לידידות? אסור להנות מהכסף שלהם? מותר? הם נתנו תקציב לרווחה, מותר? אסור? כי הכסף הזה מכפיל את התקצוב לנזקקים בכפל ממש, הקרן מעמידה סכום זה להוסיף לכל מי שזכאי לתקציב הרווחה, ובמידה ולא ימומש יעבור לרשות אחרת. האם זה שעובד העיריה יתווך בין הכסף לנזקקים שתחת מחלקתו ברווחה שבעיריה זה סוג של מסייע לדבר עברה?

והשבתי: האם זה נכון שזו קרן שבמוצהר ובפועל היא "משותפת לנוצרים אוהבי ישראל ויהודים"? או שזה משהו אחר? אם התשובה היא "כן" יש בעיה לקבל מהם ישירות, אבל אם זה נטהר בדרך, אין בעיה לקבל ממי שקיבל מהם. "כלי שני". כי המקבל למעשה ליד מקבל מיהודי או מיישות של רשות כלשהי, ולא מהם. ולא משנה מאיפה הם קיבלו. אין שום סיוע

לעבירה אם הכסף כבר התקבל ויצא מהנותנים הבעייתיים, כמו שהמקבל כעת מכלי שני אין לו בעיה של איסור. כך למי שיסייע לו לקבל מכלי שני אין לו בעיה של סיוע. רק לסייע לקבל את הכסף ישר מהקרן הבעייתית, זה כן בעיה. אם זה כבר התקבל בחשבונות העיריה אין בעיה לעובד העיריה לתת את זה לנצרכים.

אבל לרשות העירונית עצמה ולעומדים בראשה, להם יש בעיה! לא שזה בעיה של העובד הזוטר במחלקה. אבל בהחלט של ראש העיר החרדי וחבורת החרדים העמרצים שמנהלים את העיריה ולא אווזים קצה הבנה בנושאים הלכתיים שקשורים אליהם.

כל זה רק במידה שאכן הכספים מגיעים מגופים שאינם יהודיים ונקראים אוהבי ישראל.

[ובס"ד אחרי ההתעוררות לנושא נדחו היזמות של הקרן המשותפת ע"י ראשי המחלקות העירוניות בעיר הנ"ל, והם מקבלים את הגדלת ההקצבות מקרן יהודית שכבר קבלה את הכספים מהקרן הבעייתית].

1642.

בנידון שינוי תב"ע שאדריכלית מגישה לבקשת חלק מהדיירים, וכולם אמורים להרוויח מזה, והודיעה לכולם שמי שיצטרף כיום ישלם רק סכום מסויים כהשתתפות בהוצאות ההגשה, ומי שלא ישלם היום יצטרך בעתיד כשישתמש בתכנית לשלם ע"ז פי 3, היות והיא יזמית וזה בבעלותה ותגבה מחיר של יזמות. האם כך הדין.

השבתי שאם יש מחיר עבודה של יזמות להגשת שינוי תב"ע (דבר שלא מוכר כלל, וכיום כל אדם יכול להגיש בקשה כזאת לוועדה המחוזית ולשלם את הסכום של ההוצ' לאגרות ולמהנדס, אבל אולי יש יוצאים מן הכלל ששם השינוי תב"ע כרוך ביזמות דוקא), ואם המחיר של היזמות הוא פי 3 ממה שגובה כעת, ז"א שהמחיר המלא הוא המחיר הגבוה, רק מי שמצטרף עכשיו מקבל "הנחה", וזה יתכן גם לפי הדין. אבל אם המחיר של עכשיו כבר כולל כל ההוצאות והשכ"ט, אין סיבה שבעתיד יהיה חיוב לשלם יותר בגלל האיחור. ואין השינוי תב"ע "בבעלות" המגיש עד שיקנו ממנו אותו באיזה מחיר שידרוש, אלא התב"ע שונתה ואפשר להשתמש בה בלי שום רכישה מבעלות של המגיש, רק שיהיה חיוב תשלום של נהנה מדין יורד על ההוצאות שהיו, ולא יותר מכך.

ויש אופנים שאפילו תשלום של נהנה מדין יורד לא יהיה, כמו אם ירד על דעת עצמו וממילא נהנה גם חברו וכמבואר ברמ"א בסימן רסד.

שלום רב.

בדין המבואר במגילה שמכר נביא צריך להשתמש בדמים לספרים כמו שהוכרע בהלכה, האם כריכת ספרים כלולים בדמי אלו היות שהם נותנים אריכות זמן להחזקת הספר, או שנחשב הוצאה נפרדת כמו ארון ספרים שאסור להשתמש לצורך זה.

והשבתי: מקופיא מה שזכור לי מלימוד סימן קנג יש ג' אופנים שמותר למכור, או יחיד או בלוי שאינו ראוי לתכליתו או זט"ה במעמד וכו'. מלשון השאלה משמע שכבר נמכר ולא שכעת עומדים למכור וצ"ל שהיה בא' מהאופנים הנ"ל.

נביא נמכר לקדושה שהיא גבוהה ממנו, ושסי"ן הנדפסים הם קדושה נמוכה ממנו, וכ"ש ש"ס שכבר קיים רק רוצים לתפור כריכתו בחוזק, שזה אריכות ימים לספר ולא ספר עצמו, והוא כמו לקנות ש"ס נוסף אחרי שכבר יש, שכך יהיה ש"ס בשנים מאוחרות יותר ממה שיהיה אם לא יתפרו. וזה מי אמר שמותר לכתחילה אפילו מאותה רמה של קדושה, כגון למכור ש"ס כדי לתפור הש"ס השני.

ארון לספרים הוא קדושה נמוכה עוד יותר, ולא סתם גדר שכתבתם "הוצאה נפרדת". ומסתמא להכי כיוונתם, רק דייקתי הלשון.

נשאלתי משתי בנות הגרות בירושלים והוריהם גרים בארה"ב, והאם מבוגרת ונזקקת לסיעוד וגם חולה במחלה וצריכה טיפול אישי, ויש להם בחו"ל רק בן משפחה אחד אבל אינו מתמצא בארגון הטיפול כלל, והביטוח הרפואי שם יקר אבל נותן הרבה פחות, כגון רק כמה שעות עובד זר ביום, ואילו בארץ גם הבנות רוצות ויכולות לטפל כל היום, וגם הביטוח הרפואי זול בערך ב-25% וגם יתן עובד זר לכל היממה. ואין אפשרות להטיס את האמא לארץ אלא רק ע"י טיסה פרטית של אמבולנס, שהעלות שלו יותר מ-\$100,000 ויש להורים את הכסף הזה אבל האב אם ישמע מזה לא יתן. והשאלה היא האם לאמא שהיא בעלת זכות חתימה בחשבון מותר לחתום על ההוצאה הזאת בלי לדווח לו.

והנה אם כאן יהיה לה יותר ריפוי, הרי בעלה חייב ברפואתה, ואם אינו רוצה הדין הוא שאפשר לכופו, והכפיה יכולה להיות ע"י הטעיה ובפרט אם היא בעלת זכות בחשבון הבנק וזה גם כסף שלה. אבל א"א להכריע שזה מחוייב ע"פ שאלה כללית של בנות הגרות מרחוק ואינן מעורות בחיי האם העכשוויים בלי לבדוק היטב את מצבה הבריאותי ע"י מסמכים ורופאים, ואת הביטוח הבריאותי לכל המצבים הרלוונטיים כאן ושם, שאולי למחלות

מסוימות יש טיפול יותר טוב שם, והבאתה לכאן תרע ח"ו את הטיפול או התוצאות, או מבחינת התשלומים לא יהיה רווח אלא הפסד וכו' וכו'.

1645.

לרב לוי, שלום וברכה

שמח לשתף במאמר שזכיתי לפרסם לאחרונה בתחומין.

כרגיל, אשמח לכל הערה והארה.

ושוב, עולה השאלה שלא מצאתי לה תשובה ברורה (ואולי אין כזו) - במיוחד בבית דינכם שמאמצים חוק (כמובן לא תמיד) מכוח "מנהג" ולא מכוח "דינא דמלכותא", מתי כן מאמצים את החוק ומתי לא. ואשמח מאוד לשמוע דעתך בעניין.

הקביעה שכל פעם שהחוק מנוגד להלכה - אין לאמצו (כדעת הש"ך), מוקשית לענ"ד, כי בדיני ממונות - כל חוק שקובע הסדר שונה מדין תורה, מנוגד להלכה. ואם אינו שונה מדין תורה - אין בו צורך. ולא לשווא הקשו זאת על הש"ך רבים וביניהם החזו"א.

ביקרא דאורייתא

שבת שלום

והשבתי:

תודה רבה, אעבור על זה בע"ה. ואם יהיו לי הערות ארשום לכב'.

בנוגע למנהג הקובע, ראש לכל במנהגי עבודה היות ומפורש בהלכה (בשו"ע) שהמנהג קובע. שני לו מפורש בשו"ע לגבי קנינים, מה נכלל במכר כשסתמו, או כשפירשו דבר מסויים וכדומה. גם זה מפורש בשו"ע שהכל לפי המנהג. יש דיינים המרחיבים את האומדנא להחיל חוק ומנהג מסברא שעל דעת כן הסכימו או השתתפו או נישאו או כתבו צוואה ועוד ועוד, ובבי"ד אצלנו נקטו שלא כך.

הש"ך שכ"ת מציין אינו מדבר כלל בנוגע למנהג המפורש נגד ההלכה, אלא בנוגע לדינא דמלכותא שיש חוק נגד הלכה מפורשת (כוונתו לדברי הש"ך בסימן עג סקל"ט, וכ"כ לשיטתו בסימן עב סקל"ה) וכ"ש מנהג סתם שלכו"ע אם הוא נגד דין תורה מפורש בפוסקים, שאפילו הוא נפוץ מאוד אין הולכים אחריו. (יש דיינים במקומות אחרים שכן הולכים אחר המנהג בזה במקום שאפשר להכניס אומדנא, או להכריע ע"פ סברא אנושית ע"י הסמכת בעלי הדין "בין לפשרה", ואצלנו הקפידו שלא).

ומ"ש כב' "בדיני ממונות - כל חוק שקובע הסדר שונה מדין תורה, מנוגד להלכה. ואם אינו שונה מדין תורה - אין בו צורך", הוא ממש טענת הש"ך

שאי אפשר לומר שיש ללכת אחר דינא דמלכותא במקום שיש הלכה מפורשת (רק כב' אומרה בהיפוך, להגנה על החוק/המנהג ונגד הדין). וכך כתב שם הש"ך, אם ההלכה כחוק גם בדבר שנפסק בתורה אחרת, וכ"ש בדבר שלא נפסק בתורה אחרת, במה נפסוק על פי התורה חלילה?! בדבר שהתורה והחוק משתווים יכריעו בלאו הכי כחוק, אז בתורה אין צורך ח"ו.

הדוגמאות הראשיות העולות לי במושכל הראשון ממנהג ביה"ד לפסוק כדין נגד מנהג שהוא מפורש נגד דין תורה: אם יש מנהג לבצע קנין כסף במטלטלין. מנהג לירושת הבת, מנהג שאין חלק בכורה. מנהג לתת ריביות לעובד, הלנת שכר וכדומה. בקיצור, יש ע"ז התייחסות מפורשת בפסוק בתורה או במסקנה של הש"ס, זה כמו איסור והיתר שלא עוזר על זה התנאות שבין אדם לאדם להתירם.

[שוב מצאתי כעין נידוננו, כשיש מנהג נגד דין תורה, אף שברור שעשו את ההסכם לפי המנהג, ואפילו שזה בממון רק לא כתבו זאת בפירוש באופן המועיל, וסמכו על הסבירות הפשוטה, שהדין גובר ובטל המנהג: בסימן סז סעיף ט ברמ"א].

מקווה שהועלת. ביקרא דאורייתא.

וכתב שוב: יישר כוח, ואצפה מאוד להערות כב'.

כמה הערות ושאלות בנוגע למה שכתב כב' –

1. בנוגע למנהג הקובע, ראש לכל במנהגי עבודה היות ומפורש בהלכה (בשו"ע) שהמנהג קובע.

האם ביחסי עובד ומעביד אתם מאמצים את כל חוקי העבודה? למשל, החיוב בדמי חופשה, הבראה, שעות נוספות (במחיר גבוה יותר שנקוב בחוק) וכד'? ומה קורה כשמעביד החתים את העובד שהוא מוותר על זכויות סוציאליות מכוח החוק, כגון פיצויי פיטורין ודמי הבראה? לפי החוק - אין תוקף לויתור העובד, כדי להגן עליו - ולכן חוקי אלו נקראים "חוקי מגן" - ואילו לפי ההלכה יש דיינים שאומרים, שהויתור תקף כי "בדבר שבממון - תנאו קיים". כיצד אתם נוהגים?

2. שני לו מפורש בשו"ע לגבי קנינים, מה נכלל במכר כשסתמו, או כשפירשו דבר מסויים וכדומה. גם זה מפורש בשו"ע שהכל לפי המנהג.

מניח שהכוונה לדין סיטומתא ולחו"מ סי' רא

3. יש דיינים המרחיבים את האומדנא להחיל חוק ומנהג מסברא שעל דעת כן הסכימו או השתתפו או נישאו או כתבו צוואה ועוד ועוד, ובבי"ד אצלנו נקטו שלא כך.

מה הסיבה שנוקטים אצלכם שלא כך? האם אינכם סבורים שאנשים מתקשרים בהסכמים על דעת חוקי המדינה, או שאתם רוצים ככל האפשר למעט בהיזקקות לחוק החילוני-אזרחי? ורצון זה גובר לדעתכם על אומדן דעת האנשים? אני מניח שגם אתם מסכימים, שמבחינה מעשית במקרים רבים, וכנראה ברובם, אנשים פועלים על דעת החוק שהוא "מנהג המדינה", גם כאשר אינם בקיאים בפרטיו.

4. בנוגע למנהג המפורש נגד ההלכה שע"ז וכדומה הולך הש"ך שאפילו הוא נפוץ מאוד אין הולכים אחריו, ואפילו לא בקנינים ולא בפועלים. (יש דיינים במקומות אחרים שכן הולכים אחר המנהג בזה, ואצלנו הקפידו שלא),

אז אצלכם (בניגוד למה שהיה אפשר להבין מסע' 1), גם בדיני עבודה אתם לא הולכים לפי החוק אם יש דין אחר בשו"ע או בפוסקים? כלומר, אתם מאמצים את הש"ך בכל תחום ממוני?

5. הדוגמאות הראשיות העולות לי במושכל הראשון: אם יש מנהג לבצע קנין כסף במטלטלין –

כב' ודאי יודע שלא מעט פוסקים סוברים שיש לכך תוקף מדין "סיטומתא". ושוב, אני מבין שזה בעקבות הש"ך. למרות שלמיטב זכרוני רוב הפוסקים שעסקו בנושא זה מדין סיטומתא לא הביאו את הש"ך, כי כאן הגמרא אומרת במפורש שיש תוקף לקניין כמנהג הסוחרים.

מנהג לירושת הבת, מנהג שאין חלק בכורה.

כאן אכן רוב הפוסקים סוברים שאין לתת תוקף לחוק. לענ"ד, יש 2 סיבות לכך: 1. בירושא נאמר "חוקת משפט", כך שזה נתפס כאיסורא, להעביר ירושה מבן לבת. 2. חלק מהפוסקים אומרים שחוקים אלו משקפים תפיסות שוויוניות של הגויים להשוות בן לבת, הזרות לדין תורה.

מנהג לתת ריביות לעובד, הלנת שכר וכדומה.

כאן זה כבר ממש איסורא ולא ממונא, ובכגון דא - הכל מסכימים שאין תוקף ל"מנהג המדינה".

6. בקיצור, יש ע"ז התייחסות מפורשת בפסוק בתורה או במסקנה של הש"ס, זה כמו איסור והיתר שלא עוזר על זה התנאות שבין אדם לאדם להתירם.

אבל הש"ך לענ"ד לא מגביל את דבריו לדין המפורש בתורה או בש"ס, אלא לדין פסוק בפוסקים. האם כוונת כב' שאתם מאמצים את שיטתו רק בנוגע לחוק המנוגד לדין המפורש בתורה או בש"ס?

ואכפול ביישר כוח, ותודה שכב' מסייע לי בליבון העניין.

והשבתי: שלום רב.

במענה לשאלות אענה בס"ד לפי הסדר:

1. אכן כל רכיבי השכר. ואכן אם חתם שמוותר חל הויתור, הן בגלל כל תנאי שבממון קיים, והן גם בגלל שחוק המגן הוא לא חלק מהשכר על העבודה, אלא חוק עקרוני שמעבר לתנאי השכר, ולא ע"ז נאמר שבפועלים הכל לפי המנהג כי אם על תנאי העבודה והשכר.

2. נכון ולא רק. ראה בלשונו המפורש של המחבר בשו"ע סימן רטו סעיף ח', ובסי' ריח סעיף יט, ובסי' רכ סעיף טו, ובסי' רכט סעיף ב, ובסי' רל סעיף י, ובסי' רלב סעיפים ו' ויט, ובסי' רעב סעיפים טו ויז, ובסי' שח סעיף יג, ובסי' שיג סעיפים א' וג', ובסי' שנח סעיף יא, וכן ברמ"א במקומות הבאים: בסימן ז סעיף יב ושם בביאור הגר"א, ובסימן קמ סעיפים ח' וי, ובסי' קמג סעיף א, ובסי' קנג סעיף כ, ובסי' קעו סעיף מח, ובסי' שו סעיף ח, ובסי' שיד סעיף ב, ובש"ך סימן שנג סק"א.

3. אשתדל לכתוב מדויק כפי יכולתי ברגעים אלו. בגשת דיין לפסוק את הדין, יש לו כלים מקצועיים ביותר שבהם ורק בהם לא יתכן שיטעה מתוך סברות מוטות ככל שישנן, ויש המון מוקשים וכיווני הטיות דעת לכל ילוד אשה. וב"ארגז הכלים" יש גם כלים פחות מקצועיים, ובהם עלולה לשלוט טעות. הכלים החזקים הם הטור ושו"ע ונושאי כליהם כולל הפוסקים המקובלים שהשתיתו פסקיהם על הכתובים. הכלים הפחות חזקים והיותר חשודים, הם האומדנא והסברא.

הליכה אחרי מנהג שאנשים רגילים מן הסתם להתכוון לקיימו, בחוק כלשהו כמו למשל חוקי חוזים ותנאים, אינה דין כתוב, אלא אומדנא וסבירות דעת של הדיין בדעות הצדדים שלפניו. וכן כל שאר הנידונים שכב' עוסק בהם.

עתה ימחל נא כב' ויעיין בלשון המחבר בשו"ע הלכות דיינים סימן טו סעיף ה. סביב זה יש הרבה משא ומתן ושקלא וטריא בין הדיינים איפה גבול המותר לשימוש באומדנא, ושוב [אם יורשה לי להתבטא את ה"דיאגנוזה" שלי] המקילים ללכת יותר ע"פ אומדנא עושים זאת מתוך אומדנא שכך צריך לעשות. ואילו המחמירים ללכת יותר כפי הכתוב גם נגד אומדנות, בחרו בדרך זאת מתוך הכתוב!

זה ברור שאם באים שני בעלי דינים ומצהירים שהם כרתו חוזה על דעת חוקי המדינה, שיפסקו להם לפי החוק. אבל אם זה לא מוצהר, רק צריך להכנס לדעתם, או מתוך חוסר דעתם של הצדדים שלפנינו בנקודה הזאת, להכנס אל רוב האנשים החושבים, ולספח את בעלי הדין הללו אל הרוב מתוך סמך סברתי שהם מן הסתם חלק מהרוב,

זה לא יותר מאומדנא. ובמקרים אלו שהם רוב המקרים שהשאלה הזאת ניקרית בדרכינו - איננו הולכים לפי סברות כרסיות ולא לפי אומדנות כלליות, אלא לפי הספר.

וטרם אכלה לדבר אציין ציטוט שנזכרתי תוך כדי הכתיבה, בהלכות אונאה ומקח טעות, לגבי השאלה עד מתי יכול לתבוע אונאתו, שאחרי גבול הזמן אין יכול לתבוע אונאתו כי "ידע ומחיל". כתב ע"ז בפתחי תשובה סימן רלב סק"א אם הלוקח מהמונים ועמי הארץ וכו' ולא מחל, לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים, ואם חרג מהזמן או השתמש בזה אינו יכול לחזור אף שלא ידע.

4. כוונתי להלנת שכר וכדומה, שזה איסור ריבית, ולא חלק מרכיבי השכר. וכפי שכב' כותב בהמשך, וגם בזה יש דיינים שנוקטים לא כך. אני מהרהר עוד בשאלתו זו, איזו היכי תימצי יש שבדיני עבודה ילכו אחר דין מפורש ולא אחר חוק? הדין המפורש הוא ללכת אחר המנהג, אז למה חוק [או איזה חוק] יהיה נגד הדין? או שזוהי שאלה תיאורטית בלבד? ואגב כבר התכתבנו בעבר סביב הסוגיות הללו, עוד בחיי אמו"ר הראב"ד זללה"ה, ואז כתבתי [אם איני טועה] לכב' גם את העקרון [שכעת ציטט כב'] שכל תנאי שבממון קיים גובר נגד חוק עובד מעביד שאי אפשר להתנות. וגם את ההכרעה הקבועה של אמו"ר ובית דינו, שהדין כמנהג בפועלים, לאו דוקא כחוק, וכאשר יש מנהג סקטור מסויים הוא המנהג הקובע, והוא נחשב מנהג המקום ולא החוק. (כי בלאו הכי החוק קובע רק בגלל שהוא המנהג, ולכן מה שנהוג בפועל גובר ע"ז, בתנאי שהוא מנהג גמור, ומנהג של סקטור ודאי נחשב מנהג).

5. הגמרא שמדברת על סיטומתא לא מדברת על קנין כסף. הגמרא היחידה לגבי כסף אומרת שחז"ל הפקיעו קנין כסף במטלטלין. ולא יהיה רחוק מדי ולא מוזר להניח שבזמן חז"ל כבר היה מנהג כזה בשוק למכור ולקנות גם מטלטלין בכסף, (מאי שנא לאנשי העולם מטלטלין מקרקע, וקנין קרקע כבר מוזכר בפרשת חיי שרה שהיה בכסף), ואעפ"כ ולמרות מנהג הסוחרים הזה גזרו "שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה" והפקיעו קנין כסף במטלטלין. אז למה ישתנה הדין ויהיה המנהג קובע דוקא בחלופ אלף ושש מאות שנים?? נכון שיש סוברים אחרת וכבודם במקומם מונח, נשאלתי ועניתי לגבי הנהוג אצלנו, (ולא רק). והסיבה היא שנגד דברים מפורשים לא עוזר מנהג וסיטומתא. ואגב זה לא רק לפי הש"ך, וכאמור לעיל שמחלוקת הרמ"א והש"ך וכל המסתעף מזה, היינו לגבי תוקף "דינא דמלכותא דינא", אבל על סתם מנהג לכו"ע אין כח נגד הלכה מפורשת.

6. אשתדל להזכר מתוך נידונים שנפסקו בעבר, האם זה מוגבל לתורה וש"ס או גם לפוסקים. כעת אין לי זכרון ברור בשאלה זו. בפשטות

זה על כל הלכה בשו"ע, זה "החוק" שלנו. וכתבתי תורה וש"ס אגב שיטפא בגלל שהנושאים שעלו לי ראשוניים כדוגמאות הם מפורשים גם בתורה ובש"ס.

בכל הכבוד הראוי.

1646.

לידידנו הגר"י הלוי שליט"א, ראשית..... האם תוכלו למקד לי (כמובן בלי שום אזכור והקשר לגבעת הישיבה דב"ב) במה התייחד הגאון המופלא רבי חיים גדלי' צימבליסט זצ"ל?

בברכה רבה.

והשבתי ע"ז: שלו' וכטו"ס,

אמו"ר זללה"ה למד שנים רבות בכולל "שבט מיהודה" בתל אביב בעת שבראשותו עמד הדיין המובהק הגרח"צ זצ"ל. זה היה כולל ללימודי חושן משפט ואבן העזר מהש"ס ועד למעשה (טור ושו"ע ונו"כ), ואמו"ר גם הלך ללמוד תחתיו שימוש חכמים בביה"ד בתל אביב. הקשר היה עמוק מאוד, והגרח"צ השתתף אצלנו בשמחות המשפחתיות מאז ועד סוף ימיו, השתתפות מלאה וארוכה, לא רק להגיע לומר מזל טוב.

זה היה דור של דיינים ת"ח שלמים ואמיתיים, מסוג הגריש"א והגרש"ש קרליץ ועמיתיהם. ולא כמו שיש היום במערכת – במחילה מכולם. והגרח"צ היה יחודי מאוד ביניהם. אגב לפי זכרוני, מי שהעלה אותו בעל כרחו להיות דיין בביה"ד הגדול לאחר שנים רבות, היה ר' ישראל מאיר לאו כשנהיה רב ראשי לישראל, ומתפקידו היה גם חברות או ראשות בביה"ד הגדול, והוא היה ג"כ תלמיד של הגרח"צ, והרימ"ל אמר לוועדות של המינויים שלא יעלה על הדעת שישב בביהדה"ג כאשר הגרח"צ יושב כדיין בבי"ד נמוך ממנו, וממש הטיל וטו על זה, כי לדבריו זה בזיון לכל המערכת שיתכן דיין כהגרח"צ בבי"ד איזורי וכל היושבים בביהדה"ג הם קטנים ממנו.

פרט זה יצויין לעומת הנפרץ בעשורים האחרונים שכל דיין משתדל להגיע "לעליון" בשביל הכבוד או בשביל להיטיב את תלוש המשכורת לפני הפרישה לגימלאות, כדי שהפנסיה תהיה גבוהה... הגרח"צ כאמור היה מזן אחר, מהסוג העתיק והישן, ולא היו מעורבים אצלו שיקולים חיצוניים וזרים כאלו. לולא הרימ"ל שהעלה אותו לביהדה"ג, הוא לא ניסה אפילו להגיש מועמדות לזה.

ואחזור לשנים המוקדמות יותר שאני זוכרו, תקופת "שבט מיהודה", ואת המדובר אודותיו מפי הדיינים (אמו"ר וחבריו) [שנות תש"מ].

הגרחג"צ היה מאוד "בעל אופי שיפוטי" כלשון המשפטנים. שאין לו שום שיקולים אלא יבש לגוף הענין, חותר לאמת, ובעל חוש ירידה לעומק נקודת שורש הדין, וממנו להכריע את המסתעף על פי הש"ס והפוסקים הקדמונים. כך היה בלימודו ובפסקיו, וכך היה בחייו האישיים. ללא התחברות לא לקבוצה ולא לעדה או חוג, בלתי להתמדה ולעיון, ושמירת ההלכה בדרך המסורה מספרי הפוסקים הקדמונים בשמרנות. כיום יש שיטות רבות בין הדיינים, שהחלו מהסתמכות על פסיקות ועל מראי מקומות משו"ת שונים, כאשר השיטה השמרנית שיוצאת מהש"ס ושו"ע עולה בקנה אחר. ולא היה חלקו עמהם.

עד סוף ימיו גר בתל אביב, בין חילונים, ובעלי בתים עמי הארצות, ומסר שיעורים יומיים לשם הרבצת תורה וקביעות עיתים לתורה, בלי תחושת פחיתות כבוד, או חסרון בקשר עם גדולי התלמידי חכמים באיזור כל כך מרוחק. ובלי לרדת מאומה ממדרגתו שהשיג עוד בהיותו בחור מופלג בין עמיתיו בירושלים וכתלמיד ותיק לרבותיו שבישיבת חברון. הוא לבדו בממלכה התורנית של עצמו בלי להתבטל מתורה בעיון ובסברה אפילו לרגע אחד, ולא דבק בבגדו שמץ רבב של עולם הזה ונהנתנות תל אביבית. עשרות שנים. הוא לא היה רב נאור ולא חייכן, ולא התקרב כי הוא זה לעולם החולין שבו חיו הבעלי בתים שלו.

כאמור הפסקים שלו בבית הדין היו מושתתים על היסודות התורניים בלבד, בלי סברות אנושיות, ובדרך זו העמיד את תלמידיו. דוגמא לפסק שלו שהתקבל מאוד בבתי הדינים בשנים שאח"כ (אם כי גם בזה יש את השיטות המתפתחות יותר שהן מתקבלות בקרב חוגים רחבים בין הדיינים בשנים האחרונות): בדורו עלתה לראשונה השאלה ההלכתית של מעמד "חברה בע"מ" בדין תורה. מהי ההלכה ביחס למי שתובע חברה? שנתבע ע"י חברה? חברה שפושטת רגל ויש נכסים לבעליה? היחס בין בעלי החברה בינם לבין עצמם? ועוד.

דעתו של הגרחג"צ בשאלה "מודרנית" זו, אופיינית מאוד לשיטתו ולאופן הסתכלותו על כל העולם באספקלריא של הלכה. בבהירות, בחדות, באופן מבוסס ונחרץ. הגם שבעיני אנשי העולם "הגדול" החיצון ולדעתם התלושה מתורה זה נשמע לא הגיוני ולא קביל. זו התורה, ואנו היהודים מסתכלים ומכריעים לפי התורה ולא לפי סברא וק"ו שדעות המשפטנים והמשפט הכללי אין להם מקום ומשקל.

(על פי פסקי דין כרך טו עמ' תעט, בהרחבה מעט): הגרחג"צ נקט בפסקיו (מהם גם הנדפסים משכבר הימים בחלקי הפד"ר) כדבר פשוט שבד"ת אין מושג "יישות שאיננה אנושית". התורה ניתנה לבני אדם, החלויות והקניינים נפעלים רק ע"י בני אדם. והבעלות היא אנושית. החוק הגויי המציא מושג חדש, מופשט, של יישות כביכול, ושמה "חברה". זה אפילו לא "דומם" זה רק "רעיון דמיוני", ולדעתם האדם עושה "בשם"

החברה, וזה לא הוא, זו החברה שקנתה; שמכרה; שהתחייבה; ולא מצאנו שורש להיתכנות כזאת בתורה. כלומר שאין זה מציאות. אם יש כספים שאינם הפקר, הרי אומר שהם שייכים למישהו. לאדם בן אנוש. ואם ישנן פעולות שנפעלות תחת חסות חברה או עמותה, הן נפעלות ע"י אדם שהפעיל והחיל אותן. אמנם יכולות להיות קיימות קופת הקדש וקופת קהל וקופת שותפין, אבל הן דוממות ואין להם חובות ותביעות, ורק אם זה ממון קהל ושותפין יתכן שיהיה לקופה תביעה על אחרים או לאחרים עליה, והפשט הוא שלגבי התביעות כל אחד מהקהל והשותפין הוא בעל אחוזים מהחוב והתביעה, והגזבר התובע או המקנה הוא שליח ציבור. כי בתורה אין מושג של יישות דוממת נפרדת מבני אדם לגבי חבויות וחלויות.

עם כל האמור, גם בהלכה יש הגבלה של חובות החברות שבעלים פטורים מלשלםם באופן אישי מנכסיהם, וזאת כאשר העיסקה והחוב נוצרו מול חברה בע"מ של בעלי החברה, כלומר שבעת העיסקה או החוב היה תנאי בין האישים הפועלים, דהיינו בעלי החברה מצד אחד ואלו שפעלו מולה את הפעולה מצד שני, והם חתמו על מסמך שהכל בע"מ ובזה התנו האנשים ביניהם מראש, שהחובות יחולו רק על "ערבון מוגבל", וההגבלה היא ערך שוויות נכסי וממון שרשום ע"ש החברה בלבד, ולא יחול על ראש האדם ועל כל שאר נכסיו. ובכל חלות והתחייבות שנחתמה מול "חברה בע"מ" מפרשים כך את החתימה ביניהם.

את ההסכמים הפנימיים שבין "בעלי החברה" הגם שהיא בע"מ, ראה הגרח"צ כשטר שבין האנשים כשותפים ממש, בלי שום הגבלות. כי בני אדם חתמו והתחייבו והחילו, ולא חברה חתמה... ואם כלפי אחרים שהשקיעו יש להם הגבלות ערבון, בינם לבין עצמם אין הגבלות ערבון והם שותפים רגילים לכל דבר. וכן מה שחל על החברה, או הרוויחה החברה שייך גם לבעליה. ועוד הרבה פרטי דינים הסתעפו מגישה זו בדיני תורה שונים במשך השנים, שאין מקומם במצע קצר זה. ובדרכו בפסיקה זו וכדומה לה הולכים הרבה בתי דין ודיינים.

גם בין ת"ח קרובים, וקרובי משפחה, לא היה הגרח"צ איש רע להתרועע. אף שהיה איש שיחה נעים, אבל הילוכו בשקט ודיבורו שקטים, קולעים אל השערה. וכולו נקיות בדיבור ובדעה. איש המעלה משרידי מחונכי שיטת סלבודקה. כזה היה סוג הקשר בינו לתלמידיו מהכולל ומהדיינות (כאמור"ר זללה"ה), אם בפגישות ואם במכתבים, שעברו ביניהם כמה פעמים במשך השנים וגם בהזדמנויות שאמור"ר כמו הרבה דיינים מכל א"י שירדו תל אביבה בהגיע אליהם דין תורה סבוך והצטרכו לקבל בו דרך פתח לפסק, הוא קיבל אותם לעת ערב בבית הכנסת שלו או בביתו, שמע, הגיב, צידד לכאן ולשם, שלל פן אחד והסכים לדרך ניתוח אחרת, וסיים בקצרה, ושב לתלמודו המנותק מכל העולם.

(הד"ת של פוניבז' באמת היה מיותר. הוא לא מאפיין אותו כי הוא זה. בסך הכל הוא דן בחייו בסביבות 1000 תיקים [לפחות] וזה אחד מאלף, לא יותר. וזה לא אומר עליו כלום חוץ משפסק מה שהיה נראה לו לנכון, ותו לא. מה שבבני ברק נמדד האישיות על פי דין תורה בודד, ועל פי שייכות לצד א' והיפוכו בשייכות לצד ב', זה גופא דבר הכי מוזר והפוך לדמות של הגרח"צ. ויותר מכך: הפרט המאפיין על הגרח"צ זצ"ל שכן עלה וניבט מהד"ת הנ"ל, וחזר ע"ע בכל התיקים האחרים, אבל בו היה לזה פרסום יותר, שהגרח"צ באופיו "השיפוטי" כפי שתואר, לא היה ניכר עליו בעת הדיון שום זיקת אהדה למי מהצדדים הנידונים והטוענים, וכל אחד היה בטוח שהוא זה ששיכנע אותו בטענות. בשו"ע זה מובא מפורש שצריך הדין ליזהר לא להאיר פנים לאחד יותר ועי"ז מסתתמין טענות שני, וכן שמי שמפסיד בדין חושד לדיין. אבל קשה מאוד למי שטבעו אנושי לא להביע בהבעות הפנים עם מי הוא מזדהה ומי לא הסתדר לטעון אמת לדעתו. אבל אנשים של תורה "יבשה" כדוגמת הגרח"צ הם המותאמים ביותר להיות דיינים ולדון דין אמת, שלא רואים את בעלי הדין בעיניהם בשעת הדיון, אלא את הדינים וההלכות. ואכן עד יום פרסום הפסק, כולל ליל יום הפסק הוערך וכובד הגרח"צ ע"י ב' הצדדים בלי שום ביקורת).

1647.

נשאלתי אם יש היתר לקנות בט' הימים בגדים חדשים בחנות שיש מבצעים רק בימים אלו, כי זה "דבר האבד".

והשבתי שהמחבר בהל' ת"ב (סי' תקנג סעיף כג) מזכיר דין דבר האבד לגבי סחורה בת"ב וכותב שדינו כמו בחוה"מ, (ועי"ש במג"א סקכ"ה ובתרוה"ד תשובה קנג ובמחצית השקל כאן). וכתב ע"ז המשנ"ב (ס"ק מח) שכן הדין בדיני אבלות שביורה דעה שמותר למכור ע"י גוי. ומינה נלמד שלקנות ולמכור בעצמו אסור. וכ"ש לדין שפוסקים כהתרומת הדשן שאין היתר דבר האבד באבלות אלא רק בחוה"מ.

א"כ החנויות שמפרסמות זאת הם כנראה ספרדים לפי פשטות השו"ע ודלא כהמשנ"ב.

1648.

נוסח שאלה: באו אלי בקשר להחתמה נגד העלאת מחירי השכירות בירושלים מה דעתך בענין ואשמח אם תשלח מקורות נחוצים.

אני כשלעצמי חושב שעדיף לאגד את השוכרים ויותר למנוע מהשוכרים לשכור ביוקר מהמשכירים ועיין. מדובר בהמון אברכי חו"ל הגרים כאן ורבני

השכונות בירושלים יכול להיות פה שלהם לתקן התקנה להם שאף אחד לא ישכור עם הפקעת שערים.

השבתי ע"ז: אכתוב למעכת"ר הנלע"ד במושכל ראשון,

אילו זה היה מחיר מנופח שלא לפי הביקוש, היה מקום לכתוב זאת.

וגם אז לא היה יכול להתבצע בלתי עם הצעת כת"ר"ה לעשות התאגדות השוכרים לא לשכור, ועי"ז ירד הביקוש וממילא המחיר.

ובלי לגזור על השוכרים לא יעזור לגזור על המשכירים, והוא דברים בטלים. והשוכרים לא באמת רוצים זאת, הכי הם יפסיקו לגור? הם יעברו באלפיהם לעיר אחרת? ואם הם כן רוצים להתאגד להכריח המשכירים מי מעכב בעדם? למה רבני השכונות צריכים לגזור עליהם זאת?

ועוד פן של דיון היה אילו אחב"י האמריקאיים הבאים לעיר הקודש לא היו בעלי חזקת ישוב, היה מקום לעיין בכל הסוגיות והתשובות של חזקת ישוב כשהמקומיים מונעים מהאורחים את היוקר וגרמת ההיזקים. אבל ב"ה ירושלים עיה"ק לא נתחלקה לשבטים, ויש חזקת ישוב לבני חו"ל כמו למי שהוריהם מפה עיה"ק. אז איך אפשר להקטין את עומס המבקשים?

אם הזוגות השוכרים היו ממקום מוגדר בחו"ל, היה עוזר ליצור קשר עם רבניהם ובתי דיניהם התם, שהם יגזרו עליהם לא לגור פעיה"ק אם השוכר ידרוש יותר מכך וכך. וכ"ת יליד חו"ל אולי מכיר הרבנים שאפשר להתקשר עמהם, אם שייך בכלל.

ע"כ הנלע"ד.

שוב ראיתי שרבני השכונות קבעו למשכירים ולשוכרים כאחד לא לפרוץ גדר ולא להעלות שכ"ד משנה העברה לשוכר חדש בהעלאה של יותר מ-10% ולהמשך שכירות לאותו שוכר לא להעלות ביותר מ-5% ובמושכל ראשון לעשות הפרש בין שכירות חדשה לישנה הוא הגיוני, אבל אחרי מחשבה זה שוברו של התקנה, כי כל המחסום להצליח יתכן אם למשכיר לא יהיה שוכר חילופי אם יזרוק את השוכר הקודם (והעלאת מחיר בלי שהשוכר יעלה ויקיים את הדרישה הרי היא הוצאת השוכר מהבית. כי אין לשוכר רשות להשאר מעבר לתקופת החוזה במחיר שבע"ב לא מסכים לו, וגם רבנים בתקנתם לא יכולים לאפקועי ולאפוקי ממונא ממוחזק ובכלל זה להכריח להחזיק שוכר שלא משלם המחיר שבעה"ב קובע), והאפשרות היחידה שלא ישיג שוכר חילופי הוא שכל השוכרים מאוחדים בהסכם שהמחיר הוא בדיוק מה שהיה או העלאה מינימלית בלבד, וכך לא ירצה להשאר בדירה ריקה וישכיר במחיר סביר. אמנם למה שקבעו הרבנים הללו ששוכר חדש יכול לשלם כפול מישן פשיטא שירצה בעה"ב להשכיר לחדש וגם החדש לא ימנע מלשכור בהעלאה כפולה, וא"כ כל המשכירים יהיה להם חילופי ביותר והתקנה לא להשכיר לישן ביותר מ-5% אין לה קיום. או שכולם ינועו

וינודו מבתיהם בסוף כל שנה אם ישמרו על התקנה, או שיעדיפו להשאר באותה דירה ולשלם כחדשים אם בלאו הכי ישיגו גם במעברם דירה יקרה ב-10% למה להם לא להסכים לבעה"ב מיד.

ועכ"פ אין לזה יסודות בהלכה אלא בחשבונות שוק בלבד.

1649.

נשאלתי מזוג שקנו דירה בהלוואות ומשכירים אותה לשם השבת ההלוואות, ובחלק מהכסף שנכנס מהשכירות הם משלמים על תיקונים בבית שיהיה ראוי למגורים כגון מיזוג אוויר וכדו'. האם וכמה חייבים מעשר כספים על דמי השכירות הנכנסים. וכן אם ימכרו את הבית כמה מהפדיון יהיה חייב במעשר.

והשבתי שחייבים מרווחים, והבית עוד לא כיסה את הקרן של עצמו, ורק מעבר לכיסוי נחשב לרווחים. וע"כ דמי השכירות כל עוד שלא כיסו את הרכישה פטורים כי אינם רווח. וגם ההשקעה בבית מהשכירות לא נחשבת לרווח אלא להוצאה. ואם ימכרו את הבית יהיו חייבים על סכום ההפרש שהרוויחו במכירה יותר ממה שהבית עלה להם לרוכשו.

1650.

נשאלתי מאברך שרוצה להוסיף חדר לדירתו בבניה קלה על עמודי ברזל, ולהרחיבו עד קו החצר (קו 0), האם מותר בלי לשאול שכני הבנין הסמוך שמתקרב אליו, או שחייב להרחיק מהגבול, וכמה.

והשבתי שמצד החוק, ובדרך כלל השתתפו השכנים והשתעבדו זל"ז ע"ד החוק, צריך אויר 6 מטר מבנין לבנין. ומקובל שאם בית אחד התקרב, גם שכנגדו יכול להתקרב ולא יכול הראשון לדרוש שישאר הריווח רק על חשבון השני. ומצד דינא דגמרא וכך השו"ע אין דין הרחקה בכלל אא"כ מול חלונות, בלי גבול כשיש חשש היז"ר, ועם גבול ד' אמות כשיש חלונות ואין חשש הוספת היז"ר חדש. והד' אמות אפשר שיחולקו ב' אמות ע"ח כל צד. אמנם אם נשאר ד' אמות בחצר הסמוכה מעבר לחלונות, יכול מדינא דגמרא להרחיב עד קצה הגבול בלי לעשות שם חלון חדש, ואפילו יעשה חלון בקצה הגבול, אם ישתוק השכן לחלון (זמן מועט או ג' שנים, תלוי בדעות בשו"ע) יהיה חזקה למחזיק שעשה את החלון החדש, ולא יוכלו למחות יותר נגדו.

שוב חזר השואל אחרי כמה דק' ושאל, שדיבר כעת עם ראש בי"ד מסויים ואמר לו שצריך להרחיק מקו הגבול מטר 70 ס"מ, והשאלה היא מאיזה דין זה המידה הזאת. והשבתי שאינו מן הדין, כי אינו לא החוק ולא המנהג ולא

דינא דגמ', לא ד' אמות שלמות, ולא חצי מזה, לאף אחד מהשיעורים. ואולי הרב הנ"ל יוצר מנהג, ועי"ז עם הזמן יהיה כך הדין לפי המנהג. ואולי יודע הרב על חוק עזר עירוני שונה שנקבע בעיר לגבי היתרי בניה בהרחקה בשיעור זה בדיוק. ועצ"ע.

1651.

נשאלתי מכהן שנפטר אב של חברו לעבודה וצריך ללכת לווייה, האם מותר להכנס למקום הלוייה שבבית קברות או אסור. והאם נכון שאסור להכנס לכל תחום החומה שסביב בית הקברות.

והשבתי שלכל מקום מקורה אסור, ולכן לא יכנס למקום שעורכים בו את ההספד אלא ישאר בחוץ תחת כיפת השמים, ובשבילים של בית הקברות שאינם מקורים, בדרך כלל סמוך להם קברים משני צדדים או מצד אחד, ואסור להלך בהם, אלא אם כן יש שבילים הרחוקים מכל כיוון יותר מ-2 מטר מקבר, או שיש גדר לצד השביל החוצץ ומפריד בין הקברים לשביל, אז מותר.

1652.

בענין ד' הבחורים מבני ברק ואלעד שהתארכו בירושלים והציע לאחד מהם שיש לו רשיון נהיגה שיבואו לשמחו באירוסין ברכב שכור וישלם ע"ז 150 ₪, ונדברו ביניהם שהרכב יעלה קצת יותר וכל אחד מהם יוסיף כמה שקלים, ושוכר הרכב טעה בחשבונו וגם היה עיכוב מהשעות שתוכנן ובס"ה הוציא 200 ₪ יותר מהשתתפות החתן ורוצה לחלק ביניהם שכ"א יתן 50 ₪. ושואלים האחרים האם חייבים לשלם לו התוספת כי זה לא היה צפוי ומעבר ל"כמה שקלים" וגם טעות שלו בחישוב ואחריותו, ומציינים שנסיעה לירושלים הלך ושוב בתחבורה ציבורית היה עולה להם רק 30 ₪ לכל אחד.

והשבתי שעל פי ההלכה המפורשת צריכים לבוא כל הד' לשאול יחד, הן בגלל דתלוי בדיוק המילים שאמרו זל"ז קודם כדי לדעת אם הם שותפים או שיש חיוב ערבות למי מהם, ואין אמת במה שנאמר זה שלא בפני זה כי כל אחד זוכר רק את הפנים שקרובים אליו, ורק בהתאסף כל הפנים יחד מתבהרת התמונה האמיתית. והן בגלל שמסתמא ההכרעה היא ע"פ דימוי מילתא למילתא וכל דיין ידמה באופ"א ומי שלא הוסמך ע"י הצדדים אין תוקף למה שיאמר.

והנה על סכום של 120 מתוך 200 הנ"ל פשוט שצריכים לשלם לו אפילו אם לא כלול בהתחייבותם מ"מ זה ההנאה שקבלו. ואם החזור בלילה לא היה בזמן שיש אוטובוסים ההנאה גדולה יותר לפי השתתפות במוניות.

אבל על ההפרש יש לברר מי אמר את ההצעה שישכור ואולי הוא ערב, ואיך נדברו שישתתפו בהפרש, אם זה היה לפני השכירות אולי שכר עבור כולם וכולם שותפים. ויתכן גם שתחילת נסיעה על פי הסיכום היא מעשה קנין שמחיל את השותפות. ומאידך הטעות של הנהג בחישובים היא שוגג, אבל אם הם שותפים אחריותו של כל שותף מחייבתו בשמירה גם מגרמא ופשיעה, וטעות כזאת היא מסתמא פשיעה. ואולי יש לחלק על מה ההוצאה הגדולה, אם חלק על טעויות חישוב, וחלק על עיכוב יותר שעות, מי אשם בעיכוב. וכ"ז יש לברר במעמד כולם.

1653.

בענין הפיר שבין הבתים המחוברים, שבנין א' שאל רב וקיבל רשות (בלי מעמד צד שני) להרחיב דירותיהם ע"ח הפיר עד הגבול שבין הבנינים. ואחר זמן רצו גם בנין ב' להרחיב אל הפיר, ואז בנין א' אסר עליהם זאת בצו מניעה שקיבלו מהרב (שהתיר להם עצמם בעבר לבנות), ושואלים מה האיסור לבנות כמו הראשונים.

ושאלה זו יש להפנות אל הרב כמובן, אבל ניתן ללמד זכות שלא התיר ע"פ הלכות שכנים ושותפים שלהם יש זכות ולהם לא, אלא התיר למי שבא ראשון לנסות לבנות והיה עדיין זכות מחאה לבנין השני, וכשלא מחו זכו ראשונים בבניה שלהם מדין חזקת תשמישין וחלונות, ועי"ז שיש חזקה נאסר על השניים להתקרב לחלונות שבפיר. כנלע"ד.

1654.

נשאל הגר"ו מבעל תשובה מחו"ל שאחותו ודודתו אחות אביו אמרו לו שהם לויים, אבל הוא לא יודע מנין להן ולא שמע זאת מאביו שהיה רחוק משמירת תו"מ. וכעת נולד לו בן בכור מה דינו לגבי פדה"ב.

וסבר שיש כאן ספק ספיקא, שמא הוא לוי ושמא הכהן לא כהן, והמע"ה, לכן אולי שיפדה בלי ברכה ויקח הכסף בחזרה.

ועי' בגר"א יו"ד סי' שה סק"ח שצויין בתשובה מס' 754, דעיקר פדה"ב הוא ממוני ולכן יש המע"ה ולא חיוב מספק.

1655.

סבר בני שיחי' שאסור לברך שהחיינו על פרי חדש בשבת חזון שחל בה ט' באב, מידי דהוי אבלות בצנעא נוהג.

אבל לענ"ד מה שלא מברכים שהחיינו למנהגנו בבין המצרים אי"ז מדין אבלות (שרק ט' הימים שייכים לאבלות חוץ משבת) אלא מדין צער על החורבן אשר בשבת אין צער חורבן, שהרי לאבל ממש מותר גם לברך שהחיינו אם אוכל פרי חדש. לכן אין סיבה לאסור לברך שהחיינו על פ"ח בשבת שחל בו ת"ב.

1656.

אברך שהכנסותיו מצומצמות וכעת זקוק דחוף לטיפול שיניים בעלות 8000 ₪ ומבקש ממעשרות של חבריו, טוען אחד החברים שיש למבקש קופת תגמולים של אשתו העובדת שאפשר לפדות חלק ממנה בסך זה ולשלם לשיניים ולא מגיע לו צדקה. אמנם המבקש לא רוצה לשבור את החסכון בגלל שדואג לעת זקנה שלא יוכלו לעבוד, וגם שכעת זה כרוך בהפסד של 35% מס ואח"כ זה פטור ממס. והשאלה היא האם מגיע להם מכספי מעשרות המיועדים לצדקה.

השבתי שקופת תגמולים אינה זמינה תחת ידו, וזוקקת שבועות של בקשה והמתנה ומס, ולכן לא נחשב שיש לו לענין לומר שלא מגיע לו צדקה. (גם לענין כפל חלק בכורה לא נחשב מוחזק אף שרשום ברישומים שיש לו). ולא גרע מעשיר במקומו שנמצא בדרך שנותנים לו, וכן מי שאם ימכור נכסיו כעת יאלץ למכרם שלא בשוויים שנותנים לו. אבל בדרגות העדיפות כשיש כמה צדקות מי קודם למי, מסתמא מי שזקוק ואין לו מוצא כלל קודם לו, ומי שיכול להמתין או לקבל ממקו"א או להרוויח חלק, הם פחות עניים, וכן הדין בו.

1657.

בדבר אשה שהיתה זקוקה לשתות ולאכול באמצע הלילה בליל ת"ב נדחה ע"פ מצב רפואי, ושואלת לפני השקיעה ביום ת"ב אם יכולה לומר נחם ועננו במנחה, ומה הדין לגבי הבדלה שלא עשתה אם צריכה לעשות כעת או להמתין למוצאי ת"ב שבעלה יעשה.

השבתי שאם מעלוה"ש עד כעת התענתה, יכולה לומר גם עננו וגם נחם, דאמנם בת"ב יש תוס' תענית מהשקיעה, אבל מי שהתענה מעלוה"ש נחשב שהתענה ביום, כמו שאר התעניות. ולגבי הבדלה, רק לשתית מים אי"צ להבדיל, אבל אם גם אכלה היתה צריכה להבדיל, ואם לא ידעה או שכחה ואכלה בלי הבדלה לא הפסידה להבדיל אח"כ. ע"כ אם צריכה לאכול שוב תבדיל קודם, ואם אינה צריכה לאכול שוב יבדיל לה בעלה במוצאי הצום.

בדבר דירת יורשים, שחלקם יתומים קטנים, ונמכרת ע"י אפוטרופוס שהתמנה ע"י בימש"פ והיא עו"ד שאינה שומ"צ. ושואל ב"כ הקונה אם מותר לרכוש כאשר לא היה מינוי הלכתי של בי"ד לאפוטרופוס, ולא ברור שהמכירה נעשית ע"פ הלכה למכור רק לתועלתם ולא סתם. וגם שלכא' אם מוכרת רכוש יתומים קטנים שלא על פי גדרי ההלכה אולי לא חלה המכירה כלל, ועכ"פ לקונה אסור להשתתף בזה.

ועיין בפס"ד כרך ז עמ' קסז. ובכרך י עמ' קמו כתבתי דאפוטרופוס שעושה במה שאין מסמכותו הוא כמו זר. כלומר שלא חל קנין כלל. וההוכחות לזה עי' בירוחב"ש במהדו"ב עמ' 24-25 ע"פ התוס' בגיטין מ ב ד"ה וכתב, ורש"י שם דף נב א ד"ה להוציאן, וכ"ד הראב"ד בפ"ז מעבדים ה"ח ובפי"א מנחות "לא לכתחילה ולא דיעבד".

ועי"ש שגם הראשונים שחולקים וס"ל שבאותן דברים יש סמכויות לאפוטרופוס ונקרא בעצמו "בעלים" (ומקורו בלשון הירושלמי תרומות פ"א הל"א המובא בעוניו"ט יו"ד סי' קיב, וכן לשון הריטב"א [החדשים] ב"מ לח א ד"ה פורטין), מודים שאם עבר האפוטרופוס על ההגבלות של מינויו ע"פ ההלכה, שלא חל מה שעשה, רק שלענין מה שכן יכול לפעול גדרו כבעלים.

ועי' עוד בפסקי דין חי"ד עמ' ע-עז, (ובאותו ענין ראה הרחבה ב"השקדן" חלק ג' פרק לה עמ' 257-259), וחט"ו עמ' תקכו ואילך.

על כן למעשה נראה, שאם אין ליתומים הפסד בהמשך בעלותם על הנכס, הרי אסור לאפוטרופוס למכרו עד שיגדילו, ומה שאסור לאפוטרופוס למכור, אם מכר לא חלה מכירתו כי הוא כמו אדם זר שמוכר את שאינו שלו. ובמקרה כזה אין ברירה לקונה שומ"צ, וימשוך ידיו מכזה מקח. אבל אם הנכס בגדר "ריבית אוכלת בהם", כגון שאינו מצב טוב להשכרה, ואין מי שישפץ ויתפעל וישמור הערך, או שמשלמים ע"ז הרבה מיסים בשיהויו וכדו', אז מותר לאפוטרופוס למכור ע"פ דין תורה. ובמקרה שכך, הפתרון הוא לומר לאפוטרופסית שמטעם ביהמ"ש שיש קונה טוב ורציני רק שהוא רוצה שהקנין יהיה מאושר גם הלכתית ע"י בי"ד, ותתרצה לקבל מינוי לאפוטרופסות גם מטעם בי"ד קבוע. (ועל הבי"ד לברר את שמירת האינטרסים של היתומים ע"י האפוטרופסית הנ"ל בדרכים שלהם לפני שימנו אותה).

בדבר קבלן שיפוצים ובע"ב שבאמצע העבודות רואה הקבלן שמתווספים הרבה תוספות שאינן במפרט שבחווה ביניהם, וכשתובע תוס' תשלום בעה"ב מתכחש לחלק ממה שבוצע או מתעלם מבקשות התשלום במייל,

ורוצה הקבלן להחתים את בעה"ב על נוסח שיחייב אותו בעתיד אם יהיו הכחשות או טענות על מומים בלי שיטען זאת בזמן וינסה להיפטר מתשלום. ושואל האם יש נוסח ע"פ הלכה שיחייב את בעה"ב בהמשך, ואולי אפילו נוסח שיהפוך את הקבלן ל"מוחזק" ע"י החזקת חתימה זו, ובעה"ב בכל טענה עתידית ייחשב ל"מוציא" אם יטען זאת.

הנה לגבי מה שכבר נעשה ועלול להיות נתון בויכוח, אין פתרון חוזי. וגם אם יהיה חתימה על נוסח מחייב דלא כאסמכתא זה רק על מה שיהיה בהמשך העבודות. ולמעשה אין נוסח שיתן באמת מוחזקות לקבלן שהוא המוציא האמיתי ויחסום את הטענות העלולות לצוץ, ומנסיון תמיד גם ע"ז גופא יהיו פרשנויות שונות ועוד טענות שא"א לצפות מראש ויד בעל השטר על התחתונה. וגם ברמה הפרקטית זה לא ריאלי שבעה"ב יחתום על שטר שמחייב אותו באופן גורף [ואפילו מפלה] וחוסמו מלטעון טענות עתידיות ונותן כח מוחזק לשכנגדו, וכל מאמץ לנסח שטר כובל יעיל מכל הצדדים יהיה לחינם.

1660.

אודות שטר בין מתווכים שכתוב בנוסח "הנני מאשר" שאם תצא לפועל עיסקה פלונית יקבל השני אחוז מסויים מהשכ"ט, ונשאלתי האם זה נוסח מספיק מצד ההלכה או שצריך לכתוב לשון מתחייב או שיעבוד או קנין.

השבתי כי אם התבצעה הפעולה של התיווך לפני כתיבת הנוסח הזה, אין בו כדי לחייב להוציא ממון. אבל אם התחילה העבודה של התיווך רק אח"כ, הרי שלשותפותם בתיווך יש מעשה קנין שהוא תחילת מלאכה שהיתה ע"ס הדיבור וההסכמים שנדברו בעל פה קודם, ואי"צ את השטר אלא רק כגילוי מילתא מה דובר בעל פה וחל בתחילת מלאכה, ולזה סגי בלשון הנ"ל.

1661.

נשאל הגרמ"ה מאשה שלא רוצה שבעלה יירשנה מה תעשה שירשוה בניה, והרי אם תקנה להם מחיים הבעל מוציא מהם כתקנת אושא.

והשבתי שהעצה היחידה לכאן' שתתגרש וממילא לא יירשנה, אבל אם רוצה להשאר עמו אין עצה ואין תבונה נגד ה'. וזכורני שכע"ז נשאל הגרמ"א בעבר ובקשני לשאול עצה לזה מאמור"א זצללה"ה, והשיבו שאין עצה. שו"ר שכבר כתבנו ע"ז בחלק רביעאה במס' 809.

שאלה בזה"ל: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים, שלום רב.

בדין המבואר במגילה שמכר נביא צריך להשתמש בדמים לספרים כמו שהוכרע בהלכה, האם כריכת ספרים כלולים בדמי אלו היות שהם נותנים אריכות זמן להחזקת הספר, או שנחשב הוצאה נפרדת כמו ארון ספרים שאסור להשתמש לצורך זה.

תשובה בזה"ל: שאלה הנ"ל היא שוב מסוג השאלות שאין להן הכרע מפורש, רק מעיונא דשמעתא, והינן מכלל האחריות המוטלת על רב ביהכ"נ ורק על פיו יהיה כל דבר כדי שלא יהיה זה שואל בכה ונענה וזה שואל בכה ונענה אחרת.

אבל מקופיא מה שזכור לי מלימוד סימן קנג יש ג' אופנים שמותר למכור, או יחיד או בלוי שאינו ראוי לתכליתו או זט"ה במעמד וכו'. מלשון השאלה משמע שכבר נמכר ולא שכעת עומדים למכור וצ"ל שהיה בא' מהאופנים הנ"ל.

נביא נמכר לקדושה שהיא גבוהה ממנו, ושס"ן הנדפסים הם קדושה נמוכה ממנו, וכ"ש ש"ס שכבר קיים רק רוצים לתפור כריכתו בחוזק, שזה אריכות ימים לספר ולא ספר עצמו, והוא כמו לקנות ש"ס נוסף אחרי שכבר יש, שכך יהיה ש"ס בשנים מאוחרות יותר ממה שיהיה אם לא יתפרו. וזה מי אמר שמותר לכתחילה אפילו מאותה רמה של קדושה, כגון למכור ש"ס כדי לתפור הש"ס השני.

ארון לספרים הוא קדושה נמוכה עוד יותר, ולא סתם גדר שכתבתם "הוצאה נפרדת". ומסתמא להכי כיוונתם, רק דייקתי הלשון.

וחזר השואל בזה"ל: לפי הפתיח נשמע שהוא דין מדיני או"ח ולא לחו"מ, ונתתי אל ליבי לעיין בדבר, ובדברי הגר"ח על הרמב"ם בהלכות מעשרות מבאר שבכל מעשה פדיון הוא נוגדר נמי מקנין כסף שהפדיון חל על המעות ומבואר שדיני פדייה מורכב מהלכות יו"ד וחו"מ, אך כעת אין זה כ"כ נפק"מ.

וכן בספרי קודש אינם יוצאים לחולין וכל מה שאסור להשתמש עם כספם שלא אתא לזלזולא בספרים שנעשה בהם מכירה כמבואר בפירוש מחצית השקל ס"ק כ"ז, ולפ"ז האם יהיה בו לדון אם כריכה שמחזיקו לאורך זמן נחש לזלזולא.

ומה שיש לחדד בעניין שכהיום יש להשיג בחנות ספר כרוך ולא כרוך, כמובן שיש הבדל במחירים בכה"ג, לפי דברי רבנו יצא שאכן אינו כדאי לקנותו או רק באופן שמטרת הכסף הוא אך ורק לספרים שכבר רכשו מזמן ומגיע להשתמש רק למטרה זו.

והשבתי בזה"ל: לא הבנתי למה יהיה מותר למכור בשביל לכוון, וכי זה מעלין בקודש? ולקנות ספר במחיר יותר יקר אין זה חסרון במעלין בקודש, וגם אם הייקור הוא בגלל שזה כרוך, ס"ס המחיר הוא הספר ואם אינן הורדה מהקדושה מותר למכור בשביל זה.

וחזר השואל בזה"ל: אנא סבירנא כפי מה שכבר נכתב לעיל דהיות שהכריכה נותן לו אריכות ימים הוי כמו שרוכש ספרים בשביל העתיד, כלומר באם יודע שבעוד כמה שנים יצטרך לקנות ש"ס חדש אטו יאסר עליו לקנות מבעוד מועד עבור העתיד, ואם זה מה שעושה הכריכה מ"ש, כי מי ימר שיש צורך לרכוש דווקא ספרים עד כמה שאני מתייחס לספר כעיו קניות ספרים למען העתיד, ומדוע הוא יהיה חסר במעלין בקודש?

והשבתי בזה"ל: ברור לכ"ת שאם יש כבר ש"ס בבית הכנסת, מותר למכור ספרים היום בשביל לקנות ש"ס חדש בעוד 5 שנים? יש סברא לומר שאם להיום לא צריך אל תמכור היום כלום, ולכשיצטרכו ימצאו את הכסף או מה למכור.

וחזר השואל בזה"ל: אשר עולה מדברי רבנו חידוש גדול בדין מעלין בקודש שאסור / או בכל אופן אינו כדאי להשתמש בכספים עבור קיום העתיד, ודי לצרה בשעתו.

והחידוש יתבטא לכאורה ביתר לפי לדבר המחצית השקל שנקט שבמכירת נביאים אין זה פדיון אמיתי מאחר שהנביא נשאר בקדושתו, ומה שנאמר בו מעלין בקודש הוא רק דלא אתא לזלזולא, ולפי דברי רבנו נמצא שגם עבור קיום העתיד יתכן שהוא נחשב לזלזולא.

והשבתי בזה"ל: העליתי צד כזה. כך הבנתי משיטפא דלישנא של לימוד הפוסקים. ולא זכיתי להקיף כל דבריהם.

1663.

שאלה בזה"ל: ביה"כ שהתפלג לשתיים, ורוב הנביאים נקנו מהציבור שעזבו את הביה"כ, וכותלי בהמ"ד הקודם לו שעזבו יעיד על כך שמופיע שמם שהם תרמו את הנביאים, וכעת הם דורשים את הנביאים והגבאי מבהמ"ד הקודם אינו רוצה להביא, וגם שמבקשים ממנו לדון מתחמק והולך לו, נשאלתי אם מותר להוציאו משם טרם דיונים.

וחשבתי שלכאורה אין כאן משום עביד דינא נפשיה גם בגלל שהוא מקום ציבורי וגם שהדבר מוכרח על כותלי בהמ"ד שהם תרמו ללא שום ויכוח וכן זה ידחוף להגבאי הנ"ל שיתבעו אותם בבהמ"ד מה שאין רוצה לעשות כעת. ואמרתי להם טרם יעשו מעשה אבקש לברר אם הוא נכון לעשות כן. מה דעת רבנו בזה.

תשובה בזה"ל: שאלת בי"כ שנחלקו מפורשת במשנ"ב, ואיני מוסמך לענות לצד אחד, אבל לא מבין למה יש שאלה וויכוח אם אין ספק מי התורם למה הוא מבקש רשות מגבאי ולמה לא לקח את זה בלי שאלת הגבאי?

עאד"ל להוציא מיד מוחזק זה דין באדם פרטי שתובע, אבל ציבור דינם כמוחזקים גם כשה מונח ברשות אדם אחר, ואם הויכוח הוא מול גבאי יחיד ודאי הציבור מוחזקים ולא צריך להגיע לעאד"ל. ואם זה ויכוח של ציבור מול ציבור, צ"ע.

1664.

שאלה בזה"ל: הסתפקתי בעניני הנצחות על קירות בהמ"ד אשר נובע ממכירת זכויות בקרקע או עמודי בהמ"ד וכדו', אשר הוא בעצם מוגדר יותר כמכירת נביאים, מאחר שאין זה פדיון על הקדושה ביה"כ, וא"כ נמצא לכאורה שעם כספי הנצחות הללו יצטרכו להשתמש רק לדברים שהוא מעלין בקודש ולא לתחזוקה וכדו', האם אכן מצאנו מכירה מסוג זה? מה דעת רבנו בזה?

והושב בזה"ל: הנצחות אינם שום מכירת זכויות, ואין שום לתא דבעלות לתורמים על שום קיר ושום מנורה ולא עמוד ולא קורה. מי שנתן כסף מזומן וקיבל שלט הנצחה בתמורה, אולי יש לו איזו זיקה לשלט עם השם שלו, ומה שכתוב בפנים זה פטומי מילי בעלמא.

רק מי שקנה כלי קודש בעצמו, ואח"כ תרם אותם משלו לביהכ"נ יש לו זיקת ממון של טוה"נ (שאינה ממון אפילו לפני שהועבר לביהכ"נ, כ"ש לאחריו), ואולי אולי הוא כגבאי ע"ז. לא יותר.

וחזר השואל בזה"ל: ילמדנו רבנו מנין כה פשוט שאין תוקף למכירת זכויות עמוד חוץ מדמי הנצחה וכו'?

והושב בזה"ל: בענין מכירת זכויות וכו', גם מי שהמציא את זה לא קרא לזה מכירת עמוד, כביכול העמוד שייך לתורם, רק מכירת "זכויות" של קיר או דלת או עמוד וכו', זה משהו ערטיילאי ולא ממשי. אין שום משמעות בחושן משפט למכירת "זכות", זה "דבר שאין בו ממש" שלא חל ע"ז קנינים. אבל היות ועי"ז הביכ"נ יכול להתקיים, וברור שיש לתורם זכויות בקיום הביכ"נ, אין זה שקר גמור לומר שהתורם הוא ממש "בבחינת" מחזיק עמוד וכדו'.

וכך מכירת זכויות נציב יום וחודש וכו'.

כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד בה"ד ירושלים

שלום רב

באם יש תובע ונתבע המתדיינים בבה"ד, והם החליטו על דעת עצמם בהסכמת שניהם לדון בבה"ד אחר האם רשאי לעשות כן, וכמובן שלא איירי שמערער על פסק בה"ד הקודם לו, אלא הוא מתקדם בענינים נוספים שבדיון.

תשובה: ברגע ששני הצדדים חותמים על בוררות במקום חדש, מקבל הבי"ד החדש את כל התוקף לכל מה שהם מסמיכים אותו.

למעשה מצד הדין אין בעיה, בכל זאת מצד "הפרקטיקה" זה לא אהוב על הדיינים, זה כמו להכנס באמצע סיפור, וחוסר המעורבות בהתחלה עלול תמיד לצוץ כבעיה בשלב מאוחר כלשהו.

שאלה בזה"ל: רקע המעשה, מתקיים מידי ערב כולל בבהמ"ד, ולאחר שביקש מהגבאי אישור על הפעלת המזגן, הבין הראש כולל שהוא מסודר לפי השעון, ואליבא דהאמת היה נצרך להפעילו דרך לחצן, ולמחרת שלא נדלק המזגן בשעה שקבעו, בדק בשעון המזגן, וכאחד שלא מבין כ"כ בעניין, ניסה מאן דהו לעזור ע"י איפוס השעון המזגן אשר למעשה הרס אותו, ומתוך שהשעון מחבר את החוטים, המזגן חדל לעבוד גם דרך הלחצן, ומשום כך הביאו חשמלאי שתיקנו. ונשאלתי על ידי זה שאיפס את השעון שממנו שמעתי את רקע הסיפור, אם אכן הוא הרס את השעון וחייב לשלם על זה. והשבתי לו, שהיות שממע"ה אין בידי להוציא ממון, אך זה ברור שעד שהוא עשה את הפעולה הכל היה תקין, ואכן היה לפלא בעיני החשמלאי איך הוא נהרס. לאחר מעשה הוא מבקש ממני פטור תשלום על סמך שהוא כאילו ספק, השבתי, אין ביד ההקדש למחול מאחר שהוא כסף ציבורי. ושאל מה עליו לעשות.

תשובה בזה"ל: לכאו' מי שנוגע בשעון מזגן ודאי, זה ריעותא גמורה ולא נחשב מוחזק לפוטרו בטענת שלא הוא אלא אחר הזיק והמע"ה, אא"כ יש עוד אדם ידוע שנגע במזגן, ואז לכל אחד מהם יש ספק ומספק המע"ה.

ואדם מועד לעולם וכו' בין אונס, והטענה הכי טובה של הנוגע שחשב שזה לא יזיק וניזוק באונס, ואי"ז פוטרו.

וכמובן אין כאן הכרעה לדינא כלל, כי עצם הצגת העובדות טעונה מעמד ב' הצדדים.

כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד ירושלים

שלום רב

בעניין הנושא להביא עלונים בבהמ"ד קיים התנגדות בכל מיני בתי כנסיות מאחר שעולה להם לשלם לאח"מ את דמי הגניזה, ולכאורה אין קיום לטענה זו, מאחר שיש בו כהיום מן צורך רבים, שהרי מהם חלק גדול שבזכות העלונים יש להם מה לומר בשולחן שבת, וכן לטענת כמה אנשים אף מוסיף לשלום בית, וא"כ אדרבה כבר פרק זמן שבקשתי ממאן דהו שאכן ידאג לעלונים. אך בזה הסתפקתי טפי לאלו שמחלקים טאבק ובעקבות כך גורם לאזלת טשיו מבה"כ שזה גורם לפעמים למחסור וכן לכלוך, בזה יש להסתפק מדין פרוטה כדין מאה, כי עד כמה מוגדר כצורך ציבור.

תשובה בזה"ל: לא פליגי, מר כי אתריה ומר כי אתריה. אלו שנחוץ להם העלונים לקחת לביתם לא משאירים לביהמ"ד לגנוז, ואלו שמשאירים לא מתענינים בזה. וכן בטאבק מקום שנהגו נהגו, ויש לזה מסורות.

וחזר השואל בזה"ל: מדברי רבנו עולה שאכן בבתי כנסיות שמונעים מלהביא עלונים יש להם זכות טענה, ומה זה שונה משאר צורכי רבים בבה"כ. וככל דבר שיש בזה רווח והפסד?

והשבתי בזה"ל: בענין העלונים אלו האוסרים יודעים מהמתרחש בגבולם, ואין זה ראיה לגבי מקומות אחרים.

חזר השואל בזה"ל: עולה מדברי רבנו להלכה, שאכן אם יהיה תועלת להציבור אין ביד הגבאי למנוע זאת ככל דרישות הציבור בבה"כ.

והשבתי בזה"ל: לא כתבתי דבר, אלא רק שאין ללמוד ממקום למקום ולא להקשות ממקום למקום, כי הרקע שונה ולכן השינויים בהנהגה שבזה.

ואשר איך נכון להנהיג במקום שעדיין אין מנהג, וסובר כ"ת שזה מתפקידי הגבאי, לכא' זה דבר נוסף ולא בסמכותו להחליט, אא"כ בעצת והוראת הרב שעליו האחריות. וכשאין רב צע"ג אם יש מישהו שבסמכותו להכריע בדברים הנתונים בחילוקי דעות בין המתפללים כגון זו. ואם אין חילוקי דעות וכולם מסכימים לגעה אחת, ודאי טוב עושה הגבאי כרצון הציבור, ואי"ז מצד סמכותו אלא רק בתור ש"ץ להכריז רצונם.

וחזר השואל בזה"ל: ראשית יש"כ לבהירות הדברים.

אכן היה דעתי שכן הוא חלק מתפקידי הגבאות, אך ילמדנו רבנו, א"כ מהו באמת ההגדרות שאנו קובעים שעד כאן הוא תחום הגבאות ומכאן ואילך הוא משמש פה לציבור, כי אחרי הכל הוי לכאורה מתפקידי הגבאי לשמש גם כסדר פה לציבור.

וכן מהו כח הרב שיש בידו להכריע כרצונו, גם כשיש מתנגדים, האם אכן הם מתנאי הכתרת הרב לבה"כ שגם שכאשר יהיה צורך דבר שיש בו גם משום צורך רבים יוכל למנוע, (דהרי אין אנו עוסקים בראש ישיבה שבנה את הישיבה או רב שבנו את הבימ"ד בעצמו).

והשבתי בזה"ל: תפקידי הגבאי הן ברוחניות [לחלק עליות ולמנות ש"ץ, לסדר הס"ת על מכונם לקריה"ת, להחליף מפות הס"ת והש"ץ במועדים הנהוגים, ואם יש מנהג בביהכ"נ לשיעורים או דרשות ממנה הגבאי הנבחר לזה את מוסרי השיעורים והדרשות. וכדומה] והן בגשמיות לתת את האפשרויות שייעודי הביכ"נ או הבימ"ד יוכלו לנוע ולתפקד, כלומר גביית נדרים ונדבות, או קופות צדקה, או גביית שכירות ממה שייך וביהכ"נ ומושכר [ולדאוג לתשלומים שוטפים, לנקיון, לריהוט תקין, לסידורים וחומשים תקינים הנצרכים למתפללים ולספרי לימוד הנצרכים ללומדים. וכל מה שצריך בזה].

תפקיד הרב [מלבד אמירת שיעורים ודאגה לציבור מבחינת עיתים לתורה, ושאלות של צביון ביהכ"נ, ומלבד הכרעות הלכתיות השייכות לביכ"נ העולות בכל מקום בלית ברירה, כגון דיני טעות של ש"ץ, טעות שח"ו נמצאה בקריה"ת או בס"ת, קביעת סדרי חיובים ודחיותיהם לש"ץ לתפילות או לקדישים או לעליות, ועוד ועוד] גם להכריע בכל שאלה בהנהגת הביכ"נ מצד ההלכה או המוסר או כבוד ביהכ"נ שהוא ג"כ הלכה.

ושאלת עלונים נושקת ונוגעת בשאלות הלכתיות. [אם מצד כבוד ביהכ"נ, ואם מצד קריאה בשעת התפילה, ואם מצד חשש ביזוי שמות, ועוד ועוד].

ומי שהתמנה לרב קבלוהו עליהו המתפללים לכוון דרכם [עכ"פ בתוככי גבולות הביכ"נ] ההלכתית והמוסרית. ע"כ אם נראה לו נכון לתקן תקנה מסויימת לביהכ"נ, הוא יכול להיעזר בגבאים להוציאה לפועל. [כדוגמא בשאלת העלונים, האם להכניסם בהרחבה, או בצמצום, מתי לחלקם ומתי למונעם או איך לשלחם לגניזה]. כ"ז הנלע"ד כעת מקופיא.

1668.

שאלה בזה"ל: כבר זמן עידן ועידנים שהסתפקתי, בזמנים שאין בתי כנסיות מדליקים בדרך כלל מזגנים אם זה בלילות או כל מיני מזג אויר שאין זה נצרך לכך, והגיע מאן דהו שכן מעוניין להדליקו, ומדובר שהוא משלם את הוצאות לבד ע"י מכונת הכסף, אם מותר להשתמש במגן ציבורי בכה"ג, או שנכונות הכסף נוצר לחסוך מכספי הבהמ"ד בזמנים שיש בזה צורך לציבור שלכך נועד המזגן, כי זה ברור שאין המזגן הוא צורך יחיד כמו בביתו. ונפק"מ נוסף יהיה בזה אם יש ביד מאן דהו להתנגד להפעלתו בזמנים שאין מן הדרך להדליקו, ולמרות שלפי המזג אויר הזמן נדרש לדבר זה.

אשמח לדעת את חו"ד רבנו בהלכות אלו.

תשובה בזה"ל: בענין מזגנים, בדרך כלל המונים המותקנים בביהמ"ד הם הרבה יותר מעלויות החשמל של המזגן, והטעם שביהמ"ד מרשים לעצמם לגבות פי כמה וכמה הוא גם כדי לכסות התאורה וכו' כאשר יש בודדים ויחידים. וגם כדי שכל בודד ויחיד יחשוב הרבה לפני שמחליט להפעיל מזגן ומדוד מידת ההכרח שלו, ולא יבזבז בלי מחשבה רבה.

וא"כ כלול כל הבלאי של המזגן ג"כ בתשלום. ולמה למנוע מיחיד להדליקו אם נחוץ לו?

וחזר השואל בזה"ל: עולה שהיות שיש בזה תרומה לבה"כ, מותר כל יחיד ויחיד להכנס ולהדליקו לצורכו, ובזה מרוויח את מה שנאסר להכנס בביהמ"ד מפני הגשמים, אך בכה"ג שהוא תורם לבה"כ יותר לו.

ומה שהתכוונתי למנוע מחבירו להדליק שהיות שהמזגן מפריע לחבירו, ומבחינת צורך הציבור מעולם לא היה מדליקים בשעה כזאת א"כ זכותו להמנע וכעין דעת הגר"ש סלנט בספר אדרת שמואל והח"ח שבחורף יש ביד חבירו למנוע לפתוח את החלון וכהמשנה בפאה, אמנם לפי המונח דרבנו שהוא תרומה לבה"כ ובעצן הוא מתאים עם ממזג אויר א"כ ישתנה הדברים וצ"ב.

והשבתי בזה"ל: בענין המזגן, האמור היינו מצד ממון הקדש או מצד זכויות הגבלת הגבאים, דאם הוא לבד מותר לו. אולם, אם יש שם מישהו שזה מפריע לו זה הוא כבר דין אחר של בין אדם לחברו.

וחזר השואל בזה"ל: משמע מדברי רבינו שהפעלת מזגן דרך מתקן כסף נחשב ככל שאר סוג תרומה בבה"כ, ולכן יש בידו להפעיל המזגן כרצונו גם בשעות שאינו מקובל להפעילו, ואין בזה הפסד המקרב את בלאי המזגן מאחר שבתשלומו כולל גם דבר זה, וכן הפעלת המזגן כשמפריע לחבירו הוא תלוי ככל פתיחת חלונות בחורף או בקיץ שבזה כבר נאמרו בזה את הכללים לאיזה צד לנטות.

והשבתי בזה"ל: אכן כך מקובל.

1669.

נשאלתי מקבוצת נשים שהתאספו לראות הקרנות של סרטים ישנים שנאגרו בדיסק און-קי של חברה שלהן, ובעלת הדיסק העתיקה את הסרטים בלי לשלם ליוצרת על הזכות. והיוצרת הכריזה שמקפידה, והזכויות שמורות, וכו' אבל הדעת נותנת שאחרי שזה כבר מועתק ואינן מעתיקות, וגם זה ישן בזמן שליוצרת יש כבר הרבה סרטים חדשים

ועדכניים שמזה רווחיה, ומהישנים כבר אין לה הכנסות, מסתמא מותר, וע"כ שואלות אם יש בעיה הלכתית.

וביררתי שהיוצרת חיה וקיימת וידועה להן עם מס' הטלפון שלה, והשבתי שאי"ז נכון לשאול שאלת פוסק שידון על סמך אומדן דעת של מחילה או הסכמה של אדם שחי וקיים ומוכר ויש גישה לשאול אותו בעצמו, לא ע"פ אומדנא והשערה, אלא באמת מה דעתה. ואולי אחרי ידיעת דעתה המפורשת יהיה מה לשאול רב האם היא צודקת מבחינת ההלכה ג"כ או שלא, אבל א"א לשאול בלי זה.

1670.

שכרתי דירה ללא מזגן והתקנתי מזגן בדירה ברשות בעל הדירה. במהלך תקופת השכירות, הצעתי לבעל הדירה לקנות ממני את המזגן אך הוא סרב ואף כתב בחוזה שהמזגן שייך לשוכר ולכן השוכר יכול לקחת אותו בתום תקופת השכירות. לקראת סיום תקופת השכירות, השכן שגר מולי קנה ממני את המזגן, אך הסכים להשאיר אותו בדירה עד היום האחרון של השכירות. למחרת סיום תקופת השכירות, השכן הזמין טכנאי מזגנים כדי שיוצא את המזגן מהדירה ויתקין בדירה שלו, אך בעל הדירה, נעל את הדירה ומסרב לאפשר לשכן לקחת את המזגן שלו בטענה שאני (השוכר) חייב לו כמה עניינים על פי החוזה ולכן הוא שומר את המזגן כערבון עד שאבצע את מה שאני חייב לטענתו. השכן הסביר לבעל הדירה שאינו יכול למשכן את המזגן בגין החובות שיש לי כלפיו, כי הוא (השכן) קנה ממני את המזגן ואינו שייך לי ולכן אינו יכול לקחת חפץ של אדם אחד כמשכון עבור חובות של אדם אחר. לצערי הרב, דבריו של השכן נפלו על אוזניים אטומות, ואינו מסכים בשום אופן לתת לשכן את המזגן ששייך לו. על כן, פנה אלי השכן מתוך צער גדול וביקש שאפעל עבורו כדי שיקבל את המזגן שקנה ממני. אשר על כן, אני תובע את בעל הדירה להשיב את הגזלה לבעליה - לאפשר באופן מידי לשכן לקחת את המזגן ששייך לו.

ולכא' האם השוכר/מוכר המזגן הוי בעל דין לתבוע את המשכיר/הגזלן, תלוי בדעות הראשונים בבבא מציעא דף יד א ושם בתוד"ה ד"ה דינא.

1671.

נשאלתי בדין עני המהפך בחררה וכו' דנקרא רשע, וכ"ז לקנות אבל באבידה של גוי מותר להקדים את העני המהפך שאינו יכול ללכת למצוא המציאה במקו"א, מה הדין בדירה שהיא "מציאה" שאין להשיג במחיר כזה במקו"א, האם דינה כמכר או כאבידה דהפקר.

והשבתי דמפורש ברמ"א סי' רלז סעיף א' בשם תשו' מהרש"ך דהאי גוונא נחשב כמציאה דמותר, והש"ך שם פליג ומחמיר. ובמושכל ראשון מסתבר טעמיה דהרמ"א, ונראה בדעת הש"ך שרק אם זה אבידה גמורה אין להשיג את החפץ (החררה) במקו"א אפילו בהשתדלות ובהוצאת ממון, אבל אם זה מכירה לא משנה המחיר כי סוף סוף יכול השני להשיגו במקום אחר. וה"אבידה" שלו אינו החררה אלא הכסף שירוויח כאן ולא ירוויח במקו"א. וע"ז לא תיקנו שאינו נקרא רשע. ודו"ק. ולמעשה אם כבר קנה אין את הקנס שמוציאין ממנו כי יש לו קים לי, ולכתחילה לא להקל נגד הש"ך. ולולא דמיסתפינא הו"א שיש לחלק גם לפי הש"ך ב"מחיר מציאה" שאין להשיג במחיר כזה במקו"א, בין אדם רגיל שהברירה שלו אם אין את המקח הזה יקנה במקו"א ביוקר, לבין אדם עני שאם לא משיג לקנות במחיר הזול הזה לא יקנה כלל וישאר בלי החררה. דבמקרה האחרון הנ"ל אולי גם הש"ך מודה לרמ"א.

1672.

כבוד הגאון ר' יהושע לויין שליט"א אב"ד ירושלים,

שלום רב,

האם מקור הדברים להקדים תור לחבירו בכל מקום שהוא נובע כעין איסור גזל שינה שהוא מדרך המוסרי וכן הוא בלהקדים תור שהוא כעין גזל זמן, או שיש משהו גם מעבר לכך.

ומה שנוגע למעשה, שביה"כ מסר לתקן מכונת כסף מהמזגן לטכנאי, והודיע כי הוא עמוס עם תיקונים קודמים מאנשים אחרים ויקח את הזמן לתיקונו, מאידך העלתי לו צד לומר שהיות שהוא ענין ציבורי א"כ יתכן שיש לו זכות קדימה, וישקול את הדברים ומה שיחליט יהיה מצויין ע"כ.

והנה מצאנו בר"ה שמלך וציבור המלך נכנס תחילה למרות שהוא יחיד מאחר שאין זה מפני הכבוד, הרי שלכאורה מצאנו שיש בו מעליותא לציבור לולא שהוא מלך.

אשמח לשמוע בזה דעת רבנו.

תשובה: תור הינו דין, לפחות מדרכי שלום (ומקורו בגמ' סנהדרין דף לב ב דשתי ספינות ושתי עגלות וכו' ונפסק בשו"ע חו"מ סי' ערב), וי"א שזה סרך דהשגת גבול.

ואכן מפורש בהל' דיינים (בחו"מ סי' טו סעיפים א' וב') סדר קדימת התור שציבור קודמים בתור, וכן חכם ואשה קודמים.

ע"כ איך שלא נפרש מקור דין תור, מפורש שכ"ז בשווים אבל יש קודמים מחמת חשיבותם.

1673.

נשאלתי מדייר בקומה ראשונה שרוצה להרחיב מרפסת על גג תוספת בניה של שכנו בקומת קרקע שנבנה בתור ממ"ד כבר לפני הרבה שנים, האם צריך לשלם לו וכמה. והאם יש לב"ד מחירון של קבלן ממוצע או שמקובל לשלם לפי מטר וכדומה.

והשבתי שאם היה בונה ממ"ד על ממ"ד היה חייב חצי מיסודות וגם השתתפות בתקרה לפי חצי מתקרת ממ"ד, אבל אם בונה מרפסת שצריכה רק עמודים ורצפה רגילה, אינה נהנה משכנו יותר ממחיר של עמודים ורצפה רגילה, ויש לברר אצל אותו קבלן שבנה לשכן, לפי העלויות של אותו מקום (כי יש הוצ' שינוע למקומות קשים לשינוע, והוצ' העברת ביוב לקומת קרקע במקום שעובר ביוב, וכו' כל מקום לפי עניינו, וכל הוצאות נחשב שעשה הראשון גם לשני), אבל רק לפי עמודים רגילים ותקרה רגילה, ולשלם חצי מזה. ולפי המחיר שעלה בזמן הבניה ההיא, ולא לפי המחיר היום. וזהו עיקר הדין.

ובאמת שיש מחירונים לבתי דין לפי רוב קבלנים, ולא מתייחסים להוצאות חריגות וכן לא לבניה שנעשתה בהוזלה מאיזו סיבה. כי קשה לדייק ולדקדק ומעדיפים להגיע למחיר מוסכם לפי מטר. אבל כל הסמכות להטיל חשבון לפי ממוצע הוא רק למי שקבלוהו עליהו לפשר. ואי אפשר לקבוע לפי מחירון בלי ששני הצדדים הסמיכו את הנשאל לפשר.

1674.

נשאלתי ממשפחה מיוחסת בדבר הצעת שידוך לבתם בחור ישיבה מצוין שאחד ההורים בעל תשובה.

והשבתי אחרי בירור ושלילת כל בעיות היוחסין האפשריות.

1675.

בנידון מוכר דירה עם יח"ד בגג בבניה קלה, ונשאר המוכר לגור בבית בשכירות עוד שנה ושילם שכ"ד לקונה, ובחזרה כתוב שהקונה מוותר על כל טענת מום וכו' חוץ ממום נסתר שלא יכול לבדקו, וכן אם המוכר יודע על מום ומסתירו. ואחר כשנה אירע פיצוץ באמבטיה ביח"ד למעלה, ושטפו המים את הדירה למטה, והתברר שאמנם הקבלן שבנה את רצפת הגג עשה בידוד ואיטום כנהוג, אבל מאיזה סיבה הקבלן שהתקין את חדר

האמבטיה ביח"ד הוציא את האיטום משם, ולכן שטפו המים את הדירה למטה בעת הפיצוץ. וטוען הקונה שזה מום נסתר וכמבואר בסימן רלב סעיף ג.

והנה אם זה היה טענה לביטול מקח, הרי כל כסף הרכישה היה נחשב הלוואה ביד המוכר, וכל כספי השכירות נחשבים לריבית קצוצה כל חודש בעד ההלוואה, ויש לקזז את כל השכ"ד מהקרבן ע"ש סעיף טו, וזה הפסד גדול. וסובר הקונה שבעיית איטום היא פרט שניתן לתקנו, ועדיין שמו של המקח עליו ולא מתבטל שמו בעת המום או בעת התיקון, וכמ"ש שם סעיף ה' וברמ"א שם. ולכן התביעה היא רק שיתקן המוכר או ישלם על תיקון האיטום. ולכן אי"ז בטול מקח ואי"ז ריבית מה ששילם שכ"ד. אבל המוכר טוען שכדי לאטום בקטע שתחת האמבטיה א"א להכניס איטום שיהיה תקני אם לא להרים את כל הרצפה כולה בגג, וגם לפרק את קירות היח"ד העשויים כאמור מבניה קלה, מגבס וכיוצ"ב. וכיון שצריך לפרק הכל נחשב לביטול שמו ממנו, ולכן אם הקונה טוען טענת מום לתקן הוא טוען נגדו טענת ביטול כל המקח.

ובעיקר נקודת הויכוח האם מום שזוקק פירוק כל הרצפה וגם פירוק קירות גבס פנימיים הוי ביטול "שמו" של המקח, דהיינו היח"ד שהיא חלק מהדירה. נראה מדברי אמור"א זללה"ה בכרך טו עמ' תכ דשיפוץ קומפלט נחשב לפנים חדשות וכיין ונמצא חומץ שהמקח לא חל עי"ש. אמנם בנידוננו הרי המקח הוא על בית שלם והדירה הגדולה ודאי לא מתבטלת, והמום הוא בה, כי באם אין איטום בתקרה וכשיקרה פיצוץ שוטפים מים למטה, זה מום בדירה העיקרית, ובה אי"צ שום פירוק ולא הזזת קיר, ובה חייב המוכר לתקן (אמנם ע"י פירוק רצפות וקירות למעלה, אבל הדירה התחתונה שבה המום אינה מתבטלת בזה. הגע עצמך דבית רגיל שאין על גביו עליה וגג דולף וצריך לתקן האיטום, ה"ז מום בבית ולא מום בעליה). וגם מה שטוען שהיח"ד כן מתבטלת משמה בעת התיקון, ויטעון שכל המקח הוא אחד ואם יש ביטול למעלה ממילא הכל מתבטל.

ובאמת שמה שגורם מקח טעות באין שמו עליו מחמת המום, זה בגלל שבשעת המקח לא היה על מה שיחול הקנין כי התברר שאין את מה שדובר שיקנה כגון מכר קיר ונמצא רעוע, אין שמו עליו וגם אם יבנה חדש הרי החדש לא היה קיים בשעת הקנין. וראה בדברי אדמו"ר בפסקי דין כרך ז עמ' צז. ומ"ש הדיינים בכרך יא עמ' שיא ואילך. אבל מה שהיה קיים ושמו קיים בשעת המכר רק שלצורך תיקון מום נסתר יש לפרקו ולהרכיבו מחדש, כיון שבשעת הקנין היה "שמו עליו" שהרי שמו בית או יח"ד בגג והם קיימים, וחוסר איטום אינו מבטל שם הבית או היח"ד רק זוקק תיקון, ממילא מה שיתבטל זמנית בעת התיקון אינו מפקיע את הקנין למפרע אחרי שחל. ומרן אמור"א זללה"ה הביא בכרך יב עמ' פז את שיטת הנתיב"מ במקור חיים ובחו"מ סי' רלג סק"ד שבית שמחמת המום א"א לגור בו וכן כלי שלא ראוי לשימושו ה"ז מק"ט ובטל הקנין אפילו אם שמו בשוק עליו.

ובנידוננו, הרי בפועל גר המוכר בבית כל השנה, כי לא כל הזמן יש פיצוצים למעלה, ולא יכול לטעון שאין הבית ראוי לשימושו בלי איטום מלמעלה. וכ"ש השוכרת של היחיד שגרה שם, ולא ניתן לטעון שהיחיד אינה ראויה למגורים. והרי למי שגר למעלה אין שום היזק או קושי למגוריו בחוסר האיטום, רק שיש חיוב לאטום כדי שלא יקרו נזקים עתידיים, אשר בשלב כלשהו ודאי קורים בכל בית. ע"כ אא"ל שזה מום שמונע מגורים ומבטל המקח.

1676.

אשה שאלה האם מותר לה להכנס לגור כמה ימים בחופש בבית הוריה שבעיר אחרת, וההורים בחו"ל, והאמא לא מרשה שאף אחד יכנס, והאבא אמר לה שיכולה לנפוש עם משפחתה בבית.

והשבתי שמצד ממונות אפשר לסמוך על האבא ורשותו מספיקה אפילו שבעלות גוף הבית רשומה גם ע"ש האמא. אבל אם ייודע לאם ויסב לה עגמת נפש או צער וכעס זה אסור מהלכות כיבוד אם. ע"כ מותר רק אם לא ייודע לה או שאם תדע בדיעבד תסכים.

1677.

יהודים ששכרו קומת משרדים בבנין של גוי בחו"ל, ויש לאורך המסדרון בין המשרדים בערך בכל 5 מטר צורת פתח משקוף ומזוזות ליופי, האם זה צוה"פ שחייב במזוזה.

ונראה שהמסדרון הוא בית שער שחייב במזוזה גם אם הוא פחות משיעור בית החייב, אם המשרדים עצמם יש להם שיעור בית. ולכן אם רק בסוף המסדרון יש משרדים, אין המסדרון חייב ביותר ממזוזה אחת שכולו בית שער אחד ארוך. ואז לכאוף עדיף לשים בחיצוני ביותר כדין רוחב הפתח שכתוב בסי' רפה ס"ב לשים בטפח הסמוך לחוץ. אבל אם בין צוה"פ לצוה"פ באורך המסדרון יש כניסות למשרדים החייבים במזוזה, כל צוה"פ נחשב לבית שער לחדר שאחריו, וחייב במזוזה. אבל יש לקבוע את המזוזות אחרי ל' יום כדין שוכר בית מחו"ל מא"י המבואר ביו"ד סימן רפו סעיפים כב כג, ועי"ש ברעק"א ובפת"ש אם קובע בתוך ל' יום אי מברך. ובנחלת צבי שם בשם הנתיבות מדייק דשוכר לשנה שלמה חייב במזוזה מיד ולא רק אחרי ל' יום, ועי"ש בהמשך דלכאוף עדיף להמתין לאחר ל' יום בשביל הברכה.

האב ז"ל נפטר בחו"ל ומנוחתו בירושלים, יש לו 9 ילדים, בא אחד מהבנים [מהצעירים שבהם] וטוען שמאחר ויש 9 ילדים וכן לשמותיו יש 9 אותיות, מן הראוי שיכתבו אקרוסטיכון על המצבה עם פסוקים באותיות שמותיו, וכל אחד מהילדים יבחר פסוק אחר, איזה פסוק הקרוב לליבו שמאפיין את מידותיו של האבא. והוא כבר בחר פסוק אחד לאות מסויימת, וכן יש לו הצעות לבחירה לאותיות אחרות לאחיו ואחותו. רוב הילדים גרים בחו"ל, בקנדה ולוס אנג'לס ועוד. בארץ גר רק התובע בעיר בצפון ועוד אח אחד בגליל ואחות בישוב ליד ירושלים. הגיס (בעל של הבת) כתב מסמך שכביכול חתום ע"י אשתו הבת, וכן עוד 4 אחים הצטרפו והוסיפו חתימות ע"י פקס או סריקה, לאמור שהתובע הוא היחיד שמתנגד לנוסח וסגנון המצבה שהם עושים על קבר האבא זצ"ל.

אולם לטענת התובע התאריך שבראש המסמך למעלה מוכיח שהוא מזוייף מתוכו, כי רשום כביכול ביום פטירת האבא כאשר עדיין לא היה נידון של נוסח המצבה ולא יתכן בעולם שאז כבר כתבו וחתמו מכל המדינות שהוא מתנגד והם הרוב וכו'. ועוד טוען כי חמשת החתומים (ארבעה אחים ואחות), אינם רוב, כי האחות לא חתומה בכלל רק רשום שמה בכ"י בעלה, וכן האחים החתומים במסמך הנ"ל עובדים תחת האח הבכור שהוא נרשם כעת לשם הנוחיות כהנתבע הראשי, ומקבלים ממנו כספים כל חודש, (וגם האחות קבלה ממנו כל השנים את דמי שכירות הדירה שגרה בה מאז חתונתה), ולכן ברור שיש להם דעה שווה לאח הגדול ומה שירצה הוא הם יהיו בצד שלו, מחמת הכסף שמשלם להם. ולפי ההגיון וגם מסתמא בהלכה יש להם יחד רק זכות אצבע אחת מול שאר האחים שאינם נוגעים בדבר זה לזה, לכן הם מיעוט ולא רוב. וגם מה שכותב הגיס שהתובע הוא המתנגד היחיד זה הוא שקר, ואפשר לשאול את האחים הנוספים שלא חתמו על מסמך זה. (למשל את האח שגר בגליל).

עוד טוען, שהאח הבכור הנתבע הראשי, כבר הגיע להסכמה עם התובע להוסיף את המילה "זצ"ל" על האבא במקום ז"ל, שלא כפי שרוצה הגיס, וכן עוד הסכמות. ומבוקש שביה"ד יזמין את האח בעצמו מחו"ל ולא לתת לגיס לנהל את הצד של הנתבעים ע"י יפ"כ, וכך ישמע ביה"ד את ההסכמות וישרה שלום במשפחה ועל כל ישראל, ולא לקבל מה שטוען הגיס בלי לברר אצל האח הנ"ל. לדברי התובע אפשר לברר את נכונות הפרט הזה ע"י הרב וכו' שליט"א מלוס אנג'לס, שהוא בקשר עם שני הצדדים ובעצמו היה עד לעובדה שהצדדים מתקרבים לפשרה ולשלום ומדברים עניינית זה עם זה.

התובע מבקר יום יום בקבר האב בירושלים ותיעד בהסרטה שמראה את הקבלן שמבצע כבר את המצבה ואת הפועלים שבונים את האבנים שע"ג הקבר וגם עושים את המצבה לפי הוראות הגיס, נגד הסכמות האח הבכור לכתוב גם פסוקים ע"ג האבנים שמסביב הקבר, והוא מתנגד ואין

מתייחסים אליו. הוא מוכן לוותר על חלקו בנדל"ן של הירושה ובלבד שתהיה מצבה לפי כבודו של האב וכפי שרוצה ולא כפי שעושה הגיס.

ובנוסף הוא שואל האם לשאול על עניני המצבה את האמא שהיא גרושה של האבא אבל היו בקשר חיובי ולא נפרדו בגלל סכסוך. והשבתי שאי"צ לשאול אותה.

ונלע"ד שמאחר שמצבה היא מדין כיבוד אב, החיוב הוא על בן טפי מחתן, ולא מספיק הסכמה בפקס מהבנים שבחו"ל שאינם עושים כלום לחתן שהוא יעשה, ועדיף בנים שגרים בארץ אפילו מרוב אחיהם, כיון שהינם בחו"ל ולא מתערבים בפועל. ואילו יהיה ויכוח בין בנים מהו כיבוד אב, ראוי שילכו לרב מוסכם ויכוון דרכם מהו מצוות כיבוד האב, באיזה נוסח וכו'. אמנם מה שהבנים מחו"ל מביאים יפו"כ חתום ומקויים לגיסם החתן לעמוד כטוען שלהם בפני רב או בי"ד פה בארץ ולא מגיעים בעצמם, זה צ"ע אם יכול התובע להפריך, ואינו גרוע מכל נתבע מחו"ל. ואם רוצה לדון דוקא איתם שיסע לארצם ועירם ויתבעם שם. אך בנתיים לעכב המצבה עד שיגמר הסכסוך הוא זלזול בכיבוד אב. וצ"ע.

1679.

בדבר פסק ביה"ד האיזורי בגירושי מר ר' שנקבע בדיון שאינה מקבלת כתובה, ונימק זאת הדיין בגלל שהיא טענה שמיום השידוך לא רצתה, וגם למחרת החתונה רצתה להשאר בבית אביה, רק האבא דחף אותה באמרו מה את עושה שטויות ומבלבלת המוח, לכי. וכך מדי פעם בתקופה הראשונה של הנישואין. ומבין השואל הבעל לשעבר שבגלל זה פטרוהו מכתובה והוא טוען שהרי היה אח"כ תקופה טובה שחיו בטוב ביניהם וא"כ התבטל המק"ט, ושמא הוא חייב לשלם לה אע"פ שפטרוהו.

וביררתי מה הביא לגירושין והתברר שהיא מרדה עליו כמה שנים, אבל האשימה אותו שהוא צריך להשתנות, ופ"א בקשה שילך לגרפולוג שיאמר לו מה לשנות, ולא רצה כי עלה הרבה כסף, וגם לא יתכן שהיא לא צריכה לשנות כלום. ופ"א בקשה ללכת למטפל זוגי חילוני ולא הסכים. ולכן חושד בעצמו שלמרידתה הוא אשם, ואם נחשב שהיה באשמתו הוא חייב כתובתה.

אבל לפי המתברר המרידה לא היתה בגלל שלא הלך למטפל חילוני, אלא בגלל שהיתה נוהגת לפעמים כחילוניה בבית וגם בלבוש, והיתה מחוברת להשפעת מחשב וכו'. וא"כ צדק הבי"ד, ורק כדי לא להתגרות בה אמר לה הטענה של מק"ט, וכוונתם היה לדין מורדת בלבד והצדק עמהם.

בדבר תביעה ייצוגית שרוצה המבקש לפתוח בבי"ד "מדין השבת אבידה", והוא סובר שמאחר והציבור ניזוק מחברה מסויימת ותביעה ייצוגית תעצור את ההתנהלות שמזיקה, יש אפילו מצוה לפתוח תיק השבת אבידה למניעת נזק. אבל מאידך גיסא צ"ע האם כל אחד מהציבור הוא בעל דין לפתוח תיק בשם אחרים (שאם יתבע רק בשם עצמו, הנידון יהיה על כמה פרוטות שאותו אדם ניזוק במישרין או בגרמא, ותביעה כזאת לא תעצור את ההיזק הגדול מחמת רוחבו של הנזק).

והשבתי לפי כל המ"מ בזה שהביא עט"ר אמור"א זללה"ה בפסקי דין כרך יג עמ' תקיג ותקיד.

פרוזבול

- דיני פרוזבול
- שטרות פרוזבול
- הדרכה לביצוע הפרוזבול

דיני פרוזבול

(נערכו והופצו לראשונה בשנת תשס"ח, מהדורה שניה תשע"ה, מהדורה שלישית תשפ"ב)

א. שנת השבע משמטת את החובות בסופה (ביום כ"ט באלול), דהיינו כל מי שיש לו חוב כספי באותה שעה, חובו נשמט – שהחייב אינו צריך לשלם, ולמלוה אין זכות לתבוע את החוב.

ב. בימינו אין כמעט אדם שמצוה זו אינה נוגעת לו למעשה (אם כשיש לו הפקדה בבנק שהיא למעשה הלואה, ואם במכירה בתשלומים דחויים וכדו').

ג. תקנו חז"ל שניתן למסור את החובות באמירה בעל פה לבית דין, ואז החובות אינם נשמטים. ובית הדין שקיבל את מסירת החובות כותב למלוה שטר ראיה שמסר להם את החובות ואינם נשמטים, ובבוא לגבות את חובותיו לאחר שמיטה משתמש המלוה בשטר ראיה זה נגד טענת החייב שהחובות נשמטו. – שטר זה נקרא בלשון חז"ל "פרוזבול".

ד. נחלקו הפוסקים אם פרוזבול חל רק כשנעשה ב"בית דין חשוב", דהיינו בי"ד שקבוע לרבים מזמן רב, ובני העיר רגילים להופיע בפניהם לדון, והדיינים בקיאים בדין ויודעים הלכות שמיטה ופרוזבול. (כך דעת בעל "התרומות", שו"ת מבי"ט, וכן פסק מרן המחבר בשו"ע חושן משפט סימן סז סעיף יח). או שאפשר לכתוב פרוזבול לפני כל שלושה אנשים שהם נחשבים כבית דין לענין זה. (וכך דעת הרמב"ן, הרשב"א והרא"ש, וכן פסק הרמ"א בשו"ע שם).

ה. למעשה נהגו האשכנזים בירושלם תובב"א למסור את החובות בפני כל שלושה אנשים ("בי"ד של ג' הדיוטות"), כהכרעת הרמ"א, וכמובא בשטרות המצולמים להלן.

ו. כמה מגדולי הפוסקים בדור האחרון החמירו והורו לכתחילה לערוך את הפרוזבול בפני בית דין קבוע וחשוב, אולם היקלו שניתן לערוך זאת שלא בפני בית הדין ממש, וכדלקמן.

ז. בשולחן ערוך (שם בסעיף כא) הובאה דעת בעל "התרומות" שניתן למסור החובות (עריכת פרוזבול) לבית דין חשוב שלא בפניהם, אלא באמירה המכריזה על כך בפני שני עדים. על פי דעה זו הנהיג מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (וכן כתב יבלח"ט הגר"מ שטרנבוך בספרו "תשובות ונהגות חלק ב סימן תשט) למסור בפני ג' הדיוטות ולפרט בעת המסירה שאם ההלכה היא כדעה שפרוזבול מועיל רק

בבי"ד חשוב, יהיו הם עדים שמוסר בפניהם מכאן את ההכרזה והחובות לבית הדין החשוב פלוני.

ת. ראוי לשמור את הפרוזבול לראיה, אולם גם אם נאבד, נאמן המלוה לטעון "פרוזבול היה לי ואבד".

נוסחאות השטרות:

נוסח א' – הינו לפי סעיף ה דלעיל (מנהג האשכנזים).

נוסח ב' – הינו לפי סעיף ז דלעיל (מנהג הגר"ש אלישיב זצ"ל).

הנחיות לביצוע הפרוזבול

א. יש למלא בתוך אחד מהשטרות הנ"ל המצורפים להלן את שם המלוה, ועליו להקריא את המודגש (ברקע אפור) מתוך אותו השטר בפני שלושה אנשים, והם שומעים וחותרים לאחר מיכן על השטר לראיה. ודי בזה.

ב. בנוסף, ניתן לבצע את המילוי, ההקראה והחתימה, כאמור, ולאחר מיכן לשלוח (במסירה ידנית או בדואר, או במייל) לבית הדין ירושלים הקבוע, וכאשר מקבלים הודעת קבלה חוזרת מבית הדין, נחשב הדבר כמסירת פרוזבול בבית דין חשוב כשיטת השו"ע לפי החתם סופר (ע"י שו"ת חת"ס חלק חושן משפט סימן קיג).

ג. בית דין ירושלים נחשב לבית דין קבוע וחשוב שבעיר על פי הכרעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שהיה מפנה לבית דין זה נידונים של אפוסטרופות וכדו' הזקוקים דוקא לבית דין קבוע שבעיר (ראה בספר "פסקי דין" כרך ז עמוד קסז, וכרך ט עמוד ט).

ד. המעוניינים במסירת חובותיהם בעצמם בפני בית הדין הקבוע ממש כדעת מרן המחבר (המובא בסעיף ד' לעיל), יוכלו להופיע בפני ביה"ד בין הדיונים בימי הסליחות הבעל"ט (מיום א' כ"ב באלול) משעה 5:00 אחה"צ ועד השקיעה. [מחמת העומס הצפוי, רצוי לתאם מראש].

Beis Din Yerushalayim

Choshen Mishpat

Gittin - Yuchsin

Established 5738 by Rav Levin

בית דין צדק ירושלים

ממונות - גיטין - יוחסין

בית הדין הראשון המיוחד לדיני ממונות

נוסד תשל"ח ע"י הגרב"י לוי זצ"ל

✦ ת.ד. 1197 ירושלים ✦ טלפון 02-6261131 ✦ פקס 03-6782324 ✦ דוא"ל 6261131@gmail.com ✦

כתובת בית הדין: רחוב תשב"ץ 4 שכונת מקור ברוך (פינת רחוב יפו 190) ירושלים

שטר פרוזבול

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ובא לפנינו _____ ואמר
לנו: "הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובעל פה על איזה
אנשים, והריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע
מארעא דאית לי, ועל גביהון ארשית יתכון למגבי כל חובות דאית לי על
אינשי, ומעתה תהוו לי דייני ותגבוהו ותקבלוהו לי, ואם לא תגבוהו אתם
מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד
היום אצל כל אדם כל זמן שארצה".

ואנחנו בית דין שמענו דבריו ופינו כוחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו
על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל.

באנו על החתום יום ____ לחודש אלול תשפ"ב פה עיר _____

נאום _____

ונאום _____

ונאום _____

Beis Din Yerushalayim

Choshen Mishpat

Gittin - Yuchsin

Established 5738 by Rav Levin

בית דין צדק ירושלים

ממונות • גיטין • יוחסין

בית הדין הראשון המיוחד לדיני ממונות

נוסד תשל"ח ע"י הגרב"י לוין זצ"ל

♦ ת.ד. 1197 ירושלים ♦ טלפון 02-6261131 ♦ פקס 03-6782324 ♦ דוא"ל 6261131@gmail.com ♦

כתובת בית הדין: רחוב תשב"ץ 4 שכונת מקור ברוך (פינת רחוב יפו 190) ירושלים

שטר פרוזבול

אנחנו החתומים מטה מאשרים בזה כי בא לפנינו _____ ואמר לנו: "הן שנה זו היא שנת השמיטה ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והריני מוסרם לבית דין הקבוע בעיר ירושלים, הלא המה הרב מרדכי אייכלר והרב יהושע ווייס והרב יהושע הלוי לוין שליט"א, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. ואם אין מסירה מועילה אלא לפני בית דין הריני מוסר לפניכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה".

והואיל וה"ה _____ מסר מילי דפרוזבולא כדאמור רבנן, כתבנו וחתמנו ביום _____ לחודש אלול תשפ"ב האי שטר פרוזבולא כדנהגא מיומי דהלל הזקן וכתקון חז"ל.

נאום _____

ונאום _____

ונאום _____

R-561 S 'EW14
JERUSALEM
107461

ברוך יצחק חבלי לוי
רב ירושלים

Rabbi B. LEVIN
JERUSALEM
Palestine

ברוך יצחק חבלי לוי
רב ירושלים

כתובת: ירושלים

Jerusalem
P.O.B. 704

כתובת: ירושלים

ש.ט.ר. פרדסבורג

ש.ט.ר. פרדסבורג

ירושלים יום כ"א לחודש סיוון תשכ"ד

בשם ה' חתום בי ידיכם כבוד הדינים רבני לעשייתו
הנכבד לנר

"הן שנה זו חששנו שנת המשיכה יבוא עליהם ויחזיקו בהם
על אדמתם ויחזיקו בהם ויחזיקו בהם ויחזיקו בהם
בשם ה' חתום בי ידיכם כבוד הדינים רבני לעשייתו
הנכבד לנר

הנכבד לנר
הנכבד לנר
הנכבד לנר

ש.ט.ר. פרדסבורג
ש.ט.ר. פרדסבורג
ש.ט.ר. פרדסבורג

הנכבד לנר
הנכבד לנר
הנכבד לנר

ש.ט.ר. פרדסבורג
ש.ט.ר. פרדסבורג
ש.ט.ר. פרדסבורג

09/08/2022 19:22